

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

Лебідь Олександр Васильович

УДК: [330.322:338,436]:502(477)(04.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

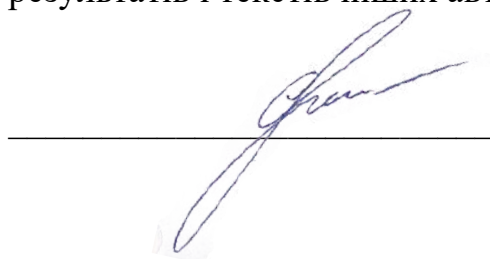
ЕКОНОМІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ
ІНВЕСТИЦІЙ В АПК УКРАЇНИ

051 Економіка

05 Соціальні та поведінкові науки

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

О.В. Лебідь

Науковий керівник:
Лутковська Світлана Михайлівна,
доктор економічних наук,
професор

Вінниця – 2025

АНОТАЦІЯ

Лебідь О.В. Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в АПК України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка. – Вінницький національний аграрний університет, Вінниця, 2025.

Сьогодні, одним із найважливіших викликів для національного виробничо-господарського комплексу є його поступовий перехід до сучасних високотехнологічних і екологічно безпечних підходів у проєктуванні, виробництві, організації та реалізації продукції й послуг. Така трансформація потребує значних фінансових ресурсів для розвитку різних сфер виробничої та комерційної діяльності.

Наразі, інвестиційний імідж України оцінюється доволі негативно через політичну нестабільність, що зумовлює підвищені ризики та певну напруженість у державі. Водночас, залишаються малопомітними ті кроки, які держава зробила для інтеграції у світову економіку: членство у Світовій організації торгівлі та підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. У ситуації дефіциту внутрішніх фінансових ресурсів українська економіка гостро потребує інвестицій, які можуть стати ключовим фактором забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, розвитку експортно орієнтованих секторів, технологічного оновлення та підвищення екологічної ефективності виробництва.

Для переходу на новий рівень розвитку, економіці необхідні інвестиції у сферу раціонального природокористування та ресурсозбереження. Ефективність механізмів екологічного інвестування прямо впливає на соціально-економічний стан країни, якість життя населення та можливості реалізації сучасних природоохоронних проєктів і програм. Саме ці обставини підкреслюють актуальність та значущість обраної теми дослідження.

У дисертаційному дослідженні всебічно обґрунтовано економічні та

екологічні фактори, які визначають ефективність залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України (АПК) за умов трансформаційних змін економіки, кліматичних викликів та післявоєнного відновлення. Дослідження поєднує ретельний теоретичний аналіз, емпіричне вивчення інвестиційних процесів та створення стратегічно орієнтованої моделі інвестування на засадах сталого розвитку, екологічної безпеки та інноваційного оновлення.

У ході проведення дослідження нами показано, як взаємодіють економічні та екологічні фактори, що формують інвестиційну привабливість аграрного сектору. Проаналізовано, як макроекономічні показники, стан земельних ресурсів, водний баланс, рівень технологічних інновацій та інституційне середовище визначають здатність залучати капітал, а також стабільність у досягненні розвитку АПК.

Головними способами, що допомагають рівномірному зростанню сільського господарства, є підтримка нововведень, використання «зеленої» економіки, впровадження цифрових технологій, а також поєднання екологічних норм із виробничими процесами. Крім того, у нашому дослідженні показано державно-приватне партнерство (ДПП) як ефективний спосіб залучення ресурсів та зменшення інвестиційного ризику.

У дисертації, в цілому, відображено сучасні тенденції розвитку аграрного сектору України та виявлено необхідність комплексного підходу до залучення інвестицій. Встановлено, що успішна інвестиційна діяльність в аграрному секторі потребує не лише грошових коштів, а й інтеграції екологічних, соціальних та технологічних напрямів, що забезпечить стійкість та конкурентоспроможність на належному рівні.

Звернено особливу увагу на міжнародний контекст залучення інвестицій в аграрну промисловість України. Проаналізовано роль прямих закордонних вкладень, співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями та інтеграцію кращих світових практик у національні процеси агропромисловості. Показано, що активне залучення міжнародного капіталу сприяє підвищенню технологічного рівня виробництва, розвитку експорту та

інтеграції України в глобальні ланцюги доданої вартості.

У першому розділі дослідження подано глибокий теоретико-методологічний розгляд сутності інвестицій та їх рушійних сил у динаміці розвитку аграрного комплексу. У роботі розглядається економічна природа інвестицій як основного ресурсу економічного зростання, інноваційного оновлення та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства. Класифікацію здійснено за напрямками використання (реальні, фінансові, інноваційні), джерелами формування (внутрішні, зовнішні), інституційним характером (державні, приватні, змішані) та строками реалізації (короткострокові, середньострокові, довгострокові), а також територіальною спрямованістю.

На основі результатів аналізу розроблено системну модель механізму залучення інвестицій у сільське господарство, що включає форми та інструменти суб'єктів інвестування, нормативно-правові умови, фінансово-кредитні механізми, державне стимулювання та методи управління як взаємопов'язані складові. Розроблено методичні підходи до оцінювання інвестиційного клімату в агросекторі на основі інтеграції економічних, фінансових та екологічних показників із застосуванням економіко-математичних моделей та індикаторів сталого розвитку.

У другому розділі аналізується сучасний стан економічних та екологічних передумов інвестування в аграрний сектор економіки. За допомогою статистичних даних, економетричного моделювання та SWOT-аналізу було досліджено макроекономічні показники, що впливають на інвестиційний потенціал сектору: обсяг ВВП, прямі іноземні інвестиції, темпи інфляції, обмінні курси національної валюти, облікову ставку, структуру зовнішнього боргу, експорт та імпорт.

Досліджено природно-ресурсну базу та екологічну безпеку аграрного виробництва: стан земельних ресурсів, водний баланс, використання добрив, збереження біорізноманіття та наслідки зміни клімату. Оцінено ключові інвестиційні бар'єри – політичні, економічні, правові та інституційні ризики,

високий ризик зовнішньоекономічної кон'юнктури та кліматичних змін. Регіональний аналіз виявив непропорційний розподіл інвестиційних ресурсів по регіонах, що посилює соціально-економічну нерівність. Отримані дані дозволили визначити напрями вирішення проблем і створення адекватного інвестиційного середовища з урахуванням регіональних особливостей.

У третьому розділі нами проаналізовано стратегічні основи активізації інвестиційних процесів в АПК у повоєнний період та перехід до «зеленої економіки». Нами запропоновано структурно-функціональну модель інвестиційної політики АПК, яка поєднує економічні, екологічні та інституційні криві розвитку. Відповідно до цієї моделі були ідентифіковані основні інвестиційні пріоритети, що включають цифрову трансформацію сільського господарства, використання тригерів точного землеробства, розвиток відновлювальної енергетики, відновлення зрошувальних мереж, будівництво логістичної інфраструктури, підвищення енергоефективності підприємств та розвиток глибокої переробки сільськогосподарської продукції. Окрема увага приділялася регуляторам ДПП, таким як спільне фінансування, концесії, кластеризація, фонди підтримки, елементи податкової реформи та механізми «єдиного вікна». Таким чином, нами запропоновано низку інституційних і правових інструментів, спрямованих на залучення інвестицій та забезпечення їх захисту.

Для оцінки ефективності інвестиційної діяльності запропоновано систему показників, яка поєднує економічні, соціальні, екологічні, інноваційні та ризикові аспекти. Економічну вигоду визначено за допомогою ключових фінансових показників (NPV, IRR), що відображають здатність інвестицій створювати додану вартість. Соціальний аспект виявляється через вплив інвестицій на рівень зайнятості населення, створення нових робочих місць і покращення умов праці.

Екологічна ефективність передбачає раціональне використання природних ресурсів, зменшення забруднення довкілля, скорочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності та впровадження

технологій, що зберігають природу у виробничі процеси. Інноваційна продуктивність оцінюється за рівнем упровадження нових технологій у виробництво, автоматизації процесів і підвищення технологічної культури підприємств. Окремо розглянуто ризиковий компонент - він демонструє, як учасники інвестиційного процесу можуть своєчасно виявляти, розподіляти та зменшувати ймовірні фінансові й організаційні ризики.

Запропонована модель ДПП передбачає співпрацю між бізнесом, державою та іноземними інвесторами. Бізнес зосереджується на впровадженні інновацій, цифровізації виробництва й підвищенні соціальної відповідальності. Держава виступає каталізатором через нормативно-правові механізми, законодавчі ініціативи та фінансові стимули. Іноземні інвестори забезпечують капітал і передання технологій. Головним результатом моделі є сталий розвиток аграрного сектору, поєднання економічних та екологічних інтересів, довгострокове залучення капіталу й оновлення інфраструктури.

На практичному рівні досліджено проєкт «Агроінноваційний Хаб» ВНАУ у партнерстві з приватним інвестором. Публічний партнер надає земельні ресурси та науковий супровід, приватний – фінанси, технології та обладнання для точного землеробства. Очікувані переваги: оновлення навчальних ферм, набуття практичного досвіду здобувачами, створення науково обґрунтованої показової бази для інвесторів. Спільний результат – створення регіонального агроінноваційного центру, який поєднує знання, технології та капітал.

Вивчено інвестиційні проєкти в сільському господарстві України, зокрема у сферах біоенергетики, точного землеробства, технологій енергозбереження, сталої логістики та відновлення систем зрошення. Наприклад, обсяги вкладень у біогазові установки МХП становлять 28–30 млн доларів США; у точне землеробство – 60-70 млн доларів на рік; в оновлення техніки для підвищення енергоефективності – понад 21 млн доларів США; у відновлення систем іригації – близько 5-6 млн доларів США. Інвестиції надходять як із власних коштів підприємств, так і від міжнародних фінансових

організацій, що сприяє зменшенню впливу на довкілля, економії ресурсів та підвищенню енергоефективності.

На основі проведеного аналізу запропоновано інтегровану концепцію екологічно спрямованих інвестицій на засадах «зеленої» економіки. Вона передбачає дотримання принципів сталого виробництва, впровадження ESG-стандартів, використання технологій ресурсозбереження та циркулярної економіки, включаючи точне землеробство, біоенергетику та енергоефективне виробництво. Також акцентовано увагу на застосуванні цифрового моніторингу для оцінювання екологічних показників та результативності діяльності за фінансовими, соціальними й природними критеріями. Головними напрямками є стабілізація ресурсної бази, цифровізація сільського господарства та розвиток інфраструктури «зеленої» економіки.

Наукова новизна дослідження полягає у створенні інтегрованої моделі інвестиційної політики, яка поєднує економічні, екологічні та соціальні критерії для оцінювання ефективності інвестицій. Модель дозволяє всебічно оцінювати ризики, прогнозувати економічні результати, а також забезпечувати стійкість розвитку аграрного сектору в умовах змін клімату й післявоєнного відновлення. Таким чином, дослідження показує, що поєднання економічних, екологічних та інноваційних чинників, інтеграція механізмів ДПП та застосування принципів «зеленої» економіки сприятимуть залученню інвестицій у довгостроковій перспективі, модернізації аграрного сектору України й досягненню цілей сталого розвитку.

Ключові слова: інвестиції, економіка, екологія, прямі іноземні інвестиції, АПК, сталий розвиток, інституційне середовище, нормативно-правове забезпечення, інвестиційна привабливість, економічне зростання, ефективність, державна підтримка, інновації, стратегія, цифровізація.

SUMMARY

Lebid O.V. Economic and Environmental Preconditions for Attracting Investments into Ukraine's Agro-Industrial Complex. – A qualification scientific work as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 051 – Economics. – Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, 2025.

Today, one of the most significant challenges for the national production and economic complex is its gradual transition to modern, high-tech, and environmentally safe approaches to design, production, organization, and delivery of goods and services. Such transformation requires substantial financial resources to support the development of various sectors of production and commercial activity.

At present, Ukraine's investment image is assessed rather negatively due to political instability, which generates heightened risks and general tension within the state. At the same time, the steps taken by the government toward integration into the global economy remain insufficiently visible, despite membership in the World Trade Organization and the signing of the Association Agreement with the European Union. Under the conditions of limited domestic financial resources, the Ukrainian economy is in urgent need of investment, which can become a key driver of sustainable socio-economic growth, the development of export-oriented sectors, technological renewal, and the improvement of environmental performance in production.

To advance to a new level of development, the national economy requires investments in the field of rational natural resource management and resource conservation. The efficiency of environmental investment mechanisms directly affects the country's socio-economic condition, the quality of life of the population, and the capacity to implement modern environmental protection projects and programs. These circumstances underline the relevance and significance of the chosen research topic.

The dissertation provides a comprehensive justification of the economic and environmental factors that determine the effectiveness of investment attraction in

Ukraine's agro-industrial complex under conditions of economic transformation, climate challenges, and post-war recovery. The work combines an in-depth theoretical analysis with empirical research on investment processes and the development of a strategically oriented investment model based on the principles of sustainable development, ecological safety, and innovative modernization.

The study demonstrates the interrelation between economic and environmental factors shaping the investment attractiveness of the agricultural sector. It analyzes how macroeconomic indicators, the state of land resources, water balance, the level of technological innovation, and the institutional environment influence the ability to attract capital and ensure the stability of agro-industrial development.

The key mechanisms contributing to the balanced growth of the agricultural sector include the stimulation of innovation, the adoption of the "green economy" principles, the introduction of digital technologies, and the integration of environmental standards into production processes. In addition, the research highlights public-private partnership (PPP) as an effective tool for resource mobilization and risk reduction in the investment process.

In general, the dissertation reflects the current trends in the development of the agricultural sector of Ukraine and substantiates the need for a comprehensive approach to attracting investments. He establishes that successful investment activity in the agricultural sector requires not only financial resources, but also the integration of environmental, social and technological dimensions, which together provide long-term stability and competitiveness.

Particular attention is paid to the international dimension of investment attractiveness in the agro-industrial complex of Ukraine. The study analyzes the role of foreign direct investment, cooperation with international financial institutions and the integration of the best global practices into national agro-industrial processes. The results obtained demonstrate that active involvement of international capital contributes to technological progress, the growth of exports and the integration of Ukraine into global value chains.

The first section of the study is a thorough theoretical and methodological analysis of the nature of investments and their driving forces in the dynamics of the development of the agricultural complex. It explores the economic essence of investments as a fundamental resource of economic growth, innovation, and competitiveness in agriculture. The classification of investments is carried out by purpose (real, financial, innovative), by source (domestic, external), by institutional nature (public, private, mixed), by duration (short-term, medium-term, long-term), and by territorial orientation. Based on the results of the analysis, a systemic model of the investment attraction mechanism in agriculture has been developed, which integrates investment forms and tools, regulatory and legal conditions, financial and credit mechanisms, state incentives, and management methods as interrelated components.

Keywords: investments, economy, ecology, foreign direct investment (FDI), agro-industrial complex (AIC), sustainable development, institutional environment, regulatory framework, investment attractiveness, economic growth, efficiency, state support, innovations, strategy, digitalization.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
Наукові публікації у наукометричних базах Scopus та Web of Science Collection

1. Lebid O.V. E-Governance of the Economy of the Future: World Experience and Prospects of Ukraine. *Ekonomika APK*. 2021. Vol. 28, Issue 10. P. 98-110 DOI: <https://doi.org/20.32317/2221-1055.202110098> (0,93 друк.арк.)

Статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», включених до міжнародної наукометричної бази даних (Index Copernicus)

2. Лебідь О.В. Цифрова трансформація галузей економіки в Україні у воєнний час. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 2(60). С. 141-156. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-2-10> (0,93 друк.арк.)

3. Лебідь О. Цифрові та інформаційні технології в управлінні підприємством: реальність та погляд у майбутнє. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2840/2764> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-19> (0,89 друк.арк.)

4. Лутковська С.М., **Лебідь О.В.** Еколого-економічні умови активізації інвестиційної діяльності АПК України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 16. 2024. С. 78-87. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.78> (0,9 друк.арк. – особистий внесок здобувача – розроблення концептуальних підходів та методології дослідження, проведення аналітичного огляду, критичний аналіз, збір та обробка емпіричних даних – 0,7 друк.арк.)

5. Lutkovska S.M., **Lebid O.V.** Environmental aspects of investment policy as a component part of the economic mechanism of nature use. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. № 79. С. 27-37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-03> (1,1 друк. арк. – особистий внесок здобувача – розробка теоретико-методологічних засад дослідження, формування концептуальної моделі взаємозв'язку інвестиційної політики та природокористування, здійснення аналітичних

розрахунків, інтерпретація результатів та формулювання висновків – 0,9 друк.арк.)

6. Лебідь О.В. Вплив чинників на процес залучення інвестицій в економічний розвиток України. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 1 (10). С. 56-62. URL: <https://www.transformations.in.ua/index.php/journal/article/view/156> DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-10-9> (0,8 друк.арк.)

7. Лебідь О.В. Кореляційно-регресійне моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на продуктивність аграрного сектору України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 20. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2025-20-04-08/2025-20-04-08> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-04-08> (0,9 друк.арк.)

8. Lebid O.V. The state and dynamics of investments in environmentally oriented projects of Ukraine's agroindustrial complex. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2025. №1. С. 55-69. URL: [8U71P1gU9E4cJTFg0Q6F.pdf](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2025-18U71P1gU9E4cJTFg0Q6F.pdf) DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2025-18U71P1gU9E4cJTFg0Q6F.pdf> (1,16 друк.арк.)

Інші видання (тези доповідей)

1. Лебідь О.В. Аналіз основних показників інноваційного потенціалу в Україні. *Бізнес, цифрові інновації, підприємництво: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку*: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 6 листопада 2021 року). Запоріжжя. 2021. С. 82-87. URL: <https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/30377.pdf> (0,22 друк.арк.)

2. Лебідь О.В. Вплив інформаційних технологій на ефективність виробництва в агропромисловому комплексі України. *Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції 28-29 вересня 2023 року. м. Київ Оброшине. 2023. С. 102-104. URL: https://dnsgb.com.ua/assets/files/2023/10/zbirnik_konf_28_09_2023.pdf (0,22 друк.арк.)

3. Лебідь О.В. Роль капітальних інвестицій у забезпеченні сталого розвитку агропромислового комплексу в умовах цифровізації та глобальної інтеграції. *Сучасні вектори розвитку аграрної науки*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ХДАЕУ, 17-18 вересня 2024 року). Херсон: ХДАЕУ, 2024. 920 с (0.18 друк.арк.).

4. Лебідь О.В. Еколого-економічні детермінанти залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах сталого розвитку. *International scientific-practical conference: Sustainable development of society in the era of digitalization: science, education and innovation*. November 23, 2024. Aarhus, Denmark. 2024 (0.09 друк.арк.).

5. Лебідь О.В. Екологічна ефективність реалізації інвестиційних проєктів в аграрному секторі з урахуванням регіональних особливостей їх залучення. *Інноваційний розвиток економіки, фінансових систем та правового забезпечення: сучасні тренди та стратегічні орієнтири*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Кременчук, 27 серпня 2025 р.). Кременчук: ЦФЕНД, 2025. С. 44-48. URL: https://drive.google.com/file/d/1zIYziyCUDnyGWdDz0odhY_jx3nw2TxKN/view (0,2 друк.арк.)

6. Лебідь О.В. Сталий розвиток як інструмент для залучення інвестицій на зелену реконструкцію агробізнесу України. *Achievements of 21st Century Scientific Community: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference*, September 18-19, 2025. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine. P. 109-111. URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2025/09/Conference-Proceedings-September-18-19-2025-1.pdf> (0,2 друк. арк.).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИКО–МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК.....	25
1.1 Сутність, структура та роль інвестицій у розвитку АПК.....	25
1.2. Екологічні та економічні чинники інвестиційної привабливості АПК: порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду	41
1.3. Методичні підходи до оцінювання інвестиційного клімату в АПК	50
Висновки до розділу 1.....	63
Список використаних джерел 1 розділу	65
РОЗДІЛ 2.СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНИХ І ЕКОЛОГІЧНИХ ПЕРЕДУМОВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПК УКРАЇНИ.....	80
2.1. Аналіз макроекономічних показників, що формують інвестиційний потенціал аграрного сектору	80
2.2. Оцінка стану природно-ресурсного забезпечення та екологічної безпеки аграрного виробництва	115
2.3. Проблеми та бар'єри залучення інвестицій в аграрний сектор: ризики, інституційні обмеження, регуляторні виклики	132
Висновки до розділу 2.....	145
Список використаних джерел 2 розділу	146
РОЗДІЛ 3.СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АПК УКРАЇНИ.....	149
3.1. Формування сприятливого інвестиційного клімату: державна політика, податкові та фінансові інструменти стимулювання.....	149
3.2. Моделі партнерства бізнесу, держави та іноземних інвесторів: перспективи розвитку державно-приватного партнерства	172
3.3. Екологічно-орієнтовані інвестиційні проєкти: концепція «зеленої» економіки та стале аграрне виробництво	193
Висновки до розділу 3.....	213
Список використаних джерел 3 розділу	214
ВИСНОВКИ	223
ДОДАТКИ	226

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах структурних перетворень національної економіки, загострення глобальної конкуренції та підвищення воєнно-політичних ризиків, питання залучення інвестицій набуває особливого значення. АПК, як стратегічно важливий сектор, що забезпечує продовольчу безпеку країни та формує суттєву частку ВВП, потребує оновлених підходів до управління інвестиційною діяльністю, орієнтованої на довгострокову ефективність та сталий розвиток.

Попри наявність численних досліджень, присвячених проблематиці залучення капіталу в економіку України, питання системного впливу інвестицій на розвиток аграрного сектору, зокрема в умовах дії кризових явищ – таких як військові дії, що є наслідком, порушення логістичних ланцюгів, зміна глобального попиту на продовольство та дестабілізація ринкової кон'юнктури – залишаються недостатньо вивченими. Зростаюча складність глобального економічного середовища вимагає потребу у поглибленому аналізі інвестиційної активності з урахуванням регіональної специфіки, природно-ресурсного потенціалу, структури сільськогосподарського виробництва та зовнішніх факторів впливу.

У цьому контексті важливе значення мають напрацювання вітчизняної наукової школи, що заклала ґрунтовні основи дослідження інвестиційної діяльності в Україні. Значний внесок у розвиток теоретико-методологічної бази аналізу інвестиційної привабливості територій, ефективності інвестиційних рішень і стратегічного планування зробили Калетнік Г.М., Лутковська С.М., Логоша Р.В., Гонтарук Я.В., Томашук І.В., Добіжа Н.В., Данкевич А.Є., Пронько Л.М., Здирко Н.Г., Сахно В.А., Дюк А.А., О.А. Подолянчук, Н.М. Гудзенко, Н.Ю. Фіщук, Т.Ф. Плахтій та інші. Їх вивчення допомогло зробити підходи до оцінювання інвестиційних ризиків, встановлення пріоритетів фінансування регіональних проєктів і також зміни загальноекономічних моделей інвестування для потреб АПК.

Але, у випадку теперішніх змін та потреб відновлення економіки після війни, залишається недостатньо розроблена основа системного аналізу вкладень на розвиток агропромислового виробництва, особливо з екологічними факторами. Наявні прогалини в науковій праці обмежують ефективність державної політики інвестицій і ускладнюють реалізацію потенціалу аграрного сектору як драйвера економічного зростання.

У часи посилення кліматичних проблем і зростаючих вимог до екологічної відповідальності виробництва важливо створити механізми заохочення інвестицій, які орієнтовані на природу. Додавання екологічного аспекту в інвестиційну політику не тільки допомагає аграрному сектору пристосуватися до змін у кліматі, підвищити ефективність енергії та втілити нововведення, але й дає Україні нові переваги на світових ринках сільського господарства. Наприклад, участь іноземних капіталів у реалізації «зелених» проєктів може стати двигуном модернізації технологій виробництва та змін структури в сільському господарстві.

Хоча є багато наукових досягнень у вивченні інвестицій, все ще немає цілісного підходу до оцінки їхнього впливу на економіку аграрного сектору разом з екологічною ефективністю виробництва. В багатьох випадках увага акцентується на фінансових показниках, тоді як екологічні наслідки інвестицій залишаються поза повною оцінкою. Така прогалина між економічною і екологічною сторонами аналізу створює труднощі в розробці засобів для сталого розвитку. Крім цього, на сучасному етапі розвитку економіки можна бачити нерівномірний розподіл інвестицій між регіонами України. Частина областей показує активне залучення закордонного капіталу завдяки хорошему інвестиційному клімату, наявності транспортної інфраструктури та доступу до ринків збуту; тоді як інші, залишаються депресивними в питаннях інвестицій. Вивчення цих диспропорцій дозволяє не лише знайти структурні проблеми, а й визначити пріоритетні напрямки державної підтримки для підвищення привабливості територій щодо інвестицій.

Таким чином, актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю науково обґрунтованого аналізу ролі інвестицій у формуванні сталого інноваційного та екологічно відповідального агропромислового виробництва в Україні, з урахуванням регіональних особливостей, поточних викликів і перспектив посткризового відновлення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень і розробок Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідної тематики: «Забезпечення розвитку територіальних громад в умовах реформування самоврядування» (номер державної реєстрації 0122U002096, термін виконання 2022-2024 рр.), де автором проведено аналіз динаміки інвестицій, визначено основні джерела фінансування, рівень участі державного, місцевого та приватного секторів, а також оцінено інвестиційну привабливість регіону в розрізі галузей. Особлива увага приділялася інвестиціям у розвиток АПК України, що відповідає завданням державної політики сталого розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є формування науково обґрунтованих підходів і практичних рекомендацій щодо створення сприятливого економічного та екологічного середовища для ефективного залучення інвестицій в АПК України, з урахуванням сучасних викликів та пріоритетів сталого розвитку.

Для досягнення визначеної мети в дисертаційній роботі поставлено такі головні завдання:

- розкрити сутність інвестицій, визначити їх структуру та роль у розвитку АПК України;
- дослідити екологічні та економічні чинники інвестиційної привабливості АПК та здійснити порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду;
- розробити методичні положення щодо удосконалення розрахунку інтегральних регіональних індексів в частині оцінки інвестиційної

привабливості АПК;

- проаналізувати макроекономічні показники, що формують інвестиційний потенціал аграрного сектору;
- оцінити стан природно-ресурсного забезпечення та рівень екологічної безпеки аграрного виробництва в Україні;
- виявити проблеми та бар'єри залучення інвестицій у сільське господарство з урахуванням ризиків, інституційних обмежень та регуляторних викликів;
- розробити пропозиції щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в аграрній сфері за допомогою податкових та фінансових інструментів стимулювання;
- дослідити моделі партнерства бізнесу, держави та іноземних інвесторів та оцінити перспективи розвитку ДПП в аграрному секторі;
- обґрунтувати концепцію екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів у рамках «зеленої» економіки.

Об'єктом дослідження є економічні та екологічні процеси, які формують умови залучення інвестицій в АПК України.

Предметом дослідження виступають економічні й екологічні передумови та механізми ефективного залучення інвестицій в аграрний сектор на національному та регіональному рівнях.

Методи дослідження. Дослідження економічних та екологічних передумов залучення інвестицій в АПК України базується на діалектичному методі пізнання та системному підході до вивчення фундаментальних положень економічної науки, що стосуються формування та використання інвестиційного потенціалу аграрного виробництва.

У дисертаційному дослідженні використовувалися спеціальні методи економічного аналізу. Зокрема, *абстрактно-логічний метод, аналогія та порівняння, індукція та дедукція* допомогли уточнити поняття «інвестиції» та сформулювати висновки до розділів та загальні висновки. Метод *теоретичного узагальнення* застосовувався для критичного аналізу

результатів досліджень вітчизняних та зарубіжних учених щодо обґрунтування чинників та методів оцінки залучення інвестицій в АПК України та ефективності їх використання.

Для аналіз сучасного стану розвитку аграрного сектору України та його інвестиційного потенціалу використовувались *статистико-економічні методи* такі як *графічний, порівняльний, індексний, динамічний та структурний аналіз*. Це дозволило чітко визначити чинники, що впливають на інвестиційну діяльність в АПК. Метод *математичного моделювання* використовувався для оцінки інвестиційної привабливості та ефективності використання інвестиційного потенціалу аграрного сектору.

Інформаційною базою дослідження є широкий спектр наукових і статистичних джерел, які включають дані, отримані від Державної служби статистики України, Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України, Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації, а також регіональних органів статистики щодо стану розвитку АПК. Важливими елементами аналізу є наукові публікації та монографії вітчизняних і зарубіжних авторів, що стосуються питань інвестиційної діяльності, економічної оцінки ефективності інвестицій та екологічних аспектів розвитку АПК. Дослідження також базується на міжнародних звітах та матеріалах таких організацій, як UNIDO (Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку), FAO (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН), Світовий банк та ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку), які містять аналітичну інформацію про інвестиції у сільське господарство. Особливе значення мають офіційні документи та закони України, які регламентують інвестиційну діяльність, екологічну політику й розвиток АПК. Додатково використовувались експертні оцінки й рекомендації фахівців у галузях економіки, фінансів, АПК та екології. Аналітичні звіти консалтингових компаній, фінансових установ і інвестиційних фондів доповнили інформацію про інвестиційний клімат і перспективи розвитку АПК України. Частина

емпіричних даних була отримана через проведення опитувань, інтерв'ю та анкетування представників сфери АПК, інвесторів, державних діячів та науковців.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці сучасних підходів до оцінювання інвестиційного потенціалу АПК України з урахуванням економічних, екологічних та регіональних особливостей, а також в удосконаленні інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності.

вперше:

- запропоновано концепцію трирівневої інституціоналізованої взаємодії учасників ДПП, адаптовану до національних умов та підтверджену через структурно-функціональний аналіз конкретного інвестиційного проєкту;

удосконалено:

- методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіонів АПК. На наш погляд, інвестиції, що враховують макроекономічні показники, природно-ресурсний потенціал та рівень екологічної безпеки виробництва.

- підходи до аналізу інвестиційної привабливості АПК на основі принципів системної, технологічної та екологічно орієнтованої модернізації, які передбачають гармонізацію нормативно-правової бази України зі стандартами ЄС.

- трактування сутності інвестицій, їх структури та значення для розвитку АПК;

набуло подальшого розвитку:

- методи прогнозування залучення прямих іноземних інвестицій шляхом моделювання впливу макроекономічних показників;

- науково-методичний підхід до комплексної, трикомпонентної оцінки інвестиційної привабливості АПК через призму впливу системних ризиків, інституційних обмежень та регуляторних викликів на ключові показники фінансового оцінювання інвестиційних проєктів;

- напрями державної політики щодо формування сприятливого інвестиційного середовища через податкові та фінансові інструменти стимулювання, спрямовані на підтримку аграрного виробництва;
- аналітичні інструменти, зокрема матриця позиціонування регіонів України за інвестиційною привабливістю та потенціалом, а також нові механізми та математичні моделі для еколого-економічного управління надрокористуванням та вдосконалення фінансово-кредитного забезпечення АПК;
- концепція екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів, які базуються на принципах сталого аграрного виробництва та підвищенні екологічної безпеки територій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в АПК України. Запропоновані методичні підходи можуть бути використані: органами державної влади та місцевого самоврядування – для удосконалення механізмів регулювання інвестиційної діяльності та розробки стратегій регіонального розвитку; аграрними підприємствами – для оцінки інвестиційної привабливості, вибору оптимальних джерел фінансування та мінімізації ризиків у процесі реалізації інвестиційних проєктів; фінансовими установами – для поглибленої оцінки інвестиційних ризиків у сільському господарстві та розробки спеціалізованих кредитних і страхових продуктів; у сфері міжнародного співробітництва – для визначення напрямів залучення інвестицій, запровадження механізмів ДПП та інтеграції екологічно орієнтованих проєктів у практику «зеленої» економіки; у навчальному процесі закладів вищої освіти – як теоретична і практична база для викладання дисциплін з економіки АПК, інвестиційної діяльності, управління ризиками та сталого розвитку.

Одержані автором результати дисертаційного дослідження та розробки рекомендовано до впровадження в практичну діяльність Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації, де

автором рекомендовано економічні та екологічні чинники активізації інвестиційного процесу, а також методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу та розробки регіональних стимулювальних механізмів, які можуть бути використані для формування цільових програм, залучення стратегічних інвесторів, удосконалення екологічних вимог до проєктів у сфері агробізнесу та аграрних підприємств Вінницької області, зокрема: ТОВ «Про-Харвест», де запропоновані методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості, інституційного середовища та екологічної складової інвестування, що дозволили керівництву підприємства оптимізувати прийняття управлінських рішень у частині інвестиційної політики, підвищити ефективність використання природно-ресурсного потенціалу та запровадити практики екологічно відповідального агровиробництва (довідка від 25.11.2024 р); ФГ «Зоря-Василівки», з метою підвищення ефективності управління інвестиційними процесами, зокрема, на основі проведених досліджень передбачається: здійснити комплексний аналіз потенціалу залучення «зелених» інвестицій у реконструкцію системи зрошення на площі близько 40 га ріллі; підготувати обґрунтування економічної доцільності переходу на біоенергетичні культури на 12% від загальної площі угідь господарства (орієнтовно 15 га); застосувати розроблену автором методику оцінювання інвестиційної привабливості із урахуванням екологічних критеріїв у процесі формування заявки на участь у програмі фінансування від Українського екологічного фонду (очікуваний обсяг потенційного фінансування – до 3 млн грн); використовувати пропозиції щодо формування інституційно-економічного механізму стимулювання інвестицій в екологізацію виробництва при розробці інвестиційного проєкту на 2026 рік (довідка від 30.06.2025 року); Державна екологічна інспекція у Вінницькій області, де запропоновано практичні та методичні рекомендації, щодо визначення пріоритетних напрямів інвестування у природоохоронні технології та удосконалення механізмів державного моніторингу екологічних ризиків; МКП «Вінницький Муніципальний Центр Містобудування і Архітектури»,

використання результатів дослідження сприяє удосконаленню системи управління просторовим розвитком, підвищенню якості містобудівних проєктів, а також формуванню більш сталого та екологічно збалансованого економічного середовища м. Вінниці; ТОВ «Агробул», отримані результати дослідження використано при підготовці інвестиційного плану підприємства на 2025–2027 роки та внутрішніх управлінських документів. Положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету під час викладання окремих частин навчальної дисципліни «Аграрна політика та земельні відносини». Практичне значення одержаних наукових результатів зумовило їх впровадження у навчально-методичний процес та наукову роботу кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії (довідка № 01.1-60-1303 від 17.09.2025 р.).

Застосування результатів дослідження сприятиме створенню сталого інвестиційного середовища в аграрному секторі, що підтримуватиме економічне зростання, екологічну рівновагу та соціальну стабільність у регіонах України.

Особистий внесок дисертанта. Дисертація є результатом самостійного наукового дослідження, проведеного автором на всіх етапах - від постановки мети й формування наукового апарату до узагальнення результатів і формулювання практичних рекомендацій.

Усі теоретичні положення, висновки та пропозиції, викладені в роботі, обґрунтовані автором самостійно. У статтях, підготовлених у співавторстві, здобувачем особисто розроблено й аргументовано ті положення, які відображені у змісті дисертації.

Основні наукові результати дослідження оприлюднено у фахових виданнях, що підтверджує їх актуальність і апробацію в науковому середовищі.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення дисертаційної роботи та практичні результати дослідження були апробовані

на 5 наукових та науково-практичних конференціях, зокрема: Науково-практична конференція «Бізнес, цифрові інновації, підприємництво: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку» (м. Запоріжжя, 6 листопада 2021 року); IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра» (м. Київ – Оброшине, 28–29 вересня 2023 року); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні вектори розвитку аграрної науки» (м. Херсон, 17–18 вересня 2024 року); International scientific-practical conference «Sustainable development of society in the era of digitalization: science, education and innovation» (Aarhus, Denmark, November 23, 2024); International scientific and practical internet conference «Achievements of 21st Century Scientific Community» (Dnipro, Ukraine, September 18–19, 2025).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано автором у 14 наукових наукових праць загальним обсягом 8,72 умовн.др.арк. (власний доробок автора 8,32 умовн. др. арк.), 0,93 умовн. др. арк. у наукових фахових виданнях включених до наукометричних базах Scopus та Web of Science Collection; 6,68 умовн. др. арк. у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 1,11 умовн. др. арк у інших виданнях.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний обсяг дисертації становить 245 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить: 59 таблиць, 45 рисунків, 15 додатків викладених на 19 сторінках. Список використаних джерел включає 202 найменування, викладених на 25 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО–МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК

1.1 Сутність, структура та роль інвестицій у розвитку АПК

АПК сектор є частиною національної економіки, який характеризується загальними моделями економічного розвитку та специфічними особливостями, які впливають на впровадження інвестиційних процесів та потребують детальних досліджень. Високий рівень інвестиційної активності стає головною передумовою для сталого економічного розвитку країни. Досягнення даного рівня можливе за умови збільшення обсягів залучених інвестицій та їх ефективного спрямування у пріоритетні галузі матеріального виробництва та соціальної сфери.

Інвестиції відіграють фундаментальну роль у формуванні виробничого потенціалу на основі новітніх науково-технічних розробок, що визначає конкурентоспроможність країни на міжнародних ринках. Інвестиційна діяльність, яка охоплює комплекс заходів із реалізації інвестиційних проєктів, виступає одним із головних факторів зростання національного доходу. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в чіткому розумінні сутності інвестицій та їх систематизації за різними критеріями.

Проблема інвестицій актуальна і багатогранна. Питанням інвестування присвячені роботи провідних вітчизняних учених: Калетнік Г.М., Лутковська С.М. [22], Логоша Р.В., Гонтарук Я.В.[188], Томашук І.В. [197], Добіжа Н.В. [195], Данкевич А.Є. [193], Поліщук О.А., Дяченко М.В. [32], Герасимчук В.Г. [11], Балдинюк В.М., Балдинюк В.В. [3], Тарасова О.С. [64], Басова В. [4], Бабина О.М. [2], Бахур Н.В [4], Денисенка М. П.[15], Вініченко І.І [10], Пересади А. А.[55], Романюк Т.Ф [60], Сотнікова Ю.А [62], Федорчак О.Є [65], Патики Н.І [54] та багато інших.

У контексті формування теоретичних засад інвестиційної діяльності

вагоме значення мають дослідження провідних зарубіжних науковців, зокрема: Негро К., Реманс Р., Етвуд С., Джонс С., Вернек Ф., Сміт А [184], а також Руєте М. [92], Горб О. [85] та інших авторів, які зробили суттєвий внесок у розроблення теорії інвестування як на мікро-, так і на макрорівнях. Науково-практичні результати цих досліджень стали підґрунтям для подальшого вдосконалення підходів до класифікації, оцінки ефективності, прогнозування та управління інвестиційними потоками.

Загальний внесок цих авторів допоміг створити глибоке розуміння економічної суті вкладень як стратегічного знаряддя економічного розвитку, а також закласти основи для створення ефективної інвестиційної політики. Важливий результат цих досліджень стало послідовне виявлення ролі вкладень у забезпеченні економічного зростання формуванні капіталу трансформації інфраструктури підвищенні новаторської активності та конкурентоспроможності економіки.

Актуальні наукові дослідження зосереджують увагу не тільки на структурі та динаміці інвестицій, але і на їх вплив на розвиток виробничого потенціалу, модернізацію основних фондів, формування сталих джерел фінансування проєктів. Окремий науковий інтерес походить від питань фінансового забезпечення інвестиційної діяльності вивчення ризиків, які властиві інвестиційним процесам, та механізм нейтралізації в умовах зростання глобальної нестабільності. У межах сучасної науки про економіку, інвестиції розглядаються як процес відкладання теперішнього споживання для майбутнього зростання добробуту. Це досягається через цільове вкладання грошей в підприємницькі або соціально важливі справи. Суть інвестування, таким чином, полягає у забезпеченні трьох основних економічних мет: отримання бажаного доходу, відшкодування втрат через інфляцію та досягнення належної винагороди за ризик пов'язаний з невизначеністю результатів інвестування.

З огляду на вище викладене, можна стверджувати, що сучасна парадигма інвестиційної теорії поєднує в собі як елементи класичної концепції

ефективного розміщення ресурсів, так і новітні підходи до інноваційного та сталого розвитку, що потребує подальшого поглиблення досліджень у напрямку розроблення адаптивних фінансових механізмів інвестування з урахуванням ризикового середовища.

На наш погляд, інвестиції слід розуміти як цілеспрямоване вкладення капіталу в об'єкти підприємницької чи іншої діяльності з метою отримання економічного прибутку та досягнення позитивних соціальних наслідків. У ринкових умовах основним стимулом інвестиційної діяльності виступає саме прагнення до прибутку.

Для глибшого розуміння економічної сутності інвестицій важливо враховувати різноманітність форм капіталу, що входять до їх складу. Інвестиції охоплюють не лише залучені фінансові ресурси, такі як акції, позикові чи власні кошти, але й матеріальні активи, зокрема будівлі, споруди, обладнання, а також інтелектуальну власність і майнові права. Усі ці елементи можуть вноситися учасниками інвестиційного процесу з метою створення, розвитку або модернізації об'єктів. В будь-якому випадку інвестиції набувають грошової оцінки.

Інвестиційна діяльність у АПК є важливою складовою загальнодержавної економіки і відображає ефективність реалізації економічної політики на державному рівні. Активізація інвестиційних процесів у всіх секторах АПК є одним із пріоритетних напрямів підвищення продуктивності сільськогосподарських підприємств, незалежно від їх організаційно-правової форми. Вкладення капіталу у розвиток агропідприємств сприяють зростанню їхньої ефективності, що, своєю чергою, підвищує інвестиційну привабливість та забезпечує стабільне розширення інвестиційних потоків.

Як показують дослідження, основними джерелами фінансування інвестицій у сільське господарство виступають власні кошти сільськогосподарських товаровиробників (близько 43%) та позикові ресурси (близько 57%). Однак, незважаючи на важливість інвестування для розвитку

аграрного сектору, в економічній науці не існує єдиного підходу до визначення сутності та економічного змісту інвестицій. У науковій літературі поняття інвестицій ототожнюється із поняттям з капіталовкладенням, має вузьке трактування або включає комплекс певних характеристик і складових [8].

Розвиток самої теорії інвестування пройшов декілька ключових етапів. Першим етапом є Австрійська економічна школа, яка представлена працями Е. Бем-Баверка, що трактувала інвестиції як «обмін задоволення сьогоднішніх потреб на задоволення їх у майбутньому» [79]. У 20–30-х роках ХХ століття, в період становлення фінансової науки, І. Фішер розробив теорію процентної ставки, а Ф. Вільямс запропонував концепцію оцінки капітальних активів. У 1936 році англійський економіст Дж. Кейнс визначив інвестиції як «приріст капітального майна в результаті виробничої діяльності» та як частину прибутку, що не була використана для споживання. Це визначення підкреслює дві ключові характеристики інвестицій [96]: обсяг акумульованого доходу, що відображає потенційний інвестиційний попит та вкладення коштів, що формують приріст капіталу та визначають реалізований інвестиційний попит і пропозицію.

У вітчизняній економічній науці інвестиції розглядаються як один із головних факторів економічного зростання, що забезпечує оновлення виробничих потужностей, впровадження інновацій та підвищення конкурентоспроможності АПК (табл.1.1).

Проведений аналіз підходів до трактування сутності інвестицій засвідчує відсутність єдиного підходу в науковій думці. Різні автори акцентують увагу на окремих аспектах цього багатогранного явища – від часової та фінансової природи інвестування до його соціально-економічного та інноваційного змісту. Разом із тим усі дослідники сходяться на тому, що інвестиції є ключовим чинником забезпечення економічного розвитку, підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності економіки в цілому.

Підходи до трактування сутності поняття «інвестиції» в науковій літературі та законодавстві

№ з/п	Автор / Джерело	Трактування поняття «інвестиції»	Характеристика підходу
1	Закон України «Про інвестиційну діяльність» [112]	Інвестиції – це всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької або іншої діяльності для отримання прибутку або досягнення соціального ефекту	Нормативно-правовий підхід, закріплений у чинному законодавстві
2	О. Горб та ін. [85]	Інвестиції розглядаються як обмін поточного споживання на задоволення майбутніх потреб	Теоретико-філософський підхід, що підкреслює часовий аспект інвестування
3	Н.І. Патики [54]	Інвестиції – це процес перетворення поточного доходу на майбутні вигоди через відмову від частини споживання сьогодні	Класичний підхід, заснований на часовій вартості грошей.
4	С.М. Деньга [16]	Інвестиції – це приріст капітального майна внаслідок виробничої діяльності; частина доходу, не використана на споживання	Макроекономічний підхід, що пов’язує інвестиції з економічним зростанням
5	У. Шарп, Александер Г., Дж. Бейлі [72]	Інвестиції – це формування оптимального портфеля активів для отримання прибутку за умови прийнятного рівня ризику	Портфельний (фінансово-аналітичний) підхід, орієнтований на співвідношення прибутковості та ризику
6	А. Пересада [55]	Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької діяльності з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту	Економіко-правовий підхід, що поєднує матеріальну та нематеріальну складові інвестицій.
7	М. Леус [31]	Інвестиції класифікуються як інноваційні, інтелектуальні, соціальні та екологічні, залежно від напрямку вкладення капіталу	Комплексний підхід, який розширює поняття інвестицій у контексті сталого розвитку
8	Т. Романюк [60]	Фінансові інвестиції здійснюються на основі інвестиційного кейсу - системи фінансових інструментів для реалізації інвестиційної політики	Практико-фінансовий підхід, зорієнтований на управління активами.
9.	І. М. Назаренко [49]	Виділяє автономні (незалежні від доходу) та індуковані (зумовлені зростанням споживчих витрат) інвестиції	Макроекономічний підхід, що враховує залежність інвестицій від рівня національного доходу

Джерело: складено автором на основі [16, 31, 49, 54, 55, 60, 72, 85, 112]

Інвестиції в АПК України, на нашу думку, відіграють ключову роль у створенні конкурентоспроможної, екологічно орієнтованої та соціально відповідальної економіки. Їх значення полягає не лише у фінансуванні виробничих процесів, але й у забезпеченні передумов для тривалого розвитку галузі: модернізації технічної бази, підвищення ефективності використання природних ресурсів і зміцнення експортного потенціалу. Структура інвестицій в цій сфері має включати як капіталовкладення у технічне оновлення, розвиток інфраструктури й реконструкцію меліоративних систем, так і інтелектуальні інвестиції в людський капітал, освітні програми, прикладну науку та цифровізацію аграрного виробництва. Саме цей комплексний підхід закладає основу для переходу агросектору до сталих моделей розвитку.

В умовах тенденцій «зеленої» економіки пріоритетним напрямком стає залучення інвестицій для впровадження енергоефективних технологій, розвитку біоенергетики, органічного виробництва та систем екологічного моніторингу і раціонального управління ресурсами. Такі заходи сприяють не лише економічному зростанню, але й підвищенню екологічної безпеки, зменшенню антропогенного впливу на довкілля та створенню позитивного іміджу України як виробника «чистої» сільськогосподарської продукції.

Сучасні дослідження інвестиційної діяльності в агропромисловому секторі акцентують увагу на багатогранному характері цього процесу, який охоплює мобілізацію фінансових ресурсів, їх оптимальний розподіл і контроль ефективності використання. Інвестиції поділяються на реальні (капіталовкладення у виробничі об'єкти, модернізацію підприємств і впровадження аграрних інновацій) та фінансові (придбання корпоративних прав і цінних паперів). Важливим елементом є оцінка ефективності інвестованих коштів, яка визначає їхній внесок у стійкий розвиток галузі та формування сприятливого інвестиційного середовища [36].

Отже, інвестиції в аграрний сектор сьогодні слід розглядати як стратегічний ресурс сталого розвитку, що поєднує економічні інтереси з екологічними та соціальними пріоритетами суспільства.

У науковому середовищі існують різні підходи до класифікації інвестицій. Класифікація інвестицій проводиться за різними ознаками, що визначає цілями та завданнями управління. Спробуємо узагальнити існуючі у літературі класифікації видів інвестицій, здійснивши синтез різних авторських підходів.

Окремі українські вчені-економісти, зокрема А. Пересада, розглядають інвестиції в нематеріальні активи з різних поглядів. Вони виділяють два основних типи таких інвестицій: інноваційні та інтелектуальні.

1. Інноваційні інвестиції – це вкладення в нововведення. За умов економічної стабільності всі інвестиції повинні мати інноваційний характер. Це може включати розробку нових технологій, продуктів або послуг.

2. Інтелектуальні інвестиції включають вкладення в об'єкти інтелектуальної власності. Це може бути авторське право, винахідницьке право, право на промислові зразки або корисні моделі [23].

Крім того, Леус М.М, підтримуючи точку зору А. Пересади, пропонує додаткові підпункти: *соціальні інвестиції* спрямовані на вирішення суспільних проблем (фінансування проєктів, спрямованих на покращення життя громади, соціальну підтримку та інші сфери) та *екологічні інвестиції* фінансують вирішення проблем навколишнього середовища, що включає проєкти з енергоефективності, відновлення природних ресурсів та збереження біорізноманіття [31].

За визначенням Романюк Т.Ф., фінансові інвестиції повинні здійснюватися на основі інвестиційного кейсу, який являє собою цілеспрямовану сукупність фінансових інструментів, призначених для реалізації інвестиційної політики [60]. Слід підкреслити, що сучасна «портфельна теорія» бере свій початок із досліджень таких науковців, як Г. Марковіц, Д. Тобін та В. Шарп. Ця теорія базується на статистичних методах формування оптимального інвестиційного портфеля з урахуванням критеріїв співвідношення прибутковості та ризику [72].

Загальна схема видів класифікацій, яку можна зустріти у наукових

дослідженнях, представлена на рис. 1.1.

Рис. 1.1 Класифікація інвестицій АПК України за різних ознак та рівнів

Джерело: [86]

Суб'єкт національної ознаки походження інвестицій також є об'єктом розділення інвестицій за видами. *Внутрішні інвестиції* здійснюються в межах однієї держави. *Іноземні* виникають як факт вкладань коштів за межами

держави, зокрема придбанні акцій чи облігацій іноземних компаній тощо. Не менш важливу роль відіграє також форма власності на об'єкти інвестування. Серед включених видів слід виділити державну, приватну, іноземну, колективну та спільну. Це один із способів оцінки рівня економічного розвитку країни та ступеня державного втручання в справи підприємств щодо суспільної власності. Однак вчені мають конфліктні думки, щодо розбивання усіх інвестицій за формами власності. Так, Яременко О.В. виділяє державні, приватні, іноземні та спільні інвестиції [76]. Георгіаді Н.Г. та Федорчак О.Є. зосереджуються виключно на двох категоріях – державних та приватних інвестиціях [12]. Деньга С.М. пропонує виділяти державні, приватні та спільні інвестиції [16], тоді як Коваленко Ю.М., Пересада А.А., Онікієнко С.В., розглядають поділ на державні, приватні та колективні інвестиції [23].

Щодо класифікації інвестицій за рівнем ризику, то їх поділяють на безризикові та ризикові. Безризикові інвестиції зазвичай представлені короткостроковими державними облігаціями провідних економік. Ризикові інвестиції характеризуються певною мірою невизначеності. Зокрема, А.Пересада пропонує систематизацію ризиків за трьома категоріями: допустимий ризик – можливість втрати усього очікуваного прибутку; критичний ризик – втрата валового доходу після реалізації проєкту; катастрофічний ризик – повна втрата активів із настанням банкрутства інвестора [55].

Варто зазначити, що концепція інвестицій, що не містить ризику, є дискусійною, оскільки ризик є невід'ємною характеристикою інвестиційної діяльності. Ризик завжди присутній через постійні зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі [81]. Тому безризикованість можлива лише в умовах стабільного, незмінного середовища, яке на практиці малоімовірно.

Щодо природи формування інвестицій І.М. Назаренко виділяє інвестиції на автономні та індуковані категорії. До автономних належать інвестиції, що формуються незалежно від формування національного доходу, а індуковані інвестиції виникають за рахунок збільшення споживчих витрат [49].

Період інвестування у наукових дослідженнях розглядається по-різному: одні автори поділяють інвестиції лише на короткострокові та довгострокові, тоді як інші пропонують виділяти також середньострокові. Згідно з методологією Національного банку України, інвестиції класифікують таким чином: короткострокові – до одного року, середньострокові – від одного до трьох років, а довгострокові – понад три роки [136].

Основою ефективного інвестування вважається довгостроковий горизонт, що за світовими стандартами означає термін понад рік. Однак через складний інвестиційний клімат, політична невизначеність та високі показники інфляції багато інвесторів змушені шукати можливості для середньо- або короткострокових інвестицій.

За формою участі інвестиції поділяються на прямі та портфельні. Прямі інвестиції передбачають внесок капіталу чи майна до уповноваженого капіталу юридичної особи в обмін на корпоративні права і навпаки, інвестиції в портфель включають придбання цінних паперів та фінансових інструментів, які можуть бути як короткострокової, так і довгострокової природи.

За інвестиційною метою інвестиції бувають кількох типів: *обов'язкові інвестиції* – забезпечення надійності та безпеки виробничих процесів і покращення екологічної ситуації; *інвестиції, орієнтовані на ринок* – оновлення або диверсифікація асортименту продукції для збереження конкурентних позицій; *інвестиції в зниження витрат* – підвищення продуктивності праці і прибутковості; *інвестиції в дохід* – збільшення доходів шляхом розширення вже існуючої діяльності. З позиції відтворювального підходу інвестиції поділяють на валові та чисті. За словами Романюка Т.Ф., валові інвестиції характеризують загальну суму вкладених ресурсів у процес відтворення за певний період. У свою чергу, чисті інвестиції забезпечуються за рахунок фонду відновлення та спрямовуються на створення нових виробничих активів [60, с. 134].

Сьогодні інвестиції відіграють ключову роль у розвитку економіки, зокрема АПК. Вони є життєво необхідними для оновлення виробничих

потужностей, впровадження сучасних технологій та, в результаті, підвищення конкурентоспроможності підприємств. Економісти класифікують інвестиції за різними ознаками, зокрема за напрямом діяльності інвестора. З цього погляду можна виділити чотири основні види інвестицій:

1. Нетто-інвестиції – це початковий капітал, який спрямовується на реалізацію нового проєкту. Вони є основою для старту будь-якої виробничої діяльності.

2. Екстенсивні інвестиції, які мають на меті збільшення виробничих можливостей. Це може включати як нарощування обсягів виробництва, так і розширення асортименту продукції.

3. Реінвестиції – повторне вкладення прибутків, отриманих від успішної роботи компанії. Цей підхід сприяє стабільному розвитку бізнесу та забезпечує зростання його активів.

4. Брутто-інвестиції – загальний обсяг усіх інвестицій, що включає як нетто-інвестиції, так і реінвестиції. Вони відображають повну картину інвестиційної активності підприємства.

У ринковій економіці раціональне управління інвестиціями набуває критичного значення. Це передбачає врахування цілого комплексу факторів, які суттєво впливають як на обсяг інвестицій, так і на їх ефективність. Серед ключових аспектів виділяються:

- *Баланс між споживанням і заощадженнями.* Оскільки заощадження підприємств є основним джерелом інвестиційних ресурсів, їх зростання безпосередньо сприяє збільшенню інвестиційних потоків. Однак в умовах нестабільності економіки України цей фактор має часто обмежений потенціал.

- *Рівень чистого прибутку.* Високий рівень прибутковості слугує головним стимулом для активізації інвестиційних процесів. Саме вона забезпечує підприємства необхідними фінансовими ресурсами для розвитку та подальшого руху вперед.

- *Вартість капіталу (фінансових ресурсів).* Доступність грошей

сильно залежить від рівня кредитних ставок, умов залучення інвестицій та загальної макроекономічної ситуації. Коли фінансування дороге, це гальмує інвестиційну активність.

- *Доступність кредитних ресурсів.* Умови, на яких видаються кредити (відсотки, вимоги до гарантій, наявність держпідтримки), істотно впливають на загальний обсяг інвестицій.

- *Державна інвестиційна політика.* Податкові пільги, амортизаційні механізми, субсидії та підтримка інновацій з боку держави можуть значно підвищити привабливість підприємств для інвесторів.

- *Конкурентне середовище та місткість ринку.* Висока конкуренція змушує компанії постійно вкладати гроші в модернізацію, щоб залишатися ефективними та виживати на ринку.

- *Макроекономічна стабільність.* Непередбачувані зміни, такі як висока інфляція, коливання валютного курсу чи раптові податкові нововведення, створюють значні ризики та відштовхують потенційних інвесторів.

- *Інноваційний потенціал.* Застосування новітніх технологій, активна цифровізація та автоматизація виробничих процесів сприяють зменшенню витрат і забезпечують вищу прибутковість інвестиційних проєктів.

Підсумовуючи, слід наголосити, що всі наведені фактори, які впливають на ефективність інвестицій у ринкових умовах, нерозривно пов'язані зі специфікою організації самого інвестиційного проєкту.

Кожен із них – чи то структура доходів, прибутковість компанії, доступність фінансів, державна політика, конкуренція чи інноваційний потенціал – є вирішальним елементом на різних стадіях проєкту. Вони відіграють ключову роль при: плануванні проєкту, оцінці його інвестиційної привабливості, формуванні фінансової стратегії, управлінні ризиками та контролі за ефективністю вкладених коштів.

Модель інвестиційного проєкту, представлена на рис. 1.2, яка забезпечує

системне уявлення про усі взаємозв'язки, демонструючи саме, як зовнішні та внутрішні чинники економічного, фінансового та технологічного середовища інтегруються в процес прийняття управлінських рішень.

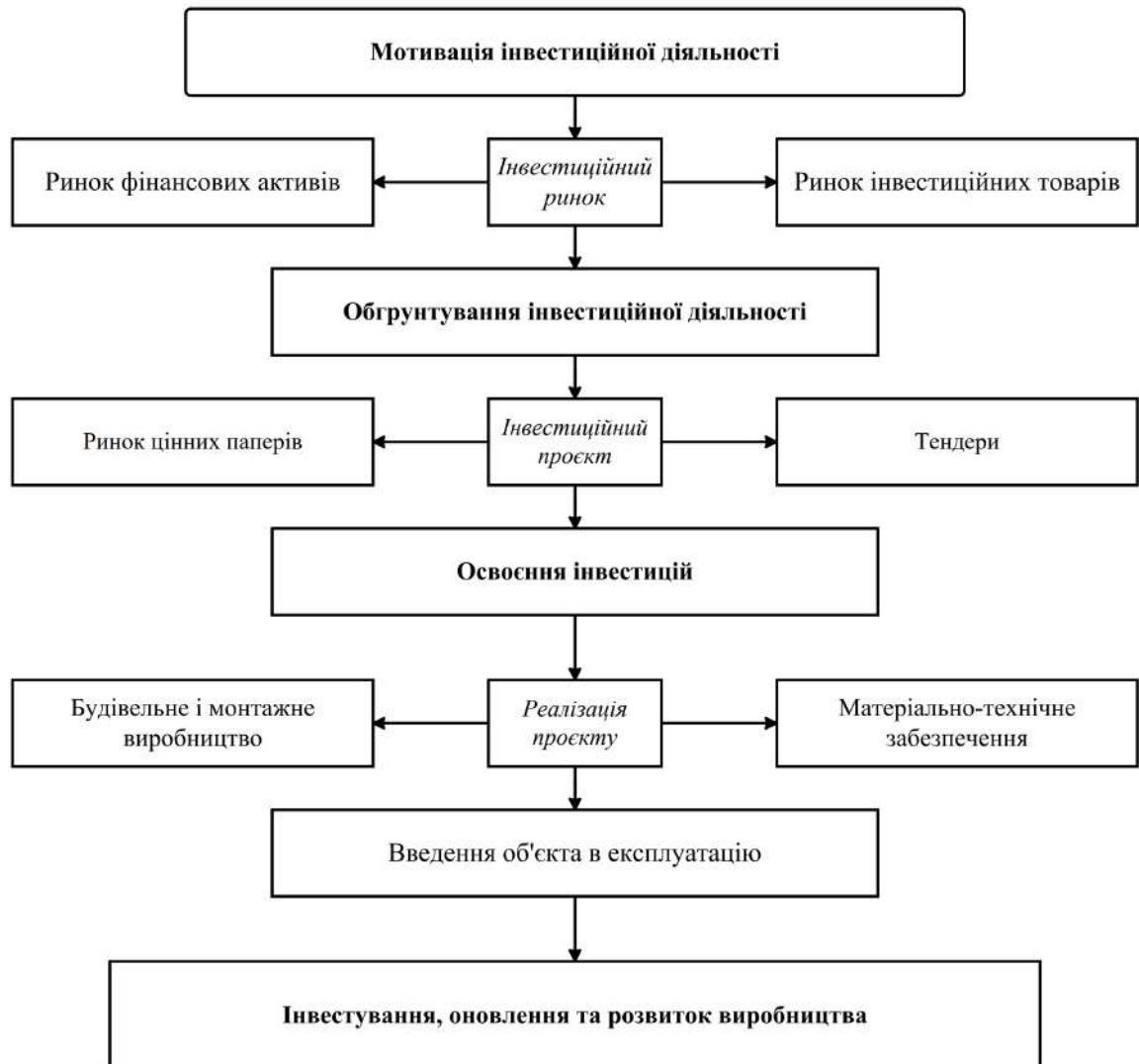

Рис. 1.2 Ринкова модель організації інвестиційного проєкту

Джерело: побудовано автором на основі даних [3,23-24,55]

З огляду на те, хто саме вкладає гроші (інституційні характеристики), інвестиції прийнято ділити на:

- Банківські інвестиції.
- Інвестиції небанківських фінансових установ (страхові та інвестиційні компанії, пенсійні фонди тощо).
- Інвестиції міжнародних фінансових організацій.

- Інвестиції державних установ.
- Інвестиції транснаціональних корпорацій.

За ступенем залежності від прибутку інвестиції класифікуються на автономні та похідні типи. Похідні інвестиції коливаються на основі змін у розподілі чистого прибутку між споживанням і заощадженнями, тоді як автономні інвестиції обумовлені факторами, не пов'язаними з формуванням і розподілом чистого прибутку (наприклад, інвестиції в заходи з охорони навколишнього середовища) [47].

С.М. Деньга пропонує розширення класифікації інвестицій шляхом запровадження інтенсивних та екстенсивних категорій залежно від того, чи їхні результати посилюють інтенсифікацію чи сприяють процесам екстенсифікації [16].

У дослідженнях О.П. Хаєцької визначено класифікації інвестицій відповідно до їх економічного впливу на макроекономічні, галузеві, регіональні та мікроекономічні типи. Ця класифікація дозволяє комплексно оцінити інвестиційний ландшафт і полегшує оцінку масштабів проєкту [67].

Грунтовний внесок складає дослідження, О.В. Яременко, пропонуючи різні підходи до класифікації інвестицій: за рівнем мобілізації (централізовані, децентралізовані), масштабом виробництва (макро– та мікроінвестиції), метою інвестування (комерційні, соціальні), матеріальною формою (активи, деривативи), а також дотримання правових рамок (правових, тіньових) [76]. Ці класифікації підкреслюють різноманітність властивостей і цільових цілей інвестицій.

Запропонована нами система класифікації інвестицій чітко виділяє їхні основні властивості. Очевидно, що такий сценарій може бути іншим для реалізації в залежності від потреб аналізу, хто б це міг бути, чи є ця потреба подальшою науковою діяльністю, бізнесом чи іншою. практика аналітики. Проте кожен з аспектів класифікації дає нам можливість краще розуміти економічну сутність інвестицій та оцінити їх значення в усіх аспектах будь-якого економічного середовища.

На основі проведеного дослідження нами встановлено, що інвестиції в АПК є ключовою детермінантою його розвитку та стійкості, забезпечуючи технологічну трансформацію через фінансування діджиталізації та інтенсифікації виробництва, що підвищує конкурентоспроможність. Вони критично необхідні для структурної зміни сектору, спрямовуючи капітал у глибоку переробку для генерації високої доданої вартості та відходу від сировинної моделі. Крім того, інвестиції забезпечують інфраструктурну ефективність (логістика, зберігання), мінімізуючи втрати, та сприяють соціально-екологічній стійкості шляхом фінансування відновлюваних джерел енергії та підтримки людського капіталу у сільській місцевості, виступаючи таким чином мультиплікатором економічного та соціального розвитку (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Системно-функціональна роль інвестицій у розвитку АПК

№	Функціональний напрямок інвестування	Конкретні об'єкти інвестицій	Очікуваний (кінцевий) економічний та соціальний ефект
1	Модернізація та інновації	Придбання сучасної сільгосптехніки; впровадження точного землеробства (GPS, сенсори); діджиталізація управління; дослідження та розробки (R&D) у селекції	Зростання продуктивності (врожайності); зниження собівартості продукції; підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку
2	Створення доданої вартості	Будівництво та модернізація підприємств глибокої переробки (олійноекстракційні заводи, борошномельні комплекси, виробництво біопалива); розвиток органічного виробництва	Перехід від сировинної моделі до агроіндустріальної; збільшення експортної виручки; створення нових високооплачуваних робочих місць
3	Інфраструктура та логістика	Будівництво сучасних елеваторів, овоче- та фруктосховищ; модернізація залізничних та портових терміналів; розвиток холодильних ланцюгів	Зменшення втрат при зберіганні та транспортуванні; гарантування продовольчої безпеки; підвищення ефективності експорту

4	Стійкість та екологія	Інвестиції у відновлювані джерела енергії (біогаз, сонячні станції); заходи з відновлення родючості ґрунтів та розмінування; впровадження водозберігаючих технологій	Енергонезалежність підприємств; зниження екологічних ризиків; забезпечення сталості та довгостроковості виробництва
5	Соціальний та регіональний розвиток	Інвестиції у тваринництво (відновлення ферм); підтримка малих та середніх фермерських господарств (мсг); розвиток агротуризму та сільського підприємництва	Створення робочих місць у сільській місцевості; зменшення міграції з сіл; розвиток місцевих громад та підвищення їхнього добробуту
6	Фінансово-правова стійкість	Страховання аграрних ризиків (особливо воєнних); формування оборотного капіталу; вдосконалення системи земельних відносин	Зниження ризиків для інвесторів; забезпечення фінансової стабільності підприємств; залучення довгострокового капіталу

Джерело: авторська розробка на основі [6,8,10,12,15,16,18,28]

Отже, ефективність інвестиційної діяльності підприємств залежить від численних внутрішніх та зовнішніх факторів, які визначають рівень доступності фінансових ресурсів, інвестиційні ризики та економічну доцільність у такій формі вкладення капіталу.

Оптимізація управління інвестиційними процесами та створення легкодоступності з метою залучення капіталу в АПК є обов'язковою умовою сталого розвитку економіки.

На основі вищезазначених аналітичних даних, а також з урахуванням власних розробок, нами було запропоновано своє власне авторське визначення категорії інвестиції яке трактується: як стратегічне спрямування фінансових, матеріальних, нематеріальних та інтелектуальних ресурсів (капіталу) у динамічні проєкти чи активи, що характеризуються очікуванням їхнього зростання та/або генерації систематичного потоку вигід (прибутку, соціального ефекту, інноваційного розвитку) у майбутньому.

1.2. Екологічні та економічні чинники інвестиційної привабливості АПК: порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду

Незважаючи на значний потенціал для економічного зростання АПК України, його повна реалізація обмежується низкою структурних дисбалансів, серед яких ключовим є дефіцит інвестиційного капіталу.

Підвищення інвестиційної активності в АПК є безальтернативною умовою для забезпечення не тільки стійкої макроекономічної динаміки та продовольчої безпеки держави, але й для досягнення енергетичної незалежності, екологічної стабільності сільських територій та загального підвищення соціально-економічного рівня населення. Реалізація потенціалу економічного зростання аграрного сектору України напряду залежить від надходження інвестиційних ресурсів. Кожен етап розвитку галузі супроводжується вирішенням широкого спектру завдань, які потребують значних зусиль і фінансових вкладень. Враховуючи економічну ситуацію та стан матеріально-технічної бази підприємств у аграрному секторі, пріоритети стратегій інвестиційного розвитку змінюються. Важливою складовою цього процесу є наукове обґрунтування інвестиційних рішень, яке спирається на глибокий аналіз попереднього досвіду та системні дослідження. Такий підхід не лише оптимізує планування та організацію діяльності, але й сприяє розробці ефективних заходів для підвищення інвестиційної активності у секторі. Це, у свою чергу, є важливою передумовою для забезпечення секторального розвитку та загального сталого економічного прогресу країни [37].

В умовах поточної економіко-екологічної кон'юнктури, що характеризується перманентною динамікою та жорсткою конкуренцією, суб'єкти аграрного виробництва вимушені здійснювати адаптивне реагування на зовнішні зміни. Для гарантування продовольчої безпеки та стимулювання ВВП, агропідприємства мають раціонально використовувати наявні фінансові ресурси для технологічної модернізації та удосконалення операційних

процесів. Інвестиційний капітал відіграє ключову роль як інструмент для: підвищення технологічного рівня виробництва; адаптації технологій до сучасних галузевих стандартів; поліпшення якісних характеристик аграрної продукції та зростання конкурентоспроможності та економічної ефективності агробізнесу [37].

Підємність інвестицій в інвестиційні цілі обох підприємств має ознаку подвоєння. З одного боку, це суб'єктивний концепт, так як вирішується індивідуальними уподобаннями інвестора і реалізується в роботі автоматичних інвестицій. З іншого боку, підвідність інвестицій має об'єктивний характер і укладається під натиском зовнішніх і внутрішніх факторів роботи підприємства. В результаті дослідження були вибрані головні фактори, які впливають на рівень інвестиційної привабливості АПК, зокрема економічні та екологічні (табл. 1.3):

Таблиця 1.3

**Економічні та екологічні чинники інвестиційної діяльності в АПК
України**

Екологічні чинники	Економічні чинники
Природно-кліматичні умови, які визначають можливість вирощування основних культур і врожайність	Фінансова стабільність підприємства та його здатність залучати інвестиції
Стан і родючість ґрунтів, рівень ерозії та деградації земельних угідь	Рівень рентабельності виробництва, співвідношення витрат і прибутків.
Забезпеченість якісною водою, стан водних ресурсів, можливості зрошення	Наявність виробничої та транспортної інфраструктури, логістичних шляхів
Дотримання екологічних норм і стандартів у процесі виробництва	Податкові умови, державна підтримка та система пільг для інвесторів
Рівень забруднення навколишнього середовища, стан екосистем і біорізноманіття	Технічна оснащеність підприємства, ступінь оновлення обладнання.
Використання енергозберігаючих і відновлюваних джерел енергії	Уміння підприємства впроваджувати інновації та адаптуватися до змін ринку
Заходи з охорони земель, води та атмосферного повітря	Доступ до кредитних ресурсів, рівень розвитку банківського фінансування

Джерело: складено автором на основі проведеного дослідження

Узагальнення представлені у таблиці екологічних та економічних

чинників дало змогу нам зробити висновок, що інвестиційна діяльність в АПК формується під впливом як природно-екологічних передумов, так і фінансово-економічних можливостей господарюючих суб'єктів. Вони взаємодіють між собою, визначаючи не лише рівень інвестиційної активності, а й напрям розвитку галузі загалом. Водночас для глибшого розуміння механізмів інвестиційного процесу доцільно розмежувати чинники за рівнем їх дії та походження.

На нашу думку слід виокремити такі види чинників: *зовнішні чинники* формуються на рівні країни, регіону чи галузі і включають економічні, політичні, соціальні та екологічні умови макросередовища та *внутрішні чинники* обумовлені фінансово-економічним станом підприємства, ефективністю його виробничо-комерційної діяльності та здатністю до впровадження інновацій і використання екологічно безпечних технологій.

Сучасна ситуація із залученням інвестиційних ресурсів до економіки регіону виявляє низку системних проблем і тенденцій. На перший погляд, відбувається випереджувальне скорочення обсягів інвестиційної активності як відносно до загальних, так і до конкретних падінь виробництва. Внаслідок цього відбувається прискорене фізичне та моральне старіння основних засобів виготовлення, що поглиблюється кризовими явищами та хронічним недоінвестуванням. Також спостерігається неоптимальна структура інвестицій, яка не відповідає сучасним вимогам технологічного розвитку. Це спричиняє географічну нерівномірність у розвитку регіональних громад, що підсилює контраст у рівнях їх інвестиційної привабливості. До того ж висока інвестиційна ризикованість пов'язана з перевищенням витрат над потенційними доходами. Така ситуація, в умовах низької прибутковості, суттєво обмежує можливості залучення капіталу у виробничий сектор.

Серед ключових факторів, які підсилюють негативний вплив на інвестиційну активність у межах територіальних громад, варто виділити кілька основних аспектів.

По-перше, це обмежений доступ малих і середніх підприємств до

банківського кредитування, що суттєво обмежує їхні фінансові можливості.

По-друге, недостатній розвиток виробничої та соціальної інфраструктури значно ускладнює створення привабливого середовища для інвесторів.

Ще одним важливим моментом є слабка імплементація інноваційних і екологічно безпечних технологій, що гальмує прогресивні трансформації в економіці.

Додатково, серйозною проблемою залишається відсутність кваліфікованого супроводу у реалізації інвестиційних проєктів, а також недостатня розробленість дієвих механізмів підтримки соціально-економічних ініціатив з боку органів місцевого самоврядування. Ці чинники суттєво ускладнюють побудову ефективної інвестиційної політики. Не менш важливим залишається зниження купівельної спроможності населення, що є наслідком кризи малого підприємництва і, відповідно, послаблення підприємницької активності.

Проблема залучення іноземних інвесторів також потребує окремої уваги. Основною її причиною виступає невідповідність чинної нормативно-правової бази міжнародним стандартам. Ситуацію додатково ускладнюють слабо розвинений регіональний інвестиційний ринок, відсутність ефективних механізмів його популяризації та недостатнє використання сучасних фінансових інструментів для реалізації інвестиційних проєктів. [59].

Порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду свідчить, що успішна інвестиційна політика в АПК базується на комплексному врахуванні економічних і екологічних аспектів. У багатьох країнах з високим рівнем розвитку (наприклад: Нідерланди, Франція, США) особлива увага приділяється стійкості виробництва, дотриманню екологічних стандартів та впровадженню інноваційних технологій, що підвищує інвестиційну привабливість аграрних підприємств.

В Україні також формуються подібні механізми, однак інвестиційний потенціал значною мірою залежить від державної підтримки, нормативно-

правового забезпечення, стабільності економічного середовища та безпекової ситуації.

Аналітичні дані за 2022 рік свідчать про суттєве підвищення витрат ЄС на охорону довкілля, які сягнули 291,7 млрд євро. Це значний приріст на 34,5% у порівнянні з 2010 роком. При цьому частка цих витрат у ВВП залишалася стабільною, тримаючись на рівні близько 2%. Та варто зазначити один важливий аспект: інвестиції у довкілля, які передбачають довгострокові вклади, зростають повільнішими темпами. У 2022 році вони досягли 59,2 млрд євро, що на 9,8% більше, ніж у 2010 році. Водночас їхня частка у ВВП зменшилася з 0,5% до 0,4% у проміжок часу між 2016 і 2022 роками. [37].

Ця ситуація підкреслює основну проблему: уряди значною мірою зосереджені на короткострокових витратах для вирішення нагальних питань, а не на стратегічних довгострокових інвестиціях, які могли б забезпечити стале покращення довкілля. Водночас позитивною тенденцією є активізація корпоративного сектора. Частка бізнес-інвестицій у екологію зросла до 63,1% у 2022 році порівняно з 56,3% у 2010 році. Це пояснюється посиленням екологічних стандартів, попитом на «зелену» продукцію та прагненням бізнесу отримати конкурентні переваги завдяки інноваційним технологіям. За прогнозами експертів, ринок обладнання для боротьби зі змінами клімату може досягти величезних масштабів – до 2 трлн. євро на рік вже до 2030 року. Це вказує на значний потенціал як для поліпшення стану довкілля, так і для отримання високих прибутків інвесторами.

У 2024 році витрати Європейського Союзу (ЄС) на охорону навколишнього середовища досягли рекордної позначки – 359,9 млрд євро, перевищивши навіть фінансування оборонного сектора (236 млрд євро), що є знаковим показником змін у пріоритетах [135,136,181]. Для порівняння, у 2023 році витрати становили 351,2 млрд євро, у 2022 – 338,1 млрд євро, а у 2019 – 293 млрд євро. Загальна тенденція свідчить про стабільне щорічне зростання фінансування екологічної сфери на 10–20 млрд євро.

Найбільші витрати на охорону навколишнього середовища здійснюють

Німеччина (понад 80 млрд євро на рік), Франція та Італія (понад 50 млрд євро), Іспанія (близько 30 млрд євро), Нідерланди та Бельгія (орієнтовно по 20 млрд євро). До десятки країн із найбільшими екологічними видатками входять також Польща, Чехія, Швеція та Австрія (кожна інвестує близько 10 млрд євро) [78].

Фінансування системи екологічної безпеки у ЄС охоплює понад десять напрямів, зокрема утилізацію відходів, очищення води, моніторинг якості повітря, збереження біорізноманіття, протидію змінам клімату та відновлення екосистем. Багато країн ЄС інтегрують ці витрати з переходом до «зеленої» економіки та енергоефективних технологій, що забезпечує синергію економічних та екологічних чинників інвестиційної привабливості.

В Україні структура витрат на охорону довкілля також зростає. У 2023 році інвестиції у сферу охорони атмосферного повітря досягли 146509,7 тис. грн, у сфері очищення зворотних вод – 273902,7 тис. грн. Це підкреслює зростаючу екологічну свідомість та інтеграцію до ЄС [78].

Наведене дослідження підтверджує, що інвестиційна привабливість АПК має двоїсту природу, формуючись під впливом як внутрішніх (об'єктивних) фінансово-економічних можливостей підприємств, так і зовнішніх умов макросередовища (економічних, політичних та екологічних).

Активізація інвестиційної діяльності є ключовою умовою для забезпечення сталого розвитку, конкурентоспроможності та виконання євроінтеграційних зобов'язань України. Для ефективного наукового обґрунтування інвестиційних рішень критично важливо не лише систематизувати національні виклики та можливості, але й проаналізувати досвід країн-лідерів (зокрема, ЄС), де інвестиційна політика базується на комплексному врахуванні економічних і жорстких екологічних аспектів.

Узагальнюючи проведене дослідження, ми виділили найбільш вагомі економічні та екологічні чинники, що впливають на рівень інвестиційної привабливості АПК, та порівняли їхній стан в Україні та ЄС (табл. 1.4).

Війна в Україні спричинила масштабні людські втрати та значне

соціально-демографічне навантаження, але й серйозну екологічну катастрофу з важкими і непоправними наслідками. Бойові дії, руйнування інфраструктури та хімічні викиди завдали шкоди довкіллю України, загрожуючи здоров'ю людей, екосистемам та економіці не лише в нашій країні, але й у всьому світі.

Таблиця 1.4

Аналіз порівняльних чинників розвитку агробізнесу: досвід України та ЄС

Група чинників	Назва чинника	Національний досвід (Україна)	Зарубіжний досвід (ЄС)
І. Економічні чинники (драйвери прибутку)	1. Сировинна база та собівартість	Висока привабливість. Надлишок якісної та дешевої сировини	Обмежена/Дорога. Дефіцит якісних земель, висока вартість сировини та її виробництва
	2. Створення Доданої вартості	Потенціал зростання. Домінує експорт сировини, недостатність інвестицій у брендування	Сильний чинник. Високий ступінь переробки, домінування брендованих, високомаржинальних продуктів
	3. Вартість та доступність капіталу	Низька привабливість. Висока вартість кредитів, обмежений доступ до іноземного капіталу через ризики	Висока доступність. Стабільність, дешевий банківський капітал, розвинений ринок венчурного фінансування (AgriTech)
	4. Державна політика підтримки	Фрагментарна. Нестабільна, орієнтація на прямі, короткострокові дотації	Системна та довгострокова (CAP). Субсидії орієнтовані на екологізацію, інновації та модернізацію переробки
ІІ. Екологічні чинники (драйвери доступу до ринку)	5. Відповідність «Зеленому курсу» ЄС	Високий бар'єр. Повільна імплементація стандартів, низький рівень контролю викидів	Суворий та обов'язковий. Жорстке виконання стандартів Green Deal, обов'язкова сертифікація
	6. Карбоновий слід (СВАМ)	Критичний чинник. Висока енергоємність, повільне впровадження ВДЕ; ризик додаткових податків на експорт.	Пріоритет модернізації. Державні стимули для декарбонізації, інтеграція ВДЕ для зниження енергоємності переробки.
	7. Циркулярна економіка/Відходи	Високий потенціал. Значні обсяги відходів переробки, але низький рівень їх перетворення на енергію/цінні продукти	Високий рівень. Розвинена мережа біогазових заводів, повна утилізація побічних продуктів (біопластик, кормові добавки)

	8. Органічна/Clean Label Сертифікація	Зростаючий попит. Потенціал для сировини, але слабка інфраструктура переробки органіки	Встановлений ринок. Високий споживчий попит, державні дотації на органічну переробку та розвинена мережа збуту
	9. Регулювання промислових викидів	Потребує модернізації. Застарілі очисні споруди на старих підприємствах, необхідність інвестицій для виконання євронорм	Жорсткий контроль. Постійний моніторинг викидів, високі штрафи та вимоги щодо використання Найкращих доступних технологій та методів управління (НДТМ)

Джерело: систематизовано автором на основі [10,30,31,45,47,108]

Війна показала, що функціонування соціально-економічних систем в умовах глобалізації та військових конфліктів, таких як український, призводить до значного навантаження на довкілля та стрімкого погіршення його стану. Даний стан, робить інвестиції в охорону довкілля не просто важливими, а й життєво необхідними. Інвестиції в екологію стають не просто витратами, а й вкладенням в майбутнє. Це розподіл фінансових ресурсів для проєктів, компаній, регіонів та фінансових інструментів, спрямованих на досягнення позитивних екологічних та фінансових результатів. Інвестуючи в екологію, створюється підґрунтя для сталого розвитку держави. Такі інвестиції дадуть змогу зменшити негативний вплив людини на довкілля, обмежити екодеструктивний вплив процесів виробництва, споживання та утилізації товарів і послуг, зберегти і раціонально використати природні ресурси, а також підвищити природно-ресурсний потенціал територій і модернізувати систему екологічної безпеки. Це також дасть можливість поліпшити здоров'я населення, збільшити обсяги господарського виробництва та якості споживання, створити нові робочі місця та укріпити імідж країни на міжнародній арені. Одним із ключових факторів стає розробка та впровадження інновацій, перехід на енергоощадні технології, поширення органічного виробництва та раціональне використання мінерально-сирового

потенціалу.

Проведений порівняльний аналіз ключових економічних та екологічних детермінантів інвестиційної привабливості АПК України, зокрема його переробної промисловості виявляє суттєвий дисбаланс між високим ресурсним потенціалом (наявність якісної сировини) та системними інституційними та регуляторними недоліками. На відміну від країн ЄС, де інвестиції підкріплені низькою вартістю капіталу та системною державною підтримкою, орієнтованою на інновації, український АПК стикається з високими фінансовими ризиками і фрагментарністю державної політики, що обмежує приплив довгострокових інвестицій у створення високої доданої вартості. Більше того, екологічні чинники (імплементация стандартів Green Deal, управління карбоновим слідом та необхідність переходу до циркулярної економіки) є не лише внутрішніми вимогами, а й критичним бар'єром для збереження конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, що вимагає термінової гармонізації національних регуляторних механізмів з європейськими нормами. Таким чином, реалізація інвестиційного потенціалу потребує переорієнтації стратегії від сировинної переваги до системної модернізації, спрямованої на декарбонізацію виробництва та зниження інституційних ризиків.

Таким чином, у теоретичному аспекті, інвестиційна привабливість сучасного АПК має бути оцінена через призму здатності галузі інтегрувати інновації та екологічні вимоги (другий рівень), що вимагає трансформації національної інституційної політики відповідно до системного та довгострокового підходу, апробованого в ЄС (CAP).

Отже, для активізації інвестиційної діяльності в АПК України необхідно здійснити стратегічний перехід від сировинно-орієнтованої моделі до системної, технологічної та еколого-орієнтованої модернізації, що базується на гармонізації національного регуляторного поля з нормами ЄС та наданні довгострокових, цільових інвестиційних стимулів.

1.3. Методичні підходи до оцінювання інвестиційного клімату в АПК

У сучасних умовах ведення бізнесу вітчизняні виробники змушені конкурувати як між собою, так і з іноземними постачальниками. Це вимагає від них вибору однієї зі стратегій: або пропонувати дешевші товари (що збільшує коло споживачів), або ж просувати дорожчу продукцію з високими споживчими властивостями. Формування сприятливого інвестиційного клімату вимагає довгострокової програми дій, спрямованої на створення та просування конкурентоспроможної, якісної продукції.

У процесі нашого дослідження ми визначили, що основні методичні підходи до оцінювання інвестиційного клімату зазвичай фокусуються на таких ключових напрямках: модернізація виробничих фондів і потужностей; максимальне використання потенціалу виробничого персоналу; удосконалення організаційної структури підприємства; підвищення якості управління виробничими процесами; розвиток та вдосконалення виробничої інфраструктури; організація взаємодії та кооперація з постачальниками й іншими партнерами та модернізація системи управління якістю продукції. Більше того, екологічні чинники (імплементация стандартів Green Deal, управління карбоновим слідом та необхідність переходу до циркулярної економіки) є не лише внутрішніми вимогами, а й критичним бар'єром для збереження конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, що вимагає термінової гармонізації національних регуляторних механізмів з європейськими нормами. Таким чином, реалізація інвестиційного потенціалу потребує переорієнтації стратегії від сировинної переваги до системної модернізації, спрямованої на декарбонізацію виробництва та зниження інституційних ризиків.

У науковій літературі представлено широкий спектр методик оцінювання інвестиційної привабливості, які умовно поділяють на три основні групи: експертні бальні оцінки; економетричні оцінки суми рангових місць (часто із використанням вагових коефіцієнтів значущості приватних

показників); економетричні оцінки статистичних показників [25]. Незалежно від підходу, результатом застосування більшості методик є інтегральний показник, що характеризує позицію регіону у підсумковому рейтингу.

Разом із тим, усі групи методик мають низку обмежень, які у наукових дослідженнях піддаються обґрунтованій критиці. Зокрема, можна виділити три ключові недоліки цих підходів:

- Суб'єктивність експертних оцінок. Оскільки бальні методи сильно залежать від думки експертів, існує ризик того, що оцінки будуть усереднені, а реальні відмінності між регіонами чи галузями просто нівелюються.
- Фрагментарність інтегральних показників. Отримані рейтинги лише констатують, хто «випереджає», а хто «відстає». Вони не пояснюють, чому так відбувається, оскільки не розкривають причинно-наслідкових зв'язків.
- Обмеженість статистичних оцінок. Часто переведення статистичних даних у бальні інтервали не відображає повної картини реальної диференціації регіонів. Це особливо критично, якщо вагові коефіцієнти для розрахунку були визначені некваліфіковано [43].

У науковій практиці виділяють також методики, які ґрунтуються на аналізі макроекономічних показників (рівень прибутковості активів, рентабельність продукції тощо), багатофакторному підході (комплекс політичних, соціальних, екологічних, інституційних та інфраструктурних чинників), ризикових моделях (оцінювання інвестиційних ризиків поряд із потенціалом) та підходах, що враховують інтенсивність інвестиційної діяльності як складової інвестиційного клімату [43].

Однак, одразу слід зауважити, що найбільшого поширення набули саме експертні бальні оцінки та багатофакторні моделі, які, попри свою практичну значущість, залишаються трудомісткими, дорогими та недостатньо об'єктивними. Дослідження Савченко та ін., показує інтегральні методики, які часто включають в себе оцінювання фактору привабливості області за такими критеріями, як рівень розвитку викопних родовищ, облаштованість

комунікацій. Водночас досить нечасто виявляють врахування факторів природно-географічного середовища, рівня екологічної безпеки, криміногенної ситуації чи воєнно-політичного ризику, які нині є визначальними для іноземних інвесторів, вводяться додаткові факторні показники, для отримання яких вже потрібно звертатися до конкретних джерел інформації [61].

Предметом перспективного дослідження є обґрунтування можливості застосовувати економетричні моделі, адаптовані до регіональної специфіки. Економетричні методики є об'єктивнішими у порівнянні з чисто експертними оцінками, оскільки базуються на статистичних даних урядової звітності, і дещо можуть покращити достовірність розрахунків. Принаймні останні п'ять років потрібно проведення динамічного аналізу привернення інвестованої активності, для того щоб виявити постійні тенденції і вдале проведення SWOT-аналізу напрямків інвестування [25].

Більше того, на практиці застосовується метод обчислення інтегрованого регіонального індексу економічного розвитку, затверджений наказом Державної статистичної комісії України № 114 від 15 квітня 2003 р [47]. Він надає оцінки таких показників, як рівень постійних капітальних інвестицій, інвестиції в будівництво житла, рівень прямих іноземних інвестицій та показники зовнішньої економічної діяльності. Цей підхід дозволяє порівнювати області, використовуючи кількісні показники, значно збільшуючи надійність оцінки (табл. 1.5).

На нашу думку, доцільним є вдосконалення даної методики в частині оцінки інвестиційної привабливості регіонів, адже сучасні дослідження акцентують на інтеграції принципів сталого розвитку в систему оцінки інвестиційної привабливості АПК. Так, .С. Чернятін запропонував методику, де економічні, екологічні та соціальні індикатори розглядаються у взаємозв'язку, а розвиток інвестиційного клімату оцінюється через зміну станів із визначеною сталістю [68].

Логіка оцінки інтегрального регіонального індексу економічного розвитку

Етап розрахунку	Мета етапу	Компоненти, що оцінюються	Методологія розрахунку
I. Розрахунок Часткових Індексів (I_k)	Оцінка динаміки розвитку окремих секторів економіки регіону	Базові індекси: 1. Індекс фізичного обсягу промислової продукції. 2. Індекс фізичного обсягу сільськогосподарської продукції. 3. Індекс фізичного обсягу будівельних робіт. 4. Індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту	Розраховуються як відношення обсягів виробництва (обороту) у поточному періоді до обсягів у базовому періоді (прийнятому за 100 або 1)
II. Визначення Вагових Коефіцієнтів (W_k)	Встановлення значущості кожного сектора у загальній економічній структурі регіону	Вагові коефіцієнти визначаються на підставі структури Внутрішнього Регіонального Продукту (ВРП) або валової доданої вартості за попередні роки	Вага W_k для кожного часткового індексу дорівнює частці вартості продукції/послуг відповідного сектора у загальній сумі ВРП регіону. Сума всіх вагових коефіцієнтів має дорівнювати одиниці ($\sum W_k=1$)
III. Агрегування та Розрахунок Інтегрального Індексу (I)	Зведення часткових індексів і їхньої значущості в єдиний узагальнюючий показник економічного розвитку регіону	Об'єднуються всі часткові індекси (I_k) та їхні вагові коефіцієнти (W_k)	Використовується формула середньоарифметичної зваженої величини

Джерело: систематизовано автором на основі [44]

Привабливість сільськогосподарського сектору України для зовнішніх інвестицій виникає під впливом економічних, юридичних, інституційних, інфраструктури, безпеки та екологічних факторів [22]. Для оцінки використовуються рейтингові системи, такі як ведення бізнесу, індекс економічної свободи, рейтинги ризиків країни та спеціальний індекс Agrinvest (FAO). Однак, беручи до уваги характеристики агропромислових складних та сучасних проблем (воєнний стан, геополітичні ризики), більш доцільно

використовувати інтегровану модель, яка враховує характеристики кожної країни та експертну оцінку основних показників, розділених на групи відповідно до їх важливості (рис. 1.3).

Рис. 1.3 Ключові індикатори інтегральної моделі для оцінки інвестиційної привабливості галузі

Джерело: [25]

Застосування інтегральної моделі для оцінювання інвестиційної привабливості ґрунтується на системному підході. Він полягає в тому, щоб узагальнити безліч різних показників, враховуючи при цьому їхню вагомість.

Такий підхід дає нам можливість багатовимірно аналізувати середовище: економічне, правове, інституційне, інфраструктурне та безпекове – для конкретного регіону чи галузі.

Отриманий інтегральний індекс стає дуже потужним інструментом, що допомагає: відстежувати динаміку змін інвестиційної привабливості з часом; проводити порівняльні оцінки між регіонами, галузями чи окремими компаніями та прогнозувати варіанти розвитку та коригувати пріоритети інвестиційної політики.

Результати, отримані за допомогою цього показника, дають наукову основу для виявлення пріоритетів для підвищення привабливості. Це дозволяє адаптувати економічні інструменти до виявлених сильних та слабких сторін об'єкта дослідження.

Наприклад, у регіонах з високим потенціалом природних ресурсів (далі – ПРП), але недостатня розробка інфраструктури, інвестиції в транспортні та логістичні системи та розвиток зрошувальних мереж та сільськогосподарської інфраструктури є важливими сферами.

У секторах, що характеризуються збільшенням ризиків безпеки, бажано запровадити державні гарантії та механізми страхових програм для зменшення можливості фінансових втрат для інвесторів [27].

На нашу думку, слід виокремити такі групи методичних підходів, які найчастіше застосовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці оцінювання інвестиційного клімату в АПК (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

**Методологічні підходи та їх складові елементи у підвищенні
інвестиційної привабливості аграрного сектору**

Методологічний підхід	Складові елементи	Зміст та практичне наповнення
Інституційне середовище	Законодавча стабільність	Розробка та впровадження прогнозованої нормативно-правової бази, яка гарантує захист інвестиційних прав та суттєво мінімізує регуляторні ризики для бізнесу
	Фіскально-бюджетна політика	Застосування пільгових податкових інструментів та стимулів для ефективного залучення іноземного капіталу
Земельні трансформації	Ринок землі	Завершення формування повноцінного ринку землі з чіткими правовими гарантіями для власників та орендарів, що забезпечує стабільність інвестицій
Інфраструктурна модернізація	Логістика та зберігання	Розвиток ефективних логістичних ланцюгів і будівництво сучасних складських та холодильних комплексів (зниження втрат продукції та зменшення транзакційних витрат)
	Зрошувальні системи	Розширення площ зрошення (до 5% від загальної площі с/г угідь) саме для підвищення врожайності та мінімізації негативного впливу кліматичних змін

Технологічні інновації	Точне землеробство	Інтеграція цифрових рішень (GPS-навігація, диференційоване внесення добрив, автоматизація зрошення) для оптимізації ресурсів та підвищення виробничої ефективності
	Органічне виробництво	Створення стимулюючих умов для розвитку органічного землеробства, включаючи підтримку сертифікації та розширення доступу на ринки з високою доданою вартістю
Фінансові механізми	Страховання та гарантії	Формування державних та приватних страхових інструментів, які забезпечують захист інвестицій від воєнних, політичних та природно-кліматичних ризиків
	Інвестиційні фонди	Заснування спеціалізованих фондів для цільової фінансової підтримки інноваційних та екологічно орієнтованих проєктів в аграрний сектор
Регіональний розвиток	Кластеризація	Створення агропромислових кластерів, які враховуватимуть природно-кліматичні особливості, інфраструктуру та логістику конкретних територій
	Стратегії розвитку	Розробка та реалізація регіональних планів, які підвищать інвестиційну привабливість аграрної сфери на основі локальних ресурсів і потреб

Джерело: складено автором на основі даних [19,25,30,43,68,116,142]

Найважливішим фактором представлених у таблиці системи методологічних підходів, які відображають комплексний характер формування інвестиційного клімату в АПК України, є інституційне середовище, яке має обмежувати регуляторні ризики напровадженості та стабільність законодавства, як елемента довчасності та забезпечення прав інвесторів. Саме наявність системно закріпленої власності знижує регуляторні ризики та є основою для інвестиційних рішень на довгострокових строках, впливаючи на обсяги й обґрунтованість інвестицій. Іншим важливим елементом є фіскальна та бюджетна політика, яка може надавати податкові кредити та субсидії для каталізації інвестицій в будівництво, об'єктові складності та розробку. Стосовно ринку землі – це завершення його інституціоналізації та участь суб'єктів відносин володіння і оренди, формування опітиціарності ринку. Інфраструктурна модернізація охоплює розвиток транспортної і логістичної

мереж, системи зберігання, обробки та зрошення, що зменшує втрати виробництва, транзакційні витрати та підвищує стійкість до кліматичних ризиків.

Не менш важливим є утворення ефективних фінансових механізмів у супроводі страхових заходів та державних гарантій, що мінімізують військові, політичні та екологічні ризики. Крім того, створення спеціалізованого інвестиційного фонду дозволить нам накопичити ресурси для підтримки інноваційних та екологічно орієнтованих проектів.

На рівні регіональної організації економіки очікується розвиток регіональних стратегій та кластеризації, що враховує природні, кліматичні та інфраструктурні характеристики окремих регіонів. Це створює умови для збалансованого розвитку, збільшує синергію між компаніями та створює регіональні центри інноваційного зростання. Тому, вводячи систему цих методологічних підходів, можна буде всебічно підвищити привабливість інвестицій у сільськогосподарський сектор України, інтегруючи економічний, інституційний, інноваційний та регіональний фактор у єдиний стратегічний механізм. Створення сприятливого інституційного середовища є важливим фактором для підвищення привабливості сільськогосподарського сектору України з іноземних інвестицій.

У контексті воєнного стану питання інституційної стабільності є особливо важливим. Іноземні інвестори хочуть передбачуваності та ефективного діалогу з владою, і це є критично важливим для їх рішень. Однією з найважливіших вимог є стабільність закону. Він спрямований на те, щоб забезпечити прозору та передбачувану юридичну сферу «правилами гри», які не змінюються з часом. Довіру інвесторів можна посилити, запровадивши механізми нагляду за регуляторами та юридичну експертизу, які передбачають участь компаній та громадськості.

Проблемним прикладом є Закон України «Про інвестиційну діяльність» 1991 року. Його базові положення, які досі зберігаються, не дають можливості повноцінно розвивати сучасні інвестиційні відносини в країні.

Ключовою сферою є податкова політика з акцентом на модернізацію сільськогосподарського сектору, логістику та просуванні інвестицій в інноваційні проекти. Ці заходи включають податкові пільги, позики на інвестиційний податок та винятки податку на прибуток для компаній на ранніх етапах. В даний час цей компонент залишається мрією навіть для АПК.

Земельна політика також є важливою частиною інституційного середовища. Завершення земельної реформи, відкриття прозорого ринку сільськогосподарських земель з гарантованим титулом та оцифрованим доступом до кадастральних даних значно збільшило привабливість інвестицій. За даними Світового банку (2023 р.) До відкриття земельного ринку приблизно 60% потенційних іноземних інвесторів заявили, що відсутність прозорості у земельних відносинах є головним бар'єром для інвестицій. Більше того, розповсюдження, яке призвело до розподілу землі в натурі, унеможливило об'єднання землі для продажу в інвестиційних проєктах.

Окрім регуляторних аспектів, також важливі фінансові підтримки та засоби для інноваційного розвитку. Це включає створення спеціалізованих державних або державно-приватних інвестиційних фондів, спрямованих на впровадження оцифрування, модернізації та інновацій у сільськогосподарському секторі. Польський досвід (створення Фонду сільськогосподарських інновацій з 200 мільйонами Zlotys державних фондів) показує, що такий механізм значно збільшує активність агростарних кранів. Подібні зусилля в Україні можуть залучити донорські кошти, гарантовані державними позиками та капітал від міжнародних фінансових установ.

Також доцільним є розвиток інструментів кредитування в тому числі через Експортно-кредитне агентство України, що дозволяє покращити ліквідність підприємств та підвищити довіру міжнародних партнерів. Розширення використання «зелених» облігацій та соціально-орієнтованих фінансових продуктів забезпечує додаткові канали залучення капіталу, особливо від європейських та азійських ESG-фондів.

Виходячи з нашого дослідження, слід зазначити, що використання

всебічної оцінки привабливості інвестицій на основі принципів сталого розвитку робить можливим не лише для виявлення проблем у залученні інвестицій, а й для отримання рекомендацій щодо бажаного напрямку інвестицій.

Ми використовували комбінований підхід, економетричний аналіз статистики з урахуванням експертних спостережень. Це збільшує точність та об'єктивність отриманих результатів.

Ми вважаємо, що *перший крок* – розробити набір показників, які характеризують привабливість інвестицій регіону. Обидва традиційні економічні показники (фіксовані інвестиції, рівень прибутковості підприємств, сума іноземних інвестицій на душу населення), а також соціальні, екологічні та безпечні показники (зайнятість у агропромисловому секторі, рівень екологічної безпеки, стан земельних ресурсів, соціальна інфраструктура, соціальна інфраструктура). *Другий етап* – це стандартизація та нормалізація даних для забезпечення сумісності для створення інтегрованих показників. Метод багатовимірного усереднення з нормалізацією до середнього та максимального значення використовується для уникнення зміщення через надмірне зважування окремих компонентів. Цей підхід дозволяє об'єктивно порівнювати регіони та оцінити їх фактичну привабливість інвестицій. На *третьому етапі* інтегрований показник привабливості регіональних інвестицій та інвестиційної активності обчислюється за допомогою динамічних даних за останні п'ять років. Цей аналіз показує тенденції зміни інвестиційної діяльності та взаємозв'язку між можливостями та їх впровадженням. Ідентифіковані відхилення служать основою для виявлення проблемних областей, що потребують політики інвестиційного привабливості. На *завершальній стадії* результати професійно переглянуті, щоб врахувати фактори, які важко оцінити кількісно, такі як політичний ризик, рівень права та порядку, природні та кліматичні умови та військова та політична ситуація. Це поєднання економетричних та професійних методів забезпечує максимальну обґрунтованість результатів досліджень та дозволяє

формулювати науково засновані рекомендації щодо вдосконалення інвестиційного клімату в АПК.

Основною методологічною основою нашого дослідження ми обрали кореляційно-регресійний аналіз великого масиву статистичних даних.

Цей метод був застосований для того, щоб кількісно оцінити силу, напрямок і характер лінійного зв'язку між двома групами показників:

1. Залежною змінною (Y) – обсяг капітальних інвестицій в аграрному секторі.
2. Низкою незалежних (факторних) змінних (X_i) – макроекономічні показники.

Для встановлення лінійної залежності між обсягом інвестицій (Y) та кожним макроекономічним показником (X_i) ми використали коефіцієнт лінійної парної кореляції (r_{XY}). Формула для розрахунку коефіцієнта лінійної парної кореляції представлена нижче:

$$r_{XY} = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 \sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2}}, \quad (1.1)$$

де, r_{XY} – коефіцієнт лінійної залежності (кореляції); X_i – i -те, спостереження макроекономічного показника; Y_i – i – те, спостереження обсягу капітальних інвестицій; $\bar{X}$ і $\bar{Y}$ – середні арифметичні значення показників X та Y ; n – обсяг вибірки.

Для аналізу взаємозв'язку між залежною та незалежною змінними ми зазвичай використовуємо розрахункову модель, яка допомагає максимально точно описати наявну залежність. Водночас важливо пам'ятати: жодна модель не здатна повністю охопити весь спектр взаємозв'язків між досліджуваними параметрами. У реальних економічних процесах завжди присутній значний вплив латентних (прихованих) та випадкових чинників.

У випадку, коли між змінними x та y існує лінійна залежність, використовується стандартна форма рівняння простої регресійної моделі [38]:

$$\hat{y} = \hat{a}_0 + \hat{a}_1 * x \quad (1.2)$$

де $\hat{y}$ – розрахункові значення залежної змінної; x – початкові дані незалежної змінної, які відомі; $\hat{a}_0, \hat{a}_1$ – оцінки невідомих параметрів a_0, a_1 .

З огляду на всі теоретичні основи економетрики, для того, щоб знайти (оцінити) параметри a та b у нашій лінійній моделі регресії, ми використовуємо метод найменших квадратів (МНК). Суть цього методу дуже проста – він допомагає нам мінімізувати суму квадратів відхилень. Іншими словами, ми знаходимо таку пряму (модель), яка проходить найближче до всіх наших фактичних даних, забезпечуючи найменшу похибку. Реалізація МНК та проведення необхідних аналітичних перетворень дозволяють отримати формули для оцінювання параметрів регресійного рівняння виду [38]:

$$\hat{a}_0 = \frac{\sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n x_i y_i - \sum_{i=1}^n x_i^2 \sum_{i=1}^n y_i}{(\sum_{i=1}^n x_i)^2 - n \sum_{i=1}^n x_i^2} \quad (1.3)$$

$$\hat{a}_1 = \frac{\sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n x_i y_i - n \sum_{i=1}^n x_i y_i}{(\sum_{i=1}^n x_i)^2 - n \sum_{i=1}^n x_i^2} \quad (1.4)$$

Отже, спираючись на офіційні статистичні матеріали, оприлюднені Державною службою статистики України, нами було здійснено побудову лінійної однофакторної економетричної моделі, що описує взаємозв'язок між обсягом виробництва сільськогосподарської продукції, який розглядається як залежна змінна, та сукупним обсягом прямих іноземних інвестицій, спрямованих у галузі сільського, лісового та рибного господарства, які в межах моделі трактуються як незалежний (екзогенний) чинник; таким чином, модель дозволяє не лише формалізувати взаємозв'язок між досліджуваними змінними, але й забезпечити основу для подальших прогнозних розрахунків за різних сценарних умов.

Наведений нами аналіз підтверджує, що формування сприятливого

інституційного середовища, яке включає законодавчу стабільність, ефективну податкову та прозору земельну політику, є критично важливим для залучення інвестицій в АПК. У зв'язку з цим, для забезпечення об'єктивності наукового обґрунтування інвестиційних рішень, необхідне застосування удосконаленої методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку шляхом використання інтегрованого комбінованого підходу, який інтегрує економетричну оцінку статистичних даних із врахуванням експертних бальних оцінок (для факторів, що важко піддаються кількісному виміру, як-от військово-політичні ризики). Даний підхід дозволяє вдосконалити методичні положеннями Держкомстату (Наказ № 114 від 15.04.2003 р.), в частині оцінки інвестиційної привабливості (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Методичні положення щодо удосконалення розрахунку інтегральних регіональних індексів в частині оцінки інвестиційної привабливості

АПК

Критерій порівняння	Методика Держкомстату (Наказ № 114 від 15.04.2003р.)	Пропозиції вдосконалення оцінки інвестиційної привабливості в рамках оцінки
Основна мета оцінки	Оцінка динаміки економічного розвитку (темів зростання) регіону за окремі періоди	Доповнити оцінки показниками інтегральної інвестиційної привабливості та інвестиційної активності регіонів на основі принципів сталого розвитку
Об'єкт оцінки	Економічний розвиток (індекси фізичного обсягу)	Інвестиційна привабливість і активність (потенціал / реалізація)
Складові інтегрального показника	Обмежені, лише економічні індекси: промисловість, сільське господарство, будівництво, товарообіг	Комплексні, багатовимірні показники: виробництва продукції переробної промисловості та сільського господарства, ВВП, прямих іноземних інвестицій в АПК, рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств та підприємств переробної сфери АПК
Методи нормалізації даних	Використання індексів як відношення поточного до базового періоду (з метою уникнення впливу цін)	Метод багатовимірної середньої з нормалізацією відносно середніх та максимальних значень, що дозволяє об'єктивно порівнювати регіони
Методи агрегування	Формула середньоарифметичної зваженої суми часткових індексів: $\Pi = \sum(I_k \times W_k)$	Інтегральний показник (метод багатовимірної середньої) + Економетричний аналіз (МНК)

Аналітичний інструментарій	Обмежений розрахунком індексів та вагових коефіцієнтів	Кореляційно-регресійний аналіз (МНК): використовується для кількісної оцінки та формалізації взаємозв'язку між інвестиціями (Y) та макроекономічними чинниками (Xi)
Роль експертної оцінки	Не передбачена в основному розрахунку; методика є чисто статистичною	Ключовий заключний етап: Проводиться корекція результатів для врахування чинників, що складають природно-ресурсний потенціал регіону
Часова динаміка	Розрахунок за окремі періоди (поточний до базового)	Аналіз динамічних даних за останні 10 років для виявлення стійких тенденцій та відхилень

Джерело: авторська розробка

Поточні вдосконалення методики являють собою фундаментальну зміну парадигми в оцінці, від ретельного моніторингу економічних тенденцій до складного та багатогранного оцінювання привабливості інвестицій АПК, заснованого на підході, орієнтованому на ризик. Це буде досягнуто шляхом значного розширення складу інтегрованих показників для включення виробництва, прямих іноземних інвестицій, екологічного та природного потенціалу ресурсів, тим самим подолавши обмеження старої моделі лише чотирьох економічних показників.

Крім того, методика розробляється завдяки впровадженню об'єктивної нормалізації даних за допомогою багатовимірного усереднення, використання корельованого регресійного аналізу (MNC) для кількісної продемонстрації взаємозв'язку між інвестиціями та факторами, а також впровадження військово-політичної ситуації є важливим кроком, необхідним для формулювання науково-інвестиційної політики.

Висновки до розділу 1:

У першому розділі дисертаційного дослідження здійснено теоретико-методологічне узагальнення та поглиблений аналіз сутності, класифікації, особливостей і механізмів залучення інвестицій в АПК України. Основні наукові результати дозволяють зробити такі висновки:

1. Економічний характер інвестицій як важливий елемент економічного розвитку в цілому та в АПК зокрема, стає зрозумілим. Інвестиції виявилися інструментом у формі системи для відновлення та модернізації сільськогосподарського виробництва, забезпечення економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності продукції та покращення добробуту населення. Особливості інвестування в АПК визначаються сезонністю, ризиковістю, потребою у довгостроковому капіталі та високою капіталомісткістю виробничих процесів.

2. Удосконалено класифікацію інвестицій в АПК з урахуванням напрямів використання, джерел фінансування, характеру формування, інституційних ознак та територіальної специфіки. Встановлено, що інвестиційні потоки залежать від розвитку інфраструктури, природно-ресурсного потенціалу, ринкових механізмів та інституційного середовища регіонів. Визначено змістовні характеристики механізму залучення інвестицій як сукупності організаційно-економічних форм і методів, за допомогою яких здійснюється інвестування в аграрному секторі. Структуровано основні елементи механізму: суб'єкти інвестиційної діяльності, форми та інструменти інвестування, способи стимулювання та нормативно-правове регулювання. Запропоновано класифікацію механізмів залучення інвестицій за джерелами походження, інституційними формами та часовими критеріями. Обґрунтовано значення економічних і екологічних чинників для інвестиційної привабливості аграрних підприємств. Доведено, що економічні фактори (фінансова стабільність, рентабельність, доступ до ресурсів, технологічний розвиток) та екологічні чинники (природно-кліматичні умови, деградація земель, екологічні стандарти) взаємопов'язані і формують комплексну привабливість для інвесторів. Проведено порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду (Нідерланди, Франція, США, ЄС). Встановлено, що інтеграція екологічних і економічних чинників, дотримання екологічних стандартів та впровадження інновацій підвищують інвестиційну привабливість АПК. Дані ЄС демонструють постійне зростання фінансування екологічної сфери, що

стимулює розвиток «зеленої» економіки та підвищує стійкість аграрного сектору.

3. Розроблені методичні засади дослідження інвестиційних процесів в АПК шляхом вдосконалення класичних методик оцінки інвестиційного розвитку регіонів, що базуються на принципах системності, інтегрованості, ефективності та інноваційності. Обґрунтовано доцільність поєднання інвестиційного та інноваційного підходів при аналізі аграрного виробництва. Розкрито зміст інституційно-організаційних елементів інвестиційного процесу, до яких віднесено нормативно-правову, інформаційну, координаційну, управлінську, кадрову та ресурсну складові. Таким чином, комплексний методичний підхід до оцінки інвестиційного клімату в АПК, що поєднує інтегральні економетричні методики, експертні оцінки та формування сприятливого інституційного середовища, дозволяє не лише визначати поточний рівень інвестиційної привабливості, а й прогнозувати ефективність управлінських рішень, підвищувати стійкість інвестиційного клімату та здійснювати пріоритетне планування інвестицій у агропромисловому виробництві.

Список використаних джерел 1 розділу:

1. Акуленко В.Л., Новікова І.В. Аналіз теоретичних підходів до управління інвестиційною діяльністю підприємства. *Вісник СумДУ. Серія Економіка*. 2012. № 3. С. 66–73
2. Бабина О.М. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності у контексті розвитку альтернативних джерел енергії. *Ефективна економіка*. 2021. № 11.
3. Балдинюк В.М., Балдинюк В.В. Управління інвестиційним потенціалом підприємств АПК. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4082/4011> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-13>
4. Городня Т.А., Годунько Р.Б. Діагностика інвестиційної

привабливості підприємства. *Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство*. 2017. В. 11. С. 196-200

5. Бахур Н. В. Інвестиційне забезпечення розвитку регіонів України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9063> DOI: 10.32702/2307-2105-2021.7.85

6. Безп'ята І.В. Залучення інвестицій в аграрний сектор економіки. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5215>

7. Бирка М.І. Врахування сучасних світових і регіональних тенденцій прямого іноземного інвестування в процесі залучення іноземного капіталу на підприємства України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 10. С. 56–61

8. Бойко А. О., Боженко В. В., Безрук В. В. Механізм залучення іноземних інвестицій. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Том 29 (68). № 6. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_6/6.pdf

9. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Гринчук Т.П. Аспекти результативності інвестиційного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. *Бізнес інформ*. 2017. № 1. С. 108–115.

10. Вініченко І.І. Економічний зміст інвестиційного процесу в сільському господарстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 1. С. 46–49.

11. Герасимчук В.Г. Стан залучення інвестицій в розвиток сільських територій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, серія «Економіка і управління»*. 2023. Т. 34 (73). №1. С. 47-50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/73-1-7>

12. Георгіаді Н.Г., Федорчак О.Є. Сутність і види механізмів залучення інвестицій на підприємство. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 22. С. 6-11. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2013/3.pdf

13. Гук, О., Мохонько, Г., & Шендерівська, Л. Тенденції інвестування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. (29). <https://doi.org/10.32782/2524->

0072/2021-29-35

14. Грищук Н.В. Вплив інвестиційного клімату на фінансову стабільність агропромислового сектору України в умовах інтеграції економіки до європейської спільноти. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2014. № 2 (10). С. 169–175.
15. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності. К.: Алерта, 2001 р. 338 с
16. Деньга С.М. Сутність і класифікація інвестицій. КНЕУ. 2007. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2335/1/30.pdf>
17. Довгань Ю. В. Теоретичні аспекти управління інноваційно–інвестиційною діяльністю підприємств. *Modern Economics*. 2022. № 36 (2022). С. 38–44. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V36\(2022\)–06](https://doi.org/10.31521/modecon.V36(2022)–06)
18. Дяків Р., Бохан А., Козак Я., Ліфінцев С. Енциклопедія інвестицій. Київ: Міжнародна економічна фундація, 2008 р. 511 с
19. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23.02.1998 URL: www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 20.06.2024)
20. Єгорова О.М. Методичні засади оцінки ефективності інвестиційної діяльності торговельного підприємства. *Молодий вчений*. № 7 (59). 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/7/59.pdf>
21. Ільїна О.В. Формування системи управління інвестиційної діяльності аграрних підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2015. Вип. 4 (63). С. 138–143
22. Калетнік Г. М., Лутковська С. М. Вектори подолання трансформацій еколого-економічної та соціальної безпеки сталого розвитку на основі модернізації. *Агроекологічний журнал*. 2020. № 2. С. 15–23.
23. Коваленко Ю.М., Пересада А.А., Онікієнко С.В. Інвестиційний аналіз: підруч. К.: КНЕУ, 2003. 485 с.

24. Козик В. В. Визначення чутливості інвестиційної ефективності до зміни ефектоутворюючих факторів виробництва інноваційної продукції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 3. С. 8.
25. Козяр Н.О. Методичні підходи до оцінки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2019. № 16. С. 67–75.2.
26. Колеватова А.В. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 1080–1084.
27. Крупка М. І. Оцінка фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України. *Фінанси України*. 2011. № 11. С. 34–38.
28. Кукіна Н.В. Вплив інвестицій на експортний потенціал України. *Економічний дискурс*. 2017. Випуск 2. С. 219–228.
29. Кучеренко Ю.А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції : практика та досвід*. 2018. № 7. С. 82–85
30. Левандівський О.Т. Особливості інвестиційного забезпечення АПК. URL : <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file>
31. Леус М.М. Теоретико-методологічні основи класифікації інвестицій. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.1. С. 130–137
32. Логоша Р.В., Поліщук О.А., Дяченко М.В. Напрями активізації інвестиційної діяльності в сфері сільського господарства в умовах воєнного стану й поствоєнного відновлення. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 12 (271). С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10664441>
33. Логоша Р.В., Пронько Л.М. Маркетинг-менеджмент у системі управління аграрних підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 3 (61). С. 77–91. <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-3-5>
34. Логоша Р.В., Дяченко М.В. Зарубіжний досвід застосування методів державного регулювання інноваційного розвитку АПК. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 1 (260). С. 52–59

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7786997>

35. Логоша Р.В., Дяченко М.В. Теоретико-методологічні основи формування державного регулювання процесів інноваційного розвитку АПК в умовах глобальних трансформацій. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 11 (17). С. 138–152. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-138-152](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-138-152)

36. Лутковська С. М. Сутність еколого-економічної безпеки та її роль в сталому розвитку АПК. *Ефективна економіка*. 2018. № 8. 7 с.

37. Лутковська С.М., Лебідь О.В. Еколого-економічні умови активізації інвестиційної діяльності АПК України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 16. С. 78–87. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.78>

38. Любченко О.М. Оцінка фінансово-інвестиційного потенціалу регіонів України як невід’ємний елемент розробки стратегії соціально-економічного розвитку регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 3. С. 8–13.

39. Ільїна О.В. Формування системи управління інвестиційної діяльності аграрних підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2015. Вип. 4 (63). С. 138–143.

40. Маслій В. Оцінка стійкості процесу іноземного інвестування за видами економічної діяльності. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2014. вип. 19(1). С. 86–93.

41. Матвійчук О. А. Економічна сутність інвестицій та їх класифікація. URL: <https://core.ac.uk/reader/43283160> (дата звернення: 25.06.2024)

42. Мацука В.М. Механізм залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2884/2920>. (дата звернення: 17.11.2024) <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.38>

43. Мазуркевич І. Дослідження методичних підходів оцінки

інвестиційної привабливості підприємств агропромислового комплексу. *Економіка та суспільство*. 2023. (53).: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-87>

44. Мельник О.І., Мельник А.Г., Пасічник Ю.О. Організаційно–економічні умови активізації інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України. *Агросвіт*. 2018. № 22. С. 3–9.

45. Мельник С.І., Свиноус І.В., Фурман І.В., Трофімова Г.В., Стариченко Є.М. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах трансформаційних процесів. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 14–19.

46. Молень І.В. Особливості залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки. *Економіка і держава*. 2017. Вип. 1. С. 52–56.

47. Музиченко Т. О. Інвестиції та інвестиційна діяльність: понятійний апарат. *Сталий розвиток економіки*. 2014. № 3 (25). С. 161 – 167

48. Наказ Держкомстату України від 15.04.2003 р. № 114 «Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0114202-03#Text> (дата звернення: 27.11.2024)

49. Назаренко І.М. Аналіз інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств регіонів України. *Проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 136–143.

50. Недоборовський В.І. Роль науково–технічного прогресу у формуванні інвестиційної політики підприємства. *Ефективна економіка*. 2024. № 8. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/4508/4543> DOI: <http://doi.org/10.32702/2307–2105.2024.8.96>

51. Олійник Л.А., Мірошніченко Ю.В. Роль інвестицій у забезпеченні дохідності сільськогосподарських підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 19. С. 428–432

52. Охріменко І.В. Шляхи інвестування підприємства в умовах

глобалізації. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2017. Випуск 26. Ч. 2. С. 198–203.

53. Очередько О.О. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності підприємств України. *Менеджер*. 2016. № 4 (73). С. 24–31

54. Патики Н.І. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 26–31.

55. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні: Автореф. дис. д-ра екон. наук. К. 1998.

56. Погребняк А. Ю., Лопатюк В. С. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2023. № 26. С. 79–83. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.26.2023.287411>

57. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII: станом на 10 жовт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 27.06.2024)

58. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. №93/96-ВР: станом на 17 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80.#Text> (дата звернення: 27.06.2024)

59. Раманова Ю.С. Механізм підвищення ефективності залучення іноземних інвестицій в економіку України: дис.: 8.03050301. Київ, 2017 р. 104 с. URL: <https://surl.li/krcpri> (дата звернення: 15.07.2024)

60. Романюк Т.Ф. Економічна сутність інвестицій. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. №7–8. с. 25–26.

61. Савченко М. В., Степанюк В. Л. Залучення іноземних інвестицій в економіку України: тенденції, проблеми та перспективи повоєнного відновлення. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 6 (276). С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-6-276-6-15>

62. Сотнікова Ю. В. Економічна оцінка інноваційної діяльності підприємства: автореф. на здобуття наук. ступеня к. е. н. : спец. 08.06.01 «Економіка, організація та управління підприємствами» / Ю. В. Сотнікова. – Харків, 2006. – 20 с

63. Суть та види інвестиційних проєктів. URL: <http://moodle.nati.org.ua/mod/book/view.php?id=8845> (дата звернення: 27.06.2024)

64. Тарасова О.С. Сучасні тренди інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки»*. 2022. № 5. Том 1. С. 189-196. DOI: 10.31891/2307-5740-2022-310-5(1)-31

65. Федорчак О.Є. Оцінювання механізмів залучення інвестицій в контексті сталого розвитку. 3-й Міжнародний конгрес «Захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування». Львів, 2014. С. 160–161

66. Волощук В. Р., Волощук Ю. О., Іванишин О. В. Інвестування інноваційного розвитку підприємств. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3–4. С. 156–162. <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.3-4.22>

67. Хаєцька О.П. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2024. № 2 (68). С. 123–141. DOI: 10.37128/2411–4413–2024–2–8

68. Чернятін А. С. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості АПК на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. № 10. 2010. С. 14–18

69. Чорній Б.Г. Механізм залучення інвестиційних ресурсів у підприємства розподілення електроенергії. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Київ – 2017. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/fbcadb38-6939-4b7e-a353-936015ff9cc9/content> (дата звернення: 12.07.2024)

70. Сорочишина Н. А. Інвестиційний механізм у складі державної політики у сфері залучення інвестицій на інноваційну діяльність. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. Том 29 (68). № 1. С. 152–160. URL: <http://surl.li/cmoku>
71. Скоробогатова Н.Е. Дослідження сутності інвестицій та інвестиційної діяльності. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2016. Вип. 13. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80631/76243>. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.13.2016> (дата звернення: 12.02.2024)
72. Шарп У., Александер Г., Бейлі Дж. Інвестиції: перекл. з англ. - М.: *Інфра-М*, 2003. 1028 с.
73. Шиян Н.В. Методичні підходи до визначення економічної ефективності державних інвестицій. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/21764/1/Met%20pidxid.pdf> (дата звернення: 27.06.2024)
74. Шморгун Л. Прямі іноземні інвестиції в економіку України: проблеми залучення та галузевого спрямування. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 5. С. 67-70.
75. Юрчук Н. П., Вовк В. Ю., Топіна Р. П. Інноваційно–інвестиційна діяльність як основа реалізації концентрації сталого розвитку економіки України. *Агросвіт*. 2019. № 3. С. 53–61.
76. Яременко О. В. Економічна сутність інвестицій та основні поняття інвестиційної діяльності. *Економіка промисловості*. 2012. № 1-2. URL: http://www.econindustry.org/arhiv/html/2012/st_57_07.pdf (дата звернення: 27.06.2024)
77. Aranchiy, V. et al. 2021. Environmentally and Socially Oriented Investments on Sustainable Development of Rural Areas. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 12(2): 321–330. DOI: [https://doi.org/10.14505//jemt.v12.2\(50\).02](https://doi.org/10.14505//jemt.v12.2(50).02)
78. Artiukh V. Economic essence of «investments» and their classification. *Economics. Finances. Law*. 2024. №3. С.35–39. 10.37634/efp.2024.3.7.

79. Bushovs'ka, L. B. Management of investment activities as an important component of economic security of the enterprise. *Ekonomika i suspil'stvo*. 2017. Issue. 11. pp. 170–176.
80. Butko, G. & Nabokov, V. & Chasovskih, V. & Ramenskaya, L. & Gusmanov, R. & Sinegubova, E. Investment attractiveness of the agro–industrial complex: problems and solutions. *Agrarian science*. 2023. 1. 153–159. 10.32634/0869–8155–2023–375–10–153–159.
81. Demianenko, N. et al. Innovative Approaches to the Formation and Development of the Startup Ecosystem. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2021. 3(51). 668–676. DOI: 10.14505/jemt.v12.3(51).06
82. Determinants of Innovation and Investment Development of MultiBranch Entrepreneurship, Tourism and Hospitality Industry : Collective monograph. / V. Yatsenko, S. Pasioka, O. Yatsenko and others: [Ed. by Doctor of Economic Sciences, Prof. Yatsenko V.M.]. Nuremberg: Verlag SWG imex GmbH, Germany. 2019. 431 p.
83. Fedorenko V. Investment processes in Ukraine: monograph. Kondor, Kyiv, Ukraine. 2017. 345 p.
84. Fedulova L. I Ukrainian innovative development: problems and paradoxes. *University Economic Bulletin*. 2020. 42-49. 10.31470/2306-546X-2020-44-42-49.
85. Gorb, O. et al. Ecological–agrochemical land evaluation and classification under organic farming. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2020.11(6): 1588–1595. DOI:[https://doi.org/10.14505/jemt.v11.6\(46\).29](https://doi.org/10.14505/jemt.v11.6(46).29)
86. Gorb, O. et al. Strengthening competitiveness of the national economy by enhancing energy efficiency and diversifying energy supply sources in rural areas. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2020.5(45). 1114–1123. DOI: 10.14505/jemt.v11.5(45).09
87. Hackbarth D. Optimal priority structure, capital structure, and investment. *Review of Financial Studies*. 2012. Vol. 25, Issue 3. pp. 747–796.
88. Aranchiy, V. et al. Environmentally and Socially Oriented Investments

on Sustainable Development of Rural Areas. *Journal of Environmental Management and Tourism*, (Volume XII, Spring). 2021. 2(50): PP. 321–330. DOI:10.14505/jemt.v12.2(50).02

89. Кривохижа Є.М., Левеченко О.Ф., Берляк Г.В. Фінансування агропромислового комплексу України: проблеми та перспективи. *Economics. Finances. Law*. 2023. Вип. 13. С. 98–102. 10.37634/efr.2023.12.19.

90. Кулинич, Ю. М., Ширинян, Л. В. Інвестиційна привабливість аграрного сектору України. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. С. 211–216.

91. Мацибора Т. В. Світовий досвід у поліпшенні інвестиційної привабливості аграрного сектору України. *Економіка АПК*. 2017. № 7. С. 101–105

92. Рудь Л. М., Кушнір С. О. Інвестиційна привабливість агропромислового комплексу: сучасний стан та перспективи. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. № 1. С. 42–46

93. Руєте, М. Інклюзивні інвестиції в сільське господарство: кооперативи та роль іноземних інвестицій. *Investment in Agriculture*. 2014. № 2. С. 1–8.

94. Скоробогатова, Н. Й., Потапова, В. П. Роль інвестицій у формуванні економічного зростання України. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих учених*. 2018. Вип. 12. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/24600> (дата звернення: 25.11.2024).

95. Тупчий, О., Мовсесян, А., Максименко, С., Сидоренко, С. Інноваційно-інвестиційний напрям розвитку матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств. *Економічні інновації*. 2024. Т. 26, № 1 (90). С. 153–162. DOI: 10.31520/ei.2024.26.1(90).153–162

96. Уланчук, В., Жарун, О., Соколюк, С., Ткачук, С. Інноваційно-інвестиційний розвиток агропромислового комплексу. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 2 (25). С. 357–365. DOI: 10.18371/fcaptp.v2i25.136828

97. Юсупова, Ш. Теоретико-методологічні основи та інструменти

залучення іноземних інвестицій в економіку. *Вісник науки і практики*. 2020. Т. 6. С. 241–247. DOI: 10.33619/2414-2948/58/25

98. Zaichenko K.S., Filyppova S.V. Innovative development of small industrial enterprise in conditions of informatization of economy: organizational component: monograph. *Schweinfurt, Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt)*. 2019. 225 p. 2019. 225 p.

99. Зоря, О. та ін. Теоретико-методологічні засади інвестиційного забезпечення інноваційно орієнтованого розвитку аграрного виробництва. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2022. Т. 13, № 3. С. 695–706. ISSN 2068–7729.

100. Бобровнік Д. Моделювання впливу іноземних інвестицій на розвиток сільськогосподарських підприємств. *Problems and prospects of economic and management*. 2017. С.238-245. 10.25140/2411-5215-2019-4(20)-238-245.

101. Савченко, В., Степанюк, Л. Залучення іноземних інвестицій в економіку України: тенденції, проблеми та перспективи повоєнного відновлення. *Actual problems of economics*. 2024. № 6 (24). С. 6–15. DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-276-6-15

102. Балдинюк В., Балдинюк В. Управління інвестиційним потенціалом підприємств АПК. *Економіка та суспільство*. 2024. (63). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-13>

103. Безп'ята, І. В. Особливості залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки. *Економіка і суспільство*. 2016. Випуск (4). С. 67–71.

104. Волощук К. Б., Волощук В. Р., Кацан А. М. Інвестиційна привабливість та можливості розвитку агропромислових підприємств. *Інноваційна економіка*. 2020. № 1-2. С. 145-150.

105. Ганцяк, М. О. & Вергелюк, Ю. Ю. Стабілізація інвестиційних потоків в умовах пандемії. Економічний розвиток держави регіонів і підприємств: проблеми та перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-

практичної інтернет-конференції молодих учених (28-29 квітня 2021 р.). Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2021. С. 29-30.

106. Пати́ка Н. І. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 26–31.

107. Покинъчереда В.В., Тімченко О. Л. Аналіз інвестиційного забезпечення розвитку аграрного виробництва в Україні. *Інвестиції: практика і досвід*. 2023. № 20. С. 71-78. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.20.71>.

108. Про схвалення Стратегії розвитку агропромислового комплексу України до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листоп. 2024 р. № 1163-р. Урядовий кур'єр. 2024. № 230. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-p>

109. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями: Закон України від 17 груд. 2020 р. № 1116-IX // Відомості Верховної Ради України. 2021. № 10 Ст. 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20>

110. Про схвалення Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 черв. 2024 р. № 587-р. Урядовий кур'єр. 2024. № 126. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2024-p>

111. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 3 берез. 2021 р. № 179 // Урядовий кур'єр. 2021. № 45. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP210179>

112. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18 верес. 1991 р. № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 27.06.2024)

113. Про режим іноземного інвестування. Закон України від 14 лип. 2023 р. № 3257-IX // Відомості Верховної Ради України. 2023. № 32. Ст. 311. –

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр> (дата звернення: 27.06.2024)

114. Про державну підтримку сільського господарства України. Закон України від 10 жовт. 2024 р. № 4017-IX (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. 2024. № 47. Ст. 422. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t041877?an=1303&ed=2025_01_18 (дата звернення: 27.06.2024)

115. Соколюк, К. Ю. Прямі іноземні інвестиції в аграрному секторі економіки: стан та перспективи залучення. *Young Scientist*. 2016. (3(30)). С. 197-201.

116. Свиноус І., Свиноус Н. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестиційної діяльності у процесах відтворення сільськогосподарських підприємств. *Економічний дискурс*. 2020. № 2. С. 164-173. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-2-17>

117. Пурій Г.М. Сучасний стан та основні тенденції залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Гроші, фінанси і кредит*. 2020. Вип. 44. С. 199–203.

118. Соколюк К. Ю. Прямі іноземні інвестиції в аграрному секторі економіки: стан та перспективи залучення. *Young Scientist*. 2016. № 3(30). С. 197-201.

119. Onegina V., Megits N., Antoshchenkova V., Boblovskyi O. Outcome of capital investment on labor productivity in agriculture sector of Ukraine. *Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR)*. 2020, Vol. 7. No. 1. P.12- 25. DOI: <http://dx.doi.org/10.15549/jeecar.v7i1.355>

120. Терес Ю. Залучення іноземних інвестицій для розвитку економіки України: виклики воєнного часу та післявоєнні перспективи. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск (51). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-51>

121. Тимоць М., Стахів Г. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2155>

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-70>

122. Козяр Н.О. Сучасний стан та перспективи використання інвестиційного потенціалу аграрного сектору України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 16. С. 54-60

123. Соколовська О. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 2 (41). С. 92–99. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).92-99](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).92-99).

124. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release /2024/02/15 /updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>. (дата звернення: 11.07.2024).

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНИХ І ЕКОЛОГІЧНИХ ПЕРЕДУМОВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПК УКРАЇНИ

2.1. Аналіз макроекономічних показників, що формують інвестиційний потенціал аграрного сектору

Сільськогосподарський сектор є важливим сектором української економіки, що забезпечує продовольчу безпеку, великий експортний потенціал та зайнятість. Його сталий розвиток неможливий без використання значних інвестиційних ресурсів, що сприяють модернізації виробництва, впровадження інновацій та покращення конкурентоспроможності. Переходячи до аналізу капітальних інвестицій у сільське господарство та переробну галузь АПК, ми спочатку проаналізували регіональну структуру інвестицій у сільське господарство (рис. 2.1.).

Варто зауважити, що інвестори продовжують масово вкладати капітал у регіони з відносно високою безпекою та розвиненою інфраструктурою. Ядро інвестиційної привабливості АПК формують Полтавська (7,95 млрд грн), Київська (6,83 млрд грн), Вінницька (6,54 млрд грн) та Черкаська (6,44 млрд грн) області. Їхнє лідерство пояснюється не лише родючістю ґрунтів, але й потужними переробними комплексами (особливо на Полтавщині) та стратегічною логістикою.

До помірної, але стабільної групи інвестиційних хабів входять Хмельницька (5,32 млрд грн), Чернігівська (5,15 млрд грн) та Львівська (3,86 млрд грн) області. Ці регіони залучають значні кошти у модернізацію та технічне переоснащення. Цікаво, що м. Київ (3,76 млрд грн), хоча й не має великих сільгоспугідь, демонструє значні вкладення, які, ймовірно, спрямовані у логістику, зберігання та штаб-квартири агрохолдингів, підкреслюючи роль столиці як фінансового та управлінського центру галузі.

Військовий фактор домінує у формуванні інвестиційного ландшафту

Сходу та Півдня. Аграрні інвестиції у Херсонську (0,12 млрд грн) та Донецьку (0,18 млрд грн) області є катастрофічно низькими, обнуливши їхній потенціал як аграрних житниць. Різниця між лідером (Полтавщина) та аутсайдером (Херсонщина) становить майже 65 разів, що наочно демонструє глибину економічних втрат. Навіть в умовах військової агресії, безпека та фізична цілісність активів стали ключовими критеріями для інвесторів, повністю переважаючи родючість землі.

Нарешті, Закарпатська (0,23 млрд грн) та Чернівецька (0,32 млрд грн) області мають найменші інвестиційні показники серед відносно безпечних регіонів. Це пояснюється структурними обмеженнями – меншою площею сільськогосподарських земель, гірським рельєфом та, можливо, орієнтацією на менш капіталомістке нішеве виробництво (додаток В., табл.В.1). Таким чином, інвестиційний ландшафт АПК чітко розділений на три зони: стійкий інвестиційний центр, пояс помірному розвитку та зону критичного ризику.

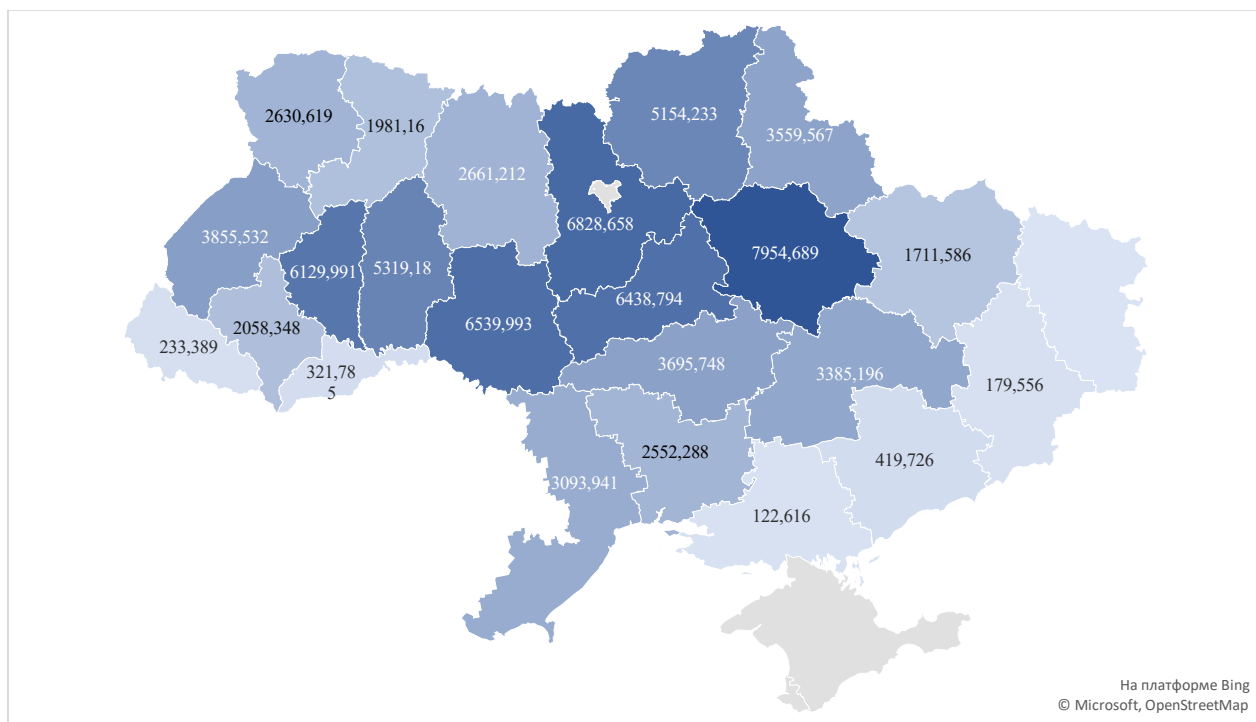

Рис. 2.1 Капітальні інвестицій в сільське господарство України за регіонами в 2024 р., млн грн (без врахування тимчасово окупованих територій та конфіденційних даних)

Джерело: побудовано автором на основі [135]

Інвестиційна картина у переробному секторі АПК суттєво відрізняється від первинного сільського господарства, демонструючи концентрацію капіталу в промислових та логістичних центрах (рис. 2.2).

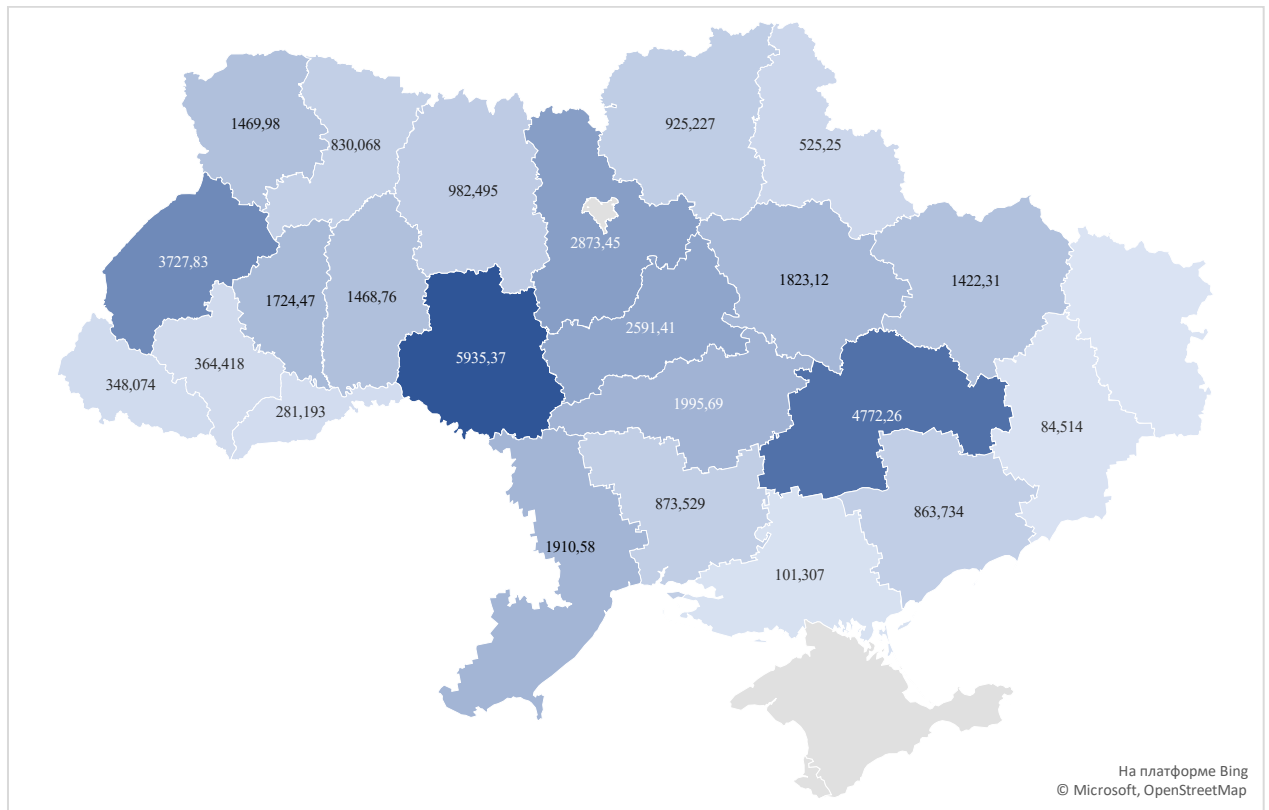

Рис. 2.2 Капітальні інвестиції в переробну промисловість АПК України за регіонами в 2024 р., млн грн (без врахування тимчасово окупованих територій та конфіденційних даних)

Джерело: побудовано автором на основі [135]

За результатами проведених досліджень, регіони з розвиненою індустріальною базою та потужними ринками збуту демонструють найбільші обсяги залученого капіталу. Лідером у цьому рейтингу є Вінницька область із показником 5935,4 млн грн, що підтверджує її усталені позиції в харчовій і зокрема цукровій промисловості. На другому місці опинилася Дніпропетровська область із залученими 4772,3 млн грн, а замикає трійку Львівська область із результатом 3727,8 млн грн. Львівщина особливо вирізняється своєю роллю ключового хаба для експорту й співпраці з європейськими ринками. Значні показники Києва (3323,9 млн грн) свідчать

про інвестиції переважно у високотехнологічну переробку, логістичні центри та фінансово-управлінську інфраструктуру, тоді як виробництво залишається менш пріоритетним напрямом.

Регіони із середньою інвестиційною активністю (від 1,5 до 3,0 млрд грн) підтверджують роль Центральної та Південної України у забезпеченні сировинних потоків. Це Київська (2873,5 млн грн) та Черкаська (2591,4 млн грн) області. Важливо відзначити, що Полтавська область (1823,1 млн грн), яка була абсолютним лідером за інвестиціями у первинне сільське господарство, займає лише 7-ме місце у переробці. Це свідчить про те, що її основні переробні потужності, можливо, вже створені, а інвестиції зараз спрямовуються переважно на підтримку та меншу модернізацію, а не на масштабне будівництво нових заводів.

Як і в первинному секторі, інвестиційна привабливість переробної промисловості у прифронтових регіонах є мінімальною. Донецька (84,5 млн грн) та Херсонська (101,3 млн грн) області залучають мізерні кошти, що відображає руйнування, зупинку виробництв та повну відсутність гарантій безпеки для капіталомістких підприємств. Різниця між лідером та аутсайдером становить понад 70 разів. Це підкреслює, що інвестиції у переробку, які вимагають великих капітальних вкладень та довгострокової стабільності, є найбільш чутливими до військових та безпекових ризиків.

На відміну від інвестицій у сировину (де лідирували аграрні гіганти), інвестиції у переробку тяжіють до промислових центрів та логістичних хабів. Це вказує на стратегічний пріоритет інвесторів – скорочення логістичних витрат, близькість до кінцевого споживача (Київ, Львів, Дніпро) та максимальне використання існуючої промислової інфраструктури (Вінниця).

Фактори, що визначають процес залучення інвестицій в економіку країни, є об'єктивними економічними явищами, які впливають як на механізми залучення, так і на розподіл інвестиційних ресурсів. Разом із тим інвестиційний процес має виразний суб'єктивний характер, оскільки його реалізація залежить від управлінських рішень та стратегій інвесторів. Це

обумовлює необхідність врахування не лише економічних, а й управлінських факторів при аналізі інвестиційної діяльності.

Вивчення того, як макроекономічні фактори впливають на обсяг інвестицій, є критично важливим етапом для оцінки інвестиційного потенціалу будь-якої країни.

На нашу думку, найбільш підходящим методом для цього є кореляційно-регресійний аналіз. Цей підхід дає змогу оцінити ступінь взаємозв'язку між рівнем капітальних інвестицій і ключовими макроекономічними показниками. Ми визначили основні макроекономічні фактори, які суттєво впливають на інвестиційний клімат:

- дефлятор ВВП демонструє зміну реальної вартості ВВП після врахування інфляції та слугує важливим показником стабільності цін у країні. Низький рівень інфляції й цінова стабільність підвищують довіру інвесторів, забезпечуючи збереження вартості вкладеного капіталу та знижуючи ризики, пов'язані з інвестиційною діяльністю;

- обсяг зовнішнього боргу – характеризує фінансову стійкість держави. Високі зобов'язання за зовнішніми боргами збільшують ризик дефолту, викликають додатковий тиск на державний бюджет і можуть сприяти підвищенню вартості залучених коштів. У результаті це негативно позначається на інвестиційній привабливості країни, що призводить до зменшення обсягів як внутрішніх, так і іноземних капітальних інвестицій [132];

- індекс інфляції та облікова ставка – має тісний взаємозв'язок, оскільки зміни облікової ставки центрального банку прямо впливають на інфляційні процеси. Високий рівень інфляції знижує реальну вартість інвестицій, підвищує ризики та зменшує привабливість інвестиційних проектів;

- обсяг експорту товарів і послуг є ключовим показником зовнішньоекономічної активності держави, який впливає на її потребу в інвестиціях. Зокрема, збільшення експорту стимулює розвиток виробництва,

сприяє модернізації його потужностей та формує додатковий попит на капітальні вкладення;

- валовий внутрішній продукт (ВВП) є базовим параметром для оцінки рівня економічного розвитку та інвестиційної привабливості країни. Зростання ВВП відображає активізацію економіки, розширення внутрішнього ринку і підвищення споживчого потенціалу, що створює сприятливі умови для притоку інвестицій [132];

- облікова ставка НБУ виступає важливим показником монетарної політики, який прямо впливає на вартість капіталу та рівень економічних ризиків. Вона визначає фінансову вигідність та реалістичність інвестицій в агропромисловий комплекс;

- курс національної валюти до долара США – впливає на вартість інвестицій та економічну доцільність проєктів, що залежать від імпортних компонентів. Девальвація національної валюти підвищує витрати на імпорту обладнання та матеріалів, що призводить до зниження рентабельності проєктів та уповільнює їх реалізацію [132].

Зовнішньоекономічні показники, такі як обсяги експорту й імпорту агропродукції, відкритість економіки та доступ до міжнародних фінансових ринків – прямо визначають, чи зможе країна залучити інвестиції, а також впливають на конкурентоспроможність аграрного сектору.

Коли в країні сприятливий торговельний режим, розвинена експортна інфраструктура та стабільні торговельні партнерства, це автоматично робить інвестиції у виробництво й переробку сільськогосподарської продукції набагато привабливішими.

У ході проведеного дослідження встановлено, що поєднання макроекономічних показників із регіональними індикаторами, такими як обсяг виробництва, рентабельність агропідприємств та зайнятість у секторі, сприяє створенню комплексної оцінки інвестиційного потенціалу. Застосування цього підходу дало змогу визначити регіони з високим потенціалом для залучення інвестицій, а також спрогнозувати ефективність реалізації

інвестиційних програм у агропромисловому секторі.

Економічна динаміка України у 2023 році показала ознаки відновлення після глибокого спаду 2022 року. За підсумками року реальний ВВП зріс на 5,3%, що свідчить про надзвичайну адаптивність економіки до екстремальних умов. Нагадаємо, що 2022 рік завершився падінням на 28,8%. Відновлення виробництва на початку 2023 року відбувалося переважно за рахунок аграрного сектору [134].

Незважаючи на війну та постійні ракетні удари по критичній інфраструктурі, українська економіка демонструє здатність до стабілізації. У першому кварталі 2023 року падіння ВВП сповільнилося до 10,3% (для порівняння: у четвертому кварталі 2022 року воно становило 30,6%). Це стало можливим завдяки: оперативному відновленню енергетичних об'єктів; посиленню протиповітряної оборони та адаптивності бізнесу та населення до нових умов. Відновлення реальних обсягів виробництва ВВП у I кварталі 2025 року підтверджує стабілізаційні тенденції в економіці після значного спаду. Позитивна квартальна динаміка (+0,7%) вказує на те, що національне господарство успішно знаходить адаптаційні механізми для роботи в обмежених умовах воєнного часу. У річному вимірі економіка демонструє повільне, але стійке зростання (+0,9%). Це дозволяє говорити про початок першочергового відновлення [134]. Звісно, ці результати не можна розглядати у відриві від галузевих чи регіональних особливостей (див. додаток В, табл. В.2). Особливо варто відзначити інтенсивність в аграрному секторі, стабілізацію оборонної галузі та відновлення логістичних ланцюгів після руйнувань інфраструктури. Для об'єктивності дослідження, нами проаналізовано попередні роки (рис. 2.3).

На рисунку представлено динаміку номінального валового внутрішнього продукту (ВВП) України за період 2015–2025 років. Спостерігається значне коливання показника під впливом економічних та політичних чинників. У 2015 році відбулося різке скорочення ВВП на 27,7%, після чого у 2016–2019 роках простежується поступове зростання, що свідчить

про певну стабілізацію економіки. У 2020–2022 роках знову зафіксовано спад, зокрема найглибший у 2022 році (–25,5%), що було пов’язано з воєнними діями та кризовими процесами. У 2023–2024 роках економіка демонструвала ознаки відновлення, однак дані за I квартал 2025 року свідчать про нове зниження показника ВВП на 13,7%, що може бути наслідком уповільнення темпів післявоєнного відновлення та впливу зовнішніх ризиків.

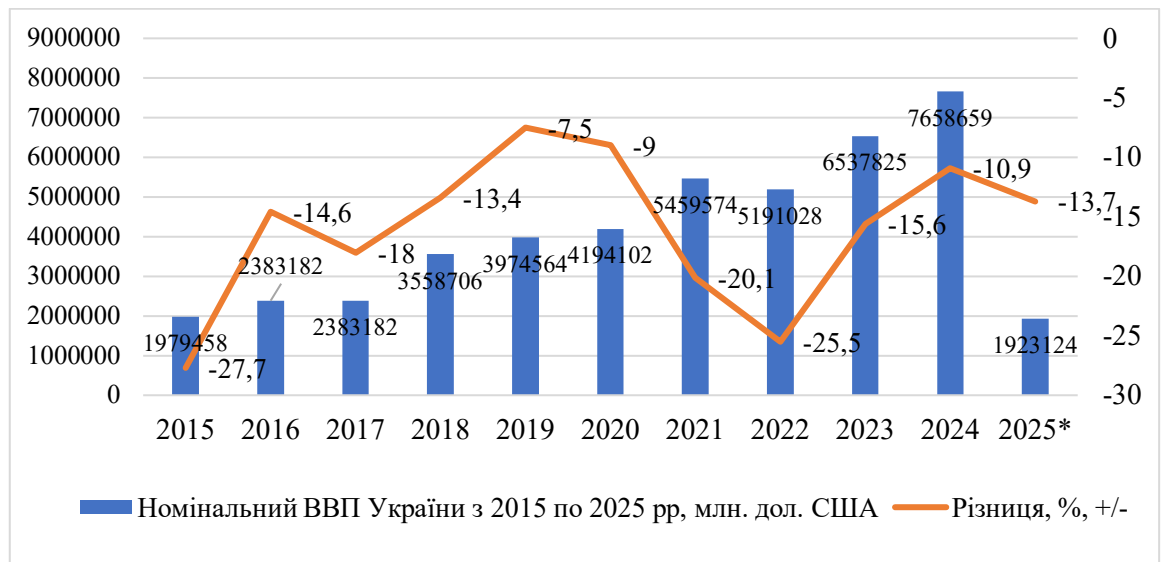

Рис. 2.3 Динаміка змін номінального показника ВВП протягом 2015–2025 років

* - I квартал 2025 року

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики служби України [135]

Існують значні коливання зовнішнього боргу, незважаючи на зростання ВВП країни; це дозволяє припустити, що фінансові моменти мають дуже великий вплив на привабливість інвестицій. Крім того, наше дослідження показало, що рівень інфляції виявив певний рівень нестабільності цін, що може негативно впливати на вимоги до інвестицій. За даними розглядали також коливання облікової ставки, що має прямий вплив на ціну кредитів, а отже і доступність для підприємницького сектору (табл.2.1). Аналіз макроекономічних показників дозволяє визначити ключові фактори, що впливають на інвестиційну активність в аграрному секторі України.

Результати кореляційного аналізу свідчать про неоднаковий характер впливу різних чинників. По-перше, серед досліджених показників найбільш значущий позитивний вплив спостерігається у випадку обсягу експорту товарів і послуг (коефіцієнт кореляції 0,815). Це підтверджує, що зростання експортного потенціалу стимулює приплив інвестицій, створюючи сприятливий інвестиційний клімат для розвитку аграрного сектору.

Таблиця 2.1

Коефіцієнти лінійної залежності між макроекономічними показниками та обсягом капітальних інвестицій в аграрному секторі

Показник	Коефіцієнт лінійної залежності
Дефлятор ВВП	-0,429
Обсяг зовнішнього боргу	-0,515
Індекс інфляції	-0,231
Експорт товарів і послуг	0,815
ВВП	-0,76
Облікова ставка	-0,634
Курс долара США	-0,962

Джерело: розраховано автором

Проведений аналіз підтвердив, що ряд макроекономічних показників негативно впливає на інвестиційну активність. До них відносяться дефлятор ВВП (-0,429), зовнішній борг (-0,515), індекс інфляції (-0,231), ВВП (-0,760), ставка дисконтування (-0,634) та долар США (-0,962). Зрозуміло, що коливання долара та ВВП мають найсильніші супресивні ефекти. Це підкреслює, наскільки важлива макроекономічна стабільність - підтримувати привабливість інвестицій у сільськогосподарський сектор. Результати макроекономічного аналізу дають надійну основу для переходу до наступного етапу, а саме вивчення регіональних аспектів інвестиційної діяльності.

Аналіз регіонального розподілу капітальних інвестицій за I квартал 2025 року (табл. 2.2) дозволив нам окреслити ключові тенденції і зрозуміти, як саме фінансові ресурси розподіляються по регіонах. Загальний обсяг капітальних інвестицій по країні становив 123777,1 млн грн, що свідчить про значний рівень активності та потенціал для подальшого розвитку реального сектору

економіки. Розраховано на основі додатку В., табл.В.1.

Таблиця 2.2

**Узагальнені результати регіонального аналізу інвестиційного
навантаження на економіку регіонів України за джерелами
фінансування у I кварталі 2025 році, млн грн**

Регіон	Обсяг капітальних інвестицій	Держбюджет	Місцеві бюджети	Власні кошти підприємств	Кредити та позики	з них: кредити нерезидентів	Кошти іноземних інвесторів	Кошти населення на житло	Інші джерела
Україна	123777,1	4279,29	3368,28	95432,04	5827,55	631,74	372,63	8048,56	6448,73
Вінницька	3662,48	28,92	50,37	3072,82	56,14	–	–	365,27	88,96
Волинська	2566,69	28,54	75,62	1737,57	82,16	–	–	515,37	127,44
Дніпропетровська	12098,89	395,99	394,63	8486,3	367,91	–	–	135,15	2318,91
Донецька	18,02	9,94	43,17	102,28	–	–	–	к/с	к/с
Житомирська	2506,45	51,27	77,96	1978,21	70,54	к/с	–	181,33	147,13
Закарпатська	1968,85	5,76	12,07	606,76	499,91	–	–	758,85	85,51
Запорізька	1056,4	21,93	33,43	941,36	к/с	–	к/с	к/с	к/с
Івано-Франківська	2529,5	12,1	50,99	1544,58	420,99	к/с	–	457,26	43,59
Київська	11074,57	47,46	140,24	7629,93	681,63	к/с	к/с	2118,13	к/с
Кіровоградська	1399,22	7,13	66,41	1010,15	232,99	–	–	к/с	к/с
Луганська	4,02	к/с	к/с	2,2	–	–	–	–	–
Львівська	7740,87	163,82	207,89	5283,49	272,04	к/с	199,82	1144,58	469,24
Миколаївська	1037,32	5	35,32	801,08	104,93	–	–	42,14	48,86
Одеська	2621,22	121,4	235,45	1711,61	349,34	–	–	198,1	5,32
Полтавська	4736,12	17,5	207,46	4237,71	171,96	–	–	71,78	29,72
Рівненська	2433,07	150,02	18,97	1419,34	357,95	–	–	448,03	38,76
Сумська	2065,3	59,04	25,69	1709,34	226,86	–	–	29,54	14,83
Тернопільська	2525,11	к/с	к/с	1841,41	139,96	–	–	389,6	135,98
Харківська	3100,29	290,69	699,02	1790,13	58,58	к/с	к/с	162,36	к/с
Херсонська	52,52	к/с	к/с	3,96	–	–	–	к/с	к/с
Хмельницька	2553,82	17,9	42,32	2045,13	к/с	к/с	–	к/с	209,24
Черкаська	2578	16,95	107,33	2088,35	105,26	к/с	–	248,97	11,14
Чернівецька	526,49	10,34	49,18	184,03	к/с	–	–	к/с	26,03
Чернігівська	1888,62	38,91	52,74	1627,55	81,01	–	к/с	77,1	к/с
м. Київ	50871,14	2772,09	724,96	43576,76	1464,14	к/с	к/с	к/с	2122,83

Примітка: к/с - дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України «Про офіційну статистику» щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної інформації; – явищ не було.

Джерело: складено автором на основі Державної служби статистики України [135]

Лідером за обсягами залишається м. Київ, де зосереджено понад 50871,14 млн грн, що становить майже половину загальноукраїнського

показника. Високі обсяги також характерні для Дніпропетровської області (12098,89 млн грн) та Київської області (11074,57 млн грн). Така концентрація пояснюється високим рівнем урбанізації, наявністю розвиненої промислової, транспортної та фінансової інфраструктури, а також активною участю приватного капіталу.

На противагу цьому, Херсонська (52,52 млн грн), Донецька (18,02 млн грн) та Луганська (4,02 млн грн) області характеризуються найнижчим рівнем інвестиційної активності. Головним стримувальним чинником залишається нестабільна безпекова ситуація, що перешкоджає реалізації інвестиційних проєктів та підвищенню ділової привабливості регіонів.

За структурою джерел фінансування домінують власні кошти підприємств, які становлять 95432,04 млн грн, або понад 77 % від загального обсягу інвестицій. Це свідчить про самостійне фінансове забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання та обмежені можливості залучення зовнішніх ресурсів. Питома вага державного бюджету становить 4279,29 млн грн (3,5 %), а кошти місцевих бюджетів – 3368,28 млн грн (2,7 %), що вказує на недостатній рівень участі державного та муніципального секторів у фінансуванні інвестиційних програм.

Кредити та позики (у тому числі від нерезидентів) становлять 5827,55 млн грн (4,7 %), що свідчить про поступове, але обережне відновлення банківського кредитування. Кошти іноземних інвесторів залишаються незначними – 631,74 млн грн (0,5 %), проте їхня наявність у ряді регіонів, зокрема у Львівській та Київській областях, засвідчує збереження інтересу зовнішнього капіталу до українського ринку.

Важливим є також внесок домогосподарств у житлове будівництво, який перевищив 8048,56 млн грн, що вказує на стабільний попит населення на інвестиції в нерухомість, попри загальну економічну невизначеність. Крім того, на інші джерела фінансування припадає 6448,73 млн грн, що доповнює структуру інвестиційного фінансування.

Отже, на початок 2025 року інвестиційна активність в Україні залишається регіонально диференційованою, але спостерігається тенденція до поступового відновлення інвестиційного клімату. Переважання власних джерел фінансування над зовнішніми свідчить про стійкість національного бізнесу, тоді як подальше зростання ролі держави, іноземних інвесторів і фінансових установ може стати ключовим чинником прискорення економічного розвитку регіонів у середньостроковій перспективі.

На рис. 2.4 наведено діаграму, що відображає структуру капітальних інвестицій за джерелами фінансування у I кварталі 2025 року для десяти регіонів України з найбільшим загальним обсягом інвестицій. Графічне представлення дає змогу здійснити наочне порівняння не лише сумарних показників за регіонами, але й визначити питому вагу кожного джерела фінансування у загальній структурі інвестицій (додаток В., табл.В.2).

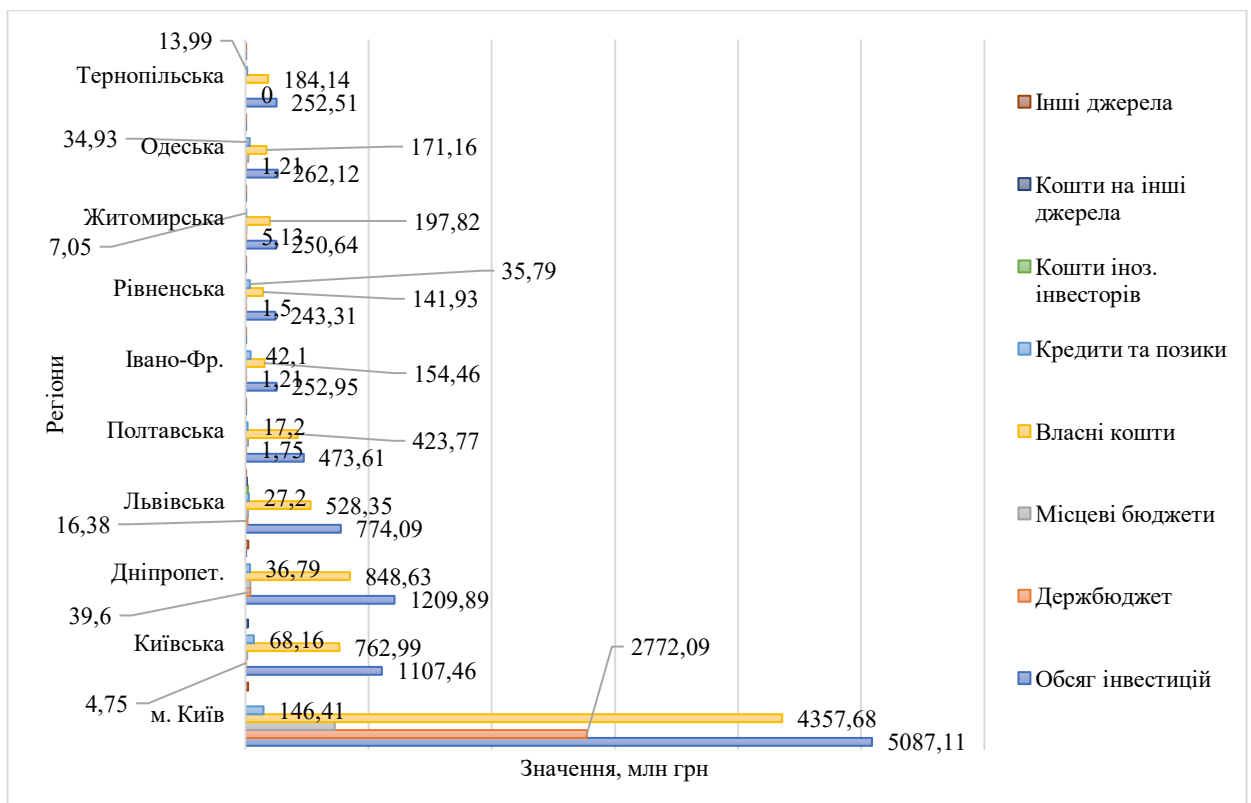

Рис. 2.4 Розподіл капітальних інвестицій за джерелами фінансування у провідних регіонах України за I квартал 2025 р., млн грн

Джерело: побудовано автором

Війна в Україні суттєво змінила бізнес-середовище країни, особливо в частині залучення іноземних інвестицій. Незважаючи на воєнні ризики, невизначеність і складну безпекову ситуацію, інтерес міжнародних партнерів до української економіки залишається на відносно стабільному рівні. За аналітичними даними, протягом останніх двох років інвестори з понад 110 країн світу вклали кошти в українські компанії, ставши частиною їхнього статутного капіталу. Станом на кінець 2023 року більше 3,5 тисячі українських підприємств отримали іноземні інвестиції, а ще 241 компанія була заснована безпосередньо іноземними інвесторами [135,136,160].

У 2022–2023 роках серед країн-інвесторів на перших позиціях опинилися держави пострадянського простору та ключові європейські партнери. Найактивнішими виявилися інвестори з Узбекистану, які стали співвласниками більше ніж 1500 українських компаній. Деякі з цих компаній у цей період пройшли через реорганізацію, змінили власників або навіть напрямки своєї діяльності. Також варто відзначити високий рівень ділової активності з боку Туреччини (623 компанії), Великої Британії (619 компаній) та Казахстану (понад 500 компаній). Крім того, значну частку інвестицій забезпечили компанії з офшорних зон, країн ЄС та США – загалом 239 українських підприємств отримали фінансування саме з цих регіонів [160].

У 2024 році структура країн-інвесторів змінилася. За офіційними даними Міністерства економіки України, основними донорами іноземного капіталу стали:

- Нідерланди – 1,19 млрд доларів США;
- Кіпр – 1,13 млрд доларів США;
- США – 361 млн доларів США;
- Велика Британія та Ірландія – 297 млн доларів США;
- Люксембург, Австрія, Франція, Польща, Швейцарія та Угорщина – разом понад 1,3 млрд доларів США.

Ці показники свідчать про те, що, незважаючи на складні умови, європейські інвестори все ще довіряють українському ринку. Зростання

частки капіталу з розвинених фінансових юрисдикцій ЄС і Північної Америки вказує на поступове відновлення міжнародної довіри та зміцнення інтеграції України в глобальні інвестиційні процеси. У структурі надходжень іноземних інвестицій в економіку України можна помітити чітку галузеву специфіку, що відображає пріоритети іноземних інвесторів. Традиційно, провідні позиції за обсягом залучених інвестицій займає промисловість, на яку припадає понад 30% загального обсягу іноземних інвестицій. Цей високий рівень зацікавленості пояснюється наявністю виробничої інфраструктури, потенціалом розвитку експортноорієнтованих галузей та вигідним географічним розташуванням України. На другому місці за рівнем залучення інвестицій знаходиться сільське, лісове та рибне господарство, яке займає 12,6%. Це свідчить про високу привабливість аграрного сектора, особливо в контексті зростання глобального попиту на продовольство та сировину.

За період повномасштабного вторгнення спостерігається зростаючий інтерес саме іноземних інвесторів до таких секторів економіки України: гуртова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; переробна промисловість; інформаційні технології (ІТ); професійна, наукова та технічна діяльність; будівництво та ринок нерухомості; транспорт і логістика.

За даними Міністерства економіки України станом на 31 квітня 2024 року, найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості – 38,9 %, а також до сектору гуртової і роздрібною торгівлі, ремонту автотранспорту та мотоциклів – 17,0 % [115]. Серед компаній, які за результатами звітності Державної служби статистики України на 30 квітня 2024 року продемонстрували найвищі фінансові показники, виділяються [135]: ТОВ «ДЛ Солюшн» – дистриб'ютор тютюнових виробів з виручкою 50,6 млрд грн (бенефіціар – громадянин Ізраїлю Арі Вебер); ТОВ «Спейсікс» – оператор азартних ігор (бренд «Космолот») з доходом 27,1 млрд грн (учасники – громадянин Німеччини та Сергій Потапов) та ТОВ Торговий Дім «Мірана» – оптова торгівля тютюновими виробами,

5,5 млрд грн (бенефіціар – громадянин Узбекистану Тімур Матенов).

У контексті аналізу інвестиційної привабливості України під час війни важливо розглянути не лише кількісні показники, але й те, як учасники ринку – керівники та власники бізнесу – сприймають інвестиційний клімат. Згідно з результатами щорічного дослідження Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) у співпраці з NEQSOL Holding, у 2024 році ми спостерігаємо помірно позитивну динаміку оцінки інвестиційного середовища України. Індекс інвестиційної привабливості піднявся до 2,49 бала з п'яти можливих, у порівнянні з 2,44 бала у 2023 році, що свідчить про поступове, хоча й обмежене, покращення бізнес-клімату (рис.2.5) [125].

Водночас, серед ключових стримувальних факторів залишаються безпекові ризики, нестабільність енергетичного сектору та обмежений доступ до фінансування. Таким чином, навіть незначне підвищення індексу інвестиційної привабливості свідчить про поступове відновлення довіри бізнесу до українського ринку та наявність потенціалу для подальшого зростання за умови стабілізації політичної й економічної ситуації в країні.

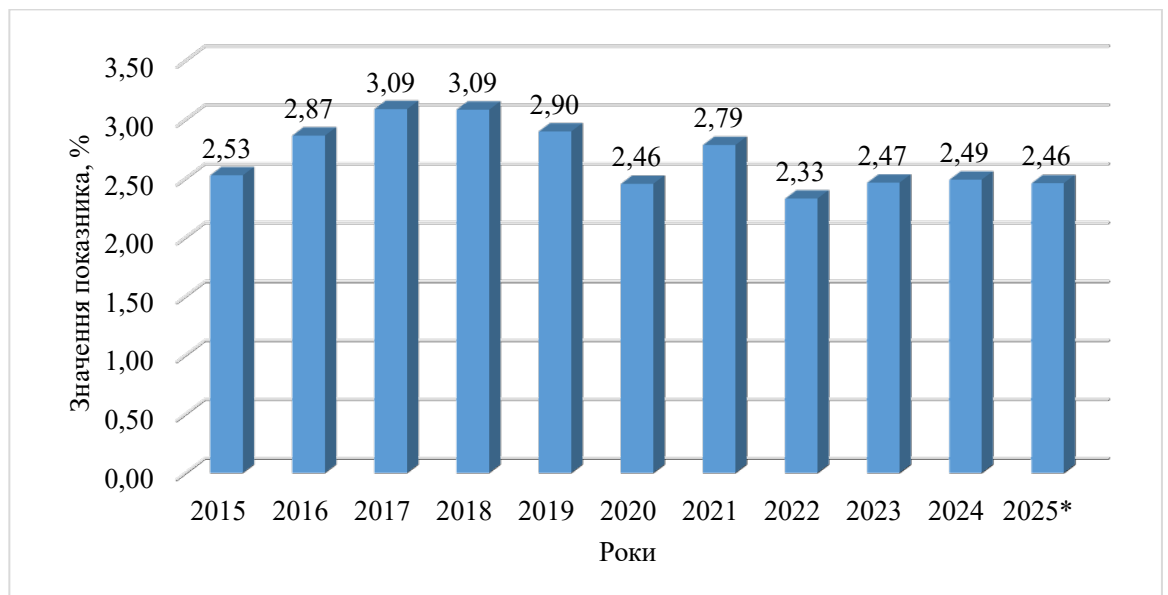

Рис. 2.5 Динаміка індексу інвестиційної привабливості України за 2015–2025 роки, за даними ЄБА

* - Прогнозні дані

Джерело: побудовано автором

Аналіз зміни індексу інвестиційної привабливості України на 2015–2025 роки свідчить про наявність декількох помітних етапів розвитку інвестиційного середовища. У 2015–2018 рр. цифра показала поступове зростання, досягнувши свого максимуму – 3,09. Це свідчило про певну стабілізацію економіки та збільшення довіри інвесторів. Однак у майбутньому почалося занепад, спричинений як внутрішніми економічними проблемами, так і зовнішніми ударами пандемії, і почалася повномасштабна війна в 2022 році. Саме тоді індекс знизився до найнижчого рівня – 2,33, що відображає серйозне погіршення інвестиційних умов.

У той же час у 2023–2025 рр. Була тенденція до часткової стабілізації (показники, що коливаються в межах 2,46–2,49) та поступового відновлення ділової активності. Незважаючи на те, що індекс залишається в області нейтрально-негативних оцінок, серед представників бізнесу спостерігається значне поліпшення сприйняття інвестиційного клімату. Частка тих, хто вважає умови, несприятлива, але кількість підприємців з нейтральним або ретельним оптимістичним положенням збільшується. Також свідчить про те, що частка компаній, що планують продовжувати інвестиційну діяльність, незважаючи на військові ризики, зросла з 57 % до 70 %.

Загалом, аналіз інвестиційного клімату України на 2015–2025 роки показує, що, незважаючи на деякі позитивні зрушення після кризових періодів, ділове середовище залишається важким та нестабільним. За даними опитувань ЕВА, майже половина підприємців (48 %) вважають, що інвестиційні умови погіршилися, 39 % кажуть, що ситуація залишалася незмінною, і лише 13 % вказують на деяке поліпшення. За короткий термін переважає обережність: 38 % очікують подальшого погіршення, 48 % прогнозують збереження поточної ситуації, і лише 14 % сподіваються на поліпшення. Такий розподіл думок свідчить про стриманий інвестиційний настрій бізнесу, який, хоча і демонструє ознаки поступового відновлення після різкого зниження в 2022 році, все ще перебуває під високою невизначеністю.

У цій ситуації має особливе значення використання економічного та

математичного моделювання як ефективного інструменту для аналізу та прогнозування інвестиційних процесів. Завдяки такому підході, закономірності економічного розвитку під впливом різних факторів, оцінка ефективності управлінських рішень та прогнозують їх вплив на окремі сектори в середньо- та довгостроковій перспективі, можна більш глибоко зрозуміти.

Для сільськогосподарського сектору, який є одним із ключових компонентів національної економіки, використання економічних та математичних моделей має особливе значення. Вони не лише формалізували взаємозв'язок між основними економічними показниками сільськогосподарських підприємств, але й для створення сценаріїв прогнозування їх розвитку. Зазвичай це робиться за допомогою системи рівнянь, які описують взаємозалежність між змінними, що дозволяє оцінити потенційний вплив певних інвестиційних рішень на основі реальної статистики [133].

Для кількісного визначення впливу капіталу на результати діяльності сільськогосподарського сектору України побудовані, перш за все, побудовані відповідні економетричні моделі. Наприклад, крім зв'язку сільськогосподарського виробництва з рівнем загальної кількості прямих іноземних інвестицій, що беруть участь у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибальстві, також можна врахувати залежність прибутковості сільськогосподарських підприємств від однакового фактора інвестицій [133].

В умовах динамічного економічного середовища між досліджуваними показниками зазвичай простежується кореляційна залежність, що можна ефективно описати за допомогою класичних економетричних моделей. Найбільш підходящим для первинного аналізу є модель лінійної регресії з однофактора, яка дозволяє встановити прямий зв'язок між однією незалежною та однією залежною змінною. У межах першої моделі залежна змінна – це обсяг сільськогосподарського виробництва, тоді як незалежна змінна – обсяг прямих іноземних інвестицій, спрямованих на відповідну галузь. У другій моделі залежною змінною є прибутковість сільськогосподарських

підприємств, а також екзогенний (зовнішній) фактор – обсяг іноземних інвестицій у сільське господарство, лісове господарство та рибальство [134]. Побудовані моделі дозволяють здійснити кількісну інтерпретацію інвестиційного впливу та сформулювати практичні рекомендації щодо вдосконалення інвестиційної політики в аграрному секторі України. Показники для проведення оцінки рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств від обсягу прямих іноземних інвестицій представлені у табл. 2.3

Таблиця 2.3

Показники для оцінювання впливу прямих іноземних інвестицій на рівень рентабельності діяльності сільськогосподарських та переробних підприємств АПК України у 2015–2024 рр.

Рік	Виробництво с.-г. продукції, млрд доларів США	Виробництво продукції переробної промисловості АПК, млрд доларів США	Рівень рентабельності с.-г. підприємств, %	Рівень рентабельності переробних підприємств АПК, %	ПП в АПК України, млрд доларів США	Відхилення ПП в АПК України, млрд доларів
2015	9,99	86,9	29,5	29,5	32,12	–
2016	10,29	105,6	24,7	27,9	21,23	-10,89
2017	10,83	105,2	16,0	20,5	31,61	10,38
2018	11,67	102,9	13,7	17,3	23,29	-8,32
2019	12,05	100,9	18,2	23,3	34,50	11,21
2020	12,40	94,1	15,0	20,7	33,00	-1,5
2021	12,70	102,4	20,1	33,6	37,00	4
2022	11,80	59,0	16,5	25,2	29,00	-8,02
2023	12,30	113,3	17,0	30,9	30,50	1,5
2024	13,00	106,7	18,5	37,7	32,00	1,5

Джерело: складено автором на основі узагальнення офіційних статистичних даних

Представлені у табл. 2.3 дані статистичних показників, можуть свідчити про наявність певних коливань як у рівні рентабельності

сільськогосподарських і переробних підприємств, так і в обсягах залучених іноземних інвестицій, що може вказувати на взаємозалежність між досліджуваними змінними. Саме тому зазначені емпіричні дані стали базою для побудови регресійної моделі, яка покликана кількісно оцінити силу та напрямок впливу інвестиційного фактора на результати діяльності аграрного сектору.

Для подальшого уточнення параметрів рівняння регресії та для перевірки її статистичної значущості вхідні дані систематизувались та були обчислені додаткові похідні, необхідні для використання методу найменших квадратів.

Таблиця 2.4 представляє відповідні статистичні показники, які послужили емпіричною базою для побудови регресійної залежності; Дані охоплюють репрезентативний період спостереження, що забезпечує необхідну кількість балів для регресійного аналізу та підвищує надійність отриманих результатів; Слід зазначити, що правильність побудованої моделі значною мірою залежить від дотримання припущень класичної лінійної регресії, зокрема щодо нормальності розподілу залишків, гомохедастичності та відсутності автокореляції.

Таблиця 2.4

Вихідні дані до побудови лінійної однофакторної моделі

Рік	Виробництво сільськогосподарської продукції (VAgP), млрд доларів	Відхилення VAgP, млрд доларів	Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство (FDIAgP), млрд доларів	Відхилення FDIAgP, млрд доларів
2015	9,99	—	32,12	—
2016	10,29	+0,30	31,23	-0,89
2017	10,83	+0,54	31,61	+0,38
2018	11,67	+0,84	32,29	+0,68
2019	12,05	+0,38	33,10	+0,81
2020	12,40	+0,35	33,55	+0,45
2021	12,70	+0,30	34,00	+0,45
2022	11,80	-0,90	30,25	-3,75
2023	12,30	+0,50	31,40	+1,15
2024	13,00	+0,70	33,00	+1,60

Джерело: складено автором

Таким чином, з метою оцінювання параметрів $\widehat{a}_0$ та $\widehat{a}_1$ лінійної регресійної моделі нами було побудовано додаткову таблицю розрахункових величин (табл. 2.5), що містить необхідні статистичні дані для реалізації методу найменших квадратів.

Використовуючи формули (1.2) та (1.3) і дані табл. 2.4, нами були отримані наступні значення:

$$\widehat{a}_1 = \frac{\sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n x_i y_i - \sum_{i=1}^n x_i^2 \sum_{i=1}^n y_i}{(\sum_{i=1}^n x_i)^2 - n \sum_{i=1}^n x_i^2} = \frac{401,5 \cdot 4785,25 - 16693,75 \cdot 116,5}{401,5^2 - 10 \cdot 16693,75} = 4,460$$

$$\widehat{a}_0 = \frac{\sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n x_i y_i - n \sum_{i=1}^n x_i y_i}{(\sum_{i=1}^n x_i)^2 - n \sum_{i=1}^n x_i^2} = \frac{401,5 \cdot 116,5 - 10 \cdot 4785,25}{401,5^2 - 10 \cdot 16693,75} \approx 0,188$$

Отже, лінійну однофакторну регресійну модель, що описує залежність між обсягом виробництва сільськогосподарської продукції та загальним обсягом прямих іноземних інвестицій, нами було подано у наступному вигляді [65]:

$$V^{AgP} = 4,460 + 0,188 * FDI^{AgP} \quad (2.1)$$

Таблиця 2.5

Додаткові розрахунки для визначення параметрів $\widehat{a}_0$ та $\widehat{a}_1$ моделі залежності між аграрним виробництвом та іноземними інвестиціями

i	$FDI^{AgP} (X)$	$V^{AgP} (Y)$	$X \cdot Y$	X^2	Y^2
1	39,0	9,8	382,2	1521,0	96,04
2	44,0	10,2	448,8	1936,0	104,04
3	47,5	13,0	617,5	2256,25	169,00
4	50,0	13,5	675,0	2500,0	182,25
5	53,0	16,0	848,0	2809,0	256,00
6	38,0	10,5	399,0	1444,0	110,25
7	33,0	10,0	330,0	1089,0	100,00
8	31,5	10,5	330,8	992,25	110,25
9	32,0	11,0	352,0	1024,0	121,00
10	33,5	12,0	402,0	1122,25	144,00
Σ	401,5	116,5	4785,25	16693,75	1392,83

Джерело: складено автором на основі проведених розрахунків

Проте для обґрунтованого встановлення взаємозв'язку між двома показниками, що характеризують певні економічні процеси, недостатньо лише описати їхню залежність за допомогою регресійної функції. Важливо також підтвердити, що побудована модель є статистично значущою, адекватною та відображає реальну залежність між досліджуваними змінними. З цією метою доцільно використовувати коефіцієнт детермінації (R^2) та коефіцієнт кореляції (r). Коефіцієнт детермінації розраховується за формулою [68]:

$$R^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - y_i)^2} \quad (2.2)$$

де R^2 – коефіцієнт детермінації; $\hat{y}$ – розраховані показники залежної змінної відповідно до отриманої лінійної регресійної моделі; y_i – фактичні, наявні значення залежної змінної відповідно до початкових умов задачі; $\bar{y}$ – загальна середня фактичних значень залежної змінної відповідно до початкових умов задачі. Значення коефіцієнта детермінації коливаються в межах від 0 до 1. При $R^2 = 0$, між показниками відсутній лінійний зв'язок. Якщо $R^2 = 1$, то між двома параметрами відсутній кореляційний зв'язок. Коефіцієнт кореляції нами був визначений за відповідною формулою представленою нижче [68]:

$$R = \sqrt{R^2} \quad (2.3)$$

де R – коефіцієнт кореляції; R^2 – коефіцієнт детермінації. Чим ближче коефіцієнт кореляції до 1, тим тісніший зв'язок між незалежною та залежною змінною. Якщо залежність між x та y описано саме лінійною моделлю, то в такому випадку визначається лінійний коефіцієнт кореляції, який прийнято ми обчислювали за наступною формулою [68]:

$$r = \frac{n \cdot \sum_{i=1}^n x_i y_i - \sum_{i=1}^n x_i \cdot \sum_{i=1}^n y_i}{\sqrt{[n \cdot \sum_{i=1}^n y_i^2 - (\sum_{i=1}^n y_i)^2] \cdot [n \cdot \sum_{i=1}^n x_i^2 - (\sum_{i=1}^n x_i)^2]}} \quad (2.4)$$

де n – кількість даних у статистичній вибірці; x – початкові дані незалежної змінної, які відомі.

Отримане значення коефіцієнта кореляції r завжди перебуває в межах від -1 до $+1$. Значення, що наближається до ± 1 , свідчить про тісний лінійний зв'язок між досліджуваними змінними, тоді як значення, близьке до нуля, вказує на його відсутність.

Для перевірки адекватності побудованої лінійної однофакторної регресійної моделі, яка відображає залежність між обсягом виробництва сільськогосподарської продукції та загальним обсягом прямих іноземних інвестицій нами було обчислено коефіцієнт кореляції r :

$$r = \frac{10 \cdot 4785,25 - 401,5 \cdot 116,5}{\sqrt{(10 \cdot 16693,75 - 401,5)^2 \cdot (10 \cdot 1392,83 - 116,5)^2}} \approx 0,684$$

Лінійний коефіцієнт кореляції $r = 0,684$ показує, що між обсягом прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство та загальним виробництвом сільськогосподарської продукції є помірно сильний позитивний зв'язок. Простими словами, це означає: що більше інвестицій надходить у цей сектор, то, як правило, більше продукції він виробляє [134]. Тобто зростання обсягу прямих іноземних інвестицій призводить до збільшення виробництва сільськогосподарської продукції.

$$R^2 = \sqrt{0,684} \approx 0,468$$

Тому визначені коефіцієнти кореляції вказують на існування помірно сильного прямого зв'язку між обсягом прямих іноземних інвестицій у сферу сільського, лісового господарства та рибальства.

Коефіцієнт кореляції $r = 0,684$ вказує на позитивну лінійну залежність

між оціненими змінними змінними, а коефіцієнт визначення $R^2 = 0,468$ демонструє, що приблизно 46,8 % варіацій виробництва пояснюються змінами іноземних інвестицій.

На рис. 2.6 представлений графік залежності сільськогосподарського виробництва (Y) від обсягу прямих іноземних інвестицій у сільськогосподарську (X) промисловість з лінійною регресією. Цей підхід не тільки оцінює наявність взаємозв'язків, але й аналізує його напрямок та природу.

Застосування лінійної регресійної моделі дало змогу побудувати трендову пряму, яка описує позитивну тенденцію зростання аграрного виробництва при збільшенні інвестицій.

Наступним етапом дослідження стало проведення аналізу залежності рівня рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств від обсягу саме прямих іноземних інвестицій, які були спрямовані в галузь сільського, лісового та рибного господарства. Для опису даної залежності нами застосовано лінійну однофакторну регресійну модель.

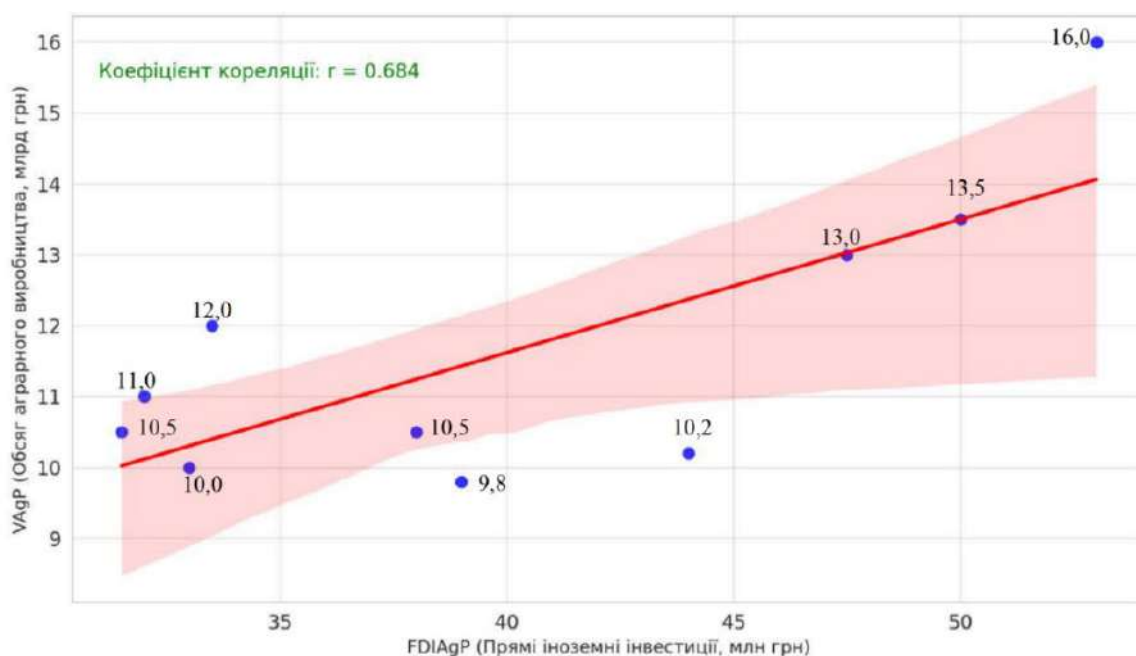

Рис. 2.6 Графічне представлення лінійної залежності між обсягом прямих іноземних інвестицій у сільське господарство та виробництвом аграрної продукції в Україні

Джерело: побудовано автором на основі проведених розрахунків

Вихідні дані, які необхідні для побудови та апробації цієї моделі, представлені в табл. 2.6. На їх основі було здійснено розрахунок параметрів регресії, оцінено кореляційний зв'язок між показниками, а також проаналізовано адекватність самої моделі [133]. Дані розрахунки представлені у таблиці ілюструють коливання рентабельності та інвестицій в агросекторі України з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, зокрема політичної ситуації, економічних криз і пандемії COVID-19.

Отже, наступним кроком дослідження стало визначення параметрів $\widehat{a_0}$ та $\widehat{a_1}$ – коефіцієнтів лінійної регресійної моделі, яка описує залежність рівня рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств від обсягу прямих іноземних інвестицій у галузь сільського, лісового та рибного господарства. Зазначені коефіцієнти визначались на основі формул (2.3) та (2.4).

Таблиця 2.6

**Вихідні дані для побудови лінійної моделі залежності рентабельності
сільськогосподарських підприємств від обсягу прямих іноземних
інвестицій**

Рік	Рівень рентабельності діяльності (PrLAgP),%	Відхилення ΔPrLAgP	Прямі іноземні інвестиції (FDIAgP), млрд доларів США	Відхилення ΔFDIAgP
2015	29,5	+10,47	32,12	-0,84
2016	24,7	+5,67	31,23	-1,73
2017	16,0	-3,03	31,61	-1,35
2018	13,7	-5,33	32,29	-0,67
2019	18,2	-0,83	34,50	+1,54
2020	15,0	-4,03	33,00	+0,04
2021	20,1	+1,07	37,00	+4,04
2022	16,5	-2,53	29,00	-3,96
2023	17,0	-2,03	30,50	-2,46
2024*	18,5	-0,53	32,00	-0,96
Середнє	19,03	—	32,96	—

* - прогнозні дані

Джерело: складено автором

Для пошуку цих параметрів нами було побудовано додаткову таблицю розрахунків (табл. 2.7).

Відповідно до даних представлених у таблиці ми маємо наступні

розрахунки:

$$\widehat{a_0} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n x_i y_i - \sum_{i=1}^n x_i^2 \sum_{i=1}^n y_i}{(\sum_{i=1}^n x_i)^2 - n \sum_{i=1}^n x_i^2}$$

$$= \frac{270,80 * 9884,36 - 4983,08 * 599,57}{270,80^2 - 16 * 4983,08} \approx -0,26$$

$$\widehat{a_0} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i n \sum_{i=1}^n x_i y_i}{(\sum_{i=1}^n x_i)^2 - n \sum_{i=1}^n x_i^2} = \frac{270,80 * 599,57 - 16 * 9884,36}{270,80^2 - 16 * 49833,08} \approx 26,9$$

Таблиця 2.7

**Додаткові розрахунки для визначення параметрів моделі залежності
рівня рентабельності від обсягу прямих іноземних інвестицій**

i	PrL ^{AgP} (%)	FDI ^{AgP} (млрд \$)	PrL ^{AgP} · FDI ^{AgP}	(PrL ^{AgP}) ²	(FDI ^{AgP}) ²
1	14,80	38,990	577,05	219,04	1520,220
2	16,30	45,37	739,53	265,69	2058,43
3	18,00	48,20	867,60	324,00	2323,24
4	15,60	51,70	806,52	243,36	2672,89
5	8,00	53,70	429,60	64,00	2883,69
6	8,90	38,36	341,40	79,21	1471,49
7	29,50	32,12	947,54	870,25	1031,69
8	24,70	31,23	771,38	610,09	975,31
9	16,00	31,61	505,76	256,00	999,19
10	13,70	32,29	442,37	187,69	1042,64
11	18,20	34,50	627,90	331,24	1190,25
12	15,00	33,00	495,00	225,00	1089,00
13	20,10	37,00	743,70	404,01	1369,00
14	16,50	29,00	478,50	272,25	841,00
15	17,00	30,50	518,50	289,00	930,25
16	18,50	32,00	592,00	342,25	1024,00
Σ	270,80	599,57	9884,36	4983,08	23422,31

Джерело: складено автором на основі проведених розрахунків

Отже, на основі проведених розрахунків нами було сформульовано лінійну однофакторну регресійну модель залежності між рівнем рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств та обсягом прямих іноземних інвестицій, спрямованих у галузь сільського, лісового та рибного господарства, у такому вигляді:

$$\text{PrL}^{\text{AgP}} = 26,9 + (-0,26) * \text{FDI}^{\text{AgP}}$$

Далі нами було перевірено на адекватність отриману лінійну однофакторну регресійну модель залежності. Визначимо спочатку, використовуючи формулу лінійного коефіцієнта кореляції, параметр коефіцієнта кореляції. У підсумку отримаємо:

$$r = \frac{16*9884,36 - 599,570*270,80}{\sqrt{(16*23422,31 - (599,57)^2)*(16*4983,08 - (270,80)^2)}} \approx -0,411$$

Отриманий нами коефіцієнт кореляції $r \approx -0,41$ вказує на існування помірного зворотного зв'язку між рівнем прямих іноземних інвестицій у галузь сільського господарства та рівнем рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств, що вказує на неефективне або нераціональне використання іноземного капіталу в галузі, потребу в структурних реформах або вплив зовнішніх чинників (наприклад, воєнного стану, змін у зовнішньоекономічній політиці, нестабільності ринку тощо).

На основі даних, наведених у табл. 2.6, було побудовано графік (рис. 2.7), що відображає залежність рівня рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств від обсягу прямих іноземних інвестицій, спрямованих у галузь сільського, лісового та рибного господарства. Застосовано лінійну однофакторну регресійну модель, яка дозволяє оцінити характер і силу зв'язку між вказаними показниками. Отримана модель демонструє негативний нахил, що підтверджується значенням коефіцієнта кореляції $r \approx -0,41$, що свідчить про помірний зворотний зв'язок між обсягами прямих іноземних інвестицій у галузь сільського господарства та рівнем рентабельності сільськогосподарських підприємств. Такий результат вказує на неефективне використання залучених інвестицій, що зумовлено, зокрема, воєнним станом, інституційною нестабільністю або недосконалою інвестиційною політикою в аграрному секторі.

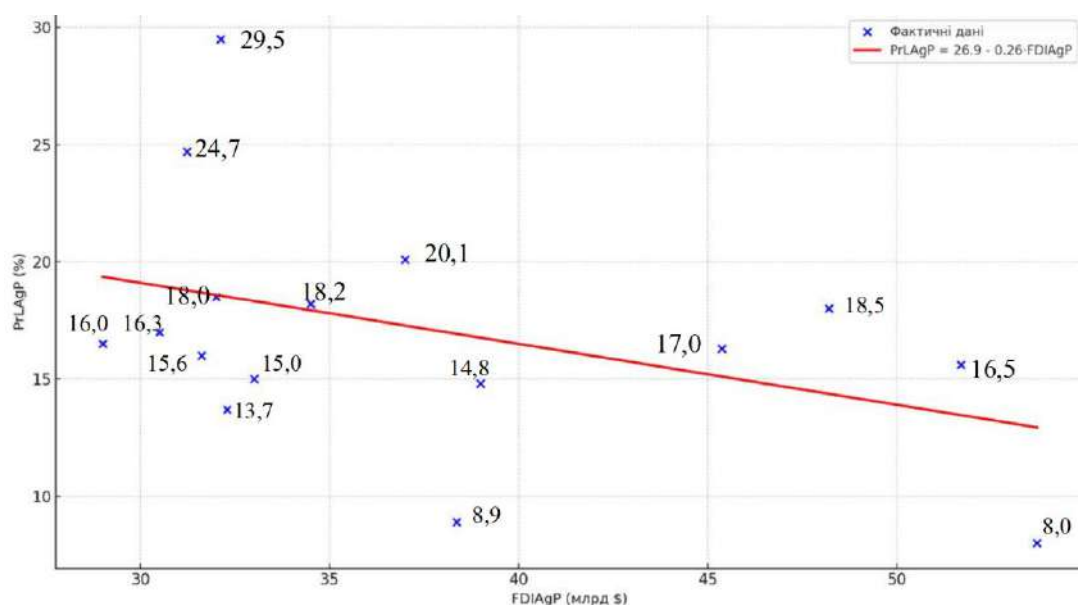

Рис. 2.7 Лінійно-регресійна модель залежності рентабельності від обсягу прямих іноземних інвестицій у сільське господарство

Джерело: побудовано автором на основі проведених розрахунків

У межах дослідження як основний метод прогнозування було застосовано екстраполяцію тренду на основі поліноміальної регресії другого ступеня, яка передбачає аналітичне згладжування емпіричного динамічного ряду та визначення параметрів відповідного рівняння тренду [114, с. 37]. Цей метод є доцільним для коротко- та середньострокового прогнозування за умов наявності нелінійної, але стабільної тенденції розвитку об'єкта дослідження, що характерно для інерційних або стабілізаційних сценаріїв. Побудову рівняння тренду здійснено в середовищі Microsoft Excel з використанням інструментів регресійного аналізу, що дозволяє автоматично визначити коефіцієнти полінома, побудувати графік тренду та розрахувати коефіцієнт детермінації R^2 , який характеризує точність апроксимації. Вихідні дані для прогнозування прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України за 2014–2024 роки наведено в табл. 2.8. Дані відображають річні обсяги ПІІ в АПК України у млн доларів США та використовуються для побудови трендової моделі.

Вихідні дані для прогнозування ПІ в АПК України

t	Рік	ПІ в Україну, млн доларів США
t ₁	2014	410
t ₂	2015*	-458
t ₃	2016	3810
t ₄	2017	3692
t ₅	2018	4455
t ₆	2019	5860
t ₇	2020*	-868
t ₈	2021	6687
t ₉	2022*	1152
t ₁₀	2023	4247
t ₁₁	2024	3329

*- аномальні значення

Джерело: складено автором за даними Національного банку України [136]

В ході аналізу було визначено, що роки 2015, 2020 та 2022 мають аномальні значення, які суттєво відхиляються від загальної тенденції та можуть спотворювати модель прогнозування. Це пояснюється впливом у 2015 році політичних та економічних криз, у 2020 – пандемією COVID-19, а в 2022 – активною фазою військового конфлікту в Україні. Тому для підвищення точності моделі ці роки було виключено з подальшого аналізу.

Враховуючи це, подальший аналіз проведено на основі скоригованого набору даних, у який увійшли роки 2014, 2016–2019, 2021, 2023–2024 (усього 8 років) (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Скориговані вихідні дані для прогнозування інвестицій в АПК України

t	Рік	ПІ, млн доларів США
1	2014	410
2	2016	3810
3	2017	3692
4	2018	4455
5	2019	5860
6	2021	6687
7	2023	4247
8	2024	3329

Джерело: складено автором

Використовуючи наведені скориговані вихідні дані, нами побудовано рівняння тренду другого ступеня, яке дало нам можливість спрогнозувати значення показника надходження інвестицій в АПК України на 2025–2027 роки. Для побудови рівняння було використано метод найменших квадратів, при якому апроксимуюча функція має наступний вигляд:

$$\hat{y} = a_0 + a_1 t + a_2 t^2 \quad (2.5)$$

де: $\hat{y}$ – прогнозоване значення обсягу інвестицій у млн доларів США, t – номер періоду (від 1 до 8, відповідно до скоригованої таблиці), a_0 , a_1 , a_2 коефіцієнти полінома.

У результаті розрахунків отримано наступні значення коефіцієнтів:

$$a_0 = 2392,1, \quad a_1 = 418,3, \quad a_2 = -45,7$$

Отже, рівняння тренду набуває вигляду:

$$\hat{y} = 2392,1 + 418,3t - 45,7t^2$$

Даний тренд відображає динаміку прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор України.

Проведено обчислення прогнозних значень за кожним роком ($t = 1 \dots 8$), а також похибки моделі. Результати наведено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

**Розрахунок прогнозованих значень інвестицій та залишків за
поліноміальною моделлю (2014–2024)**

t	Рік	y_i , факт	$\hat{y}_i$, прогноз	$(y_i - \hat{y}_i)^2$
1	2014	410	2764,7	5 541 576,1
2	2016	3810	3090,0	517 041,0
3	2017	3692	3311,3	144 606,7
4	2018	4455	3438,6	1 035 899,0
5	2019	5860	3461,9	3 816 751,6
6	2021	6687	3381,2	10 996 287,0
7	2023	4247	3196,5	1 104 280,3
8	2024	3329	2910,8	1 745 106,4
Σ				24 901 548,1

Джерело: розраховано автором за допомогою MS Excel

Для оцінювання точності апроксимації трендової моделі нами застосовувався коефіцієнт детермінації R^2 , що визначається як:

$$R^2 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2} \quad (2.6)$$

де: y_i – фактичне значення ПІІ у році t_i , $\hat{y}_i$ – значення, обчислене за рівнянням тренду у році t_i , $\bar{y}$ – середнє значення ПІІ за період, $n = 11$ кількість спостережень за 2014–2024 роки.

Обчислюємо середнє значення $\bar{y}$: $\bar{y} = \frac{32490}{8} \approx 4061,25$ млн доларів США

Сума квадратів відхилень від середнього становить:

$$\sum (y_i - \bar{y})^2 = 34\,262\,755,0$$

Сума квадратів залишків (похибок): $\sum (y_i - \hat{y})^2 = 24\,901\,548,1$

$$R^2 = 1 - \frac{24\,901\,548,1}{34\,262\,755,0} \approx 0,2733$$

Отриманий коефіцієнт детермінації $R^2 \approx 0,2733$ свідчить про те, що побудована модель пояснює близько 27 % варіації у динаміці ПІІ. Це не є високим показником, однак у контексті нестабільного економічного середовища та впливу позаекономічних факторів така модель може слугувати інструментом базового сценарного прогнозування.

У таблиці наведено результати обчислення прогнозованих значень прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор України.

Таблиця 2.11

Середньостроковий прогноз інвестицій в аграрний сектор України на 2025–2028 роки

Рік	t	Розрахунок	Прогнозне значення, млн доларів США
2025	9	$\hat{y} = 2392,1 + 418,3 \cdot 9 - 45,7 \cdot 81$	2523,1
2026	10	$\hat{y} = 2392,1 + 418,3 \cdot 10 - 45,7 \cdot 100$	2434,1
2027	11	$\hat{y} = 2392,1 + 418,3 \cdot 11 - 45,7 \cdot 121$	2293,5
2028	12	$\hat{y} = 2392,1 + 418,3 \cdot 12 - 45,7 \cdot 144$	1650,9

Джерело: розраховано автором за допомогою MS Excel

Прогнозується незначне зменшення обсягів прямих іноземних інвестицій у період з 2025 по 2028 рік. Це може вказувати на поступове ослаблення позитивного імпульсу від попередніх покращень і можливі загрози зниження інвестиційної діяльності. Разом з тим, необхідно брати до уваги, що на інвестиційну сферу впливає велика кількість факторів, і вона може змінюватися під впливом державної стратегії, безпекової ситуації та світового попиту на сільськогосподарську продукцію.

На рис. 2.8 продемонстровано зіставлення фактичних показників прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор України за 2014–2028 роки з даними, обчисленими за допомогою створеної поліноміальної моделі другого ступеня. Ця модель наближено відображає динаміку інвестиційних надходжень, враховуючи нерівномірне збільшення протягом досліджуваного відрізка часу. Візуалізація дає можливість оцінити точність моделі у порівнянні з фактичними даними, а також визначити наявні розбіжності, викликані як внутрішніми кризовими явищами, так і зовнішніми впливами.

Як видно з графіка, фактичні обсяги прямих іноземних інвестицій зростали від 410 млн доларів США у 2014 році до пікового рівня 6687 млн доларів США у 2021 році. Після цього спостерігається спадна динаміка: 5467 млн доларів США у 2022 році, 4247 млн доларів США у 2023 році та 3329 млн доларів США у 2024 році. Прогнозна модель відображає подальше зниження ПІІ у 2025–2028 рр. від 2523,1 млн доларів США у 2025 році до 1650,9 млн доларів США у 2028 році.

Таке прогнозне зниження свідчить про збереження високого рівня інвестиційних ризиків у середньостроковій перспективі, що зумовлено насамперед триваючими воєнними діями та нестабільністю зовнішніх ринків. Водночас навіть за песимістичним сценарієм очікується поступове вирівнювання динаміки після 2026 року завдяки адаптації бізнесу до нових умов та активізації процесів відбудови сільського господарства. Отже, отримані результати підтверджують доцільність використання побудованої моделі для оцінки тенденцій залучення іноземного капіталу й прогнозування

подальших коливань інвестиційної активності в аграрному секторі України.

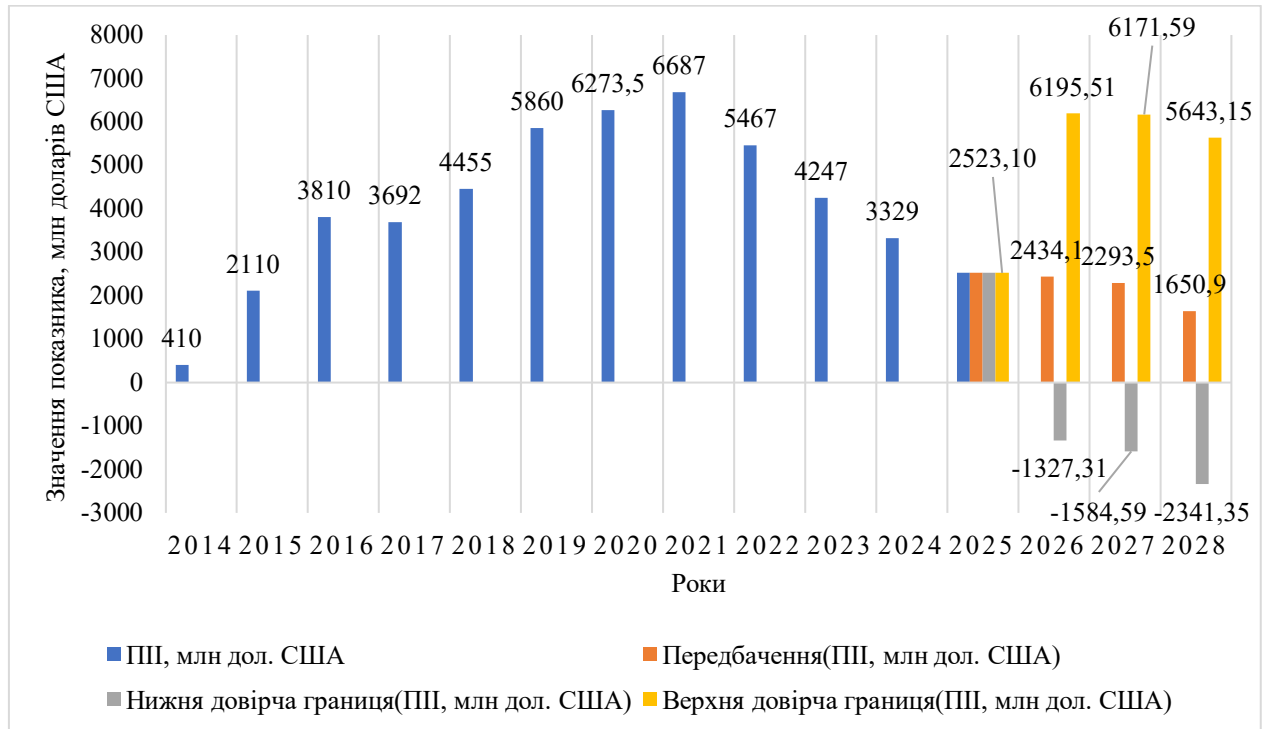

Рис. 2.8 Порівняння фактичної динаміки іноземних інвестицій та трендової моделі в АПК України (2014–2028 рр.)

Джерело: побудовано автором на основі власних проведених розрахунків

Отже, модель демонструє загальну динаміку нестійкого підйому з подальшим послабленням інтенсивності залучення інвестицій. Хоча пояснювальна сила моделі є дещо обмеженою ($R^2 \approx 0,27$), вона дає можливість визначити основні тенденції розвитку інвестиційного клімату в аграрній галузі України та використовується для побудови базового сценарію стратегічного планування.

Таблиця 2.12 містить первинні дані для обчислення похибок прогнозу величини ПП в аграрний сектор України за період 2015–2024 років. Вона показує як реальні значення ПП (y_t), взяті з офіційних статистичних даних, так і теоретичні показники (y_t^*), розраховані за допомогою поліноміальної моделі другого ступеня. Для оцінювання точності моделі були обчислені: різниця ($y_t - y_t^*$) – абсолютна похибка моделі відносно фактичного значення; відносний відхил – співвідношення абсолютної похибки до фактичного значення, що

відображає розмір помилки, а також квадрат відхилення – величина, яка враховується під час розрахунку середньоквадратичної помилки прогнозу (MSE). Ці розрахунки дозволили нам об'єктивно оцінити ефективність застосованого трендового рівняння та виявити роки з найбільшими розбіжностями між прогнозованими та фактичними показниками.

Таблиця 2.12

**Вихідні дані для розрахунку похибок прогнозу інвестицій в АПК за
2014–2024 роки, млн доларів США**

Рік	t	Фактичне значення(y), млн доларівСША	Прогнозоване($\hat{y}$), млн доларівСША	Залишок(y- $\hat{y}$),млн доларів США	Відносне відхилення	Квадрат залишку
2014	1	410	2764,7	-2354,7	-5,7432	5544612,1
2015	2	2100	2900,3	-800,3	-0,3811	640480,1
2016	3	3810	3045,9	764,1	0,2006	583848,8
2017	4	3692	3235,7	456,3	0,1236	208209,7
2018	5	4455	3334,1	1120,9	0,2516	1256416,8
2019	6	5860	3341,1	2518,9	0,4298	6344857,2
2020	7	6270	3300,5	2969,5	0,4738	8819830,0
2021	8	6687	3256,7	3430,3	0,5130	11766958,1
2022	9	5460	3170,8	2289,2	0,4193	5242393,7
2023	10	4247	3080,9	1166,1	0,2746	1359789,2
2024	11	3329	2813,7	515,3	0,1548	265534,1

Джерело: розраховано автором за допомогою MS Excel

У межах проведеного нами дослідження для оцінки точності прогнозування обсягів надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор України, що були отримані за допомогою поліноміальної функції другого ступеня, було розраховано два основні показники: середньоквадратичну похибку прогнозу (σ) та середню відносну похибку прогнозу ($\bar{\epsilon}$).

Середньоквадратична похибка (σ), яка характеризує середній рівень відхилення теоретичних значень від фактичних, визначалась за формулою [121]:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{t=1}^n (y_t - y_t^*)^2} \quad (2.7)$$

де y_t – фактичні значення ПІІ в АПК України; y_t^* – теоретичні значення ПІІ в АПК України, отримані з рівняння тренду; n – кількість спостережень.

Таким чином, у рамках нашого прикладу середньоквадратична похибка прогнозу надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор України становить:

У результаті обчислень середнє квадратичне відхилення моделі від фактичних значень за період 2014–2024 років становить приблизно 1847,49 млн доларів США, що свідчить про значний рівень варіації, зумовлений нестабільністю інвестиційних потоків та наявністю аномальних років.

Крім того, для забезпечення об'єктивнішої оцінки точності прогнозування використано показник зваженої абсолютної похибки (WAPE), який розраховується за формулою. Даний показник відображає низьке відносне відхилення теоретичних (модельованих) значень від фактичних і дозволяє порівнювати результати незалежно від абсолютних величин обсягів інвестицій.

$$WAP E = \frac{\sum_{i=1}^n |y_t - y_t^*|}{\sum_{i=1}^n y_t} * 100\% \quad (2.12)$$

У нашому випадку WAP E становить 33,84%, що вказує на середній рівень відхилення моделі на третину від фактичних значень, та є прийнятним для макроекономічних прогнозів у нестабільному інвестиційному середовищі. У середньому прогноз моделі відхиляється від реальних обсягів іноземних інвестицій на 33,84%. Отож, значна частина економічних прогнозів, а саме близько третини, може бути неточною, що є звичайним явищем для економічних показників, які зазнають великих коливань, особливо в часи нестабільності, такі як війни або глобальні кризи.

Для залучення інвестицій в сільське господарство, Україні необхідно

розробити чітку та привабливу систему заохочень для інвесторів. Першочергово, інвестори потребують гарантій захисту своїх інтересів, простих та швидких процедур оформлення, а також ефективної співпраці між державою, підприємництвом та іноземними партнерами. Для цього потрібно вдосконалити законодавство, усунути зайві бюрократичні перешкоди та забезпечити рівні та зрозумілі умови для всіх учасників ринку, наслідуючи досвід країн з розвиненою ринковою економікою.

Крім того, важливо приділити увагу розвитку інфраструктури, включаючи транспорт, логістику, складські приміщення та системи зберігання. Без сучасної інфраструктури сільськогосподарський сектор не зможе ефективно працювати та інтегруватися у міжнародні ринки. Важливим джерелом підтримки може бути міжнародна технічна та фінансова допомога, яка допоможе зменшити ризики для інвесторів і сприятиме модернізації виробництва. У перспективі найближчих років активне залучення іноземних інвестицій може не лише підтримати відновлення аграрного сектору, а й стати поштовхом для його модернізації. Це включає оновлення матеріально-технічної бази, впровадження інновацій, розвиток екологічно безпечних технологій та створення умов для сталого розвитку. У результаті це сприятиме зростанню експорту, підвищенню конкурентоспроможності української продукції й загальному економічному підйому, особливо у суміжних галузях.

Аналіз продемонстрував тісну залежність між обсягом інвестицій у сільське господарство та загальною економічною ситуацією в країні. Особливо помітний позитивний зв'язок між інвестиціями та експортом товарів і послуг (коефіцієнт кореляції 0,815). Аграрний сектор є одним з лідерів за обсягом залучених іноземних інвестицій (12,6%). При цьому, переважна частина інвестицій (понад 75%) здійснюється за рахунок власних ресурсів підприємств. Розподіл інвестицій нерівномірний, з найбільшою концентрацією в Київській та Дніпропетровській областях. Це підкреслює необхідність ефективної державної політики, спрямованої на збалансування інвестиційного клімату та підтримку регіонального розвитку.

Для дослідження впливу основних економічних чинників на залучення іноземних та капітальних інвестицій в аграрний сектор було використано методи економіко-математичного моделювання, зокрема кореляційно-регресійний та економетричний аналіз. Це дало змогу кількісно оцінити та спрогнозувати вплив таких факторів, як ВВП, облікова ставка та інфляція.

Отримані дані підтвердили взаємозв'язок між макроекономічною ситуацією та інвестиційною активністю, що дозволяє прогнозувати інвестиційну динаміку в майбутньому та оцінювати ефективність інвестиційних рішень. На основі проведених досліджень розроблено практичні пропозиції щодо покращення інвестиційної стратегії в АПК України.

2.2. Оцінка стану природно-ресурсного забезпечення та екологічної безпеки аграрного виробництва

На основі дослідження Лутковської С.М. було визначено, що екологічна безпека почала формуватися як важливий напрям міжнародних відносин з другої половини XX століття, у зв'язку з необхідністю внесення суттєвих коректив у концепцію національної безпеки, її стратегічні орієнтири та механізми забезпечення. Автор підкреслює, що сучасні тенденції глобалізації, нерівномірний економічний розвиток країн, обмеженість ресурсів, а також активні міграційні процеси значно збільшують ризики для світової спільноти в перспективі, створюючи умови для виникнення масштабних конфліктів глобального рівня [154].

В сучасних умовах, аграрна інвестиційна політика України формується з урахуванням необхідності інтеграції в європейський ринок, збільшення експортних можливостей та впровадження принципів сталого розвитку. Важливим є систематичний аналіз реалізованих інвестиційних проєктів, орієнтованих на впровадження енергозберігаючих та ресурсоефективних технологій, забезпечення ефективного використання земельних ресурсів та

зменшення негативного впливу на екологію.

На нашу думку, оцінювання стану природних ресурсів та екологічної безпеки в сільському господарстві є важливим та складним завданням, що потребує використання чіткої системи показників. Пропонується здійснювати оцінювання поетапно:

1. *Оцінювання природних ресурсів* – має на меті визначення обсягу та характеристик природних ресурсів, що використовуються в сільськогосподарській діяльності. В першу чергу оцінюється стан земельних ресурсів, зокрема площа сільськогосподарських земель та їх якість. Оскільки земля є основним засобом виробництва в сільському господарстві, її обсяг та якість суттєво впливають на продуктивність.

2. *Оцінювання екологічної безпеки сільськогосподарського виробництва* – етап спрямований на аналіз негативного впливу сільського господарства на навколишнє середовище та оцінювання стійкості системи до екологічних загроз.

Ми вважаємо, що на сучасному етапі доцільно оцінювати інтенсивність сільськогосподарського впливу, зокрема хімічного (за обсягом використання добрив та пестицидів на одиницю площі) та механічного (через частоту та глибину обробки ґрунту).

Станом на 2025 рік в сільськогосподарському користуванні перебувало понад 28,5 млн га угідь, а загальна площа з тимчасово окупованими складає понад 32,4 млн га (рис. 2.9).

Варто зазначити, що Україна поділяється на кілька природно-сільськогосподарських зон, кожна з яких має унікальний ґрунтовий покрив, що безпосередньо визначає її аграрний потенціал і показники бонітету (табл. 2.13). В Лісостеповій зоні (зокрема, Черкаська, Полтавська, Хмельницька області) поширені найбільш родючі ґрунти – чорноземи типові та опідзолені. Для цих ґрунтів характерний потужний гумусовий горизонт з високим вмістом органічної речовини та сприятливий склад, що зумовлює їх високу якість (80 балів бонітету і вище). Головною проблемою в цьому регіоні

є інтенсивне використання земель, що призводить до водної ерозії на схилах та поступового зменшення кількості гумусу в ґрунті.

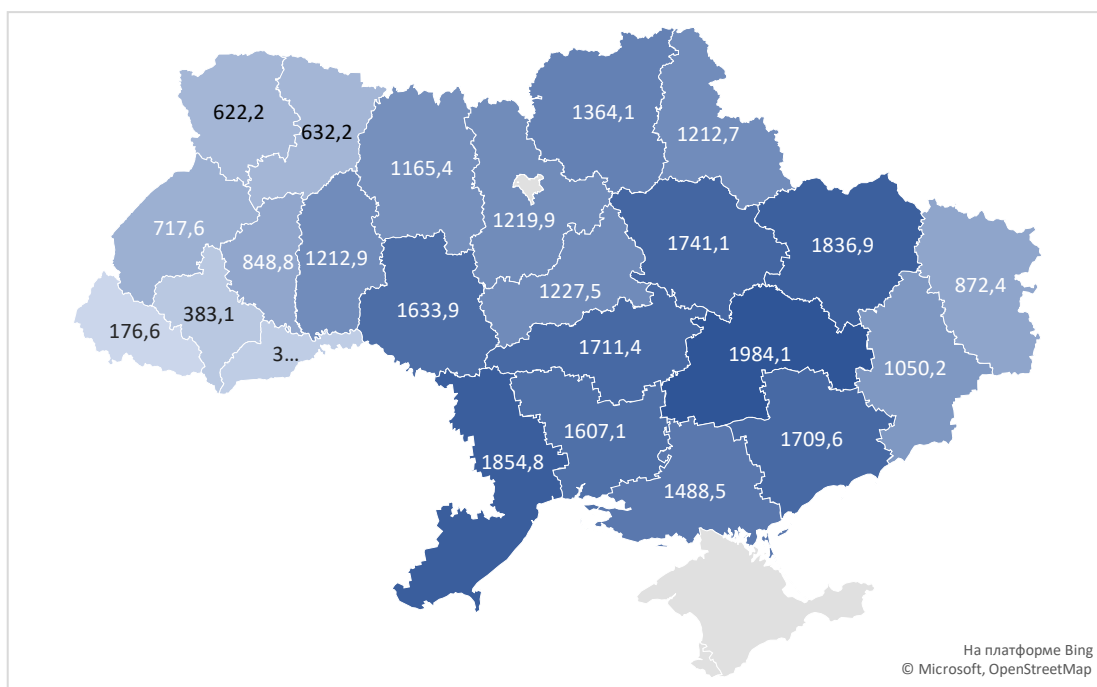

Рис. 2.9 Площі сільськогосподарських угідь України (без врахування тимчасово купованих, тис. га

Джерело: побудовано автором на основі [135]

У Степовій зоні України (Одеська, Запорізька, Миколаївська області) переважають чорноземи південні та темно-каштанові ґрунти, які мають дещо менший вміст органіки. Їх природна родючість обмежена недостатньою кількістю вологи та наявністю солонцюватих ґрунтів, що збільшує ймовірність вітрової ерозії і потребує впровадження заходів для захисту від ерозії та збереження вологи. На відміну від попередніх зон, у Поліссі (Житомирська, Волинська, Рівненська області) переважають менш родючі дерново-підзолисті та торфово-болотні ґрунти, які мають невисоку якість (25–30 балів бонітету). Ці ґрунти характеризуються низьким вмістом гумусу, підвищеною кислотністю та легким складом (в основному піщаним або супіщаним), що обмежує їхню природну родючість. Для забезпечення ефективного сільськогосподарського виробництва в цій зоні необхідним є проведення хімічної меліорації (вапнування), систематичне внесення органічних і мінеральних добрив, а також упровадження науково обґрунтованих сівозмін

для підвищення стійкості агроландшафтів та збереження родючості ґрунтів.

Таким чином, якість природно-ресурсного забезпечення аграрного виробництва в Україні є глибоко зональною, що вимагає впровадження науково обґрунтованих, диференційованих систем землеробства для збереження та відновлення ґрунтової родючості у кожній із зон. Інтегрована оцінка хімічного навантаження та утворення відходів АПК Україні за 2024 рік виявляє суттєву регіональну диференціацію.

Таблиця 2.13

Усереднені показники бонітету ґрунтів за областями України

Природна зона	Область	Орієнтовний середній бал бонітету (бали)	Типові ґрунти та особливості
I. Степ та Південний Лісостеп	Черкаська	60 – 65	Найкращі чорноземи, висока природна родючість
	Полтавська	60 – 65	Чорноземи типові, одні з найбільш родючих в країні
	Кіровоградська	55 – 60	Чорноземи звичайні та південні
	Вінницька	55 – 60	Чорноземи типові (Лісостеп), високий потенціал
	Хмельницька	55 – 60	Історично має високий бал (чорноземи типові – еталонні)
	Одеська	45 – 55	Чорноземи південні, місцями з ознаками засолення
	Дніпропетровська	45 – 55	Переважно чорноземи звичайні та південні
	Запорізька	40 – 50	Чорноземи південні, темно-каштанові, схильні до деградації
II. Лісостеп та Західні регіони	Тернопільська	50 – 55	Чорноземи опідзолені, сірі лісові, високий бонітет
	Сумська	45 – 50	Перехідна зона, чорноземи опідзолені, сірі лісові
	Харківська	45 – 50	Чорноземи типові та звичайні (східний Лісостеп)
	Київська	35 – 45	Значна різниця між Поліською (низький бал) та Лісостеповою (високий бал) частинами
III. Полісся та Північні регіони	Рівненська	35 – 40	Дерново-підзолисті ґрунти, низький вміст гумусу
	Волинська	30 – 35	Дерново-підзолисті, заболочені, потребують меліорації
	Чернігівська	30 – 35	Дерново-підзолисті, низькогумусні ґрунти

	Житомирська	25 – 30	Найнижчий середній бал, переважання піщаних ґрунтів
IV. Карпати та Прикарпаття	Львівська, Івано-Франківська	35 – 45	Сірі лісові, гірські буроземи, строката картина бонітету
V. Крим та Причорномор'я (АРК)	Автономна Республіка Крим	30 – 40	Каштанові, солончаки, потребують зрошення

Джерело систематизовано автором на основі [139]

Хмельницька та Черкаська області демонструють найвище інтегроване екологічне навантаження, оскільки вони лідирують за показниками хімізації: Хмельницька область має максимальне внесення мінеральних добрив (195 кг/га) та найбільше умовне хімічне навантаження пестицидами досить значне (2,55 кг/га).

Черкаська область, крім високого хімічного навантаження, також виділяється найвищою оцінкою навантаження відходами тваринництва (0,300 т/га) що обґрунтовано порівняно високим рівнем розвитку скотарства в даному та у декілька разів перевищує середній показник по Україні (0,075 т/га).

Щодо обсягу відходів переробних підприємств АПК, лідером є Полтавська область (600 тис. т/рік), що підкреслює її роль як потужного центру переробної промисловості в сучасних умовах, тоді як Хмельницька і Черкаська області також знаходяться серед лідерів (500 тис. т/рік та 450 тис. т/рік відповідно).

Натомість, найменше хімічне навантаження добривами зафіксовано у Житомирській та Запорізькій областях (по 90 кг/га), а мінімальний обсяг відходів переробки генерує Волинська область (50 тис. т/рік) (табл. 2.14).

Отже, регіони з високим рівнем агрохімічного навантаження потребують пріоритетного впровадження екологічно безпечних технологій землеробства та підвищення ефективності використання добрив і пестицидів. Збалансування інтенсивності виробництва з екологічними вимогами є ключовим чинником сталого розвитку АПК України.

**Інтегрована оцінка хімічного навантаження та утворення відходів АПК
за областями України, 2024 р.**

Область	Внесення мінеральних добрив (кг/га)	Умовне хімічне навантаження пестицидами (кг/га)	Оцінка навантаження відходами тваринництва (тонн/га)	Обсяг відходів переробних підприємств АПК (тис. т/рік)
Хмельницька	195	2,55	0,225	500
Черкаська	180	2,40	0,300	450
Вінницька	170	2,15	0,150	400
Полтавська	160	2,25	0,150	600
Київська	150	1,95	0,275	300
Кіровоградська	145	2,15	0,100	400
Одеська	120	02,05	0,075	350
Сумська	140	1,85	0,100	150
Рівненська	140	1,65	0,075	100
Волинська	120	1,50	0,075	50
Миколаївська	100	1,70	0,050	150
Житомирська	90	1,25	0,075	100
Запорізька	90	1,50	0,075	300
В середньому по Україні	130	1,85	0,075	350

Джерело: систематизовано автором на основі даних [141]

Отримані результати свідчать про суттєву регіональну диференціацію рівня хімічного навантаження на агроєкосистеми, що вимагає запровадження адаптованих природоохоронних заходів для кожного регіону. Зокрема, області з інтенсивним використанням мінеральних добрив і пестицидів потребують посилення контролю за екологічними ризиками та впровадження технологій точного землеробства. Це дозволить знизити антропогенне навантаження, оптимізувати використання ресурсів і забезпечити екологічну стабільність аграрного виробництва. Проведене дослідження дозволяє сформулювати чіткі висновки щодо пріоритетів інвестиційної політики в аграрному секторі, виходячи з оцінки природно-ресурсного забезпечення та екологічної безпеки (табл. 2.15).

Інтегрована оцінка стану природно-ресурсного забезпечення та екологічної безпеки аграрного виробництва України за природними зонами

Природна зона (області)	Середній бал бонітету (якість ресурсу)	Ключові показники екологічної небезпеки (найбільші)	Обсяг відходів переробки АПК (типовий)	Інтегрований висновок та головний екологічний ризик
Степ та Південний Лісостеп(Черкаська, Полтавська, Хмельницька, Кіровоградська, Вінницька, Одеська, Запорізька, Дніпропетровська)	Найвищий (40–65 балів). Чорноземи	Максимальне хімічне навантаження (Хмельницька: 195 кг/га добрив, 2,55 кг/га пестицидів). Найвищий тиск тваринництвом (Черкаська: 0,300 т/га)	Найбільший (Полтавська: 600 тис. т/рік, Хмельницька: 500 тис. т/рік)	Критичний ризик. Поєднання максимальної родючості з надмірною інтенсивністю. Ризики: хімічне забруднення ґрунтів і вод, дегуміфікація, водна та вітрова ерозія
Лісостеп та Західні регіони(Тернопільська, Сумська, Харківська, Київська)	Високий (45–55 балів). Чорноземи опідзолені, сірі лісові	Високе навантаження в окремих центрах (Київська: 150 кг/га добрив, 0,275 т/га тваринництвом)	Значний (Київська: 300 тис. т/рік, Сумська: 150 тис. т/рік)	Високий ризик. Ризик водної ерозії, підкислення ґрунтів, локальне забруднення від висококонцентрованого агропромисловиробництва
Полісся та Північні регіони(Рівненська, Волинська, Чернігівська, Житомирська)	Найнижчий (25–40 балів). Дерново-підзолисті, піщані, заболочені	Мінімальне хімічне навантаження (Житомирська: 90 кг/га добрив), але низька буферна здатність ґрунтів	Мінімальний (Волинська: 50 тис. т/рік, Житомирська, Рівненська: по 100 тис. т/рік)	Специфічний ризик. Низька природна родючість вимагає меліорації. Ризики: висока кислотність, вимивання добрив у ґрунтові води, заболочення
Карпати та Прикарпаття(Львівська, Івано-Франківська)	Низький / строкатий (35–45 балів). Гірські буроземи	<i>Дані за хімізацією та відходами неповні</i>	<i>Дані неповні</i>	Природний ризик. Основні виклики: ерозія схилів, зсуви, необхідність контурного землеробства та обмеження інтенсивної оранки
Крим та Причорномор'я (АРК)	Низький (30–40 балів). Каштанові, солончаки	<i>Дані неповні</i>	<i>Дані неповні</i>	Кліматичний ризик. Головні виклики: засолення ґрунтів, дефіцит вологи, потреба у зрошенні та протиерозійних заходах проти дефляції

* - відсутні дані у зв'язку з окупацією РФ

** - відсутність повної оцінки стану в гірських районах

Джерело: [140,141]

Проведене дослідження дозволяє сформувати чіткі висновки щодо пріоритетів інвестиційної політики в аграрному секторі, виходячи з оцінки природно-ресурсного забезпечення та екологічної безпеки. Встановлено, що залучення іноземного капіталу залежить не лише від економіки, а й від того, як збалансовано використовуються природні ресурси, наскільки стабільна екологія та чи можливо відновити сільськогосподарські екосистеми.

Важливою задачею є забезпечення екологічної стійкості в регіонах з високою продуктивністю, таких як Степ та Південний Лісостеп (Зони I та II), де найкращі ґрунти. Для цих важливих територій необхідно змінити інвестиційний напрямок: замість постійного збільшення обсягів виробництва, потрібно зосередитися на стабілізації та збереженні ресурсів. Тому інвестиції мають бути спрямовані на вирішення екологічних проблем, таких як зменшення викидів вуглецю у виробництві, зменшення використання хімікатів у ґрунтах і воді, а також на переробку всіх сільськогосподарських відходів.

Важливо впроваджувати нові технології та принципи циклічної економіки, особливо в Зоні I. Це пов'язано з великою кількістю відходів, які утворюються переробними підприємствами АПК (особливо в Полтавській та Хмельницькій областях) та тваринницькими комплексами. Ця велика кількість відходів може стати стимулом для розвитку біоенергетики та створення замкнутого циклу виробництва. Такий підхід допоможе вирішити проблему забруднення та створити додаткову вартість, а також підвищити енергетичну незалежність АПК.

Отже, для довгострокового розвитку АПК України інвестиції мають враховувати особливості кожного регіону. Фінансування має бути спрямоване на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище в зонах з високим екологічним ризиком (особливо в зоні I), а також на поліпшення якості та відновлення ресурсів у зонах з обмеженими природними умовами, таких як Полісся.

В результаті проведеного дослідження нами окреслено основні

пріоритети, які мають стати визначальними для формування ефективної інвестиційної політики в аграрному секторі України (табл. 2.16), а саме:

- критичним пріоритетом визначено забезпечення екологічної стійкості в регіонах з найбільшим природним капіталом, а саме у Степу та Південному Лісостепу (Зони I та II), які характеризуються найвищим бонітетом ґрунтів. Ці регіони потребують невідкладного переформатування інвестиційного фокусу, а саме переходу від моделі екстенсивного нарощування виробничих обсягів до стабілізації та збереження ресурсної бази. Відповідно, критичні інвестиції повинні бути спрямовані на ключові сфери усунення екологічних загроз: декарбонізацію виробництва, зниження хімічного навантаження на ґрунти та води, а також на систематичну утилізацію всіх видів аграрних відходів;

- не менш важливим, є високий пріоритет інновацій та впровадження принципів циркулярної економіки, особливо в Зоні I. Це зумовлено високою концентрацією відходів, які генеруються переробними підприємствами АПК (зокрема, у Полтавській та Хмельницькій областях) та тваринницькими комплексами. Ця концентрація є не лише екологічною проблемою, а й потужним інвестиційним стимулом для розвитку біоенергетики та створення повноцінного замкнутого циклу виробництва. Такий підхід дозволяє одночасно досягти подвійної мети: ефективно вирішити проблему забруднення довкілля і, водночас, створити значну додану вартість та підвищити енергетичну незалежність АПК.

Отже, для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності необхідна ефективна концепція розвитку інвестування в АПК України, яка має бути заснована на диференційованому зональному характері, зокрема в пріоритеті фінансування повинні бути ті заходи, які не лише можуть мінімізувати антропогенний тиск у зонах максимального екологічного ризику, але й активно підвищити якість та відновлювати ресурсний потенціал у зонах із природними обмеженнями.

**Оцінка впливу природно-ресурсних та екологічних факторів на
інвестиційну привабливість АПК України**

Фактор Впливу	Природна Зона (Репрезентативні області)	Вплив на Інвестиційну Привабливість	Пріоритет Інвестицій	Пріоритетний Напрямок Інвестицій
Високий бонітет ґрунтів	I. Степ та Південний Лісостеп (Черкаська, Полтавська)	Стимул. Гарантія високої потенційної продуктивності та економічної віддачі	Високий	Впровадження точного землеробства та ресурсоефективних технологій
Критичне хімічне навантаження	I. Степ та Південний Лісостеп (Хмельницька, Черкаська)	Бар'єр/Ризик. Створює критичні екологічні ризики (забруднення вод, деградація ґрунтів) та ускладнює доступ до преміальних ринків ЄС	Критичний	Зниження антропогенного тиску через біологізацію та використання високотехнологічних систем внесення ЗЗР та добрив
Надмірне навантаження відходами (тваринництво та переробка АПК)	I. Степ та Південний Лісостеп (Полтавська, Черкаська)	Стимул/можливість. Висока концентрація відходів є інвестиційною можливістю для циркулярної економіки та біоенергетики	Критичний	Біоенергетичні проекти (біогаз) та створення потужностей для глибокої переробки органічної сировини
Висока схильність до ерозії (водна та вітрова)	I. Степ (Запорізька, Одеська), II. Лісостеп	Бар'єр. Підвищує ризик втрати родючості та вимагає капіталоемних ґрунтозахисних заходів	Критичний	Інвестиції в ґрунтозахисні технології (No-Till), зрошення та лісомеліоративні системи
Низька якість та буферність ґрунтів	III. Полісся (Житомирська, Волинська)	Бар'єр. Вимагає значних інвестицій у меліорацію (вапнування, осушення) для досягнення економічної рентабельності	Середній	Хімічна меліорація та адаптивні системи землеробства, спрямовані на підвищення вмісту органічної речовини

Джерело: власні дослідження

У межах проведеного дослідження нами виокремлено ключові загрози, які становлять виклик для екологічної безпеки країни:

- Руйнування озонового шару атмосфери, яке спричиняє посилення парникового ефекту та підвищення середньої температури повітря на 1,1–6,4 °С, внаслідок зростання викидів метану, аерозолів та радіоактивних газів.
- Глобальні зміни клімату, що проявляються у таненні льодовиків Арктики, підвищенні рівня Світового океану, змінах частоти та інтенсивності опадів, деградації екосистем та зниженні продуктивності сільськогосподарських угідь. Це може спричинити загострення проблем водопостачання та підвищення ризику соціальних конфліктів у понад 46 країнах світу, де проживає близько 2,7 млрд осіб.
- Забруднення Світового океану, яке виникає через діяльність транснаціональних корпорацій, захоронення токсичних і радіоактивних відходів, надходження нафтових продуктів, важких металів та складних органічних сполук, що утворюють масштабні сміттєві утворення, зокрема Велику тихоокеанську сміттєву пляму.
- Демографічні зміни та міграційні процеси, зокрема зростання чисельності населення планети та формування нових форм міграції – «екологічних мігрантів» і «екологічних біженців».
- Нерівномірний доступ до ресурсів, що проявляється у значному домінуванні економічно розвинених держав у споживанні світових енергоресурсів, металів та харчових продуктів, що призводить до виснаження запасів у менш розвинених регіонах.
- Поширення технологій масового ураження, зокрема ядерної, хімічної, біологічної, геофізичної та інших видів зброї, що створюють додаткові загрози глобального масштабу.
- Зростання споживання енергетичних ресурсів та дефіцит ресурсного забезпечення, що за прогнозами до 2030 року призведе до зростання попиту на енергоносії на 37–50 %, при цьому запаси ключових природних ресурсів залишаються обмеженими.

На основі проведеного аналізу ми дійшли висновку, що екологічна безпека є пріоритетним компонентом сталого розвитку, яка передбачає запровадження такої моделі розвитку, яка б забезпечувала задоволення потреб сучасних поколінь без шкоди для можливостей майбутніх.

У результаті нами встановлено, що однією з ключових загроз еколого-економічній безпеці аграрного сектору є забруднення природних ресурсів, що виникає внаслідок необґрунтованого застосування мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин. Використання агрохімікатів без дотримання агротехнічних норм призводить до накопичення забруднювачів у ґрунті та значного погіршення його якісного складу. Зокрема, пестициди, хоча і складають невелику частку загального обсягу забруднювачів, через високу біологічну активність можуть спричиняти майже незворотні зміни структури ґрунтів. Незважаючи на їх призначення для боротьби зі шкідниками та бур'янами, негативний вплив поширюється також на корисні рослини, ґрунтову мікрофлору та навколишнє природне середовище в цілому, без виключення на людину.

Факторами, що визначають рівень еколого-економічної безпеки аграрного виробництва, є насамперед деградаційні процеси земельних ресурсів, які безпосередньо впливають на рентабельність агропідприємств. Основними причинами погіршення стану ґрунтів є антропогенне навантаження, до якого відносяться: висока розораність сільськогосподарських угідь; порушення балансу основних елементів живлення у мінеральних добривах; ущільнення ґрунтів внаслідок експлуатації важкої сільськогосподарської техніки; забруднення радіонуклідами, пестицидами та важкими металами [138].

Природні чинники, такі як вітер, опади, водні потоки та стихійні явища, посилюють негативний вплив антропогенного навантаження, що призводить до інтенсивної ерозії та виснаження ґрунтів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває відтворення продуктивного потенціалу земель через впровадження ефективного механізму регулювання еколого-економічної

безпеки аграрного сектору [138].

Суттєвим ризиком для екологічної стабільності сучасного аграрного виробництва є надмірна розораність земельних угідь, яка в сільськогосподарських підприємствах України сягає близько 94 %.

До ключових загроз екологічній безпеці аграрного сектору у 2025 році слід віднести систематичне нехтування аграріями науково обґрунтованими сівозмінами та поширення монокультур.

Стан природно-ресурсного забезпечення аграрного сектору України є важливим чинником для забезпечення екологічної безпеки та стійкого розвитку АПК. Оцінка ПРП України включає вартісну, інтегральну та індикативну оцінку земельних, водних, лісових ресурсів і біорізноманіття. Такий підхід дозволяє врахувати економічну значущість ресурсів та їхній вплив на виробництво і умови життя. Для проведення дослідження були використані статистичні дані про структуру сільськогосподарських угідь, зокрема площі ярих зернових культур (5,6 млн га) та технічних культур (7,7 млн га). Зернові культури обрані через їхню ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та стабільності виробництва, а технічні культури – як важливий елемент для промислової переробки та формування експортного потенціалу аграрного сектора. Такий вибір дозволив нам оцінити ефективність використання земельних ресурсів та загальний потенціал АПК.

Для дослідження нормативної градації рівнів забезпеченості земельними ресурсами застосовано «Методику розрахунку показників ДСС: площі, валові збори та врожайність сільськогосподарських культур» [142]. На її основі визначено градацію рівнів забезпеченості земельними ресурсами (табл. 2.17).

За цією шкалою площа зернових культур оцінена в 3 бали, технічних – у 4 бали. Сумарна інтегральна оцінка за блоком «земельні ресурси» становить 7 балів, що свідчить про середній рівень забезпеченості території ресурсами для сільськогосподарського виробництва. Результати оцінки площ зернових і технічних культур дозволяють зробити висновок про поточний стан земельних

ресурсів та формують основу для подальшого аналізу стану природного середовища.

Таблиця 2.17

Градація рівнів забезпеченості земельними ресурсами

Показник (площа с.-г. культур)	Інтерпретація рівня	Бал
>14 млн га	Дуже високий потенціал	7
10–14 млн га	Високий потенціал	5–6
7–10 млн га	Середній потенціал	4
5–7 млн га	Нижче середнього	3
3–5 млн га	Низький потенціал	2
<3 млн га	Дуже низький потенціал	1

Джерело: складено автором на основі даних [142]

Екологічна оцінка ПРП дозволяє визначити фактичний стан природного середовища та ступінь антропогенного навантаження, що включає еродованість земель, інтенсивність забруднення водних і атмосферних ресурсів, а також рівень використання агрохімікатів. Застосування комплексних методів оцінки ПРП є необхідним для формування механізмів регулювання еколого-економічної безпеки аграрного сектору, оптимізації використання земельних та водних ресурсів, зниження ризиків деградації середовища та підвищення ефективності агропромислового виробництва в Україні.

Загальна вартісна оцінка ПРП регіону визначається за формулою [134]:

$$\text{ПРП}_{\text{рег}} = \text{СНВ} + \text{СВ}, \quad (2.8)$$

де: СНВ – вартісна оцінка невідновлюваних ресурсів (мінерально-сировинних), грн; СВ – вартісна оцінка відновлюваних ресурсів (земельних, водних, лісових, біорізноманіття), грн.

Для відновлюваних ресурсів доцільно використовувати показник доступності ресурсу [138]:

$$D = \frac{P_f}{P_c}, \quad (2.9)$$

де:

- P_f – фактична ціна ресурсу;
- P_c – мінімальна ціна, що забезпечує беззбиткове використання.

Якщо $D > 1$, ресурс може експлуатуватися без загрози виснаження.

Інтегральний показник ефективності використання природних ресурсів регіону визначається за формулою [126]:

$$\theta^* = \frac{\sum_{r=1}^s u_r^* y_r}{\sum_{i=1}^m \omega_i^* x_i}, \quad (2.10)$$

де: u_r – вагові коефіцієнти субіндикаторів продуктивності (y_r); ω_i^* – вагові коефіцієнти ресурсних індикаторів (x_i); x_1 – площа земель сільськогосподарських угідь, га; x_2 – протяжність місцевих автодоріг, км; x_3 – викиди забруднюючих речовин у атмосферу, тис. тонн; x_4 – скид забруднених стічних вод, млн м³; x_5 – щільність населення, чол./км²; y_1 – обсяг валового регіонального продукту, тис. грн.

У рамках проведеного нами дослідження здійснено оцінку стану природно-ресурсного забезпечення аграрного виробництва України станом на 2025 рік із використанням балльно-індексного методу, який дозволяє інтегрувати різні групи показників у єдину систему оцінювання.

У рамках проведеного нами дослідження здійснено оцінку потенціалу земельних, водних та лісових ресурсів із використанням балльно-індексного методу, що дозволяє інтегрувати різномірні показники в єдину систему оцінювання природно-ресурсного забезпечення аграрного сектору України станом на 2025 рік. Нами визначено коефіцієнт негативного впливу агрохімікатів та забруднення водних ресурсів як суму добутків фактичної норми внесення добрив і пестицидів на нормативні коефіцієнти шкоди для ґрунтів та водних об'єктів, поділену на 100. Інтегральний індекс екологічної

безпеки АПК (ІЕБ_{АПК}) обчислювався за формулою:

$$\text{ІЕБ}_{\text{АПК}} = \frac{\text{ПРП}_{\text{бал}}}{1 + \text{НВ}}, \quad (2.11)$$

де: ПРП_{бал} – сумарний бал за оцінкою природних ресурсів,
 $\text{НВ} = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i * K_i)}{100}$, НВ – коефіцієнт негативного впливу агрохімікатів та забруднення, X_i – фактична норма внесення добрив (пестицидів), K_i – коефіцієнт шкоди для ґрунтів та водних ресурсів.

Нормативні коефіцієнти шкоди K_i визначаються на основі впливу окремих видів агрохімікатів на навколишнє середовище та відображають частку негативного впливу 1 кг агрохімікату на одиницю площі. Для цього враховуються фактична норма внесення X_i (кг/га) та порівняння з гранично допустимими концентраціями $C_{\text{зр}}/C_{\text{к}}$ для ґрунтів і водних ресурсів. Рівень забруднення ґрунту та води класифікується за чотирма категоріями: слабкий ($K_r = 1$), середній ($K_r = 2$), сильний ($K_r = 3$), особливо сильний ($K_r = 4$), що визначає індекс забруднення K_r для кожного виду агрохімікату.

Відповідно до Методики визначення розмірів шкоди для ґрунтів та водних ресурсів від використання агрохімікатів, затвердженої наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 21.12.1998 № 285 передбачається, що коефіцієнт шкоди K_i розраховується з урахуванням ступеня забруднення і токсичності речовини. Основна формула має науступний вигляд [143]:

$$K_i = K_0 * K_r, \quad (2.12)$$

де: K_0 – базовий коефіцієнт шкоди для певного класу речовин (визначається експериментально або нормативно, залежно від токсичності та стійкості речовини у ґрунті чи воді); K_r – коефіцієнт рівня забруднення.

Згідно з пунктом 3.2 Методики №285, базові коефіцієнти для окремих

груп агрохімікатів приймаються залежно від: класу токсичності речовини; здатності до міграції в довкіллі та часу розкладу або накопичення в ґрунті.

Для найбільш поширених речовин прийнято такі нормативні базові значення (табл. 2.18):

Таблиця 2.18

**Класифікація рівнів забруднення ґрунтів та водних ресурсів за
внесеними агрохімікатами**

Вид агрохімікату	Базовий коефіцієнт (K_0)	Характеристика впливу
Мінеральні добрива	0,006	Низька токсичність, повільна міграція
Пестициди (середній клас токсичності)	0,02	Висока токсичність, швидка міграція

Джерело: складено автором на основі даних [143]

Далі коефіцієнти шкоди K_i для кожного виду агрохімікату отримуються множенням базового коефіцієнта K_0 на коефіцієнт забруднення K_r . При типовому середньому рівні забруднення ґрунту ($K_r = 2$) отримуємо (табл.2.19):

Таблиця 2.19

**Нормативні коефіцієнти шкоди для агрохімікатів при середньому
рівні забруднення ґрунтів**

Вид агрохімікату	(K_0)	(K_r)	($K_i = K_0 * K_r$)
Мінеральні добрива	0,006	2	0,012
Пестициди	0,04	2	0,08

Джерело: розраховано автором

Згідно з методикою, нормативні коефіцієнти шкоди для мінеральних добрив та пестицидів встановлені як $K_{\text{добрив}}=0,012$ та $K_{\text{пестицидів}}=0,08$, означає, що 1 кг/га мінеральних добрив створює 1,2% потенційного негативного впливу, а 1 кг/га пестицидів – 8%. При нормативних коефіцієнтах шкоди нами отримано:

$$HВ = \frac{72 * 0,012 + 1,8 * 0,08}{100} = \frac{0,864 + 0,144}{100} = 0,0101$$

Підставивши значення, маємо:

$$ІЕБ_{АПК} = \frac{7}{1 + 0,0101} \approx 6,93$$

Розрахунки показали, що у 2025 році інтегральний індекс екологічної безпеки АПК України становив 6,93 бала. Це свідчить про те, що загальний рівень екологічної безпеки можна вважати достатнім, хоча й існують певні ризики. Вони, в основному, пов'язані з великою часткою технічних культур у структурі посівів та зростанням використання агрохімікатів.

2.3. Проблеми та бар'єри залучення інвестицій в аграрний сектор: ризики, інституційні обмеження, регуляторні виклики

Для справді об'єктивної оцінки інвестиційної привабливості АПК України недостатньо лише констатувати наявність його значного ПРП чи вигідного географічного положення. Реальна картина інвестиційного середовища формується під впливом глибших економічних, інституційних і регуляторних чинників, які взаємодіють між собою, створюючи як можливості, так і серйозні бар'єри для інвесторів. Саме тому ключовим завданням сучасної економічної науки стає не просто опис ресурсних передумов, а системне виявлення і наукове обґрунтування тих ризиків, що визначають реальний рівень інвестиційної привабливості аграрного сектору.

Проведене дослідження дозволило виокремити три головні групи чинників, які суттєво стримують динаміку інвестиційних процесів у вітчизняному АПК:

- *Макроекономічна та політична нестабільність.* Коливання валютного курсу, високі темпи інфляції, воєнно-політичні загрози й непередбачуваність урядових рішень безпосередньо впливають на

середньозважену вартість капіталу (WACC) та чисту теперішню вартість (NPV) інвестиційних проєктів. У таких умовах інвестори змушені закладати підвищені премії за ризик, що автоматично зменшує привабливість вкладень у галузь.

- *Інституційні обмеження.* Слабкий рівень захисту прав власності, низька ефективність судової системи та поширені корупційні практики формують атмосферу недовіри до державних гарантій. Це призводить до «втечі капіталу» та скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій у реальний сектор економіки.

- *Регуляторні та адміністративні проблеми.* Часті зміни нормативної бази, непрозорі дозвільні процедури, складність податкового адміністрування та бюрократичні бар'єри знижують внутрішню норму прибутковості (IRR) інвестиційних проєктів. Це, своєю чергою, уповільнює реалізацію довгострокових інвестицій і стримує розвиток інноваційних форм господарювання.

Наведений нижче рис. 2.10, деталізує вплив кожної з цих груп факторів на ключові показники інвестиційної ефективності. Такий підхід дозволив нам не лише кількісно оцінити масштаби ризиків, а й зрозуміти логіку їхнього формування в аграрній економіці. Дана проведена оцінка створює основу для розроблення комплексної стратегії залучення інвестицій у АПК України, яка має передбачати одночасне посилення макроекономічної стабільності, удосконалення інституційного середовища та дерегуляцію господарської діяльності. Узагальнені результати проведеного наукового аналізу засвідчили, що саме поєднання цих ризиків формує своєрідну «матрицю інвестиційної уразливості» АПК. Її подолання можливе лише за умови переходу до системної політики державного регулювання, спрямованої на прозорість ринкових механізмів, забезпечення стабільності правил гри та відновлення довіри інвесторів як ключового чинника сталого економічного розвитку аграрного сектору.

Рис. 2.10 Ризики та їхній вплив на інвестиційну привабливість АПК

Джерело: авторське бачення

Дані фактори можна розглядати як системні бар'єри, що порушують логіку раціонального інвестування в аграрний сектор. Вони формують комплекс ризиків, які впливають на прийняття управлінських рішень, знижують ефективність капіталовкладень і підвищують рівень невизначеності.

1. Політична та макроекономічна нестабільність. Цей чинник є головним джерелом невизначеності для інвесторів. Політичні зміни, війна, інфляція та коливання валютного курсу безпосередньо впливають на вартість капіталу. У таких умовах банки й інвестори закладають додаткову «премію за ризик», що підвищує ставку дисконтування і робить більшість довгострокових проєктів фінансово не вигідними. Як наслідок, знижується чиста теперішня вартість (NPV) інвестицій, а загальна вартість капіталу (WACC) зростає.

2. Виробничі, кліматичні та біологічні ризики. Аграрне виробництво залишається надзвичайно залежним від природних умов – посух, повеней, заморозків, поширення хвороб рослин і тварин. Такі коливання роблять неможливим точне прогнозування прибутковості, ускладнюють фінансове планування і збільшують ймовірність збитків. Це негативно впливає на стабільність грошових потоків і здатність підприємств забезпечувати належний рівень повернення інвестицій.

3. Недостатній розвиток агрострахування. Система страхування аграрних ризиків в Україні розвинена слабо: страхові продукти обмежені, дорогі або недоступні для більшості виробників. Через це інвестори несуть повну відповідальність за можливі втрати. Банки, своєю чергою, змушені вимагати більші застави та підвищувати вимоги до позичальників, що значно обмежує доступ аграріїв до кредитних ресурсів і гальмує оновлення матеріально-технічної бази.

4. Інфраструктурні та логістичні проблеми. Застарілі елеватори, дефіцит транспортних потужностей, поганий стан доріг і перевантажені порти створюють «вузькі місця» в логістиці. Це призводить до додаткових витрат, втрати часу та зниження прибутковості продукції. Такі проблеми

безпосередньо впливають на конкурентоспроможність аграрного сектору, зменшуючи його потенціал на зовнішніх ринках.

5. Обмежений доступ до фінансування. Через високі ризики і нестабільність економіки банки не готові надавати довгострокові кредити під прийнятні відсотки. У результаті підприємства не можуть інвестувати у сучасні технології, автоматизацію чи енергоефективні рішення. Відсутність доступу до капіталу фактично консервує галузь у низькотехнологічному стані, обмежуючи зростання продуктивності та доданої вартості.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що перелічені системні ризики деформують інвестиційне середовище АПК. Вони перетворюють потенційно прибуткову галузь на сферу з високим рівнем невизначеності, що потребує державної підтримки, реформування інституцій і створення стабільних умов для довгострокових інвестицій.

У таблиці 2.20 ми проаналізували інституційні (правові та адміністративні) бар'єри, які створюють вкрай несприятливе середовище для інвесторів у АПК. Ці обмеження підривають довіру до державних інститутів і змушують капітал шукати більш стабільні юрисдикції. До цих бар'єрів ми віднесли:

1. *Слабкий захист прав власності.* Даний фактор становить основну загрозу для фундаментальних інвестиційних гарантій. Недосконалість законодавства та поширення рейдерства (зокрема, земельного та корпоративного) руйнують базову довіру інвестора до держави як гаранта його активів. Замість того, щоб інвестувати в розвиток і модернізацію, підприємства змушені витрачати значні ресурси на правовий захист своїх активів. Це підвищує ризик повної втрати капіталу і є прямим стимулом для виведення інвестицій.

2. *Високий рівень корупції.* Корупція стає джерелом неформальних витрат та адміністративного тиску. Вона проявляється у вигляді необхідності робити неформальні платежі («відкати») та бюрократичних труднощів при отриманні важливих для бізнесу дозволів або поверненні ПДВ. Зростання

«тіньових» витрат робить бізнес-середовище непередбачуваним і створює неконкурентні умови. Це ускладнює дотримання міжнародних стандартів комплаєнсу, що є критично важливим для великих іноземних інвесторів та їхніх фінансових партнерів.

Таблиця 2.20

Інституційні обмеження та їхній вплив на інвестиційну привабливість АПК

Інституційні обмеження	Опис обмеження	Опис впливу на інвестиційну привабливість АПК
Слабкий захист прав власності	Недосконалість законодавства, недостатність правових гарантій, поширення земельного та корпоративного рейдерства	Руйнування довіри та збільшення нецільових витрат. Інвестор витрачає ресурси не на розвиток, а на захист активів. Збільшується ризик повної втрати інвестицій
Високий рівень корупції	Неформальні платежі, «відкати» та бюрократична тяганина при отриманні дозволів, ліцензій та поверненні ПДВ	Збільшення «тіньових» витрат та непередбачуваність. Створює неконкурентні умови, ускладнює ведення бізнесу за міжнародними стандартами (Compliance)
Неефективність судової системи	Тривалість судових процесів, сумнівна незалежність судів та низька якість виконання судових рішень	Неможливість ефективно захистити інвестиції та договори. Інвестори не мають надійного механізму вирішення спорів, що особливо важливо для довгострокових земельних відносин
Непрозорість земельних відносин	Історична відсутність повного кадастру, неузгодженість реєстрів, непрозорість процедур оренди та продажу комунальної/державної землі	Інвестиційна непевність щодо основного активу. Ускладнює формування великих земельних банків, інвестиції у зрошення та довгострокове планування виробництва

Джерело: власні дослідження

3. *Неефективність судової системи.* Судова система, яка повинна бути арбітром, характеризується затяжними процесами, сумнівною незалежністю та низькою якістю виконання рішень. Інвестори втрачають надійний механізм захисту своїх інвестицій та виконання контрактних зобов'язань. Це особливо небезпечно у довгострокових земельних відносинах, де судові спори можуть паралізувати бізнес на роки, знищуючи всі фінансові прогнози.

4. *Непрозорість земельних відносин.* Незважаючи на відкриття ринку

землі, інституційна прозорість залишається низькою через відсутність єдиного та повного кадастру, неузгодженість реєстрів і непрозорість процедур управління державною/комунальною землею. Створюється інвестиційна непевність щодо основного активу АПК – землі. Це ускладнює формування великих, консолідованих земельних банків, стримує інвестиції у довгострокові проєкти (наприклад, зрошення), які вимагають гарантованого використання землі на десятиліття, та перешкоджає ефективному плануванню виробництва.

Сукупність цих інституційних бар'єрів підриває верховенство права та передбачуваність регулювання, що є найбільш потужним стримуючим фактором для залучення довгострокового капіталу в аграрний сектор.

В табл. 2.21 нами систематизовано як недосконалість та нестабільність державного регулювання створюють штучні бар'єри для інвестицій в аграрному секторі.

Таблиця 2.21

Регуляторні виклики та їхній вплив на інвестиційну привабливість АПК

Регуляторні виклики	Опис виклику	Опис впливу на інвестиційну привабливість АПК
Часта зміна правил регулювання	Постійні або несподівані зміни у податковому, митному та земельному законодавстві	Зниження передбачуваності бізнес-планування. Інвестор не може бути впевнений, що сьогоденні правила оподаткування чи експорту залишаться чинними через 3-5 років
Складність отримання дозволів	Бюрократизовані та тривалі процедури для будівництва, підключення до мереж, сертифікації продукції та земельних питань	Збільшення термінів і вартості реалізації проєктів. Затримки з введенням об'єктів в експлуатацію знижують внутрішню норму прибутковості (IRR) інвестицій
Обмеження на ринку землі	Ліміти на концентрацію землі в одних руках та повна заборона доступу іноземного капіталу до купівлі сільгоспземель	Стимування притоку зовнішнього капіталу. Обмежує можливості для масштабних інвестицій у земельні активи та їхнє іпотечне кредитування
Недосконалість митного регулювання	Складність та непередбачуваність митних процедур, особливо при експорті та імпорті технологічного обладнання	Збільшення експортно-імпортних витрат і затримок. Ускладнює зовнішньоекономічну діяльність та імпорт високотехнологічного обладнання для модернізації виробництва

Джерело: власні дослідження

Ці виклики підвищують операційний ризик та подовжують строки окупності капітальних вкладень. До них нами віднесено:

1. Часта зміна правил регулювання даний фактор створює правову невизначеність, оскільки податкове, митне та земельне законодавство є предметом постійних або несподіваних змін. Головний наслідок – зниження передбачуваності бізнес-планування. Інвестор не може покладатися на стабільність правил гри (наприклад, щодо режиму оподаткування або експортних мит) у середньо- та довгостроковій перспективі (3–5 років). Така нестабільність демотивує інвестування у капіталомісткі активи.

2. Складність отримання дозволів адже надмірна бюрократизація та тривалість адміністративних процедур (зокрема, для будівництва, підключення до інженерних мереж та сертифікації) є прямим стримуючим фактором. Це призводить до збільшення загальних термінів та вартості реалізації проєктів. Тривалі затримки з введенням об'єктів в експлуатацію (наприклад, нового елеватора чи переробного заводу) прямо знижують внутрішню норму прибутковості (IRR) інвестицій, роблячи проєкти менш привабливими порівняно з іншими галузями.

3. Обмеження на ринку землі через встановлення лімітів на концентрацію землі в одних руках (земельний банк) та заборона доступу іноземному капіталу до купівлі сільськогосподарських земель є регуляторними обмеженнями, які штучно звужують ринок.

Ці обмеження стримують приплив зовнішнього, особливо стратегічного, капіталу. Вони обмежують можливості для масштабних інвестицій та ефективного іпотечного кредитування земельних активів, що могло б стати потужним джерелом довгострокового фінансування для АПК.

4. Недосконалість митного регулювання складні та непередбачувані митні процедури створюють проблеми як при експорті готової продукції, так і при імпорті критично важливого технологічного обладнання. Це викликає збільшення експортно-імпортних витрат і затримок. Такі бар'єри ускладнюють зовнішньоекономічну діяльність, знижують гнучкість аграрних підприємств

та перешкоджають своєчасному ввезенню високотехнологічних засобів виробництва, необхідних для модернізації та підвищення конкурентоспроможності.

Резюмуючи, регуляторні виклики створюють інституційну неефективність, яка штучно підвищує операційні ризики та фінансові втрати, що сукупно знижує чисту інвестиційну цінність аграрного сектору.

В результаті проведеного вище нами був проведений SWOT-аналіз інвестиційної привабливості АПК (табл. 2.22).

Таблиця 2.22

SWOT-аналіз інвестиційної привабливості АПК

Категорія	Фактори	Деталізація на основі проведеного аналізу
S (Strengths)	<i>Сильні сторони (Внутрішнє середовище)</i>	
	1. Природно-ресурсний потенціал	Наявність великих площ родючих земель (чорноземи), що забезпечує високу потенційну врожайність та конкурентні переваги у собівартості сировини
	2. Значний експортний потенціал	АПК є ключовою експортоорієнтованою галуззю. Є прямий доступ до світових ринків продовольства та високий глобальний попит на аграрну продукцію
	3. Доступні трудові ресурси	Наявність кваліфікованого та відносно недорогого персоналу у сфері сільського господарства
W (Weaknesses)	<i>Слабкі сторони (Внутрішнє середовище – Наслідки ризиків)</i>	
	1. Висока вартість капіталу (WACC)	Обмежений доступ до довгострокового, «дешевого» фінансування, що стримує модернізацію та інновації
	2. Технологічна відсталість	Низька капіталоозброєність та недостатнє впровадження AgriTech через брак інвестицій.
O (Opportunities)	3. Низька ефективність логістики	Застарілість інфраструктури (елеватори, дороги, порти), що підвищує трансакційні витрати та знижує ROA
	<i>Можливості (зовнішнє середовище)</i>	
	1. Розвиток глибокої переробки	Перехід від експорту сировини до продукції з високою доданою вартістю (біопаливо, органічна продукція, нішеві культури)
	2. Зростання світового попиту	Глобальна продовольча криза та зростання населення створюють стійкий довгостроковий попит на продукцію АПК
	3. Інституційна євроінтеграція	Посилення економічних зв'язків з ЄС, що може створити попит на гармонізацію законодавства, прозорість та доступ до європейських фондів

T (Threats)	<i>Загрози (зовнішнє середовище – системні бар'єри)</i>	
	1. Системний недиверсифікований ризик	Політична нестабільність та військовий ризик, які призводять до завищення премії за ризик та падіння NPV
	2. Інституційний ризик	Слабкий захист прав власності (рейдерство), корупція та неефективність судової системи, що підвищує ризик повної втрати капіталу.
	3. Правова непередбачуваність	Часта зміна правил регулювання (податкового, митного, земельного) та складність дозволів, що знижує IRR проєктів
	4. Природно-кліматичний ризик	Зростання частоти природних катаклізмів та слабкість системи агрострахування, що ускладнює хеджування та підвищує кредитний ризик

Джерело: власні дослідження

Проведений SWOT-аналіз чітко розмежовує внутрішній потенціал АПК від зовнішніх системних ризиків, які стримують інвестиційну активність. Цей аналіз базується на виявлених раніше ризиках, інституційних обмеженнях та регуляторних викликах.

Сильні сторони АПК базуються на неповторних природних та географічних перевагах, які формують основу для прибутковості. Галузь має значний ПРП завдяки великим площам родючих чорноземів, що забезпечує високу потенційну врожайність. Крім того, АПК є потужним експортоорієнтованим сектором із налагодженими каналами збуту та стабільним попитом на світових продовольчих ринках. Також варто відзначити наявність кваліфікованої та відносно доступної робочої сили, що сприяє підтримці операційної ефективності.

Слабкі сторони є прямим відображенням внутрішніх структурних недоліків, які сформувалися через відсутність достатніх інвестицій та інфраструктурних проблем. Спостерігається висока вартість капіталу (WACC), оскільки підприємства мають обмежений доступ до довгострокового та дешевого фінансування, що є головним бар'єром для розвитку. Це, своєю чергою, призводить до технологічної відсталості та низької капіталоозброєності. Додатковим тягарем є низька ефективність логістики,

спричинена застарілою інфраструктурою (елеватори, дороги, порти), що підвищує трансакційні витрати та знижує загальну рентабельність.

Можливості ґрунтуються на перспективних зовнішніх трендах, які можуть трансформувати галузь за умови подолання внутрішніх проблем. Серед них виділяється потенціал для розвитку глибокої переробки, що дозволить перейти від експорту сировини до продукції з вищою доданою вартістю. Стійке зростання світового попиту на продовольство, особливо в умовах глобальних продовольчих криз, створює довгострокову ринкову нішу. Крім того, процес інституційної євроінтеграції відкриває шлях до гармонізації законодавства, підвищення прозорості та доступу до європейських фінансових ресурсів.

Загрози є найбільш критичними системними бар'єрами, які безпосередньо виводяться із системних, інституційних та регуляторних ризиків, проаналізованих раніше. Головною загрозою є системний недиверсифікований ризик, пов'язаний із політичною та військовою нестабільністю, що змушує інвесторів вимагати надмірну премію за ризик. Друга значна загроза – це інституційний ризик, який проявляється у слабкому захисті прав власності, поширеній корупції та неефективності судової системи, що підвищує ризик повної втрати капіталу. Додатковою перешкодою є правова непередбачуваність, спричинена частою зміною регуляторних правил, та обмеження на ринку землі, які стримують приплив зовнішнього капіталу. Нарешті, природно-кліматичний ризик у поєднанні зі слабкістю агрострахування покладає некомпенсований фінансовий ризик на інвесторів.

SWOT-аналіз підтверджує, що, попри наявність потужної ресурсної бази та ринкових перспектив, інвестиційна привабливість АПК є вкрай низькою через домінування системних зовнішніх загроз (Т), які підривають верховенство права та передбачуваність бізнес-середовища. Успіх залучення інвестицій прямо залежить від здатності держави мінімізувати ці інституційні та регуляторні загрози.

Структурні трансформації в економіці України та зміни у бізнес-

середовищі зумовлюють необхідність пошуку нових стратегій розвитку аграрного сектору. Власники аграрних підприємств все частіше звертаються до нових моделей ведення бізнесу, які допомагають підвищити стійкість їхньої діяльності та зміцнити конкурентоспроможність продукції. Проте впровадження таких підходів ускладнюється низкою системних проблем. Серед них найважливішими є нестабільність інвестиційного клімату, недосконалість інноваційної інфраструктури, обмежена фінансова та соціально-економічна підтримка з боку держави, а також податкове навантаження. Ці фактори, посилені активними військовими діями на території України, призводять до зменшення інвестиційної активності та зниження привабливості сільського господарства для інвесторів.

У результаті проведеного дослідження нами встановлено, що інвестиційний клімат України залишається складним і суперечливим, зважаючи на чинники повномасштабної воєнної агресії, нестабільності правового поля та наявності системних інституційних проблем. Разом із цим, SWOT-аналіз показав, що Україна володіє кількома важливими конкурентними перевагами, такими як стратегічне географічне розташування, прагнення до євроінтеграції, людський капітал та потенціал для відновлення після війни. Серед основних зовнішніх можливостей – шанси залучення іноземних інвестицій у проекти відновлення інфраструктури, розвиток «зеленої» енергетики, цифровізації та інтеграції в глобальні ринки. Проведений детальний аналіз підтверджує, що інвестиційне середовище АПК України переживає структурні зміни, які виникають через дисбаланс між потужним ресурсним потенціалом галузі та домінуванням недиверсифікованих системних ризиків. Ці ризики, зокрема політична та макроекономічна нестабільність (включаючи наслідки військової агресії та фіскальну волатильність), стають джерелом зовнішніх шоків. Вони призводять до надмірного підвищення премії за ризик та середньозваженої вартості капіталу (WACC), що, згідно з критерієм NPV (чистої теперішньої вартості), робить більшість довгострокових інвестиційних проєктів фінансово

невигідними.

Критичним чинником гальмування є інституційна ланка, що проявляється у слабкому захисті прав власності, поширеній корупції та неефективності судової системи. Ці інституційні бар'єри генерують значні неформальні трансакційні витрати та підривають базову довіру інвесторів до державних гарантій, унеможливаючи ведення бізнесу згідно з міжнародними стандартами комплаєнсу. Паралельно цьому, неефективність регуляторного поля (часта зміна правил та бюрократизація дозволів) створює правову непередбачуваність, яка прямо знижує внутрішню норму прибутковості (IRR) проєктів і обмежує доступ до інвестицій, що необхідні для капітальної модернізації. Для розблокування інвестиційного потенціалу, що підтверджено SWOT-аналізом, необхідна цілеспрямована системна трансформація. Це вимагає не лише зміцнення верховенства права та забезпечення гарантій власності (для зниження інституційної премії за ризик), але й розвитку фінансової інфраструктури. Зокрема, необхідна підтримка доступного кредитування та розвиток інструментів трансферу ризику (агрострахування та деривативів), щоб мінімізувати вплив некомпенсованих природно-кліматичних загроз. Стратегічний вектор розвитку повинен бути спрямований на стимулювання інноваційної діяльності та глибоку переробку (включаючи технології циркулярної економіки), що відповідає потребі у переході до інтенсивної моделі розвитку з високою доданою вартістю. Таким чином, успіх залучення стратегічного капіталу в АПК залежить від реалізації комплексу інституційних та регуляторних реформ, які перетворюють зовнішні можливості, що створюються глобальним попитом та євроінтеграцією, на стійку економічну вигоду в умовах системної передбачуваності.

Отже розроблений вдосконалений науково-методичний підхід до комплексної, трикомпонентної оцінки інвестиційної непривабливості АПК встановив, що, на відміну від традиційного фокусу на природно-ресурсному потенціалі, критичне домінування зовнішніх системних загроз спричиняє структурну деформацію інвестиційного середовища; це доведено через

систематизацію прямого впливу макроекономічної та політичної нестабільності (як недиверсифікованого ризику) на критичне завищення ставки дисконтування і, як наслідок, зниження чистої теперішньої вартості, а також впливу правової непередбачуваності на зниження внутрішньої норми прибутковості проєктів.

Висновки до розділу 2:

1. Аналіз сучасного інвестиційного ландшафту АПК виявив його суттєву регіональну диспропорцію, де ключовим фактором, що переважає родючість ґрунтів, є безпека. Ядро інвестиційної привабливості формується навколо відносно безпечних регіонів з розвиненою інфраструктурою, таких як Полтавська, Київська та Вінницька області. У той же час, прифронтові території показують вкрай низьку активність. Хоча аграрний сектор займає друге місце за привабливістю для залучення прямих іноземних інвестицій (12,6%), основним джерелом капіталовкладень (понад 75%) залишаються власні кошти підприємств. Кореляційний аналіз підтвердив, що обсяг експорту товарів і послуг є ключовим стимулом для інвестицій (з позитивним зв'язком 0,815). Проте інвестиційна привабливість вкрай чутлива до макроекономічної стабільності, демонструючи найсильніший негативний зв'язок із коливаннями курсу долара США та показником ВВП. Це свідчить про те, що для переходу до стійкого та масштабного інвестування недостатньо лише високого експортного потенціалу; необхідно комплексно зміцнити макроекономічну ситуацію та забезпечити передбачуваність для мінімізації валютних і загальноєкономічних ризиків.

2. Дослідження показало, що регіони з найбільшим природно-ресурсним потенціалом, такі як Степ і Південний Лісостеп, мають значні можливості для розвитку.

Відповідно до інтегрованої оцінки, критичним пріоритетом є залучення капіталу в біоенергетичні проєкти (біогаз) та ресурсоефективні технології (точне землеробство, біологізація), які є інвестиційною можливістю для

одночасного вирішення проблеми забруднення довкілля та підвищення енергетичної незалежності АПК. Таким чином, успішне інвестування в аграрний сектор України має бути диференційованим за природними зонами і спрямованим на мінімізацію антропогенного тиску, щоб забезпечити його довгострокову конкурентоспроможність.

3. Аналіз інституційних та регуляторних обмежень показав, що вони є найбільш значущим стримуючим фактором для залучення довгострокового капіталу. Серед інституційних бар'єрів особливо виділяються слабкий захист прав власності (зокрема, рейдерство) та неефективність судової системи. Ці проблеми підривають основну довіру інвесторів, змушуючи їх витрачати ресурси на захист своїх активів замість того, щоб інвестувати в розвиток. Додатково, високий рівень корупції та непрозорість земельних відносин збільшують «тіньові» витрати та створюють інвестиційну непевність, що є критичним для капіталомістких проєктів, як-от зрошення.

Крім інституційної слабкості, регуляторні виклики, зокрема часта та несподівана зміна правил у ключовому законодавстві, критично знижують передбачуваність бізнес-планування. Для розблокування інвестиційного потенціалу необхідна цілеспрямована системна трансформація, яка включає не лише зміцнення верховенства права та гарантій власності (для зниження інституційної премії за ризик), але й розвиток фінансової інфраструктури, що передбачає доступне кредитування та інструменти трансферу ризику (агросстрахування), здатні мінімізувати вплив некомпенсованих загроз.

Список використаних джерел 2 розділу:

125. Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua>
126. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» : Закон України від 23 трав. 2017 р. № 2059-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. № 29. Ст. 315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
127. Калетнік Г. М., Козяр Н. О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Економіка АПК*.

2020. № 12. С. 81–89. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202012081>.

128. Концепція державної політики у сфері розвитку сільських територій на період до 2030 року: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листоп. 2024 р. № 1163-р // Урядовий кур'єр. 2024. № 230. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-p>

129. Лункін, В. В. Інвестиції у формування і розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств. *Менеджмент*. 2024. URL: <https://zenodo.org/records/14320948>
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14320948>.

130. Лутковська С.М., Лебідь О.В. Еколого-економічні умови активізації інвестиційної діяльності АПК України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 16. С. 78-87. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.78>.

131. Lutkovska S.M., Lebid O.V. Environmental aspects of investment policy as a component part of the economic mechanism of nature use. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. № 79. С. 27-37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-03>

132. Лебідь О.В. Вплив чинників на процес залучення інвестицій в економічний розвиток України. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 1 (10). С. 56-62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-10-9>

133. Лебідь О.В. Кореляційно-регресійне моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на продуктивність аграрного сектору України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 20. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2025-20-04-08/2025-20-04-08> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-04-08>

134. Lebid O.V. The state and dynamics of investments in environmentally oriented projects of Ukraine's agroindustrial complex. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2025. №1. С.55-69. URL: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2025-18U71P1gU9E4cJTFg0Q6F.pdf> DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2025-18U71P1gU9E4cJTFg0Q6F.pdf>

135. Офіційний сайт. Державна служба статистики України. URL:

<https://www.ukrstat.gov.ua/>

136. Офіційний сайт. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5> (дата звернення: 18.01.2025)

137. Пуцентейло П.Р. Костецький Я.І. Використання методів кластерного аналізу для прогнозування інвестиційного розвитку підприємств аграрного сектору. *Інноваційна економіка*. 2020. 7-8. С. 88-99

138. Мулик Т. О. Оцінка впливу сільського господарства на довкілля: регіональний аспект. *Modern Economics*. 2020. № 19(2020). С. 135-142. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-22).

139. Панас Р. М., Маланчук М. С. Особливості бонітування техногенних ґрунтів. *Геодезія картографування і аерофотознімання*. 2013. Вип. 77. С. 74-80

140. Яковишина Т.Ф. Удосконалення методології бонітування ґрунтів урбоекосистем для оцінювання ступеня їх екологічної безпеки. *Екологічні науки*. 2020. Вип. 3(30), Т. 2. С. 25-29. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2020.eso.3-30.4>

141. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/> (дата звернення: 05.06.2025).

142. Методика розрахунку показників державного статистичного спостереження «площі, валові збори та врожайність сільськогосподарських культур» Наказ Державної служби статистики від 30 листопада 2021 р. № 296 (зі змінами, затвердженими наказом Державної служби статистики 23 грудня 2022 р. № 355). Київ. 2021. 32 с. URL: <https://surl.li/jomnud> (дата звернення: 25.03.2025)

143. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства. Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів № 241 від 04.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#n97> (дата звернення: 25.03.2025)

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АПК УКРАЇНИ

3.1. Формування сприятливого інвестиційного клімату: державна політика, податкові та фінансові інструменти стимулювання

Формування сприятливого інвестиційного клімату є надзвичайно важливим пріоритетом для забезпечення стабільного економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни. Адже приплив капіталу не лише стимулює інновації, але й створює нові робочі місця та модернізує виробництво. Щоб досягти цієї мети, потрібен комплексний підхід і злагоджена співпраця між державними установами, бізнесом та фінансовим сектором. У цьому розділі ми розглянемо основні напрямки державної політики, які сприяють покращенню умов для інвестування, а також проаналізуємо, яку роль відіграють податкові та фінансові інструменти – такі як податкові пільги, субсидії, державні гарантії та спеціальні фонди – у стимулюванні як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій у пріоритетні галузі економіки.

Дослідженнями Н. Дабіжі доведено, що одним із універсальних інструментів неспостережуваної економіки в світлі конфліктологічної парадигми є певні види інституційних угод, і це є принципово новою методологією відображення реальних процесів [195, с. 18-16, 201].

Загалом підтримуємо дослідження Я. Гонтурука, які свідчать, що для розвитку ефективної системи фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК необхідно зосередитися на кількох пріоритетних напрямках. Перш за все, слід активно розвивати доступне кредитування, розширюючи пільгові програми та спрощуючи процедури отримання кредитів як основного джерела інвестицій [188, с. 5]. В той же час, поштовхом для розвитку інноваційної діяльності на підприємствах АПК на думку В. Бондаренка має

бути концентрація на освоєнні наукоємних технологій виробництва, що дасть можливість вивести галузь на глобалізовані ринки продовольства та досягти зростання ВВП України. Першочергову увагу при цьому доцільно приділити інноваційним технологіям на підприємствах АПК, особливо у сфері переробки відходів та виробництва альтернатив-них джерел енергії [189, с. 96].

В той же час А. Данкевич, зазначає умовах циркулярної економіки управління інноваційно-інвестиційною складовою сільськогосподарського землекористування вимагає не лише застосування передових технологій, а й розвитку адекватної інфраструктури, що включає наукові дослідження, доведення наукових і технологічних розробок до рівня готових інноваційних проєктів та їх реалізацію на виробництві [190, 202].

В той же час дослідження О. Денисюка, свідчать про множинність факторів, що впливають на розвиток диверсифікації сільськогосподарських підприємств залежно від характеру їхньої діяльності та виду товарної продукції, яку вони виробляють, що визначається специфікою ринку та його активністю в задані інтервали часу [192, с. 99].

Варто зауважити, що у дослідженнях А. Данкевича виявлено загрозливі тенденції в практиці впровадження інновацій. Для вирішення виробничих та наукових проблем за наявності значних викликів запропоновано нові інструменти пошуку оптимальних рішень в еколого-економічному управлінні надрокористуванням. За допомогою системного підходу запропоновано механізм вибору стратегій, алгоритм проєктного еколого-економічного управління та оригінальну математичну модель [190, с. 118].

Отже, інвестиційна діяльність є одним із найважливіших чинників, що сприяють економічному розвитку країни. Створення сприятливого інвестиційного клімату є необхідною умовою для залучення як іноземного, так і внутрішнього капіталу. Інвестиційний клімат – це складне явище, яке визначає привабливість країни для існуючих і потенційних інвесторів. У наукових дослідженнях та практичній діяльності існує безліч підходів до визначення цього поняття. Загалом, інвестиційний клімат розглядається як

сукупність соціальних, природних, економічних, правових, політичних та інших факторів, які характеризують доцільність інвестування в економіку країни, регіону або корпорації. Він формується під впливом багатьох чинників, які можна кількісно оцінити та порівняти, щоб визначити рівень інвестиційної привабливості [148,174,191].

На наш погляд, інвестиційний клімат – це сукупність політичних, економічних, правових, географічних та соціально-культурних умов, що у взаємодії забезпечують та впливають на інвестиційну активність вітчизняних та іноземних інвесторів на певній території. Обсяг інвестицій залежить від економічної, соціальної та політичної ситуації в країні, тобто від усієї сукупності факторів, що визначають бажання інвестора вкладати кошти. Інвестиційний клімат можна розглядати на макрорівні (держава, об'єднання держав) та мезорівні (регіон, область). Аграрний сектор України зазнав масштабних втрат унаслідок військової агресії РФ, включаючи руйнування інфраструктури, мінування сільськогосподарських земель, порушення логістичних ланцюгів та тимчасову втрату доступу до ряду експортних ринків. У зв'язку з цим формування сприятливого інвестиційного середовища на регіональному рівні є критично важливим для відновлення економічної активності в сільській місцевості.

Для проведення оцінки інвестиційної привабливості регіонів у сільськогосподарському секторі нами було застосовано методику комплексного аналізу економічних індикаторів, що характеризують як виробничий потенціал, так і ефективність використання ресурсів аграрної галузі. У дослідженні нами враховувалися такі ключові показники: обсяг валової сільськогосподарської продукції на одиницю сільськогосподарських угідь, рівень рентабельності аграрного виробництва, продуктивність праці та її динаміка, обсяги капітальних інвестицій у регіональному розрізі, показники поточної ліквідності і оборотності активів агропідприємств, а також прибуток на гектар і структура витрат. Визначенні показники дозволили нам всебічно оцінити потенціал регіонів щодо залучення інвестиційних ресурсів та їх

здатність до сталого розвитку аграрного сектору. Зібрані емпіричні дані за зазначеними індикаторами представлені у табл. 3.1 дали змогу здійснити порівняльний аналіз регіональних особливостей аграрного виробництва, визначити лідерів за рівнем ефективності та інвестиційної привабливості, а також ідентифікувати регіони з низькими показниками, що потребують цільового інвестиційного впливу та структурних реформ [183].

Таблиця 3.1

**Економічні показники інвестиційної привабливості аграрних регіонів
України станом на 2024 рік, млн грн**

Регіон	Прибуток на га	Витрати на га	Капітальні інвестиції на га	Продуктивність праці	Валовий прибуток на га	Грошовий еквівалент	Динаміка зростання
Черкаська	1159	1548	197	735	1312	250	615
Чернігівська	1400	2150	339	635	1540	180	615
Чернівецька	1450	70	325	840	1600	400	810
Дніпропетровська	8300	2800	2720	850	9100	490	830
Івано-Франківська	3500	380	495	880	3850	420	810
Харківська	4000	4200	2635	870	4400	410	840
Херсонська	170000	4250	2230	720	187000	430	890
Хмельницька	200	1350	324	660	220	310	620
Кіровоградська	12600	755	2380	810	13800	455	850
Київська	10200	4900	5000	885	11200	460	830
Львівська	6900	1550	1490	685	7500	270	605
Миколаївська	6100	1920	2490	770	6700	450	935
Одеська	15750	1330	1475	780	17350	500	895
Полтавська	7300	1450	3490	675	8050	200	670
Рівненська	4000	1390	1350	695	4400	240	585
Сумська	9600	2400	3035	710	10500	270	695
Тернопільська	7800	1280	2465	690	8550	250	585
Волинська	4300	620	1390	810	4700	520	855
Закарпатська	6700	250	3175	770	7350	450	945
Запорізька	1150	925	1340	665	1260	275	680
Житомирська	1250	1940	1700	690	1370	135	665

Джерело: складено автором на основі даних [135, 136, 196]

Аналіз економічних показників засвідчив суттєві регіональні відмінності в інвестиційній привабливості аграрного сектору України. Так, за

інтегральною оцінкою найбільш привабливими для інвестування є Одеська, Кіровоградська та Київська області, що пояснюється високим рівнем прибутку на гектар, значними капітальними інвестиціями, високою продуктивністю праці та позитивною динамікою зростання валової продукції.

Середній рівень інвестиційної привабливості характеризує Закарпатську, Дніпропетровську, Волинську, Миколаївську та Івано-Франківську області, де спостерігається достатній, проте менший потенціал для залучення інвестицій через середній рівень продуктивності та обмежені капітальні вкладення. Найменша інвестиційна привабливість притаманна Чернігівській, Хмельницькій та Житомирській областям, що пов'язано з низьким рівнем прибутку, обмеженими інвестиціями та відносно невисокою продуктивністю праці.

Загалом, регіональні відмінності відображають структурні особливості аграрного сектору, доступність ресурсів, рівень технологічного забезпечення та вплив зовнішніх факторів, зокрема економічної нестабільності та наслідків військових дій. Такі результати дозволяють виокремити території пріоритетного інвестування та визначити напрями державної підтримки та розвитку агросектору в кожному регіоні.

Щоб забезпечити порівнянність та комплексний аналіз обраних показників, була проведена попередня нормалізація. Головною метою нормалізації було приведення показників до єдиної шкали (безрозмірних величин) при збереженні їх взаємозв'язку.

Застосовуючи методику інтегрального оцінювання, відповідно до Наказу Держкомстату України від 15.04.2003 р. № 114, було розраховано індекси інвестиційної привабливості та потенціалу. Це дало змогу сформувавши рейтинг регіонів України за ступенем готовності до реалізації інвестиційних проєктів у сфері агропромислового виробництва [194].

У рамках дослідження обрані критерії в основному відносяться до категорії стимуляторів. Таким чином, нижчі значення інтегрального коефіцієнта, які наближаються до максимального нормалізованого значення,

свідчать про вищий рівень інвестиційної привабливості та фінансової стабільності регіону.

Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості аграрного сектору в регіонах України за 2024 рік виявила значні відмінності у рівнях інвестиційної активності та наявному потенціалі між областями.

Найбільш високі значення комплексного показника зафіксовано у Закарпатській (90), Чернівецькій (78), Тернопільській (76) та Луганській (83) областях (рис. 3.1), що вказує на вдале поєднання сприятливих природних умов, дієвої підтримки малого та середнього підприємництва, а також поступову відбудову виробничих потужностей. Ці регіони характеризуються відносно стабільним інвестиційним кліматом та демонструють інтерес як вітчизняних, так і іноземних інвесторів.

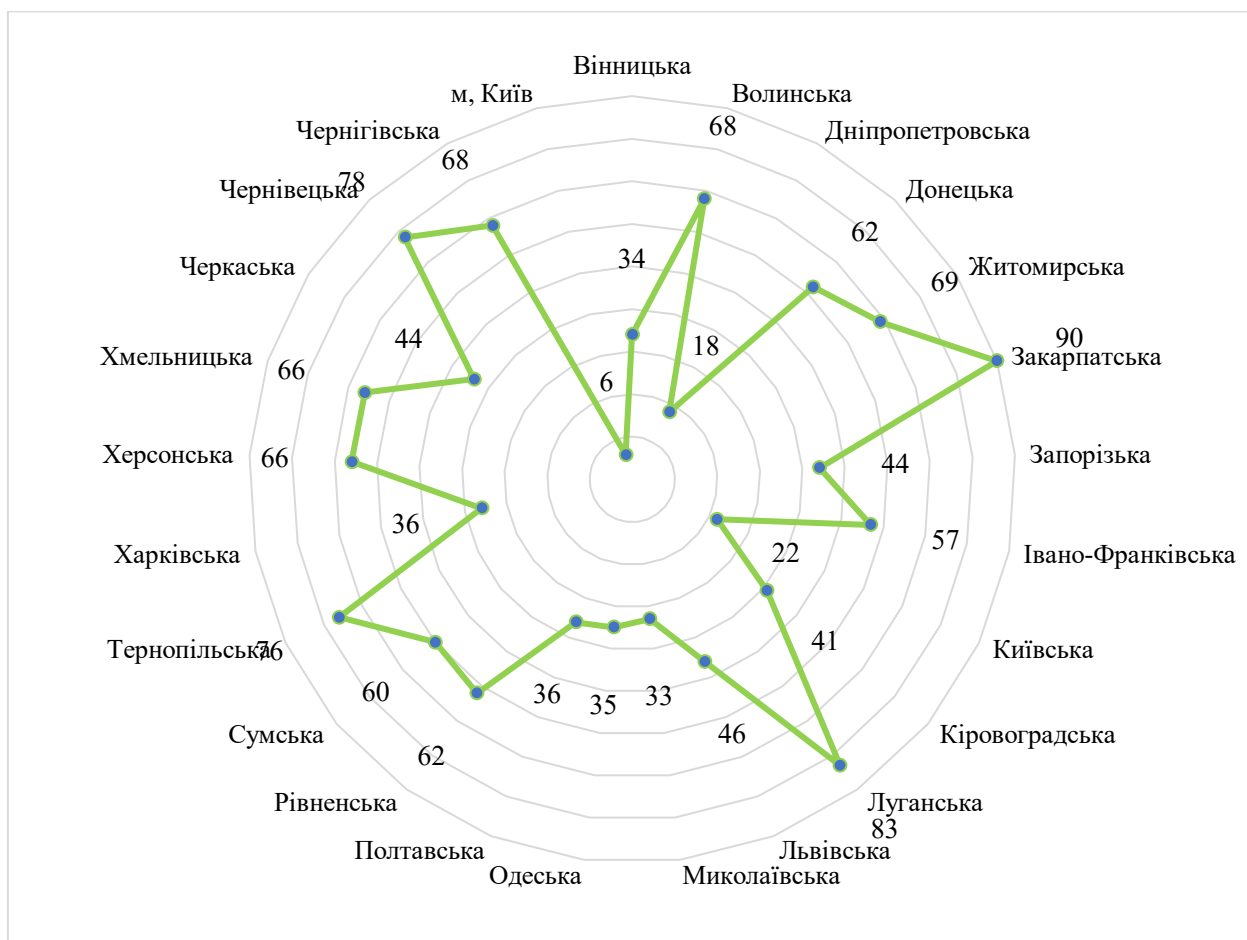

Рис. 3.1 Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості аграрного сектору в ключових регіонах України у 2024 році

Джерело: побудовано автором

Натомість, найменші показники притаманні місту Києву (6), Дніпропетровській (18) та Київській (22) областях. Ймовірною причиною цього є переорієнтація капіталу з сільського господарства в інші галузі економіки, збільшення вартості земельних ресурсів, інтенсивна конкуренція за ресурси та перенаправлення інвестицій у сферу послуг і технологій.

Помірний рівень інвестиційної привабливості спостерігається у таких областях, як Хмельницька, Херсонська, Рівненська, Житомирська, Волинська, де показники коливаються в діапазоні 60–69 балів. Це вказує на певні можливості для зростання за умови підвищення ефективності державної підтримки та вдосконалення логістики.

В цілому, аналіз підтверджує наявність регіональних нерівностей у формуванні інвестиційної привабливості АПК, що обумовлено різною забезпеченістю природними ресурсами, рівнем інституційного розвитку, транспортною інфраструктурою та ступенем впровадження інновацій. Отримані результати можуть бути використані при розробці цільових програм стимулювання інвестицій у пріоритетні області з метою забезпечення гармонійного розвитку аграрного сектору України.

Представлені дані на рис. 3.2. свідчать про значну регіональну диференціацію ефективності використання інвестиційного потенціалу в аграрному секторі. Найвищі значення інтегрального показника спостерігаються в Чернігівській (0,80), Одеській (0,77) та Кіровоградській (0,74) областях, що свідчить про високу результативність реалізації інвестиційних ресурсів у сільському господарстві цих регіонів. Середній рівень ефективності зафіксовано у Київській, Закарпатській, Дніпропетровській, Волинській та Миколаївській областях (0,58–0,69). Найнижчі показники мають Черкаська, Запорізька та Житомирська області (менше 0,3), що вказує на недостатню інвестиційну активність, обмежену матеріально-технічну базу та низький рівень залучення приватного капіталу.

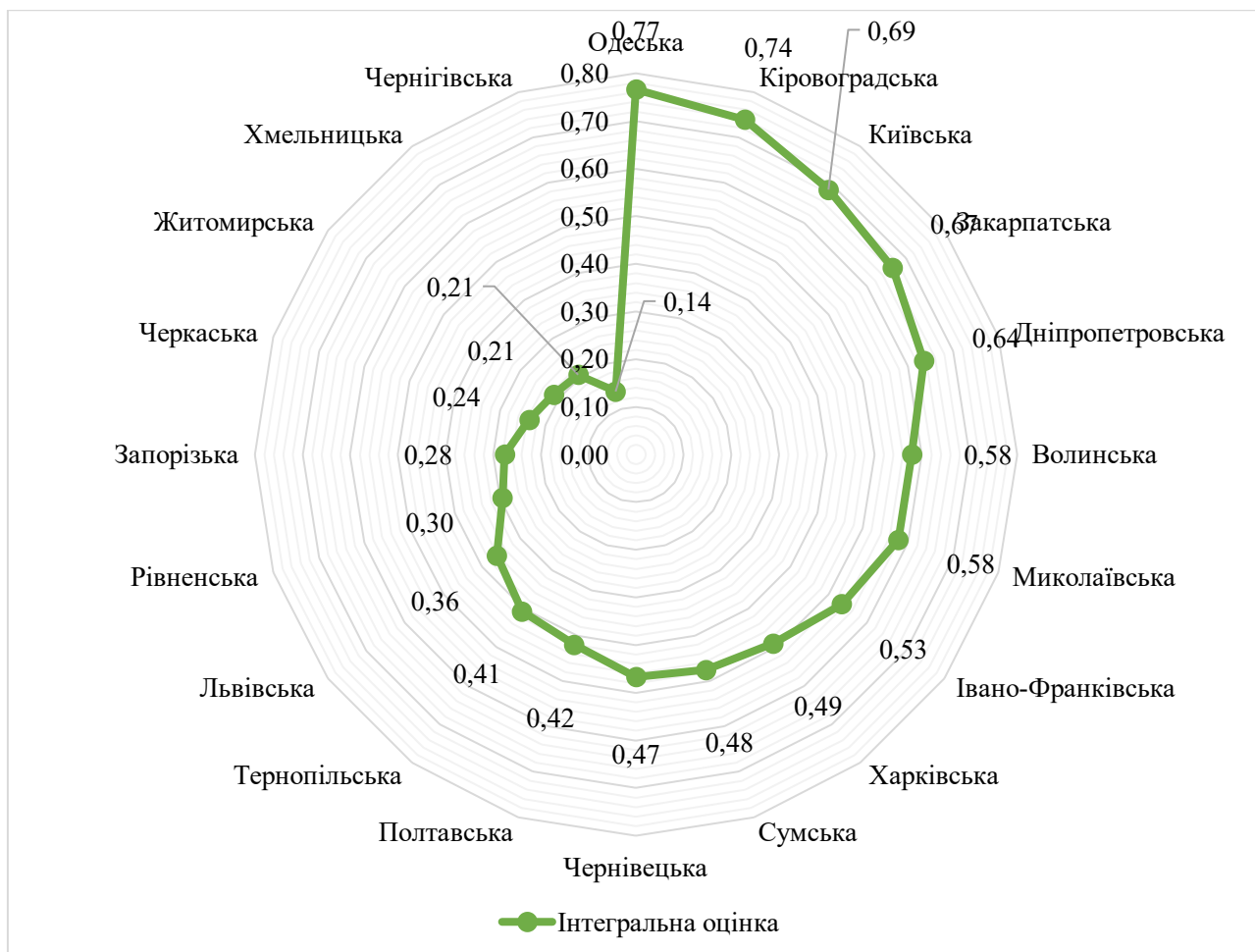

Рис. 3.2 Інтегральна оцінка ефективності використання інвестиційного потенціалу в аграрному секторі ключових регіонів України (без врахування тимчасово купованих територій)

Джерело: побудовано автором

Таким чином, аналіз наочно демонструє, що регіональна ефективність використання інвестиційного потенціалу в аграрному секторі України є нерівномірною та потребує цілеспрямованої стратегії щодо вирівнювання інституційних та фінансових умов у сільськогосподарському виробництві.

У результаті агрегування даних щодо інвестиційної привабливості та рівня ефективності використання інвестиційного потенціалу в аграрному секторі нами побудовано матрицю для визначення позицій різних регіонів України (табл. 3.2).

**Матриця позиціонування регіонів України за рівнем інвестиційної
привабливості та інвестиційного потенціалу**

Рівень	Інвестиційна привабливість	Інвестиційний потенціал
Високий рівень	Закарпатська обл. (90), Луганська обл. (83), Чернівецька обл. (78), Житомирська обл. (69), Волинська обл. (68), Вінницька обл. (68)	Чернігівська обл. (0,80), Одеська обл. (0,77), Кіровоградська обл. (0,74), Київська обл. (0,69), Закарпатська обл. (0,67), Дніпропетровська обл. (0,64)
Середній рівень	Хмельницька обл. (66), Херсонська обл. (66), Тернопільська обл. (60), Рівненська обл. (62), Львівська обл. (46), Харківська обл. (36)	Волинська обл. (0,58), Миколаївська обл. (0,58), Івано-Франківська обл. (0,53), Харківська обл. (0,49), Сумська обл. (0,48), Чернівецька обл. (0,47)
Низький рівень	Полтавська обл. (35), Одеська обл. (33), Кіровоградська обл. (41), Запорізька обл. (44), Черкаська обл. (44), Донецька обл. (6), м. Київ (18)	Черкаська обл. (0,24), Запорізька обл. (0,28), Рівненська обл. (0,36), Львівська обл. (0,41), Тернопільська обл. (0,42), Полтавська обл. (0,42)

Джерело: складено автором

Аналіз матриці позиціонування регіонів України за рівнем інвестиційної привабливості та ефективності використання інвестиційного потенціалу засвідчує наявність суттєвої регіональної диференціації. Зокрема, Київська, Одеська, Дніпропетровська, Харківська, Миколаївська, Херсонська та Закарпатська області стабільно демонструють високі показники як за привабливістю для інвесторів, так і за здатністю ефективно використовувати залучені ресурси. Водночас низка регіонів, переважно з північного та західного регіонів країни, залишаються аутсайдерами за обома критеріями. Такі результати підкреслюють важливість індивідуального підходу до формування інвестиційної політики з урахуванням регіональних особливостей та наявних ресурсних обмежень. Позиції України в рейтингах міжнародних організацій представлений у додатку Д., рис. Д.1.

На сьогодні в Україні створено законодавче та інституційне поле для здійснення інвестиційної діяльності, що включає [173]:

- застосування національного режиму інвестиційної діяльності щодо іноземних інвесторів, що забезпечує рівні умови діяльності з вітчизняними суб'єктами господарювання;

- захист іноземних інвестицій від націоналізації;
- можливості державного та ДПП у реалізації інфраструктурних та інноваційних проєктів.

Проте на практиці ці заходи недостатньо дієві, що не стимулює інвестиційну привабливість країни.

Сучасний інвестиційний клімат України оцінюється як незадовільний, що підтверджується рейтингами провідних міжнародних організацій: за індексом економічних свобод (Heritage Foundation, 2025) Україна займає 163 місце з 179 країн, маючи найнижче значення серед усіх європейських країн (табл. 3.3), що відносить Україну до категорії «пригнічених» економік. Для підвищення статусу до категорії «переважно невільних» індекс має досягти мінімум 50 балів; наразі він суттєво нижчий від цього рівня; рейтинги, такі як Global Competitiveness Index, Індекс глобалізації, а також оцінки журналів *Euromoney* та *Institutional Investor*, підтверджують низький рівень інвестиційної привабливості та високий рівень ризиків для інвесторів (табл.3.4).

Таблиця 3.3

Міжнародні рейтинги України за індексами інвестиційного клімату

Назва індексу	Позиція України	Категорія рейтингу
Індекс економічних свобод (Heritage Foundation)	163 з 179	«Пригнічена» економіка
Global Competitiveness Index (GCI)	57,0	Зростання
Рейтинг Euromoney Country Risk	43 з 134	Середній ризик
Рейтинг Institutional Investor	43 з 134	Середній ризик
Рейтинг Fitch (довгостроковий, іноземна валюта)	«Restricted Default «	Високий ризик дефолту
Рейтинг Moody's (довгостроковий, іноземна валюта)	«Са»	Спекулятивний, близький до дефолту

Джерело: складено автором на основі даних [77,79,119]

Така ситуація обумовлюється рядом факторів, зокрема: нестабільністю економічної та політичної ситуації; високим рівнем корупції; недостатнім розвитком інфраструктури та фінансових ринків; невідповідністю податкового законодавства сучасним вимогам інвестиційної діяльності.

В останні роки зростає занепокоєння щодо стану глобальної корупції, і різні організації наголошують на необхідності прозорості та підзвітності. Згідно з Transparency International (2024), 104 країни зі 180 стикаються зі значними проблемами щодо корупції, що ставить серйозні питання щодо управління та довіри громадськості. У звіті викладено кілька ключових висновків, зокрема:

1. Помітне зростання сприйняття корупції, особливо в регіонах зі слабким управлінням;
2. Тривожна тенденція до участі політичних лідерів у корупційній практиці, що підриває демократичні інституції;
3. Необхідність посилення антикорупційних заходів, а також більшої участі громадськості у притягненні лідерів до відповідальності;
4. Заклик до посилення міжнародної співпраці для ефективної боротьби з корупцією. Підсумовуючи, висновки підкреслюють нагальну необхідність дій щодо боротьби з корупцією та сприяння прозорості в управлінні.

Сучасна демографічна ситуація в Україні є одним із ключових факторів, що впливають на розвиток аграрного сектору та формування інвестиційної політики. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), станом на жовтень 2024 року в Україні налічується понад 3,6 млн внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), значна частина яких мешкає в сільській місцевості. Ця демографічна динаміка безпосередньо впливає на трудовий потенціал аграрного сектора, що, в свою чергу, відображається на структурі виробництва, зайнятості та регіональному розподілі інвестиційних потоків.

Станом на вересень 2025 року кількість ВПО в Україні зросла до понад 6,9 млн осіб. Це створює потребу в переосмисленні підходів до використання трудових ресурсів, а також у формуванні адаптивних моделей управління інвестиційним потенціалом в аграрному секторі. Крім того, за даними Організації Об'єднаних Націй, за межами України перебуває приблизно 5,7 млн громадян, що формує значний зовнішній міграційний потік.

Географія міграції українців у 2025 році характеризується високою

різноманітністю та визначальними напрямками [159]:

- Німеччина – близько 1,2 млн осіб (20% від загальної кількості біженців), приваблює соціальними виплатами та можливостями працевлаштування;
- Польща – 988 тис. осіб (18%), близькість до України та культурна спорідненість роблять цю країну одним із основних напрямів міграції;
- Чехія – 385 тис. осіб, з найвищою часткою біженців на 1000 населення серед країн ЄС – 35,3 особи;
- Поза ЄС – США, Канада, Велика Британія приймають сотні тисяч українців, особливо студентів та кваліфікованих фахівців.

За даними Центру економічних стратегій (далі – ЦЕС), від 1,2 до 2,2 млн українців мають намір повернутися до країни, проте це залежить від низки факторів: рівня безпеки, наявності робочих місць та доступності житла. У відповідь на ці виклики уряд України у 2025 році ініціював пілотний проєкт із Німеччиною, що пропонує українцям роботу на оборонних підприємствах із бронюванням від мобілізації.

Інформація Державної прикордонної служби України свідчить про зростання загальної кількості перетинів державного кордону (в'їздів та виїздів) на 4% у першому півріччі 2025 року у порівнянні з аналогічним періодом 2024 року. При цьому країну залишило близько 250 тис. осіб, що суттєво менше, ніж у першому півріччі 2024 року (400 тис. осіб).

Паралельно з міграційними викликами, аграрна галузь зазнала втрат земельного фонду: близько 18% сільськогосподарських угідь опинилися на тимчасово окупованих територіях, а понад 30 тис. кв. км земель на підконтрольній території України потребують розмінування або відновлення агротехнічної придатності. Станом на 2023 рік загальні втрати аграрного сектору оцінено в 80 млрд доларів США, а потреба у відновленні – щонайменше 50,1 млрд доларів США, включаючи 32 млрд доларів витрат на гуманітарне розмінування [184].

Незважаючи на складні обставини, сільське господарство продовжує

відігравати ключову роль в економіці України. У 2023 році частка аграрного експорту в загальному обсязі валютних надходжень перевищила 50%, а більшість продукції була реалізована на ринках Європейського Союзу. Це свідчить про високий рівень інтеграції України у світовий агропродовольчий ринок. Отже, для відновлення та модернізації АПК необхідно розробити стратегічний підхід до інвестиційної політики, який зможе врахувати як поточні виклики, так і довгострокові цілі розвитку [145]. У цьому контексті особливого значення набуває реалізація Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року, яка передбачає: створення конкурентоспроможного та екологічно стійкого аграрного виробництва; адаптацію агросектору до європейських стандартів; розвиток сільської інфраструктури та підвищення якості життя на селі; інтеграцію принципів сталого розвитку й «зеленої економіки» в аграрну політику [108].

В умовах воєнного стану та посткризового відновлення формування інвестиційної політики у сфері АПК має спиратися на низку ключових стратегічних орієнтирів [171]:

1. Пріоритетність регіонального підходу до розподілу інвестиційних ресурсів. Врахування природно-ресурсного потенціалу, екологічного стану, демографічної ситуації та рівня безпеки кожного регіону дозволить забезпечити ефективне використання ресурсів та зменшити диспропорції у розвитку сільських територій.

2. Залучення довгострокових іноземних інвестицій у відновлення і модернізацію АПК. Йдеться про спрямування капіталу у високотехнологічні сектори, зокрема переробну промисловість, інноваційне землеробство, цифровізацію агровиробництва та розвиток логістики.

3. Формування прозорих та передбачуваних інституційних умов для інвесторів, включаючи правовий захист власності, ефективне функціонування ринку землі, судову незалежність та гарантії виконання інвестиційних контрактів.

4. Стимулювання екологічно орієнтованих інвестицій, зокрема через

податкові пільги, державні гранти на впровадження енергоощадних технологій, проєкти біоенергетики, органічного землеробства та відновлення деградованих земель.

5. Інтеграція принципів ДПП у реалізацію інфраструктурних проєктів, включаючи зрошення, логістику, об'єкти зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції.

Аналіз динаміки капітальних інвестицій у сільське господарство України за видами активів (табл. 3.4) дає підстави для висновку про домінування вкладень у матеріальні активи протягом 2019–2023 років. Так, частка інвестицій у матеріальні активи стабільно перевищувала 96%, коливаючись у межах 96,1–98,3%, що свідчить про орієнтацію аграрного бізнесу переважно на оновлення основних засобів виробництва та забезпечення фізичної інфраструктури господарської діяльності.

Одержані результати свідчать про активне оновлення виробничої бази аграрного сектору, що, своєю чергою, позитивно впливає на зростання продуктивності агровиробництва. Пріоритетним напрямом капіталовкладень упродовж аналізованого періоду залишається модернізація техніко-технологічного забезпечення, зокрема оновлення машинно-тракторного парку, придбання сільськогосподарського обладнання та інвентарю. До початку повномасштабного вторгнення в Україну, цей сегмент забезпечував близько половини загального обсягу капітальних інвестицій у галузі. У 2022–2023 роках спостерігається певне скорочення питомої ваги інвестицій у цей напрям – з 48% до 39%, однак він зберігає статус ключового інвестиційного пріоритету.

Значний обсяг ресурсів також спрямовується на будівництво та реконструкцію виробничих приміщень. Так, частка інвестицій у будівлі протягом останніх трьох років залишається стабільною і коливається в межах 15%, що свідчить про системне оновлення інфраструктурної складової сільськогосподарських підприємств.

Структура капітальних інвестицій в сільське господарство України за видами активів, (%)

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення, +, -
Інвестиції в матеріальні активи, всього	97,60	98,21	98,13	98,46	96,85	-0,75
Будівлі	17,47	17,53	15,38	15,35	15,07	-2,4
Інженерні споруди	4,62	3,98	5,20	5,50	6,49	1,87
Машини, обладнання, інвентар	47,95	50,40	51,35	48,32	39,68	-8,27
Транспортні засоби	16,27	14,74	14,76	15,56	18,33	2,06
Довгострокові біологічні активи	9,76	9,76	9,77	12,34	15,36	5,6
Земля	0,51	0,60	0,83	0,21	0,26	-0,25
Інші матеріальні активи	1,03	1,20	0,83	1,18	1,66	0,63
Інвестиції в нематеріальні активи, всього	2,40	1,79	1,87	1,54	3,15	0,75
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0

Джерело: складено автором на підставі статистичної звітності [135]

Варто також зазначити зростання зацікавленості інвесторів у транспортному забезпеченні аграрного сектору: якщо у 2021 році частка інвестицій у транспортні засоби становила 14,76%, то у 2023 році вона зросла до 18,33%. Ця динаміка є цілком логічною з огляду на потребу в розвитку логістичної спроможності агровиробників в умовах порушених транспортних коридорів та переорієнтації експорту.

Основним об'єктом інвестування традиційно залишаються будівлі, споруди, машини, обладнання, сільськогосподарська техніка та транспортні засоби. Така структура капітальних вкладень зумовлена необхідністю оновлення зношеного технічного парку, підвищення енергоефективності виробничих процесів, а також модернізації інженерної та логістичної інфраструктури аграрних підприємств.

Водночас питома вага інвестицій в нематеріальні активи протягом аналізованого періоду залишалася вкрай незначною – не перевищувала 2–3,9%. Це вказує на недостатній рівень уваги до таких чинників довгострокової конкурентоспроможності, як інновації, програмне забезпечення, патенти, ліцензії, розробка нових технологій, підвищення

кваліфікації персоналу, маркетингові дослідження тощо. Така ситуація свідчить про обмежену інноваційну активність аграрного бізнесу, що, з урахуванням глобальних викликів, може становити загрозу для забезпечення стійкого розвитку сектора в середньо- та довгостроковій перспективі.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, доцільно наголосити, що стратегічно важливим чинником забезпечення сталого розвитку АПК України є створення сприятливого інвестиційного середовища, орієнтованого на залучення довгострокових капіталовкладень. Саме інвестиції виступають основним інструментом впровадження інновацій, трансферу технологій, удосконалення систем управління та адаптації міжнародного досвіду, що, у свою чергу, сприяє ефективнішому використанню наявних ресурсів, оптимізації виробничих процесів і зростанню продуктивності.

Формування стійкого інноваційного середовища також відкриває можливості для розвитку нових видів діяльності в межах аграрної сфери, підвищує її структурну гнучкість та адаптивність до зовнішніх викликів. У довгостроковій перспективі це створює основу для забезпечення конкурентоспроможності українського аграрного виробництва як на внутрішньому, так і на глобальному ринку.

На нашу думку, одним із ключових пріоритетів інвестиційної політики має стати розширення доступу населення до соціальної, культурної, освітньої та побутової інфраструктури, а також впровадження дієвих механізмів збереження довкілля. Це створює умови для сталого економічного розвитку, підвищення якості життя та формування привабливого інвестиційного середовища. В умовах сучасних викликів важливим є переорієнтування інвестиційної діяльності у напрямі створення високотехнологічного, інноваційно орієнтованого та конкурентоспроможного виробництва з глибокою переробкою продукції. Як приклад, у сфері розвитку сільських територій це може включати проєкти з модернізації аграрного виробництва та створення додаткових потужностей для зберігання і логістики продукції.

На нашу думку забезпечення стійкого розвитку АПК необхідно

впровадити комплексну інвестиційну стратегію, сфокусовану на підвищенні доданої вартості, модернізації інфраструктури та інтеграції з біоенергетикою. Ключові фінансові стимули включають: цільові субвенції (наприклад, 750 млн грн на традиційну переробку та 250 млн грн на заводи біопалив); компенсацію капітальних витрат бізнесу (до 25% на елеватори та до 35% на біогазові установки вітчизняного виробництва); та мікрогранти для малих господарств (300 млн грн на 500–600 МФГ) (табл. 3.5). Паралельно планується збільшити на 20% бюджет на ремонт критичних сільських доріг, ініціювати 3–5 проєктів ДПП для відновлення 100 тис. га меліорації та забезпечити приріст потужностей зберігання на 1,5 млн т. Інституційне та екологічне забезпечення цього плану передбачає створення стабільного ринку збуту біопалив шляхом встановлення обов’язкової частки їх використання на рівні 6% з 2026 року з подальшим збільшенням до 12%. Водночас, для забезпечення екологічної стійкості, необхідно значно збільшити фінансування природоохоронних заходів: спрямувати 1,5 млрд грн з держбюджету на програми ґрунтозахисних технологій та 500 млн грн на гранти для проєктів з утилізації аграрних відходів.

Таблиця 3.5

Стратегічна матриця інвестиційних заходів для забезпечення розвитку

АПК

Завдання	Пропозиції для інвестування	Практична реалізація
Активізувати фінансування соціальної інфраструктури	Спрямувати кошти на соціальну інфраструктуру в сільській місцевості, особливо в регіонах з активною діяльністю АПК	Збільшити на 20% річний бюджет на ремонт критичних сільських доріг для логістики та профінансувати будівництво 50 ФАПів в аграрних районах
Розширити практику надання цільових субвенцій	Надавати цільові субвенції регіонам для підтримки інвестиційних проєктів, спрямованих на глибоку переробку сировини та виробництво біопалив	Виділити 750 млн грн на субвенції для 15–20 проєктів будівництва/модернізації переробних заводів (борошномельні, олійноекстракційні) та додатково 250 млн грн для 3–4 проєктів заводів біоетанолу/біогазу
Запровадити інструменти ДПП	Використовувати механізми ДПП для будівництва великих об’єктів аграрної логістики, систем зрошення та регіональних біоенергетичних кластерів	Ініціювати 3–5 пілотних проєктів ДПП щодо відновлення меліорації (не менше 100 тис. гектарів) та 1–2 проєкти ДПП для будівництва регіональних сховищ біомаси

Компенсувати витрати бізнесу	Ввести механізми компенсації витрат агробізнесу, пов'язаних із створенням потужностей для доданої вартості та переходом на біоенергетику	Компенсувати до 25% вартості обладнання для сучасних елеваторів та холодильних сховищ. Компенсувати до 35% витрат на обладнання для біогазових установок для власного споживання енергії вітчизняного виробництва
Стимулювати участь МФГ	Створити спеціальні програми підтримки малих фермерських господарств у сферах органічного виробництва, кооперації та вирощування енергетичних культур	Виділити 300 млн грн у вигляді мікрогрантів (до 500 тис грн) для 500–600 малих господарств для закупівлі обладнання вітчизняного виробництва та для тих, хто закладає не менше 50 га енергетичних плантацій
Посилити інституційні умови	Створити стабільне правове поле для інвестицій у пріоритетні сфери АПК та гарантувати попит на біопаливо	Встановити мінімальну обов'язкову частку біопалив у продажу моторного палива на внутрішньому ринку на рівні 6% з 2026 року з подальшим щорічним збільшенням на 1% до 12%
Забезпечити цільове інвестування	Забезпечити інвестування у зберігання, логістику та переробку, включаючи виробничі потужності для біопалив	Забезпечити приріст потужностей зберігання (елеваторів) на 1,5 млн тонн та створити 5 нових мультимодальних терміналів
Фінансування природоохоронних заходів	Забезпечити фінансування заходів щодо збереження родючості ґрунтів та екологічної безпеки виробництва, включаючи утилізацію відходів для біогазу	Спрямувати 1,5 млрд грн з держбюджету на програми ґрунтозахисних технологій та виділити 500 млн грн на гранти для проєктів з екологічної утилізації аграрних відходів

Джерело: авторська розробка

Такий підхід, що поєднує пряме фінансування, компенсацію витрат та регуляторні гарантії, забезпечить необхідний поштовх для технологічної модернізації АПК та його переходу до моделі високої доданої вартості та енергоефективності.

Реалізація зазначених заходів сприятиме створенню передумов для збалансованого соціально-економічного розвитку територій, підвищення рівня добробуту населення, формування екологічно відповідального середовища та зміцнення позицій ключових секторів економіки.

Ефективність інвестиційної політики залежить від застосування комплексного підходу, що передбачає активну взаємодію органів державної та місцевої влади, бізнесу та громадськості. Важливу роль у цьому процесі

відіграє економічний розвиток, адже саме економічна активність створює робочі місця, генерує доходи, формує податкову базу та забезпечує доступність базових послуг – освітніх, медичних, адміністративних та культурних.

В той же час з метою стимулювання підприємництва та розширення зайнятості населення, Урядом України впроваджено низку програм державної підтримки, що охоплюють такі напрями: безповоротна фінансова допомога фермерам, які обробляють до 120 га: на деокупованих територіях – 8 тис грн/га, на контрольованих – 4 тис грн/га; дотації на утримання від 3 до 100 корів – по 7 тис грн за голову, для дрібної рогатої худоби (5–500 голів) – по 2 тис. грн; компенсація до 50% витрат на відновлення меліоративних систем (до 26,5 тис грн/га); 25% компенсації вартості нової вітчизняної сільгосптехніки та обладнання, придбаних із квітня 2024 року; покриття до 80% витрат на розмінування сільськогосподарських земель [162]. Основні напрями активізації інвестиційної діяльності України наведені у додатку В, табл. В.4.

Всі ці форми підтримки реалізуються через Державний аграрний реєстр – цифрову платформу, що забезпечує прозорість та цільове спрямування державної допомоги. Вона створена Міністерством аграрної політики та продовольства України для оптимізації розподілу бюджетних та донорських ресурсів між агровиробниками.

Окрему увагу заслуговує програма «Робота», що забезпечує мікрогранти для започаткування або розширення власної справи. Зокрема, передбачено: до 150 тис. грн – за умови створення одного нового робочого місця; до 250 тис. грн – при створенні двох і більше; до 1 млн грн – для ветеранів, осіб з інвалідністю та членів їхніх сімей [182].

Додаткові інструменти грантової підтримки спрямовані на розвиток: садівництва, ягідництва та виноградарства (до 70% вартості проекту, але не більше 10 млн грн, за умови 30% співфінансування); тепличного господарства (до 7 млн грн на модульну теплицю площею до 2,4 га); підприємств із

переробки сільгосппродукції (до 8 млн грн) [183].

За умови належного використання цих інструментів підтримки, мешканці сільських територій отримують реальні можливості для розвитку малого бізнесу, що, у свою чергу, сприятиме диверсифікації сільської економіки. Зокрема, передумови створюються для розвитку агротуризму, екологічних ініціатив, переробних виробництв, сервісних підприємств тощо. Це не лише підвищить рівень зайнятості та доходів населення, але й сприятиме зменшенню міграції з села, стабілізації демографічної ситуації та соціальній інтеграції молоді у місцеву економіку.

У результаті проведеного дослідження було виокремлено ключові напрями підвищення інвестиційної привабливості України. Передусім це стосується удосконалення правової та нормативної бази, її спрощення та гармонізації із стандартами міжнародного права. Важливим завданням є усунення надмірних складностей у сфері оподаткування, розширення спектра податкових стимулів для інвесторів та проведення реструктуризації банківської системи. Не менш значущим є викорінення корупційних проявів шляхом запровадження прозорих процедур виконання адміністративних функцій та належного контролю за їх дотриманням.

Додатковими факторами покращення інвестиційного клімату виступають: створення сприятливих умов для підприємницької діяльності через спрощення дозвільної та ліцензійної системи; розвиток інноваційного сектору; забезпечення відкритості та доступності інформації щодо інвестиційних процесів у країні; формування розгалуженої мережі інвестиційних фондів і компаній; запровадження сучасних механізмів супроводу інвесторів, зокрема концепції «єдиного інвестиційного вікна» [184].

Трансформація заощаджень у реальні інвестиції можлива лише за умови формування сприятливого економічного та соціально-економічного середовища. Перспективними напрямками активізації інвестиційної діяльності є розширення бази інвестиційних ресурсів, орієнтованих на інноваційну

сферу, шляхом використання інструментів податкової, митної та регуляторної політики; посилення інвестиційної ролі фондового ринку; стимулювання інвестиційної активності населення та забезпечення надійного захисту його заощаджень; формування механізмів акумулювання вільних фінансових ресурсів через венчурні фонди; реформування системи оподаткування прибутку з метою стимулювання приватних інвестицій [185, с. 155].

На сучасному етапі розвитку економіки України інвестиційну проблему доцільно розв'язувати шляхом забезпечення еквівалентності обміну між галузями та секторами економіки, встановлення економічно обґрунтованих і взаємовигідних цін на інвестиційні ресурси та визначення пріоритетних напрямів залучення іноземного капіталу, які здатні забезпечити прискорений вихід країни з кризового стану.

Короткостроковою метою державної політики у сфері інвестицій має стати вдосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів формування сприятливого інвестиційного середовища, а також створення передумов для збереження й зміцнення конкурентоспроможності національної економіки. Це потребує визначення єдиних стратегічних цілей і послідовності економічних реформ, а також гарантування незмінності та захисту прав інвесторів [184, с. 130–136].

Таким чином, варто зазначити необхідність якісного реформування державної політики щодо інвестиційного клімату. Вона має ґрунтуватися на комплексному реформуванні фінансово-кредитної системи, удосконаленні відносин власності, приватизаційного та земельного законодавства, а також на створенні привабливих умов для залучення іноземних інвестицій. Продовження наукових пошуків у даному напрямі сприятиме не лише поліпшенню інвестиційного клімату, але й підвищенню соціально-економічної стабільності країни загалом.

Формування сприятливого інвестиційного клімату в АПК України вимагає комплексної систематизації та впровадження ефективних податкових і фінансових інструментів, спрямованих на стимулювання інновацій,

підвищення доданої вартості та забезпечення стійкості галузі. Результати проведеного дослідження дозволяють систематизувати стратегічні пропозиції, що охоплюють пряму фінансову підтримку, розвиток інфраструктури та регуляторні механізми (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Податкові та фінансові інструменти стимулювання інвестиційного клімату в АПК України

Тип інструменту	Інструмент	Заходи стимулювання
Фінансові інструменти (пряма підтримка)	Цільові субвенції на переробку та біопаливо	Виділити 750 млн грн на субвенції для 15–20 проєктів будівництва/модернізації переробних заводів (борошномельні, олійноекстракційні). Додатково 250 млн грн для 3–4 проєктів заводів біостанолу/біогазу
	Компенсація капітальних витрат бізнесу	Компенсувати до 25% вартості обладнання для сучасних елеваторів та холодильних сховищ. Компенсувати до 35% витрат на вітчизняне обладнання для виробництва біопалив
	Мікрогранти для малих фермерських господарств (МФГ)	Виділити 300 млн грн у вигляді мікрогрантів (до 500 тис. грн) для 500–600 малих господарств для закупівлі обладнання вітчизняного виробництва
	Фінансування природоохоронних заходів	Спрямувати 1,5 млрд грн з держбюджету на програми ґрунтозахисних технологій. Виділити 500 млн грн на гранти для проєктів з екологічної утилізації аграрних відходів
Фінансові інструменти (інфраструктура/розвиток)	Розвиток соціальної інфраструктури	Збільшити на 20% річний бюджет на ремонт критичних сільських доріг для логістики.
	ДПП	Ініціювати 3–5 пілотних проєктів ДПП щодо відновлення меліорації (не менше 100 тис. гектарів), створення кластерів навчально-наукового призначення
	Цільове інвестування у зберігання та логістику	Забезпечити приріст потужностей зберігання (елеваторів) на 1,5 млн тонн. Створити 5 нових мультимодальних терміналів
Регуляторні /інституційні інструменти	Стимулювання ринку біопалив	Встановити мінімальну обов’язкову частку біопалив у продажу моторного палива на внутрішньому ринку на рівні 6% з 2026 року з подальшим щорічним збільшенням на 1% до 12%
	Компенсація витрат на розмінування	Покриття до 80% витрат на розмінування сільськогосподарських земель

Джерело: авторське бачення

Для підвищення доданої вартості пропонується виділення 750 млн грн у вигляді цільових субвенцій на підтримку 15–20 проєктів будівництва або модернізації переробних заводів (зокрема, борошномельних та олійноекстракційних). Одночасно, для зміцнення енергетичної незалежності, передбачається фінансування у розмірі 250 млн грн для 3–4 проєктів заводів з виробництва біоетанолу та біогазу.

Крім того, стимулювання інвестицій має відбуватися через механізми компенсації капітальних витрат: пропонується компенсувати до 25% вартості обладнання для сучасних елеваторів і холодильних сховищ, а також до 35% витрат на обладнання для біогазових установок, що стимулюватиме використання вітчизняних технологій. Необхідною є і підтримка малих форм господарювання: через програму мікрогрантів на загальну суму 300 млн грн (до 500 тис. грн на господарство) планується підтримати 500–600 малих фермерських господарств у закупівлі виробничого обладнання.

Особлива увагу слід приділяти фінансуванню природоохоронних заходів: для впровадження ґрунтозахисних технологій пропонується спрямувати 1,5 млрд грн з держбюджету, а ще 500 млн грн – на гранти для проєктів з екологічної утилізації аграрних відходів, інтегруючи принципи «зеленої» економіки.

Для покращення транспортної доступності та зниження логістичних витрат, пропонується збільшити на 20% річний бюджет на ремонт критичних сільських доріг. У сфері розвитку інфраструктури зрошення та меліорації передбачається ініціювання 3–5 пілотних проєктів ДПП, що мають охопити не менше 100 тис. га земель. У цьому контексті ключовим є і цільове інвестування у зберігання та логістику: необхідно забезпечити приріст потужностей елеваторів на 1,5 млн тонн та створити 5 нових мультимодальних терміналів для оптимізації експортних потоків.

Для забезпечення довгострокової стабільності та відкриття нових ринків необхідні чіткі регуляторні сигнали. Найважливішою пропозицією є стимулювання ринку біопалив шляхом встановлення мінімальної обов'язкової

частки біопалив у продажу моторного палива на внутрішньому ринку на рівні 6% з 2026 року, з подальшим щорічним збільшенням на 1% до досягнення 12%. Це створює прогнозований попит та заохочує інвесторів укладати капітал у виробництво біопалива. З огляду на безпекові виклики, вирішальним інституційним заходом є компенсація витрат на розмінування сільськогосподарських земель, пропонуючи покриття до 80% цих витрат.

Запропонований комплекс заходів, що базується на конкретних числових показниках, демонструє стратегічне бачення, спрямоване на підвищення інвестиційної привабливості АПК шляхом модернізації, інфраструктурного розвитку та створення сприятливих регуляторних умов.

3.2. Моделі партнерства бізнесу, держави та іноземних інвесторів: перспективи розвитку державно-приватного партнерства

Сучасний економічний ландшафт вимагає від держав пошуку інноваційних механізмів для реалізації масштабних інфраструктурних, соціальних та інвестиційних проектів. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів та необхідності залучення передових технологій і управлінського досвіду, наріжним каменем економічного розвитку стає ефективна співпраця між державою, бізнесом (вітчизняним та іноземним). Ця співпраця формується в різноманітні моделі партнерства, кожна з яких має свої унікальні переваги та механізми розподілу ризиків і відповідальності.

Особливе місце серед цих моделей посідає ДПП. Воно являє собою гнучкий та інституціоналізований інструмент, що дозволяє об'єднати публічні інтереси та приватну ефективність для надання якісних публічних послуг, створення та модернізації об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури. Активізація інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві може бути досягнута шляхом мобілізації внутрішніх ресурсів та залучення іноземного капіталу [197, с. 351].

Загалом погоджуємося з думкою І. Томашук, що для підвищення

ефективності використання потенціалу необхідні комплексні заходи, спрямовані на модернізацію інфраструктури, покращення доступу до фінансування, підвищення рівня освіти та захист прав власності. Тільки за умови реалізації цих заходів аграрний сектор зможе стати рушійною силою економічного зростання України та забезпечити стабільний розвиток країни в умовах глобальних викликів [198, с. 200].

Поряд з бюджетним фінансуванням, кредитування аграріїв є одним з найважливіших зовнішніх ресурсів підтримки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств [199, с. 82].

У міжнародній практиці ДПП розглядається як ключовий механізм залучення приватних інвестицій на довгостроковій основі для фінансування, модернізації та управління об'єктами суспільної інфраструктури. Вибір пріоритетних напрямів застосування цього інструменту значною мірою зумовлений рівнем соціально-економічного розвитку країни чи окремого регіону, що визначає масштаби та форму співпраці.

Механізм ДПП завдяки різноманіттю моделей і сфер впровадження виконує функцію універсального інструмента вирішення завдань стратегічного характеру. Його використання варіюється від реалізації масштабних інфраструктурних і соціальних проєктів загальнодержавного значення до стимулювання інноваційних ініціатив і розвитку нових технологічних напрямів у регіонах із високою концентрацією людського капіталу та науково-дослідного потенціалу.

Аналіз світового досвіду засвідчує, що ефективність ДПП зростає у випадках, коли держава та бізнес мають взаємопов'язані економічні інтереси та не можуть досягати сталого розвитку ізольовано. Перетин цільових орієнтирів державного та приватного секторів формує основу для співробітництва. Зокрема, держава, взаємодіючи з бізнесом, зацікавлена у [179]: залученні підприємницьких структур до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку та модернізації інфраструктури; досягненні глобальних цілей суспільного розвитку на основі синергії ресурсів;

використанні підприємницького потенціалу для забезпечення суспільних благ; розширенні співпраці в інноваційній сфері та підтримці технологічних проривів.

Бізнес, у свою чергу, прагне до: створення сприятливого інституційного та економічного середовища, що забезпечує захист інтересів; функціонування прозорих і некорумпованих державних структур; реалізації чітких і зрозумілих правил партнерської взаємодії на паритетних засадах; отримання державної підтримки для впровадження проєктів, що мають суспільно корисний ефект.

Таким чином, ДПП постає не лише як форма залучення додаткових інвестицій, але й як стратегічний інструмент реалізації довгострокових соціально-економічних цілей, модернізації інфраструктури та стимулювання інноваційного розвитку. Вибір конкретної моделі ДПП залежить від національних пріоритетів, рівня інституційного середовища, а також готовності держави й приватного сектору до розподілу ризиків і спільної відповідальності.

Загалом погоджуємося з думкою Я. Гонтарука дослідження якого констатують, що необхідним є впровадження ефективних методів управління інвестиційними ресурсами для підприємств, які працюють у сфері АПК на засадах ДПП для забезпечення: спрощення процедури укладання та реалізації договорів ДПП; забезпечення ефективної координації дій між державними органами та приватними партнерами; – сприяння залученню інвестицій у проєкти ДПП [200, с. 291-292]. Проте вважаємо за необхідне також вдосконалити моделі фінансування проєктів ДПП.

У науковій та практичній площині найбільш поширеними є моделі, представлені на рис. 3.3, що відображають різноманітність форм організації співробітництва держави й приватного бізнесу. Залежно від розподілу прав власності, функцій управління та обов'язків сторін, вони дозволяють адаптувати механізм партнерства до специфічних потреб економіки та стратегічних завдань розвитку.

ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДПП

Рис. 3.3 Основні моделі ДПП, що відображають різноманітність форм організації співробітництва держави й приватного бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі даних ЗУ «Про державно-приватне партнерство» [168]

Найбільш репрезентативною формою реалізації ДПП в Україні є концесійні угоди, відповідно до яких об'єкти державної власності передаються у тимчасове користування приватним суб'єктам з обов'язковим залученням інвестицій.

Механізми ДПП у сфері фінансування екологічно орієнтованих проєктів значною мірою залежать від соціально-економічних умов розвитку країни, регіональних пріоритетів, галузевої специфіки, характеристик проєктів та залучених сторін. У міжнародній практиці не існує універсальної моделі ДПП – кожна держава формує власні інструменти взаємодії публічного та приватного секторів відповідно до національного контексту.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про державно-приватне партнерство», визначено базові форми співпраці між державою та приватними партнерами. Водночас чинне нормативно-правове поле залишається

недостатньо деталізованим, що створює підґрунтя для реалізації й інших договірних форм, які відповідають ознакам ДПП та здійснюються на засадах проєктного фінансування [168].

Фінансування проєктів ДПП базується на застосуванні різних механізмів та інструментів, що визначають специфіку цієї сфери та забезпечують її гнучкість. Особливість ДПП полягає в можливості комбінування кількох джерел капіталу, поєднання державних ресурсів, приватних інвестицій та позикових коштів у межах єдиного інвестиційного механізму.

У практиці виокремлюють три базові моделі фінансування проєктів ДПП (рис. 3.4):

- державне фінансування,
- корпоративне фінансування,
- проєктне фінансування.

Державне фінансування передбачає залучення бюджетних та позикових ресурсів держави, які спрямовуються у проєкти через кредити, гранти, субсидії чи гарантії. Його перевагою є доступ до відносно дешевих кредитних ресурсів, однак цей механізм обмежений бюджетними можливостями та конкуренцією між численними державними програмами за дефіцитні кошти.

Корпоративне фінансування ґрунтується на використанні позикових ресурсів приватними компаніями, які інвестують їх у конкретні проєкти. Цей підхід дає змогу залучати зовнішніх інвесторів, проте висока вартість капіталу та прагнення до значного прибутку можуть обмежувати його застосування, особливо у випадках, коли очікувана віддача є нижчою за рівень інвестиційних вимог [159].

Рис. 3.4 Модель фінансування проєктів ДПП

Джерело: власна розробка автора

Проектне фінансування реалізується через створення спеціальної проектної компанії (СПК), яка акумулює активи, зобов'язання та ризики, забезпечуючи юридичне відокремлення проекту від основної діяльності партнерів. СПК стає інструментом для узгодження інтересів держави, бізнесу та іноземних інвесторів, водночас виступаючи гарантією стабільності та прозорості інвестиційних потоків.

Взаємозв'язок між цими моделями полягає в тому, що вони не є взаємовиключними, а часто функціонують у комплексі. Державне фінансування може слугувати базою для запуску проекту, корпоративне – для його масштабування, тоді як проектне фінансування створює інституційно-правову платформу для довгострокового управління ризиками та ресурсами. У поєднанні вони формують багаторівневу систему залучення інвестицій, яка забезпечує гнучкість і стійкість ДПП у різних умовах економічного розвитку.

ДПП як форма проектного фінансування має ряд переваг для обох сторін: з одного боку – забезпечення додаткових фінансових ресурсів і підвищення ефективності управління державними активами, з іншого – створення привабливих умов для бізнесу з мінімізацією інвестиційних ризиків [161]. Систематизований перелік переваг представлено на рис. 3.5.

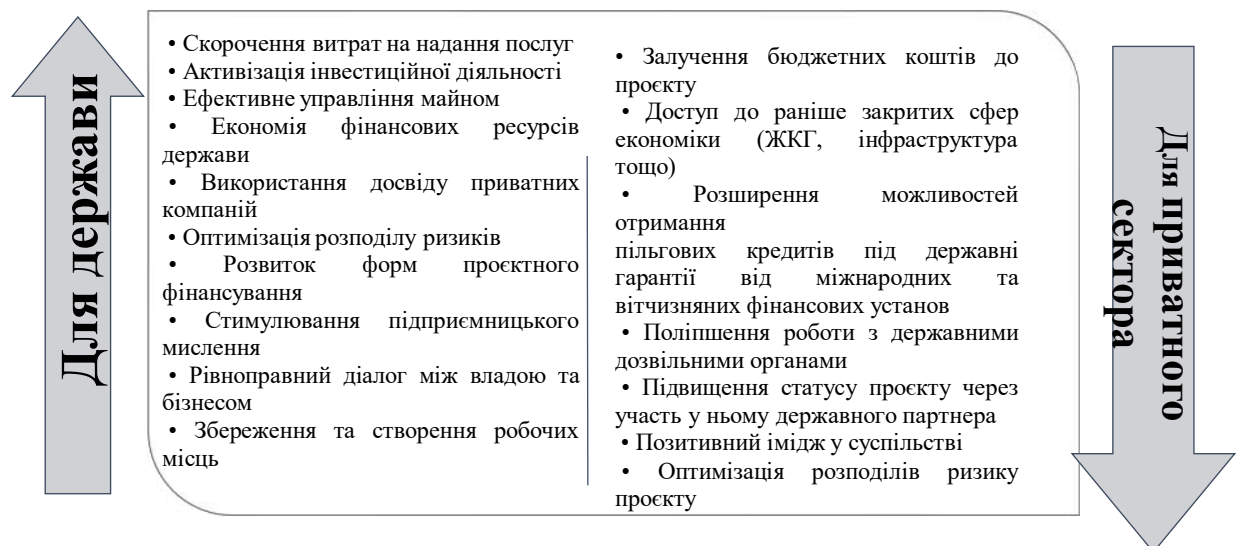

Рис. 3.5 Переваги ДПП для держави та бізнесу

Джерело: складено автором на основі даних [168]

На нашу думку, цілком доцільним і актуальним є вивчення світової практики організації та реалізації проєктів ДПП. Міжнародний досвід (зокрема, країн ЄС, Канади, Японії, Південної Кореї, Австралії) демонструє, що за умови ґрунтовного планування, правової стабільності, належного розподілу ризиків та прозорої інституційної моделі реалізації проєктів можна досягти високих економічних, екологічних та соціальних показників. Світова практика також вказує на важливість системного підходу до підготовки «зелених» ДПП, зокрема через застосування ESG-стандартів, кліматичних рейтингів, зелених облігацій та механізмів оцінки життєвого циклу інфраструктурних рішень.

Приклад Великобританії в контексті ДПП є особливо показовим. Саме ця країна вважається одним із світових лідерів у впровадженні механізмів ДПП, зокрема у сферах інфраструктурного будівництва, екології, енергетики та міського транспорту. Вже з 1990-х років Велика Британія активно реалізує стратегії, засновані на моделі Private Finance Initiative (PFI), що передбачає залучення приватного капіталу до проєктів публічної інфраструктури з метою підвищення ефективності використання державних ресурсів [185].

У сфері «зелених» ініціатив ця модель виявилася надзвичайно ефективною. Наприклад, реалізація проєктів із переробки побутових відходів, будівництва біоенергетичних установок, модернізації систем очищення води та впровадження енергоощадних технологій у муніципальному господарстві здійснюється саме в рамках ДПП. Приватні оператори, маючи фахову експертизу та фінансову гнучкість, беруть на себе етапи проєктування, будівництва, управління та обслуговування об'єктів, у той час як держава гарантує довгострокові зобов'язання та контроль якості виконання.

Ключовими факторами успіху Великобританії в реалізації ДПП-проєктів є: наявність чіткої нормативно-правової бази, що регламентує права та обов'язки сторін, механізми фінансування, вирішення спорів та розподіл ризиків; централізована інституційна підтримка через функціонування спеціалізованих агентств, таких як *Infrastructure and Projects Authority*, які

забезпечують експертну оцінку, моніторинг та координацію проєктів; орієнтація на екологічні та соціальні стандарти, зокрема інтеграція критеріїв сталого розвитку у відбір та реалізацію проєктів; використання сучасних фінансових інструментів, зокрема «зелених» облігацій, субсидій для інноваційних екотехнологій, кліматичних фондів та механізмів держгарантій [185].

Досвід Великобританії доводить, що чітко структурована модель ДПП з урахуванням екологічної складової може бути не лише інструментом економічного розвитку, але й каталізатором «зеленої» трансформації державної політики. Така практика є цінною для України, з огляду на необхідність масштабної відбудови екологічної інфраструктури, декарбонізації економіки та впровадження кліматично стійких рішень у всіх секторах господарства.

У Німеччині модель ДПП активно використовується для реалізації проєктів у сфері відновлюваної енергетики, енергетичної модернізації будівель, рекультивації територій, розширення водоочисних споруд. Особливістю німецького підходу є чітка екологічна орієнтація – практично кожен проєкт проходить оцінку життєвого циклу, оцінюється за критеріями ESG, а контроль здійснюється через федеральні екологічні агентства та місцеві уряди. Важливим інструментом є публічно-приватні енергетичні кооперативи, де місцеві громади також виступають співвласниками об'єктів [170].

Канада має розвинену систему ДПП, яка координується через організацію PPP Canada. У сфері сталого розвитку реалізовано десятки проєктів з будівництва енергоефективних громадських будівель, інфраструктури для електротранспорту, утилізації стічних вод, а також зелених логістичних хабів. Особливу увагу держава приділяє механізму розподілу ризиків, чіткому контрактаційному механізму та довгостроковим фінансовим гарантіям. Часто фінансування таких проєктів відбувається із залученням пенсійних фондів, що підвищує стабільність інвестицій [170].

Південна Корея активно впроваджує ДПП у межах стратегії Green New

Deal, що орієнтована на цифрову та «зелену» трансформацію економіки. У Південній Кореї велика увага приділяється інтелектуальній інфраструктурі, системам енергетичного моніторингу, впровадженню водневої економіки. ДПП реалізуються в таких сферах, як зелене будівництво, переробка відходів, розвиток міської екологічної мобільності. Приватний сектор активно залучається через технологічні стартапи, а держава – через підтримку державних банків і агентств регіонального розвитку [175].

Австралійський досвід демонструє системний підхід до залучення приватного сектору у реалізацію інфраструктурних та екологічно орієнтованих проєктів. Уряд підтримує ДПП через Infrastructure Australia, що здійснює попередню оцінку проєктів, супровід, а також моніторинг результативності. Значна частка проєктів спрямована на адаптацію до змін клімату, розбудову систем водозабезпечення, оптимізацію ланцюгів постачання в умовах екологічних ризиків. У партнерстві задіяні місцеві ради, університети та інноваційні хаби [185].

У рамках державно-приватної взаємодії партнери переслідують різні мотиваційні цілі: держава – забезпечення якості й доступності суспільних послуг, стимулювання модернізації, розвиток науково-технічного потенціалу та інфраструктури; приватний сектор – отримання прибутку, рентабельність вкладених інвестицій, диверсифікація ризиків. Проте об'єднання інтересів на основі взаємовигідного співробітництва формує синергію, спрямовану на досягнення суспільно значущих результатів [161].

У сучасній економічній літературі утвердилась позиція, що у процесі дослідження принципів функціонування ДПП в контексті ефективної взаємодії державного та приватного секторів особливого значення набуває принцип гнучкості. Його зміст полягає у здатності партнерських відносин адаптуватися до змін соціально-економічної ситуації, переглядати пріоритети, коригувати функціональні завдання та вектори діяльності відповідно до нових викликів. Застосування цього принципу дозволяє забезпечити саморегуляцію, узгодженість дій, підвищити ефективність управління ризиками та

сформувати стійку платформу для досягнення цільових результатів [158,161,170].

У зв'язку з цим, важливим є принцип якості, який охоплює як орієнтацію на кінцевого споживача послуг (гарантії якості, оцінка задоволеності, надання інноваційного продукту), так і іміджеву складову діяльності приватного партнера. Досягнення високої якості реалізації проєктів ДПП забезпечується постійним підвищенням кваліфікації персоналу, застосуванням сучасних фінансових інструментів, цифрових технологій, а також формуванням культури відповідальності й прозорості у відносинах.

У табл. 3.7 наведено структуровану систему ключових показників ефективності ДПП у фінансуванні «зелених» проєктів, які охоплюють фінансові, соціальні, екологічні, інноваційні та ризикові аспекти.

Таблиця 3.7

**Показники ефективності проєктів ДПП у фінансуванні «зелених»
проєктів**

№ з/п	Вид показника	Економічна суть	Методика розрахунку	Критерій ефективності
1	Індекс бюджетної ефективності	Визначає доцільність участі держави у фінансуванні проєкту через оцінку віддачі для бюджету	Відношення очікуваних податкових надходжень і бюджетної економії до суми державних витрат на проєкт	Індекс > 1 – ефективне бюджетне вкладення
2	Індекс фінансової ефективності	Оцінює фінансову результативність проєкту для приватного партнера	Розрахунок NPV (Net Present Value) та IRR (Internal Rate of Return)	NPV > 0 та IRR > WACC – інвестування доцільне
3	Індекс соціальної ефективності	Відображає вплив проєкту на якість життя, створення робочих місць, доступ до екопослуг	Аналіз кількісних та якісних соціальних вигід: збільшення зайнятості, зарплат, екологічна безпека	Позитивна динаміка показників – ефективний вплив
4	Індекс екологічної ефективності	Вимірює зниження негативного впливу на довкілля та підвищення сталості	Порівняння викидів CO ₂ до і після реалізації, оцінка енергозбереження, використання відновлюваних ресурсів	Зменшення впливу на довкілля – позитивний ефект

5	Індекс енергетичної ефективності	Оцінює економію енергії та підвищення енергоефективності у межах проєкту	Відношення отриманого енергоресурсу або зниження витрат на нього до вкладених коштів	Показник > нормативного рівня – ефективний
6	Індекс інноваційної ефективності	Показує здатність проєкту впроваджувати нові технології, зокрема екотехнології	Кількість впроваджених «зелених» інновацій, рівень технологічної готовності, рівень патентоздатності	Позитивний приріст технологій – високий ефект
7	Індекс ризикової ефективності	Враховує розподіл та рівень ризиків між сторонами, ступінь їх мінімізації	Якісна оцінка ризиків: політичних, валютних, комерційних; коефіцієнт ризик-контролю	Низький рівень ризику та збалансований розподіл

Джерело: складено автором на основі даних [158]

Упровадження моделі ДПП для України має стати відносно новим досвідом. З метою забезпечення швидкого запуску та ефективного функціонування цієї моделі, при Міністерстві інфраструктури України за підтримки Western NIS Enterprise Fund було створено Проєктний офіс з прогресивного розвитку ДПП в інфраструктурі «SPILNO» [172].

Враховуючи те, що ДПП розглядалося як один із дієвих інструментів управління інфраструктурними об'єктами, головним завданням Проєктного офісу було введення в дію механізмів ДПП в Україні. Серед першочергових напрямів його діяльності визначалися:

1. пошук законодавчих змін з метою вдосконалення нормативно-правової бази;
2. підготовка та супровід перших пілотних проєктів для демонстрації дієвості інструментів ДПП на практиці.

Паралельно із запуском перших проєктів виникала потреба в удосконаленні законодавчої бази, оскільки до цього часу в Україні існувала фрагментована система нормативних актів, зокрема: Закон України «Про концесії» [169]; Закон України «Про концесії на будівництво та експлуатацію

автомобільних доріг» (втратив чинність) [164]; закони щодо специфіки оренди та концесії об'єктів тепло-, водопостачання й водовідведення, а також об'єктів паливно-енергетичного комплексу [165].

Така фрагментованість створювала труднощі в реалізації проєктів, пов'язані з тривалими та складними процедурами укладення контрактів, відсутністю механізмів управління фінансовими ризиками та нечіткістю розрахунків вартості концесійних платежів.

З метою усунення цих бар'єрів, за підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), було розроблено оновлений законопроект «Про концесії», який було прийнято Верховною Радою 3 жовтня 2019 року (Закон №155-IX) [169]. Цей нормативно-правовий акт значно спростив процедури підготовки та укладення концесійних договорів, гармонізував підходи до реалізації ДПП та створив сприятливіші умови для залучення інвесторів.

Здійснивши аналіз реалізації проєктів ДПП в Україні за останні десять років (2015–2024) (рис.3.6), варто зазначити певну позитивну динаміку у зростанні кількості ініціатив, спрямованих на підтримку сталого розвитку та «зеленої» трансформації економіки. Проте реальна ефективність таких проєктів залежить не лише від кількісних показників, але й від якості партнерських механізмів, прозорості процедур, наявності сприятливого інституційного середовища та стабільності фінансових зобов'язань з боку держави.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що у 2015–2024 роках спостерігається стійке зростання кількості проєктів, реалізованих у форматі ДПП, що опосередковано свідчить про зростання інституційної привабливості цього механізму для залучення інвестицій, зокрема у сферу «зелених» ініціатив. Зростання темпів реалізації таких проєктів у 2023–2024 роках особливо виразне, що, ймовірно, пов'язано із запровадженням сприятливих нормативно-правових змін, активізацією державної політики щодо післякризового відновлення інфраструктури, а

також збільшенням попиту на стійкі екологічні рішення з боку приватного сектору.

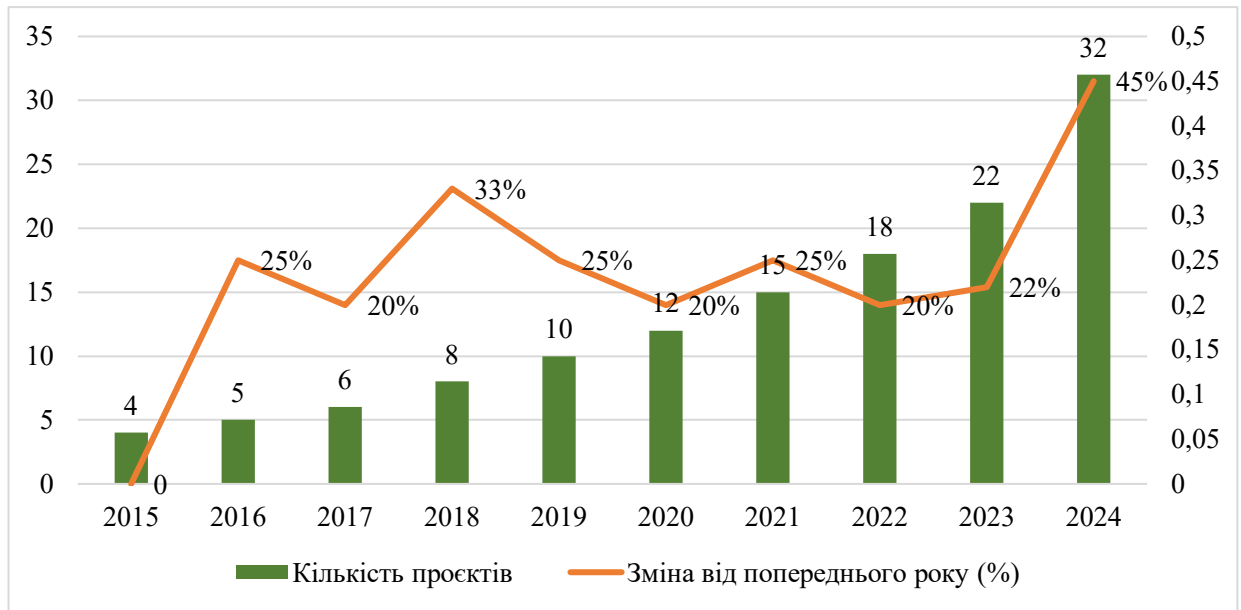

Рис. 3.6 Динаміка кількісного та відсоткового зростання проєктів, реалізованих на засадах ДПП в Україні у 2015–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [170]

За офіційною інформацією, наданою центральними та місцевими органами виконавчої влади, станом на 2025 рік в Україні було укладено 200 договорів на умовах ДПП. З них (рис. 3.7):

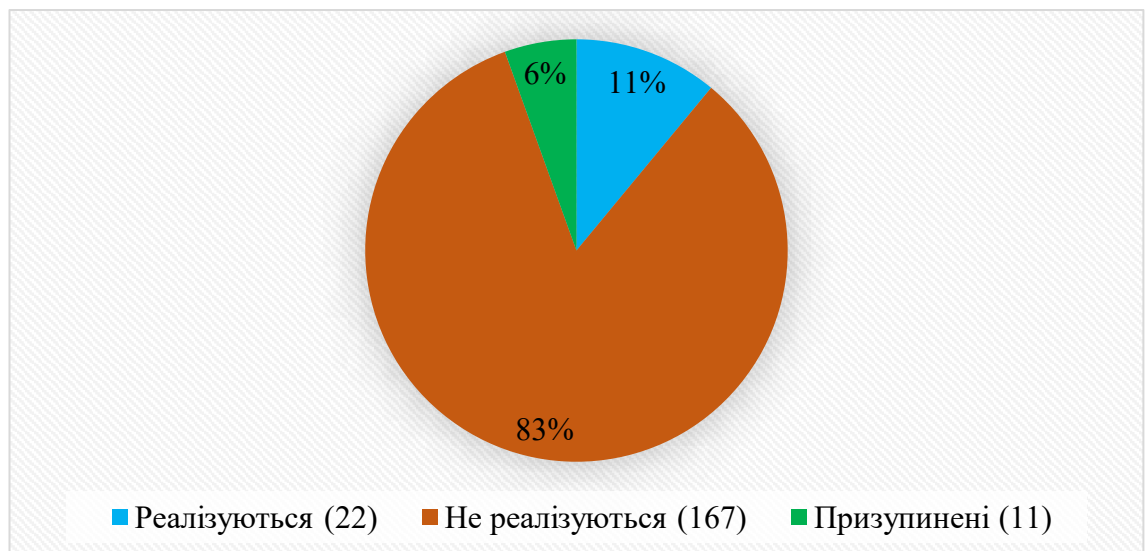

Рис. 3.7 Структура реалізації договорів ДПП в Україні станом на 2025 рік, %

Джерело: побудовано автором на основі даних [170]

Аналіз стану реалізації інвестиційних договорів свідчить про різну ефективність їх виконання та наявність значних бар'єрів інвестиційної діяльності. На даний момент 22 договори перебувають у стадії реалізації, зокрема концесійні, договори про спільну діяльність та інші форми співпраці, що свідчить про активне застосування різних механізмів ДПП. Водночас 167 договорів не реалізуються, переважно через організаційні, економічні та правові перешкоди, а також унаслідок закінчення строку дії або розірвання за згодою сторін. Додатковим чинником, що ускладнює виконання зобов'язань, є форс-мажорні обставини, зокрема збройна агресія, що призвела до тимчасового призупинення 11 договорів. Загалом отримані дані свідчать про необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення, підвищення інвестиційної привабливості та створення механізмів мінімізації ризиків для підвищення ефективності реалізації інвестиційних проєктів.

Територіальний розподіл проєктів ДПП свідчить про значну нерівномірність залучення регіонів України до реалізації партнерських ініціатив, зокрема у сфері екологічних («зелених») проєктів. Найбільша концентрація активних договорів спостерігається в адміністративних, логістичних та економічних центрах – місті Києві, Львівській, Одеській, Дніпропетровській областях, що обумовлюється вищим рівнем інституційного розвитку, наявністю кваліфікованих кадрів, розвиненою інфраструктурою та більшим інвестиційним потенціалом.

Водночас значна кількість регіонів залишається поза активним процесом впровадження ДПП, що знижує потенціал територіально збалансованого сталого розвитку. Така асиметрія вказує на обмеженість доступу місцевих громад до механізмів партнерства через низький рівень проєктної спроможності, нестачу спеціалізованих знань та обмежені фінансові можливості органів місцевого самоврядування.

Результати аналізу стану ДПП в Україні свідчать про необхідність підвищення ефективності партнерських відносин між державою та приватним сектором, що дозволить реалізувати більшу частку проєктів, особливо у сфері

«зеленої» трансформації. Одним із першочергових завдань є створення прозорого, прогнозованого та інклюзивного середовища, в якому приватні інвестори матимуть чітке бачення процедур, гарантій, умов участі та ризиків, пов'язаних із реалізацією екологічно орієнтованих проєктів.

На основі проведеного дослідження впровадження ДПП нами запропоновано власну модель взаємодії бізнесу, держави та іноземних інвесторів (рис. 3.8). Вона розвиває світові підходи, але водночас адаптована до українських реалій та потреб аграрного сектору.

У моделі закладено чіткий розподіл ролей і механізмів співпраці: бізнес зосереджується на впровадженні інновацій та «зелених» технологій, цифровізації виробництва й управління, а також на співпраці з місцевими громадами та громадськими організаціями. Це дозволяє забезпечити орієнтацію на соціальну відповідальність і довгострокову ефективність; держава виконує функцію каталізатора через формування інституційної та правової бази, регуляторну модернізацію, а також систему податкових і фінансових стимулів. Завдяки цьому створюються прозорі правила гри та гарантії довіри для партнерів; іноземні інвестори відіграють роль постачальників фінансових ресурсів та трансферу передових міжнародних практик і технологій, що сприяє поширенню інноваційних та екологічно орієнтованих рішень. Ключовим результатом запропонованої моделі є забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України шляхом багаторівневого партнерства, інтеграції екологічних і економічних інтересів, а також використання сучасних управлінських інструментів. У перспективі така модель може стати основою для формування нової парадигми взаємодії між державою, бізнесом і громадянським суспільством, орієнтованої на досягнення стратегічних цілей відновлення економіки. Її реалізація сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського аграрного сектору на світових ринках, розширенню експортного потенціалу та залученню довгострокових інвестицій.

На нашу думку підвищення рівня привабливості інвестиційного клімату

в Україні має стати одним із ключових пріоритетів державної економічної політики. Зокрема, зниження вартості довгострокових інвестиційних ресурсів, удосконалення нормативно-правової бази з акцентом на захист прав інвесторів, а також посилення інституційної спроможності спеціалізованих фінансових інститутів (інвестиційних фондів, банків, лізингових, факторингових і форфейтингових компаній) створюватимуть передумови для мінімізації інвестиційних ризиків.

У комплексі ці заходи сприятимуть активізації розвитку ДПП та проєктного фінансування, що є необхідною умовою ефективної реалізації інфраструктурних і «зелених» проєктів. В умовах структурної трансформації національної економіки саме ДПП та проєктне фінансування здатні забезпечити довгострокове залучення іноземного капіталу, спрямованого на модернізацію виробничих потужностей, розвиток нових технологічних кластерів, розбудову критичної інфраструктури та забезпечення кліматично-нейтрального зростання.

Крім того, важливим завданням є формування ефективної системи моніторингу та оцінки інвестиційних процесів, що дозволить своєчасно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Особливу увагу слід приділити цифровізації інвестиційної діяльності, запровадженню електронних платформ для реєстрації, супроводу та контролю інвестиційних проєктів. Це забезпечить більшу прозорість, скорочення бюрократичних процедур і зміцнить довіру з боку потенційних інвесторів. У підсумку, послідовна реалізація зазначених заходів сприятиме створенню конкурентоспроможної економіки та зміцненню позицій України на міжнародній інвестиційній арені.

Таким чином, формування стабільного і прогнозованого середовища для інвестора не лише підвищить інвестиційну привабливість України, а й сприятиме поступовій інтеграції у глобальні фінансові ринки та досягненню цілей сталого розвитку.

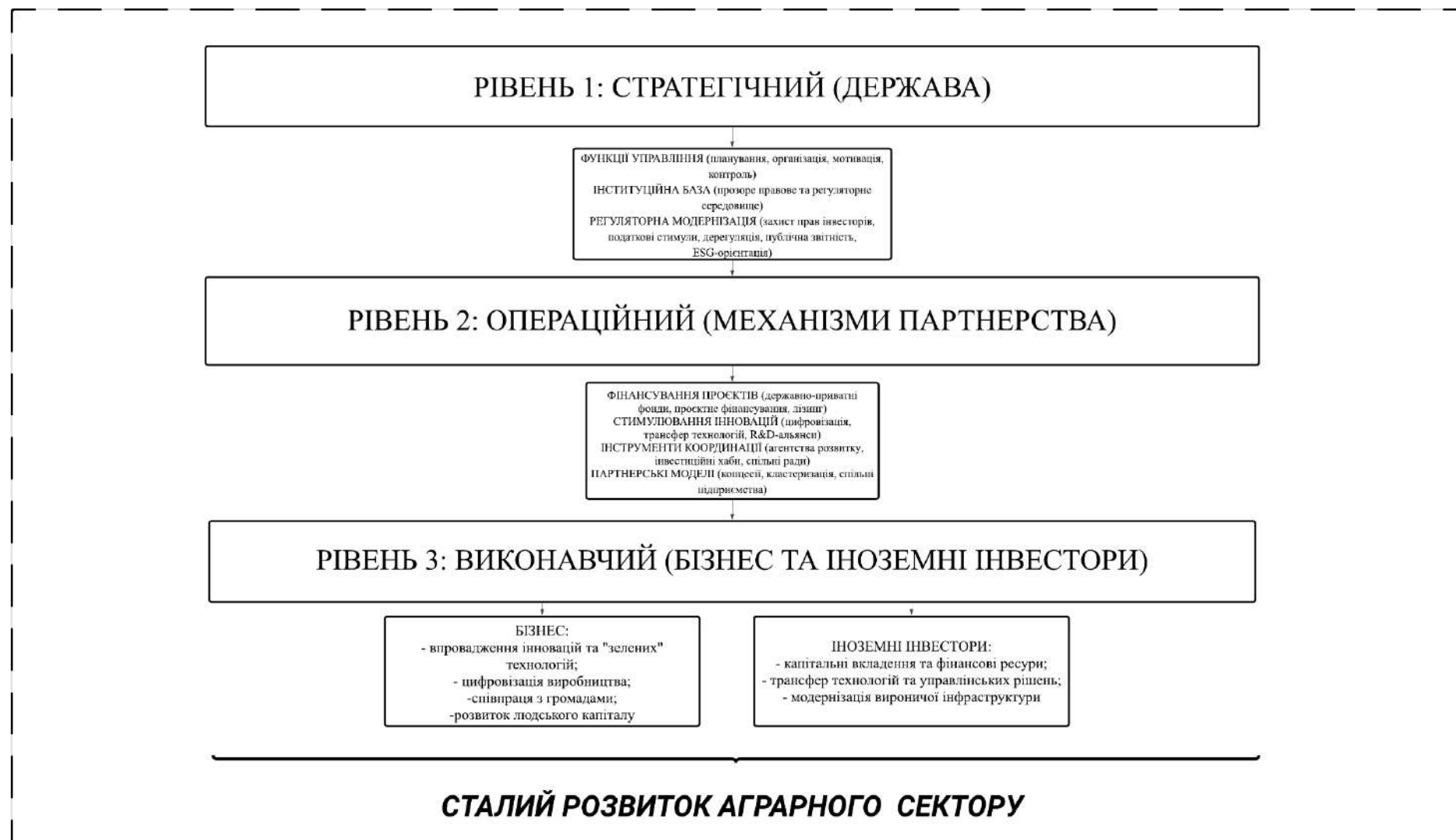

Рис. 3.8 Модель ДПП бізнесу, держави та іноземних інвесторів в аграрному секторі України

Джерело: власна розробка автора

Варто зазначити, що передовий досвід в сфері ДПП має ВНАУ через розвиток співпраці з приватним бізнесом на базі НДГ «Агрономічне» ВНАУ. Нами досліджена структурно-функціональна декомпозиція відповідного проєкту, що на даний час реалізовується (табл. 3.8).

Розроблена нами структурно-функціональна декомпозиція проєкту «Агроінноваційний Хаб» на засадах ДПП відображає архітектуру інституційно-економічної моделі, спрямованої на синергетичне поєднання публічних активів та приватного інвестиційного капіталу в аграрному секторі.

Таблиця 3.8

Структурно-функціональна декомпозиція інвестиційного проєкту ВНАУ

«Агроінноваційний Хаб» на засадах ДПП

Аспект	Публічний Партнер (ВНАУ + НДГ «Агрономічне»)	Приватний Партнер (ТОВ «Байер»)
Юридична роль	Єдиний публічний партнер (інтегрований комплекс)	Іноземний інвестор / приватний партнер
Основний внесок	Ресурси: Довгострокова концесія / оренда земельних ділянок НДГ «Агрономічне». Кадри: науковий супровід, студенти та НПП для польової практики	Інвестиції: Фінансове забезпечення проєкту та модернізація інфраструктури. Технології: надання інноваційного насіння, ЗЗР та обладнання для точного землеробства
Ключове зобов'язання	Забезпечення доступу до земельних активів та наукової підтримки. Інтеграція результатів у навчальний процес	Створення високотехнологічного дослідно-демонстраційного полігону та виконання інвестиційних зобов'язань
Очікувана вигода	1. Модернізація: оновлення технічної бази НДГ за приватні кошти. 2. Освіта: актуальність знань, практичний досвід студентів на світових технологіях. 3. Дохід: орендна плата, додаткове фінансування наукових проєктів	1. Платформа: надійний, науково обґрунтований полігон для тестування та адаптації продуктів. 2. Маркетинг: ефективний демонстраційний майданчик («Дні Поля») для фермерів. 3. Лояльність: пряма співпраця з майбутніми фахівцями (кадровий резерв)
Спільний результат	Регіональний Агроінноваційний Хаб	

Джерело: систематизовано автором на основі даних ВНАУ та НДГ «Агрономічне»

ВНАУ

Ця модель ДПП ґрунтується на консолідованій структурі публічного партнера, представленого ВНАУ. Інтеграція Навчально-дослідного

господарства (НДГ «Агрономічне») як земельно-ресурсного активу безпосередньо в структуру університету мінімізує трансакційні витрати та спрощує юридичну роль публічної сторони. Це унікальний підхід, який забезпечує вертикальну інтеграцію освітньої, наукової та виробничої функцій під єдиним управлінням.

Приватний Партнер (ТОВ «Байер») виступає як стратегічний іноземний інвестор, чия роль полягає не лише у фінансовому забезпеченні, але й у трансфері інноваційних агротехнологій та міжнародних стандартів.

Основний внесок публічного партнера – це надання прав користування земельними активами НДГ через механізми довгострокової концесії або іншої форми ДПП, а також залучення висококваліфікованого науково-педагогічного персоналу (НПП). Це є передачею ключового, нерухомого природного ресурсу в обмін на інвестиції.

Внесок приватного партнера є переважно фінансово-технологічним. Він включає капітальні інвестиції у модернізацію інфраструктури, що несе характер інвестиційного зобов'язання, а також надання нематеріальних активів (інноваційне насіння, патентовані ЗЗР) та високоточного обладнання, що забезпечує технологічний стрибок у дослідницькій діяльності.

Ключове зобов'язання публічного партнера полягає у забезпеченні доступності активів та інтеграції результатів польових досліджень безпосередньо у навчальні та наукові програми. Це реалізує функцію соціальної відповідальності ДПП.

З боку приватного партнера ключовим зобов'язанням є створення високотехнологічної дослідно-демонстраційної платформи:

- адаптація глобальних продуктів до локальних ґрунтово-кліматичних умов;
- створення ефективного каналу комунікації з кінцевими споживачами (аграріями) через демонстраційні заходи («Дні Поля»).

Очікувані вигоди виходять за межі прямої фінансової рентабельності, набуваючи мультиплікативного ефекту, а саме:

- для ВНАУ досягається інституційна стійкість НДГ через оновлення основних фондів. Підвищується конкурентоспроможність освітніх послуг за рахунок надання студентам практичного досвіду роботи з передовими світовими технологіями, що вирішує проблему кадрового розриву між освітою та виробництвом;

- для ТОВ «Байер» знижуються ризики виходу на ринок завдяки верифікації продуктів на науково обґрунтованій базі. Формується кадровий резерв із випускників, які вже знайомі з корпоративними стандартами, що сприяє довгостроковій лояльності.

Спільний результатом став «Регіональний агроінноваційний хаб», що являє собою кластерний інструмент економічного розвитку, який є точкою концентрації знань, інвестицій та технологій для регіонального АПК.

Отже, ДПП є ключовим, багатоаспектним інструментом, що забезпечує системну модернізацію національної економіки, інфраструктури та соціальної сфери, особливо в умовах обмеженості бюджетних ресурсів та необхідності залучення передових технологій. Воно виступає як стратегічна платформа для об'єднання публічних інтересів із приватною ефективністю, створюючи синергію, спрямовану на досягнення довгострокових цілей сталого розвитку.

У міжнародній практиці ДПП (досвід Великобританії, Німеччини, Канади, Південної Кореї та Австралії) довело свою ефективність, особливо у фінансуванні «зелених» та інфраструктурних проєктів. Ключовими факторами успіху є: правова стабільність, чіткий розподіл ризиків, прозора інституційна підтримка та інтеграція ESG-стандартів і критеріїв сталого розвитку. Запропонована система ключових показників ефективності (КПК) підкреслює необхідність комплексної оцінки проєктів ДПП, що охоплює не лише фінансові, а й бюджетні, соціальні та екологічні аспекти.

В Україні, незважаючи на позитивну динаміку та удосконалення законодавчої бази (зокрема, прийняттям Закону «Про концесії»), реалізація ДПП стикається зі значними викликами. Аналіз свідчить про нерівномірність територіального розподілу проєктів та низький відсоток фактично

реалізованих договорів (станом на 2025 рік 167 з 200 договорів не реалізуються). Це підтверджує необхідність подальшого вдосконалення інвестиційного клімату, посилення інституційної спроможності та мінімізації ризиків, зокрема пов'язаних із форс-мажорними обставинами.

Для стимулювання інвестування аграрного сектору України запропоновано адаптовану модель ДПП, що передбачає трирівневу взаємодію:

- держава (освітні заклади та науково-дослідні господарства) як каталізатор, що надає активи та наукову підтримку;
- іноземний або вітчизняний інвестор і трансфер технологій;
- іноземні інвестори як постачальники фінансових ресурсів та міжнародних практик.

Ця модель, реалізована через проєкт «Агроінноваційний Хаб», демонструє практичний механізм для вертикальної інтеграції освітньої, наукової та виробничої функцій, забезпечуючи модернізацію та застосування «зелених» технологій.

Головним пріоритетом державної політики має стати створення стабільного, прогнозованого та інклюзивного середовища для інвесторів, що охоплює зниження вартості довгострокових інвестиційних ресурсів, захист прав власності та активізацію проєктного фінансування. Тільки такий комплексний підхід дозволить ДПП стати рушійною силою післякризового відновлення, «зеленої» трансформації та забезпечення кліматично-нейтрального зростання економіки.

3.3. Екологічно-орієнтовані інвестиційні проєкти: концепція «зеленої» економіки та стале аграрне виробництво

У сучасних умовах глобальні екологічні загрози, що виникають внаслідок змін клімату та погіршення стану довкілля, посідають одне з провідних місць серед основних ризиків для сталого розвитку людства. Такі висновки підтверджуються численними аналітичними матеріалами

міжнародних організацій, зокрема ООН та її спеціалізованих структур, а також рішеннями самітів G20 і G7, а також даними, опублікованими у щорічній Global Risks Report Всесвітнього економічного форуму [174].

В той же час Н. Добіжа зазначає, активізація розвитку територіальних громад відбувається за рахунок інвестиційних ресурсів. Це вимагає ефективної інвестиційної стратегії регіонального розвитку та її детальних інвестиційних стратегій. Визначення основних етапів інвестиційної стратегії та інвестиційної стратегії територіальних громад дозволило встановити взаємозв'язок між ними [201, с. 44].

Такж загалом погоджуємося з думкою, що до складових розвитку системи інноваційного підприємництва як основи зміцнення економічного потенціалу сільських територій належать: розвиток інфраструктури; генерації наукових знань та інновацій; створення системи підготовки інноваційних менеджерів; мотивація праці в аграрній сфері; інвестиційне забезпечення інноваційних технологічних процесів; використання новітніх технологій; розширення інтеграційних зв'язків між суб'єктами економічних відносин [191, с. 72].

Наявність цих ризиків виводить на перший план необхідність системного відновлення природних екосистем із забезпеченням їх екологічної безпеки, а також дотримання принципів економічної ефективності, соціальної справедливості та сталого розвитку. Аналіз тенденцій розвитку економік у перші два десятиліття XXI століття свідчить про створення унікального «вікна можливостей» для проведення структурних реформ та переходу до нової моделі економіки, де важливу роль відіграє концепція «зеленої» економіки.

Концепція «зеленої» економіки стає дедалі більш актуальною у міжнародній політиці, регіональних програмах та національних стратегічних планах. Вона виступає як відповідь на фінансові кризи, а водночас – як основа переходу до економічного розвитку, що ґрунтується на збереженні природних ресурсів та енергоефективності.

«Зелена» економіка передбачає інтеграцію сталих підходів у виробничі процеси через: підвищення ефективності використання ресурсів та енергії;

зниження рівня викидів парникових газів; мінімізацію негативного впливу на довкілля; розвиток соціально інтегрованого та екологічно відповідального суспільства.

Водночас, впровадження концепції потребує суттєвого перегляду традиційних інвестиційних стратегій, що передбачає залучення додаткових ресурсів поза межами звичних витратних моделей.

У рамках виконання зобов'язань за Паризькою угодою та Цілями сталого розвитку (ЦСР), міжнародні фінансові інститути, банківські союзи та уряди багатьох держав активно розвивають інструменти «зеленого» фінансування. Серед них найбільш поширеними є: кредитні «зелені» лінії; приватне «зелене» кредитування; випуск «зелених» облігацій [180].

Незважаючи на значний потенціал, такі інструменти все ще недостатньо інтегровані у єдину систему фінансування, і їх застосування значною мірою визначається специфікою сектору та регіону, де реалізується проєкт.

Сьогодні спостерігається активна мобілізація «зелених» інвестицій у сферах відновлюваної енергетики, низькоемісійного транспорту, сталого будівництва, енергоефективних технологій та інноваційних досліджень. Це створює передумови для переходу світової економіки до більш сталого та екологічно збалансованого розвитку.

Інвестиції у «зелені» технології сприяють: зниженню рівня викидів парникових газів; впровадженню ресурсоефективних методів поводження з відходами; розвитку систем управління стічними водами; створенню кліматично стійкої інфраструктури. Такі інвестиції забезпечують зростання енергоефективності, підвищують конкурентоспроможність продукції на міжнародних ринках та сприяють підвищенню рівня життя населення шляхом створення нових робочих місць із достойною оплатою праці.

Таким чином, «зелене» інвестування стає ключовим елементом модернізації економіки та забезпечення довгострокової екологічної та соціальної стабільності у глобальному масштабі. Збитки, які завдані аграрному сектору України внаслідок повномасштабної війни, станом на

лютий 2025 року оцінюються в 10,3 млрд доларів США за прямими втратами та 80,1 млрд доларів США – із урахуванням непрямого впливу. АПК входить до п'ятірки секторів економіки, які зазнали найбільших втрат через російську агресію. Для відновлення і розвитку сільськогосподарського виробництва упродовж наступного десятиліття необхідні інвестиції в обсязі понад 56 млрд доларів США, без урахування додаткових 35 млрд доларів США, необхідних для розмінування сільськогосподарських земель [180]. Відновлення агросектору має базуватися не лише на зростанні виробництва, а й на довгостроковій стійкості, що відповідає євроінтеграційному курсу України. У 2024 році Кабінетом Міністрів України затверджено Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року, яка передбачає [128]: адаптацію до стандартів ЄС, інституційне зміцнення управління, продовження земельної реформи, підтримку малих виробників і сільських громад, екологічні та кліматичні заходи.

Серед ключових викликів варто виділити потребу у створенні системи моніторингу ґрунтів для оцінки забруднення та визначення придатності земель до обробітки. Нагальним є питання відновлення інфраструктури поводження з відходами тваринництва, зокрема державних ветеринарно-санітарних станцій, що перебувають у критичному стані.

Особливої уваги в контексті відновлення економіки та сталого розвитку заслуговує сектор меліорації, який отримує найбільше фінансування та охоплює 10 із 13 проєктів Єдиного Плану Відновлення (ЄПП). Більшість з них зосереджені в Одеській області (9 проєктів) та Запорізькій області (1 проєкт), що обумовлено пріоритетністю розвитку сільськогосподарських та водогосподарських систем у цих регіонах. Крім того, Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України запропоновано три проєкти лісового господарства загальною вартістю 1318212 грн, які передбачено реалізувати на національному рівні. Ці проєкти спрямовані на відновлення та збереження лісових ресурсів, підвищення екологічної стійкості регіонів та створення нових робочих місць, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню інвестиційної

привабливості лісового сектору України (рис.3.9).

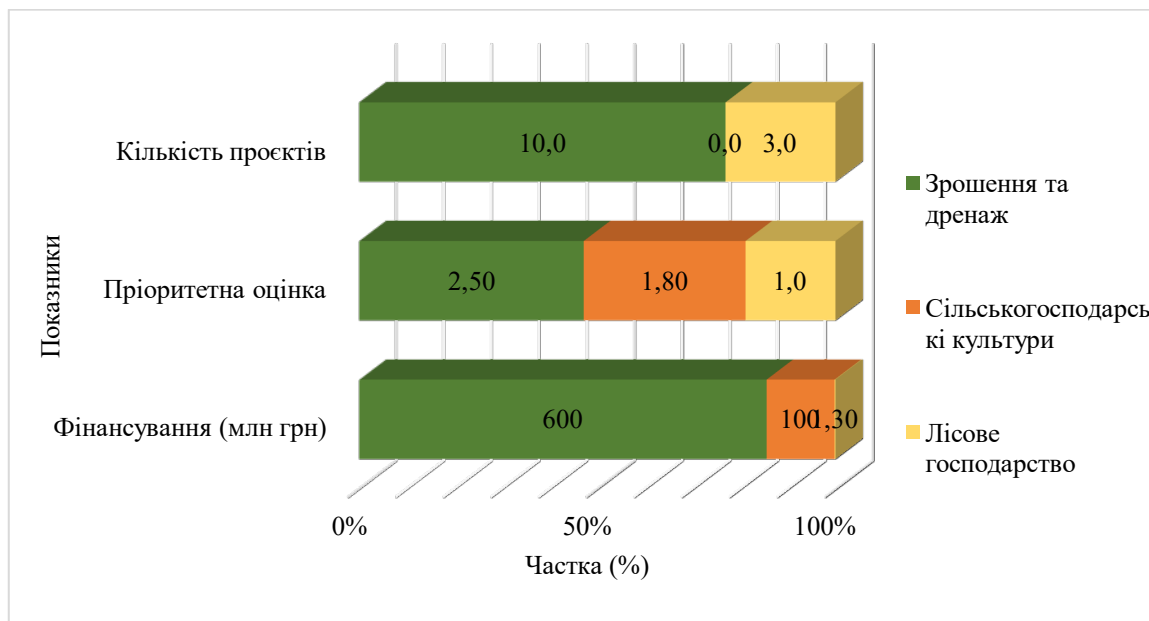

Рис. 3.9 Необхідне фінансування, оцінка пріоритетності та кількість проєктів за підсекторами у секторі «Сільське господарство, рибальство та лісове господарство»

Джерело: побудовано автором на основі даних [181]

8 із 13 проєктів наразі перебувають на стадії підготовки проєктної документації. Цей факт вказує на потребу у прискоренні процедур узгодження, експертизи та погодження з боку державних органів.

Варто також зазначити, що у секторі «Промисловість, торгівля та послуги» фігурує проєкт, який фактично належить до АПК: «Надзвичайний проєкт з надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства в Україні» (ARISE, 2023–2025) із загальним бюджетом 8,275 млрд грн, підтримується Світовим банком. Мета – розширення доступу фермерів до пільгового кредитування за державною програмою «5–7–9%», що особливо важливо для підтримки малого та середнього агробізнесу [183].

У табл. 3.9 представлено перелік пріоритетних інвестиційних проєктів, що реалізуються в галузях АПК України.

**Перелік пріоритетних публічних інвестиційних проєктів станом на 2025
рік із відповідним розподілом фінансових ресурсів**

№ з/п	Назва проєкту	Підсектор	Місце реалізації	Стадія реалізації	Обсяг фінансування, млн грн	Джерело фінансування
1	Реконструкція системи зрошення у південних районах Одеської області	Зрошення та дренаж	Одеська обл.	Підготовка документації	2500	Держбюджет / міжнародні донори
2	Створення кліматично розумних рішень для водопостачання фермерських господарств	Зрошення та дренаж / Рослинництво	Запорізька обл.	Підготовка документації	1100	ЄПП, Мінагрополітики
3	Впровадження системи моніторингу ґрунтів у постраждалих районах	Інфраструктура, безпека	Східні регіони	Реалізація	750	Світовий банк / ЄС
4	Відновлення ветеринарно-санітарних станцій у зоні бойових дій	Тваринництво / Інфраструктура	Донецька, Харківська обл.	Планування	460	Держбюджет
5	ARISE: Надзвичайний проєкт інклюзивної підтримки агросектору (2023–2025)	Комплексна підтримка агровиробників	Вся територія України	Реалізація	8275,3	Світовий банк / держпрограма «5–7–9%»
6	Пілотний проєкт з впровадження цифрової платформи eAgriculture	Цифровізація АПК	Київська, Вінницька обл.	Реалізація	195	FAO / ЄС
7	Відновлення лісових екосистем на деградованих землях	Лісове господарство	Вся територія України	Підготовка документації	1,32	Міндовкілля

Джерело: сформовано автором на основі даних Національного банку України [136]

Аналіз даних таблиці свідчить про те, що у 2025 році пріоритетними напрямками публічних інвестицій у галузях АПК України стали розвиток систем зрошення та дренажу, цифровізація агросектору, впровадження екологічних і кліматично орієнтованих рішень, а також відновлення інфраструктури, зруйнованої внаслідок воєнних дій. Найбільші обсяги фінансування були спрямовані на реалізацію комплексного проєкту ARISE, що має за мету підтримку малих і середніх сільгоспвиробників по всій території України.

Більшість проєктів перебувають на етапі розроблення (підготовка технічної документації, що вказує на значний потенціал для залучення інвестицій у найближчі роки). Територіальною особливістю є концентрація проєктів у південних та східних регіонах країни, які зазнали найбільших руйнувань і потребують інтенсивної відбудови в сучасних умовах господарювання.

Загалом, структура інвестиційних ініціатив свідчить про орієнтацію державної політики на відновлення аграрної інфраструктури, підвищення екологічної стійкості та інтеграцію інноваційних технологій в управління агровиробництвом, що відповідає стратегічним цілям сталого розвитку та адаптації до стандартів ЄС та інших провідних економік сучасного світу.

Інвестиції у відновлення деградованих земель, розвиток агролісомеліорації, біоенергетику та органічне землеробство формують нову парадигму сталого розвитку АПК. Пріоритетними залишаються: кліматично розумні рішення для зрошення; децентралізоване управління водними ресурсами; впровадження механізмів екологічного моніторингу.

В сучасних умовах розвитку АПК України особливої актуальності набуває проблема комплексної оцінки результативності реалізації пріоритетних інвестиційних проєктів, орієнтованих на відбудову, інноваційний розвиток та інтеграцію у європейський простір. Зважаючи на багатовекторність інвестиційного середовища в аграрному секторі – від цифровізації до екологічної модернізації – доцільним є використання

узагальненого показника ефективності, який враховує як ресурсні вкладення, так і досягнуті управлінські та соціально-економічні результати.

На нашу думку, у процесі стратегічного планування та розподілу ресурсів у межах інвестиційної політики держави доцільним є використання апробованих фінансових індикаторів для оцінки доцільності реалізації тих чи інших проєктів. Найбільш універсальними в цьому контексті є такі показники: чиста приведена вартість (NPV), індекс прибутковості (PI) та внутрішня норма рентабельності (IRR). Дані індикатори дозволяють оцінити ефективність інвестицій з урахуванням часової вартості грошей, ризику, тривалості реалізації та ресурсного забезпечення.

Чиста приведена вартість (NPV, Net Present Value) визначається як різниця між сумарним дисконтованим доходом від проєкту та сумою інвестиційних витрат [120]:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} - IC \quad (3.1)$$

де: CF_t – грошовий потік у період t ; r – ставка дисконту (вартість капіталу); n – кількість періодів (років); IC – початкові інвестиційні витрати. Якщо $NPV > 0$, проєкт вважається економічно доцільним.

Індекс прибутковості (PI, Profitability Index), який показує віддачу на кожну одиницю інвестованих коштів [120]:

$$PI = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t}}{IC} \quad (3.2)$$

$PI > 1$ свідчить про ефективність інвестицій.

Внутрішня норма рентабельності (IRR, Internal Rate of Return) – показник ставки дисконту r , при якій чиста приведена вартість дорівнює нулю [105]:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+IRR)^t} - IC \quad (3.3)$$

IRR характеризує максимальну вартість капіталу, за якої інвестиції ще залишаються вигідними.

Середній період окупності інвестицій (PP, Payback Period) визначає час, необхідний для повного повернення початкових вкладень [105]:

$$PP = \min\{t: \sum_{i=1}^t CF_t \geq IC\} \quad (3.4)$$

Хоча даний показник не враховує вартість грошей у часі, він широко використовується у практиці управлінського аналізу як орієнтовний критерій ліквідності проєкту.

Для аграрного сектору, який характеризується високим рівнем сезонності, ризикованості та залежності від зовнішніх факторів (погоди, світових цін, регуляторної політики), додатково доцільно враховувати:

- *коефіцієнт інвестиційної стійкості підприємства [120]:*

$$K_{ic} = \frac{NPV}{\sum IC_i} \quad (3.5)$$

де $\sum IC_i$ – загальні інвестиційні витрати за аналізований період.

- *коефіцієнт ефективності використання капіталу (ROIC) [120]:*

$$ROIC = \frac{NOPAT}{InvestedCapital} \quad (3.6)$$

де NOPAT – чистий прибуток після оподаткування, Invested Capital – сукупний інвестований капітал.

Використання вказаних формул у комплексі дало змогу нам не лише кількісно оцінити вигідність проєкту, а й сформулювати обґрунтовані рекомендації щодо підвищення ефективності інвестування з урахуванням

галузевої специфіки аграрного виробництва. Такий підхід відповідає принципам доказового управління та є ключовим елементом побудови раціональної інвестиційної політики в умовах трансформації аграрної економіки. Водночас, ефективне впровадження інвестиційних рішень неможливе без проведення ґрунтовного післяінвестиційного аналізу, який має ключове значення для формування не лише економічної, а й екологічної політики агропромислового підприємства.

У процесі стратегічного планування інвестиційної діяльності важливо застосовувати комплексну оцінку ефективності проєктів з урахуванням часової вартості грошей та ризикових факторів. Чиста приведена вартість (NPV), індекс прибутковості (PI), внутрішня норма рентабельності (IRR), період окупності (PP), коефіцієнт інвестиційної стійкості (K_{ic}) та коефіцієнт ефективності використання капіталу (ROIC) є фундаментальними фінансовими індикаторами для оцінки інвестиційної політики.

Для оцінки ефективності інвестиційного проєкту нами проведено розрахунок дисконтованих грошових потоків (PV). Дисконтований грошовий потік дозволяє врахувати часову вартість грошей, що є ключовим у прийнятті рішень щодо інвестицій. Дисконтний множник визначено на основі ставки дисконту 15 %, що відповідає сучасним фінансовим умовам та прогнозу на 2026 рік. Розрахунки здійснено з урахуванням прогнозних грошових надходжень на кожен рік реалізації проєкту (табл.3.10).

Таблиця 3.10

Розрахунок дисконтованих грошових потоків (PV)

Рік	CF _t (тис. USD)	Дисконтний множник (15%)	PV _t (тис. USD)
1	300,0	0,8696	260,88
2	400,0	0,7561	302,44
3	450,0	0,6575	295,88
Всього			859,20

Джерело: розраховано автором

Представлений розрахунок дисконтованих грошових потоків свідчить про позитивний фінансовий результат проєкту. Загальна приведена вартість

грошових потоків становить 859,20 тис. доларів США, що перевищує початкові інвестиції (750 тис доларів США), що є першим індикатором економічної доцільності проекту.

На основі отриманих дисконтованих грошових потоків нами проведено розрахунок відповідних ключових фінансових показників для оцінки ефективності інвестицій: чиста приведена вартість (NPV), індекс прибутковості (PI), внутрішня норма рентабельності (IRR), строк окупності (PP), коефіцієнт інвестиційної стійкості (K_{ic}) та рентабельність капіталу (ROIC) (табл.3.11).

Всі ключові показники демонструють високу ефективність проекту. NPV позитивне, $PI > 1$, IRR значно перевищує ставку дисконту, PP короткий, що робить проект привабливим для інвестування. K_{ic} та ROIC підтверджують стійкість і рентабельність капіталу.

Таблиця 3.11

Показники ефективності інвестицій (доларів США)

Показник	Формула	Розрахунок	Значення
NPV	$\sum PV_t - IC$	859,20 – 750,00	109,20 тис. доларів США
PI	$\sum PV_t / IC$	859,20 / 750,00	1,1456
IRR	$NPV = 0$	чисельно	21,8%
PP	$\min\{t: \sum CF_t \geq IC\}$	після 2-го року	2,2 роки
K_{ic}	NPV / IC	109,20 / 750,00	0,1456
ROIC	$NOPAT / Invested Capital$	200 / 750	0,2667 (26,7%)

Джерело: розраховано автором

Для узагальнення результатів розрахунків наведено порівняльну таблицю основних показників ефективності проекту в доларах США, що дає можливість оцінити доцільність його реалізації у 2026 році (табл.3.12).

На підставі проведених розрахунків можна стверджувати про економічну доцільність проекту у 2026 році з високими показниками рентабельності та інвестиційної привабливості. Отримані значення свідчать про стабільний прибуток, короткий строк окупності та прийнятний рівень ризику, що обґрунтовує включення проекту до інвестиційної політики підприємства.

Порівняння показників ефективності (2026 рік, доларів США)

Показник	Значення
NPV	109,20 тис. доларів США
PI	1,146
IRR	21,8%
PP	2,2 роки
K _{ic}	0,146
ROIC	26,7%

Джерело: розраховано автором

Постінвестиційний аналіз інвестиційних проєктів у АПК має ключове значення для формування ефективної екологічної політики підприємства. Його доцільно здійснювати після завершення проєкту та отримання первинних результатів. Основні завдання цього етапу полягають у:

- зіставленні фактичних результатів з попередніми розрахунками;
- виявленні відхилень і причин їх виникнення;
- аналізі впливу реалізованого проєкту на екологічну ситуацію;
- ідентифікації проблем та обмежень, які виникли під час реалізації.

Постінвестиційна оцінка дозволяє вдосконалити подальші інвестиційні рішення, а також забезпечити сталість та екологічну відповідальність наступних ініціатив. Рекомендується доповнювати такий аналіз комплексною оцінкою змін усіх компонентів господарської, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, зокрема з урахуванням інтегрованих показників ефективності.

Реалізація інвестиційних проєктів у АПК України в умовах трансформації економіки та впровадження принципів сталого розвитку потребує комплексного підходу до оцінювання їх ефективності – як економічної, так і екологічної. Особливе значення має оцінка після завершення основного інвестиційного циклу, що дозволяє встановити відповідність реалізованих заходів запланованим цілям, виявити позитивні результати, недоліки, а також розробити рекомендації для майбутніх інвестиційних ініціатив.

Оцінка післяінвестиційної ефективності інвестиційного проєкту є завершальним етапом його життєвого циклу. Вона передбачає не лише аналіз досягнутих економічних та технічних показників, а й розгляд екологічних, соціальних і управлінських аспектів, що були задекларовані у проєктній документації. Одним з основних ускладнень у проведенні післяінвестиційного аналізу є обмежене інформаційне забезпечення. Часто ініціатори проєкту можуть бути зацікавлені в поданні його як успішного, що створює ризик упередженості оцінювання.

У зв'язку з цим варто залучати до аналізу незалежних експертів. Водночас, об'єктивність оцінки можлива лише за умови відкритості та повного доступу до проєктної, фінансової та виробничої інформації. У разі, якщо ця інформація надходить виключно від ініціатора проєкту, виникає ризик спотворення оцінки результатів. Одним із способів мінімізації цього ризику є попереднє оцінювання діяльності самих ініціаторів або управлінських команд.

Підсумкова (завершальна) оцінка інвестиційного проєкту відрізняється від поточного контролю. Вона має ретроспективний характер і передбачає порівняння проєктних параметрів із фактичними умовами реалізації, що дозволяє оцінити ступінь відповідності плану реальній ситуації. Доцільно здійснювати таку оцінку не раніше ніж через 2–3 роки після введення об'єкта в експлуатацію – саме тоді проявляються реальні результати, в тому числі екологічні ефекти та зміни в ресурсоспоживанні.

Попри нестабільність поточної ситуації в Україні, існують підстави для прогнозування поступового зростання інвестиційної привабливості держави у середньо- та довгостроковій перспективі. Такий висновок ґрунтується на потенціалі післявоєнного відновлення, активізації євроінтеграційних процесів, наявності значного аграрного потенціалу, а також підтримці міжнародних партнерів. Проте реалізація цього потенціалу потребує створення сприятливого інституційного середовища, здатного забезпечити ефективність та безпеку інвестування, особливо в екологічно орієнтовані

проекти АПК.

Ключовою умовою формування такого середовища є наявність дієвої та передбачуваної нормативно-правової бази. Закон України «Про режим іноземного інвестування» [113] визначає основні гарантії захисту інвесторів та регламентує механізми залучення іноземного капіталу. Проте в умовах сучасних викликів актуалізується потреба його адаптації до норм і стандартів Європейського Союзу, зокрема в контексті забезпечення прозорості, захисту прав власності, доступу до правосуддя та спрощення адміністративних процедур.

Окрім юридичних аспектів, визначальним чинником залишається безпековий контекст. Військова агресія створила загрози для фізичної цілісності інвестиційних активів, особливо в аграрному секторі, що має територіально розподілений характер. Тому питання відновлення інфраструктури, гарантій страхування ризиків, наявності незалежної судової системи та прозорого механізму вирішення спорів мають бути пріоритетами у формуванні інвестиційної політики.

Таким чином, дослідження перспектив покращення інвестиційного клімату в Україні має базуватись на комплексному підході, що включає: оновлення законодавства відповідно до європейських норм; імплементацію механізмів захисту прав інвесторів; створення системи ризик-менеджменту та страхування інвестицій; посилення антикорупційних заходів і прозорості публічного адміністрування; стимулювання екологічно орієнтованих проєктів через податкові та кредитні інструменти.

Отже, у сучасних умовах стратегічного відновлення економіки України аграрний сектор постає як один із ключових напрямів для залучення інвестицій. Розвиток цифрової економіки та ринку віртуальних активів, зокрема впровадження інструментів токенизації активів відповідно до закону «Про віртуальні активи», відкриває нові можливості для підвищення ліквідності ресурсів і залучення інвестиційного капіталу. Водночас, ефективне інвестування у аграрну сферу вимагає наявності ресурсної бази, підвищення

довіри до України як надійного партнера та створення умов безпечної діяльності для іноземних і вітчизняних інвесторів.

Для досягнення сталого розвитку аграрного сектора необхідно реалізувати комплекс кадрових, організаційних та технологічних заходів. Йдеться про залучення кваліфікованих фахівців, розвиток сільської інфраструктури, дерегуляцію, підтримку малого фермерства, гармонізацію виробничих стандартів із європейськими нормами та цифрову трансформацію. Всі ці дії мають бути спрямовані на формування сприятливого інвестиційного клімату, що у перспективі забезпечить зростання інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України.

Таким чином, на нашу думку екологічна ефективність реалізованих інвестиційних проєктів в агропромисловому секторі повинна розглядатися як складова загальної інвестиційної ефективності, що забезпечує не лише економічну доцільність, а й сприяє формуванню екологічно безпечного, ресурсозберігаючого та соціально орієнтованого сільського господарства, що у свою чергу, є підґрунтям для формування інституційно зрілої та екологічно відповідальної моделі розвитку АПК в умовах глобальних викликів.

У процесі дослідження сталого розвитку аграрного сектору України нами проведений комплексний аналіз основних показників, які формують інвестиційну привабливість підприємств через призму екологічного, людського та соціального капіталів. Такий підхід дозволяє всебічно оцінити вплив екологічних, соціальних та управлінських чинників на стійкість і конкурентоспроможність агробізнесу в умовах сучасних викликів.

Результати нашого дослідження систематизовано у табл.3.13, яка відображає основні показники сталого розвитку за типами капіталу.

Аналіз отриманих даних дозволяє стверджувати, що комплексне впровадження зазначених екологічних, соціальних і управлінських заходів суттєво підвищує інвестиційну привабливість аграрних підприємств, особливо у контексті сучасних екологічних викликів та соціально-економічної нестабільності. Впровадження таких підходів сприяє залученню

довгострокових «зелених» інвестицій, що необхідні для модернізації виробництва, підвищення енергоефективності та соціальної стабільності.

Таблиця 3.13

Ключові показники сталого розвитку агробізнесу України

Тип капіталу	Ключові показники сталого розвитку
Екологічний	1. Енергоменеджмент: виробництво електроенергії та тепла з біомаси, біометану, біодизелю; GPS-моніторинг 2. Водне господарство: дозволи на водокористування, точне внесення добрив і пестицидів, буферні зони, збір дощової води, очищення стічних вод 3. Управління відходами: повторне використання та утилізація 4. Біорізноманіття: точне землеробство, дистанційне зондування, біодеструктори, зниження обробітку ґрунту, багаторічні культури. 5. Моніторинг впливу: дозволи на викиди, водозабір 6. Кліматичні заходи: аналіз метеоданих, зниження викидів CO₂, модернізація обладнання
Людський	1. Працевлаштування: зарплата, пенсії, допомога, страхування, харчування, транспорт, підтримка військових 2. Навчання і розвиток: професійний розвиток, сертифікація, безпека праці. 3. Права людини: недискримінація, заборона примусової праці. 4. Свобода об'єднань і колективні переговори
Соціальний	1. Антикорупція і відповідність нормам: перевірки контрагентів, запобігання тіньовій діяльності 2. Підтримка громад: інвестиції в інфраструктуру, освіту, спорт, культуру, охорону здоров'я, агроконсультації 3. Взаємодія з постачальниками: відповідність етичним, соціальним і екологічним стандартам 4. Якість продукції і безпека: відповідність ISO і HACCP

Джерело: складено автором на основі даних [174]

Впровадження концепції сталого розвитку в агробізнесі сприяє підвищенню екологічної безпеки, соціальної відповідальності та економічної стабільності підприємств. Це формує додаткові конкурентні переваги на внутрішніх і зовнішніх ринках, оскільки інвестори все частіше орієнтуються на критерії ESG (екологічні, соціальні та управлінські стандарти) при прийнятті інвестиційних рішень.

«Зелена» реконструкція агробізнесу в Україні передбачає модернізацію технологічних процесів для зниження викидів парникових газів, впровадження ресурсозберігаючих технологій і розвиток альтернативних джерел енергії, що сприятиме зменшенню негативного впливу виробництва

на клімат і покращенню стану природних ресурсів, що є ключовим для збереження екосистем і сталого розвитку галузі.

Сталий розвиток також включає активне залучення місцевих громад до ухвалення рішень, що забезпечує соціальну підтримку проєктів і створює сприятливе середовище для їх реалізації. Підвищення прозорості діяльності та боротьба з корупцією сприяють зміцненню довіри інвесторів і партнерів.

З урахуванням світового досвіду, успішними прикладами є програми Європейського Союзу з підтримки переходу фермерських господарств до органічного землеробства та ініціативи США щодо впровадження технологій точного землеробства і зниження викидів CO₂. Подібні практики можуть стати орієнтирами для України з урахуванням її екологічного потенціалу і потреби модернізації агросектору [184].

Особливе значення у зеленій реконструкції має залучення ПІІ, що забезпечують не лише фінансові ресурси, а й трансфер технологій, управлінських практик і стандартів сталого розвитку. За даними Державної служби статистики України, обсяг прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор у 2023 році склав близько 1,2 млрд доларів США, що на 15 % більше порівняно з 2022 роком, що свідчить про зростаючий інтерес інвесторів до екологічно орієнтованих проєктів. Іноземні інвестори орієнтуються на ESG-критерії, що стимулює адаптацію українських підприємств до міжнародних вимог. ПІІ сприяють модернізації виробничої інфраструктури, розвитку інновацій у біоенергетиці та точному землеробстві, підвищенню якості продукції та розширенню експортного потенціалу (табл.3.14).

За даними дослідження Центру економічних стратегій в 2024 році, підприємства, які інтегрували ESG-принципи у свою діяльність, збільшили інвестиції в середньому на 20–25 % у порівнянні з тими, що не застосовували сталий підхід. Водночас такі підприємства показують вищі показники рентабельності та кращу соціальну стабільність у регіонах присутності.

Загалом, отримані дані підтверджують, що прямі іноземні інвестиції є важливим чинником модернізації та сталого розвитку аграрного сектору

України. Зростання обсягу таких інвестицій свідчить про підвищений інтерес іноземних партнерів до екологічно орієнтованих проєктів, що відповідають міжнародним стандартам ESG.

Таблиця 3.14

**Динаміка прямих іноземних інвестицій та ефективність впровадження
ESG у агросекторі України**

Показник	Значення / Оцінка
Обсяг ПІІ в аграрний сектор України у 2023 році	1,2 млрд доларів США
Зростання обсягу ПІІ у 2023 році порівняно з 2022 роком	+15 %
Основні напрями використання ПІІ	Модернізація інфраструктури, трансфер технологій, розвиток біоенергетики, точне землеробство, підвищення якості продукції, розширення експорту
Вплив інтеграції ESG-принципів на інвестиції	Збільшення інвестицій на 20–25 %
Вплив ESG на фінансові показники підприємств	Підвищення рентабельності
Вплив ESG на соціальну стабільність регіонів	Покращення соціальної стабільності

Джерело: складено автором

Впровадження принципів сталого розвитку сприяє не лише збільшенню фінансових вкладень, а й покращенню економічних результатів підприємств та соціальної стабільності в регіонах їх діяльності, що є основою довгострокового сталого розвитку галузі. Екологічно-орієнтовані інвестиційні проєкти в українському агросекторі зосереджені на підвищенні енергоефективності, утилізації відходів та впровадженні сталих агропрактик, що фінансуються як внутрішніми інвесторами, так і міжнародними фінансовими інституціями (табл. 3.15).

Екологічно-орієнтовані інвестиції в АПК України охоплюють кілька ключових напрямків, спрямованих на декарбонізацію та підвищення сталості сектору, із залученням значного фінансування як від українських, так і від міжнародних джерел. Наприклад, у сфері біоенергетики, проєкти зосереджені на переробці органічних відходів, таких як гній і жом, на біогаз та біометан,

що сприяє зниженню викидів метану.

Таблиця 3.15

Основні екологічно-орієнтовані інвестиційні проєкти в АПК України

Напрямок	Приклад компанії / проєкт	Обсяг інвестицій	Джерела фінансування та екологічний ефект
Біоенергетика (біогаз/біометан)	МХП Еко Енерджи (Вінницька, Дніпропетровська обл.). Найбільший виробник біогазу	28 – 30 млн доларів США (загальні інвестиції МХП у біогазові установки до 2019 р.). 15 – 50 млн доларів США (оцінка інвестицій на один новий біометановий завод)	Власні кошти МХП, ЄБРР. Ефект: Переробка органічних відходів у «зелену» енергію, суттєве зниження викидів метану
Точне (прецизійне) землеробство	Великі агрохолдинги (Кернел, ІМК, Астарта) та середні фермери	60 – 70 млн доларів США на рік (оцінка ринку обладнання та послуг)	Власні кошти, Програми допомоги (наприклад, USAID АГРО надає компенсацію до 80% вартості інноваційних послуг). Ефект: Оптимізація використання ресурсів (добрив, пального), зменшення хімічного навантаження на ґрунт
Енергоефективність (Біомаса)	«Астарта-Київ» (модернізація цукрових заводів та зерносушарок)	10 – 20 млн доларів США (орієнтовно на масштабну програму заміни природного газу на біомасу)	Власні кошти, «Зелені» кредити ЄБРР (частина програм FINTECC). Ефект: Зниження залежності від викопного палива, скорочення викидів CO ₂
Екологічна модернізація / Стійкість	Кредитування агробізнесу від МФІ (для покращення логістики та виробництва)	100 млн доларів США (орієнтовна сума позики ІFC у рамках спільного фінансування). 10 млн євро (позики ЄБРР компанії ІМК)	ЄБРР, Міжнародна фінансова корпорація (IFC). Ефект: Сприяння сталій логістиці та впровадженню міжнародних екологічних стандартів
Сільськогосподарська техніка (енергоефективна)	«Астарта» (оновлення парку техніки)	Понад 21 млн доларів США (заплановані інвестиції на 2025 рік)	Власні кошти. Ефект: Економія палива та ресурсів за рахунок новітніх систем точного землеробства
Управління водними ресурсами (іригація)	Відновлення меліоративних систем (державні програми, особливо Південь України)	5 – 6 млн доларів США (200 млн грн, заплановано з держбюджету на 2024 рік)	Державний бюджет, фінансування від Світового банку. Ефект: Економне використання води та підвищення стійкості до посух

Джерело: авторські дослідження

Лідер у цьому напрямку, агрохолдинг МХП, до 2019 року інвестував у біогазові установки 28–30 млн доларів США, при цьому вартість нових біометанових заводів може сягати 15–50 млн доларів США на один об'єкт, фінансуючись з власних коштів компаній та кредитів ЄБРР. У галузі точного землеробства, великі агрохолдинги (Кернел, ІМК, Астарта) активно інвестують у GPS-навігацію та системи диференційного внесення добрив, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів та мінімізувати хімічне навантаження на ґрунт; щорічний обсяг ринку відповідного обладнання та послуг оцінюється у 60–70 млн доларів США, причому малі та середні фермери в сучасних умовах господарювання можуть отримати компенсацію до 80% вартості інноваційних послуг через різноманітні програми міжнародної допомоги, як-от USAID АГРО.

Проекти з енергоефективності передбачають перехід переробної ланки, зокрема зерносушарок і заводів, на біомасу замість природного газу, де орієнтовні інвестиції в такі масштабні програми модернізації компанії «Астарта-Київ» становлять 10–20 млн доларів США, фінансуючись власними коштами та «зеленими» кредитами ЄБРР.

Крім того, значні інвестиції спрямовуються на управління водними ресурсами та відновлення зрошувальних систем, де у 2024 році з державного бюджету на меліорацію було заплановано близько 5–6 млн доларів США, доповнюючи фінансування від програм, що підтримуються Світовим банком. Нарешті, інвестиції у стійку логістику та техніку включають придбання енергоефективного обладнання, як-от заплановане оновлення парку техніки «Астарті» на суму понад 21 млн доларів США у 2025 році, а також цільове фінансування, наприклад, позика ЄБРР у розмірі 10 млн євро компанії ІМК для покращення зернової логістики.

Таким чином, впровадження «зеленої економіки» та концепції сталого розвитку в агробізнесі України є ефективним інструментом для залучення інвестицій, які сприяють модернізації виробництва, впровадженню інновацій та підвищенню екологічної та соціальної відповідальності підприємств.

Комплексний підхід до реалізації «зеленої» реконструкції забезпечує не лише економічне зростання, а й довгострокову стабільність аграрного сектору в умовах глобальних викликів, що є передумовою конкурентоспроможності України на світових ринках.

Висновки до розділу 3:

У межах третього розділу дисертаційного дослідження комплексно обґрунтовано теоретико-практичні засади формування стратегічних пріоритетів інвестиційного забезпечення екологічно орієнтованого розвитку АПК України. Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати наступні науково аргументовані висновки:

1. На основі проведеного дослідження розроблено структурно-функціональну модель інвестиційної політики в аграрному секторі, яка інтегрує економічні, екологічні та соціальні складові сталого розвитку. Встановлено, що стратегічними пріоритетами мають бути: модернізація аграрної інфраструктури з урахуванням цифрових та інноваційних рішень; розвиток систем точного землеробства та агроекологічних практик; стимулювання біоінновацій; інтеграція до внутрішнього ринку ЄС із дотриманням вимог Європейського зеленого курсу. Доведено, що ефективне формування інвестиційного клімату потребує державної підтримки через податкові пільги, грантові програми, пільгові кредити та інституційні гарантії, що підвищують рівень інвестиційної привабливості галузі.

2. Систематизовано та апробовано авторську модель ДПП у сфері АПК України, що враховує міжнародний досвід та національні особливості. Визначено, що ключовими механізмами реалізації ДПП є: концесійні угоди; спільне інвестування; кластерні ініціативи; пільгове кредитування під державні гарантії; механізми «єдиного вікна» для інвесторів. Запропоновано створення спеціалізованих публічно-приватних інвестиційних фондів для цільового фінансування екологічно орієнтованих проєктів у агросекторі, що забезпечить довгострокову фінансову стабільність та підвищить інвестиційну

привабливість галузі. Науково доведено, що інтеграція моделей ДПП сприяє ефективному залученню іноземних інвестицій та трансферу інновацій у післявоєнний період.

3. Розроблено концептуальний підхід до реалізації інвестиційних проєктів у контексті «зеленої» економіки та сталого агровиробництва, що передбачає пріоритетне фінансування проєктів з органічного землеробства, біоенергетики та поводження з агровідходами. Доведено, що інституалізація таких проєктів через державну політику та механізми ДПП створює умови для підвищення інвестиційної привабливості агросектору та забезпечення екологічної безпеки. Запропоновано систему моніторингу та оцінки ефективності «зелених» інвестицій, що включає індикативні показники економічної, екологічної та соціальної результативності, створення електронної платформи з відкритим доступом до інформації про реалізацію проєктів та регулярний аудит відповідності стандартам сталого розвитку.

Таким чином, теоретично обґрунтована та апробована стратегічна модель активізації інвестиційних процесів в АПК України базується на комплексному поєднанні формування сприятливого інвестиційного клімату, розвитку ДПП та реалізації екологічно орієнтованих проєктів, що створює надійну основу для відновлення аграрного сектору в післявоєнний період, підвищення його інноваційного потенціалу та інтеграції до європейського ринку.

Список використаних джерел 3 розділу:

144. Шкварук Д.Г., Захарчук, О.Ю. Напрями активізації економіко-екологічного потенціалу агропромислового комплексу регіону. *Економіка та суспільство*. 2025. (72). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5764> (дата звернення: 27.06.2025). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-101>

145. Демчук Н. І. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2016. Вип. 24. С. 21-26

146. Державне-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки і впровадження інвестиційних проєктів. К.: U-LEAD з Європою, 2017. 106 с. URL: https://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf (дата звернення: 27.06.2025)

147. Захарчук О. В. Інвестиційне та матеріально–технічне забезпечення аграрного виробництва в умовах воєнного часу і повоєнного відновлення України // *Матеріали міжнародної науково–практичної конференції, Київ, 28 вересня 2023 р.* / редкол.: Ю. О. Лупенко, М. І. Пугачов, О. М. Нечипоренко та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ». 2023. С. 21–24.

148. Качула С. В., Моголівець Є. П. Напрями підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. С. 29–40. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.11.29>.

149. Козирєва О., Андріяш В., Федорчак О., Віблій П., Татарінов Р. Підвищення інвестиційного потенціалу в контексті забезпечення фінансової безпеки аграрного сектора України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2024. 3(56), 118–127. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4405>

150. Козяр Н.О. Сучасний стан та перспективи використання інвестиційного потенціалу аграрного сектору України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 16. С. 54-60. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.16.54>

151. Лисяк Л.В., Качула С.В. Фінансовий механізм публічно-приватного партнерства у реалізації стратегічних цілей розвитку територій України. *Економіка та суспільство*. 2023. No 53. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2673/2589>. (дата звернення: 27.06.2025) doi: 10.32782/2524-0072/2023-53-72

152. Логоша Р. А., Дяченко М. В. Теоретико–методологічні основи формування державного регулювання процесів інноваційного розвитку АПК

в умовах глобальних трансформацій. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. Вип. 11(17). С. 138–152. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-138-152](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-138-152).

153. Логоша Р. В., Поліщук О. А., Дяченко М. В. Напрями активізації інвестиційної діяльності в сфері сільського господарства в умовах воєнного стану й поствоєнного відновлення. *Ринкові відносини в Україні*. 2023. № 12 (271). С. 57-60. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10664441>

154. Лутковська С.М. Екологічна безпека як невід’ємний елемент міжнародних відносин. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2023. № 79, С. 27-37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205>

155. Лебідь О.В. Цифрова трансформація галузей економіки в Україні у воєнний час. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. №: 2 (60). С. 141-156. DOI: [10.37128/2411-4413-2022-2-10](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-2-10)

156. Лебідь О. Цифрові та інформаційні технології в управлінні підприємством: реальність та погляд у майбутнє. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2840/2764> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-19>

157. Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Булавка О.Г. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року. *Київ* : ННЦ ІАЕ. 2020. 60 с.

158. Нагорна О. В., Васи́лишен Ю. В., Рябий Р. А., Мураховський М. Державне-приватне партнерство у відбудові України. *Соціальна економіка*. 2025. Вип. 69. С. 101–108. <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2025-69-09>

159. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. Київ: *Центр досліджень продовольства та землекористування KSE*. 2024. 33 с.

160. Оршанська М. І. Залучення прямих іноземних інвестицій в інфраструктуру України на умовах державно-приватного партнерства. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2019. 29(9), 110-115.

<https://doi.org/10.36930/40290919>

161. Петрова І. П. Поняття державно-приватного партнерства: оцінка зарубіжних і вітчизняних визначень. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 3. С. 88-99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2014_3_19).

162. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. Доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.]; за загальн. Ред. Я. А. Жаліла Київ: НІСД, 2024. 104 с. <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2024.03>

163. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету міністрів України від 05.08.2020 №695 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF>

164. Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг. Закон України від 14.12.1999 № 1286-XIV // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 3. Ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1286-14> (втратив чинність)

165. Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності : Закон України від 21.10.2010 № 2624-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 49. Ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2624-17> (дата звернення: 27.06.2025)

166. Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності: Закон України від 08.07.2011 № 3687-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 49. Ст. 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3687-17> (дата звернення: 10.07.2025)

167. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.07.2019 № 722/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> (дата звернення: 10.06.2025)

168. Про державно-приватне партнерство. Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.52). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 10.06.2025)

169. Про концесії. Закон України (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 41, ст. 372; 2002 р., № 16, ст. 114, № 48, ст. 362; 2003 р., № 30, ст. 247; 2004 р., № 19, ст. 254; із змінами, внесеними Законом України від 15 січня 2009 року). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1023vi-8664> (дата звернення: 27.06.2025)

170. Світовий банк. Державне-приватне партнерство в контексті управління державними інвестиціями в Україні: оцінка. Київ: Світовий банк. 2015. 77 с. URL: <https://surl.li/drqzpn> (дата звернення: 27.06.2025)

171. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. Проект розпорядження Кабінету міністрів України URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/250542.html (дата звернення: 27.06.2025)

172. Тараненко І. В. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2011. № 1 (4). С. 376-386

173. Тимоць М., Стахів, Г. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2023. Вип. 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2155/2084> (дата звернення: 15.05.2025) DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-70>

174. Черевко Г. В. Інвестиційна привабливість АПК та іноземні інвестиції. *Науковий вісник Волинського державного університету*. 2015. № 3. С. 87–91.

175. Шилепницький, П. І. Державно-приватне партнерство: теорія і практика [Текст]: монографія /П. І. Шилепницький. Чернівці: *НАНУ ІРД*, 2011. 455 с.

176. Шинкаренко Р.В., Пасічна Г.В. Стратегічні напрями залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України. *Економіка і суспільство*. Мукачівський державний університет. 2017. Вип.13. С. 145-149

177. OECD FDI statistics database, FDI inward positions by partner countries (ultimate investor or ultimate host). URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FDI_CTRY_IND_SUMM (дата звернення: 27.12.2024)

178. Шталь Т. В., Доброскок Ю. Б., Тіщенко О. О., Сапаров Е. Аналіз інвестиційного клімату України та шляхи його вдосконалення. *Бізнес Інформ*. 2013. №3. С. 122–125.

179. Шулюк Б. С. Розвиток фінансового механізму державно-приватного партнерства в Україні: моногр. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 434 с.

180. Cooper C. M., Wardropper C. B. Environmental, public health, and economic development perspectives at a Superfund site: *A Q methodology approach. Journal of Environmental Management*. 2021. № 279. P. 111571. DOI: 10.1016/j.jenvman.2020.111571.

181. European Business Association 2024, Official website. URL: <https://eba.com.ua>.

182. International Organization for Migration. Ukraine Internal Displacement Report. 2024. 13 p.

183. Kulyk, H. M. (2023). Ecological and economic aspects of innovative development of the agro-industrial complex. Wydawnictwo WST, Katowice, Poland. Retrieved from <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/97fe3268ac477772767207e77cd92eb6.pdf>

184. Negro, C., Remans, R., Atwood, S., Jones, S., Vernek, F., Smith, A. Sustainable agri-food investments require multi-sector co-design of decision tools. *Global Food Security*. 2020. Vol. 25. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2019.105851>

185. Новак І., Мовчанюк А., Пітель Н., Кучер Л., Чукіна І., Коваленко-Чукіна І. Investment security of strategic management of Ukraine's agricultural sector development. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development*. 2023. Vol. 23, № 1. URL: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_1/Art52.pdf (дата звернення:

27.10.2024)

186. Public-Private Partnerships in Natural Resource Management as a Basis for the Implementation of the Ecological and Economic Security Doctrine of Ukraine's Development / I. Taranenko, V. Kruhlov, T. M. Stepanenko, G. Moroz, V. Lebedchenko. *International Journal of Professional Business Review*. 2023. № 8(6). P. 25. DOI: 10.26668/businessreview/2023.v8i6.2315.

187. Бассілева А. Г. Green Public-Private Partnerships (PPPs) as an instrument for sustainable development. *Journal of World Economy: Transformations & Transitions*. 2022. № 2(5). С. 1-18 <https://doi.org/10.52459/jowett25221122>

188. Гонтарук Я.В., Ревков О.В., Заяць І.О. Фінансово-кредитне забезпечення як ключовий фактор стратегічного управління підприємствами АПК для забезпечення продовольчої безпеки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. Вип. 2 (17). С. 3-8. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/615/594>. (дата звернення: 19.08.2025) DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-1>

189. Бондаренко В.М., Гонтарук Я.В. Аналіз стану та перспектив розвитку АПК України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2 (26). С. 86–98. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-2\(26\)-86-98](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-2(26)-86-98)

190. Данкевич В., Данкевич А., Большакова Є. Управління інноваційно-інвестиційною складовою сільськогосподарського землекористування підприємств в умовах циркулярної економіки. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2024. Vol. 8. №1. DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2024.08.01.08>.

191. Погріщук Б.В., Мельник В. І., Добіжа Н. В. Підприємницький потенціал розвитку аграрної сфери. *Академічний огляд*. 2023. № 2. С. 65-74. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2023-2-59-4>

192. Denysiuk O., Svitlyshyn I., Tsaruk I., Vikarchuk O., Dankevych A. Diversification in the enterprises' activities for sustainable development in the

agricultural sector. *Rivista di studi sulla sostenibilita*. 2022. P. 85-102. DOI: <https://doi.org/10.3280/RISS2022-002007>

193. Dankevych A., Sosnovska O., Dobrianska N., Nikolenko L., Mazur, Yu., Ingram K. Ecological and economic management of innovation activity of enterprises. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2021. № 5. P. 112-118. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-5/118>

194. Наказ Держкомстату України від 15.04.2003 р. No 114 «Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку» Оф. Сайт «Закони України». URL: <http://uazakon.com/document/fpart95/idx95633.htm>

195. Halyna Pohrishchuk, Natalia Dobizha, Volodymyr Semtsov, Anatolii Kucher, Inna Sysoieva. Conflictological Model of Institutionalization of Economic Processes in the Agriculture. *TEM Journal*. 2021. Volume 10. Issue 4, pp 1813-1821 DOI: <https://doi.org/10.18421/TEM104-44>

196. Kozyryeva, O., Andriyash, V., Fedorchak, O., Viblyi, P., & Tatarinov, R. (2024). *Enhancing investment potential in the context of ensuring financial security of the agricultural sector in Ukraine*. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice, 3(56), 118–130. DOI: 10.55643/fcaptp.3.56.2024.4405.

197. Tomashuk I., Khaietska O., Boltovska L. Analysis of investment activities in the agricultural sector of Ukraine: determination of factors and ways of its activation. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10, Issue 3. P. 340-352. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-340-352>

198. Томашук І.В., Горобчук Р.О. Потенціал аграрного сектора України: перспективи розвитку та можливості підвищення ефективності його використання. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2024. № 138. С. 193-201. DOI: <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.138.24>

199. Томашук І.В., Томашук І.О. Кредитування аграрних підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності. *Управління змінами та*

інновації. 2023. № 7. С. 74-84. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-11>

200. Гонтарук Я.В. Управління інвестиційними ресурсами підприємств для виробництва біопалив на засадах державно-приватного партнерства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 2(11). С. 290–294. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.11-47>

201. Radynskyi S., Ratynskiy V., Lobodina Z., Shpylyk S., Pohrishchuk, H., Dobizha N., Bei S., Diachenko, N., Diachenko V., Piniak I. Devising investment strategies as a source of financial support to the development of territorial communities in the era of digitalization. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2024. Vol. 6 No 13 P. 38–47. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2024.316235>

202. Данкевич, В., Данкевич, А., Большакова Є. Управління інноваційно-інвестиційною складовою сільськогосподарського землекористування підприємств в умовах циркулярної економіки. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2024. Vol. 8. №1. DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2024.08.01.08>.

ВИСНОВКИ

АПК має високий інвестиційний потенціал завдяки родючим ґрунтам, вигідному географічному розташуванню та експортно орієнтованій структурі виробництва. Водночас ефективне залучення капіталу потребує удосконалення інституційного середовища, підвищення прозорості земельних відносин і впровадження екологічно безпечних технологій. Гармонійне поєднання економічних стимулів і екологічної відповідальності є ключовою умовою формування стійкої інвестиційної моделі розвитку аграрного сектору України.

У межах дисертаційного дослідження комплексно розкрито теоретико-методологічні та прикладні засади залучення інвестицій АПК України з урахуванням екологічної складової, що дало змогу сформулювати науково обґрунтовані підходи до забезпечення сталого розвитку галузі на основі інтеграції економічних і природоохоронних пріоритетів. За результатами дослідження сформульовано такі основні наукові висновки:

1. Розкрито сутність інвестицій, визначено їх структуру та роль у розвитку АПК України. Встановлено, що інвестиції є фундаментальним чинником інноваційного розвитку АПК, що забезпечує модернізацію матеріально-технічної бази, впровадження ресурсозберігаючих технологій та підвищення конкурентоспроможності виробництва. Доведено, що інвестиційна діяльність у аграрному секторі створює синергетичний ефект між економічним зростанням та екологічною безпекою, особливо в умовах ринкових трансформацій і кліматичних викликів.

2. Досліджено екологічні та економічні чинники інвестиційної привабливості АПК та здійснено порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду. Виявлено, що ключовими економічними чинниками є стабільність макроекономічного середовища, рівень фінансової доступності та податкова політика, а екологічними – стан природних ресурсів, екологічне законодавство та рівень розвитку екологічної інфраструктури. Порівняльний аналіз досвіду США, Нідерландів та Франції засвідчив, що успішними є

моделі, що передбачають комплексну державну підтримку «зелених» інвестицій, прозору регуляторну політику та розвиток інституцій екологічного інвестування.

3. Розроблено методичні підходи до оцінювання інвестиційного клімату в АПК. Запропоновано модель еколого-економічного оцінювання інвестиційних проєктів, яка інтегрує показники економічної віддачі, рівня ризиків, впливу на довкілля та соціальної відповідальності. Такий підхід забезпечує комплексну оцінку довгострокової ефективності інвестицій та створює основу для прийняття збалансованих інвестиційних рішень.

4. Проаналізовано макроекономічні показники, що формують інвестиційний потенціал аграрного сектору. Виявлено, що інвестиційний потенціал визначається динамікою ВВП, рівнем інфляції, валютними коливаннями, рівнем державних інвестицій у сільське господарство та доступністю кредитних ресурсів. Проведений аналіз засвідчив, що наявні економічні тренди вимагають активізації державних та приватних інвестиційних механізмів, спрямованих на стабільний розвиток АПК.

5. Оцінено стан природно-ресурсного забезпечення та рівень екологічної безпеки аграрного виробництва в Україні. Встановлено, що існують значні регіональні дисбаланси у забезпеченні сільськогосподарського виробництва ресурсами та рівні екологічної безпеки. Особливої уваги потребують заходи щодо збереження ґрунтових ресурсів, поліпшення якості водних ресурсів та впровадження технологій з низьким впливом на довкілля.

6. Виявлено проблеми та бар'єри залучення інвестицій у сільське господарство з урахуванням ризиків, інституційних обмежень та регуляторних викликів. Серед основних бар'єрів визначено: недостатню правову захищеність інвесторів, високу волатильність економіки, недостатній рівень державних гарантій, низьку екологічну свідомість суб'єктів господарювання та слабку координацію державної політики.

7. Розроблено пропозиції щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в аграрній сфері через державну політику, податкові

та фінансові інструменти стимулювання. Запропоновано інструменти: введення податкових пільг для екологічно орієнтованих інвестицій, розвиток системи державних грантів та кредитів, впровадження «зелених» фінансових інструментів та механізмів ДПП, що створюють сприятливі умови для довгострокового інвестування в АПК.

8. Досліджено моделі партнерства бізнесу, держави та іноземних інвесторів та оцінено перспективи розвитку ДПП в аграрному секторі. Виявлено, що ефективними є моделі, які передбачають чітке розмежування прав і обов'язків сторін, систему гарантій та механізми розподілу ризиків. Запропоновано концептуальні основи розвитку ДПП у «зелених» проектах аграрної сфери.

9. Обґрунтовано концепцію екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів у рамках «зеленої» економіки та сталого аграрного виробництва. Визначено, що ключовими елементами такої концепції є інтеграція принципів ESG (Environmental, Social, Governance), застосування ресурсозберігаючих технологій, екологічний аудит проєктів та моніторинг виконання екологічних показників. Запропоновано систему критеріїв оцінювання ефективності екологічно орієнтованих інвестицій.

ДОДАТКИ

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за спеціальністю 051 Економіка
Лебідь Олександр Васильович

№ п/п	Назва	Назва видання та його вихідні відомості	Кількість друкованих сторінок / др.арк.	Співавтори
1	2	3	4	5
1	E-Governance of the Economy of the Future: World Experience and Prospects of Ukraine	<i>Ekonomika APK</i> . 2021. Vol. 28. Issue 10. DOI: https://doi.org/10.32317/221-1055.202110098 URL: https://eapk.com.ua/en/journals/tom-28-10-2021/elektronne-uryaduvannya-ekonomiki-maybutnogo-svitovy-dosvid-ta-perspektivi-ukrayini	P. 98-110 0,93	-
2	Цифрова трансформація галузей економіки в Україні у воєнний час	<i>Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики</i> . 2022. № 2(60). DOI: https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-2-10 URL: http://efm.vsau.org/storage/articles/November2022/II/AvGDQAY4A1jiXcm5M2.pdf	C. 141-156 0,93	-
3	Цифрові та інформаційні технології в управлінні підприємством: реальність та погляд у майбутнє	<i>Економіка та суспільство</i> . 2023. Вип. 55. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-19 URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2840/2764	0,89	-
4	Еколого-економічні умови активізації інвестиційної діяльності АПК України	<i>Інвестиції: практика та досвід</i> . 2024. № 16. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.78 URL: https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4361	C. 78-87 0,9 (0,7)	Лутковська С.М.

1	2	3	4	5
5	Environmental aspects of investment policy as a component part of the economic mechanism of nature use	<i>Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.</i> 2024. № 79. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-03 URL: http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1674	<u>C. 27-37</u> 1,1 (0,9)	Lutkovska S.M.
6	Вплив чинників на процес залучення інвестицій в економічний розвиток України	<i>Трансформаційна економіка.</i> 2025. № 1 (10). DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-10-9 URL: https://www.transformation.in.ua/index.php/journal/article/view/156	<u>C. 56-62</u> 0,8	-
7	Кореляційно-регресійне моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на продуктивність аграрного сектору України	<i>Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.</i> 2025. № 20. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-04-08 URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2025-20-04-08/2025-20-04-08	0,9	-
8	The state and dynamics of investments in environmentally oriented projects of Ukraine's agroindustrial complex	<i>Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.</i> 2025. № 1. DOI: https://doi.org/10.37128/2411-4413-2025-1 URL: http://efm.vsau.org/storage/articles/July2025/8U71P1gU9E4cJTFg0Q6F.pdf	<u>C.55-69</u> 1,16	-
Інші видання (тези доповідей)				
9	Аналіз основних показників інноваційного потенціалу в Україні.	<i>Бізнес, цифрові інновації, підприємництво: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: збірник матеріалів науково-практичної конференції 6 листопада 2021 р. Запоріжжя: ГО «СІЕУ». 2021.</i>	<u>C. 82-87</u> 0,22	-

1	2	3	4	5
10	Вплив інформаційних технологій на ефективність виробництва в агропромисловому комплексі України	<i>Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра:</i> матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції 28-29 вересня 2023 р. Київ – Оброшине. 2023. URL: https://dns.gb.com.ua/assets/files/2023/10/zbirnik_konf_28_09_2023.pdf	С. 102-104 0,22	-
11	Роль капітальних інвестицій у забезпеченні сталого розвитку агропромислового комплексу в умовах цифровізації та глобальної інтеграції	<i>Сучасні вектори розвитку аграрної науки:</i> матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 вересня 2024 р. Херсон: ХДАЕУ. 2024. URL: https://www.ksau.kherson.ua/files/konferencii/2024/10/konferenciy_2024_10.pdf	С. 805-809 0,18	-
12	Еколого-економічні детермінанти залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах сталого розвитку.	<i>Sustainable development of society in the era of digitalization: science, education and innovation:</i> book of abstracts of International scientific-practical conference: November 23, 2024. Aarhus, Denmark. 2024. Part 1. URL: https://www.economics.in.ua/2024/11/23-1.html	С. 44-45 0,09	-
13	Екологічна ефективність реалізації інвестиційних проєктів в аграрному секторі з урахуванням регіональних особливостей їх залучення.	<i>Інноваційний розвиток економіки, фінансових систем та правового забезпечення: сучасні тренди та стратегічні орієнтири:</i> збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції 27 серпня 2025 р. Кременчук: ЦФЕНД, 2025. URL: https://www.economics.in.ua/2025/08/27.html	С. 44-48 0,2	-

1	2	3	4	5
14	Сталий розвиток як інструмент для залучення інвестицій на зелену реконструкцію агробізнесу України	<i>Achievements of 21st Century Scientific Community: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference September 18-19, 2025. Dnipro. Ukraine. 2025.</i> URL: http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2025/09/Conference-Proceedings-September-18-19-2025.pdf	C.109-114 <u>0,2</u>	-

Всього за темою дисертаційної роботи «Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в АПК України» опубліковано 14 наукових праць загальним обсягом 8,72 умовн.др.арк. (власний доробок автора 8,32 умовн. др. арк.), 0,93 умовн. др. арк. у наукових фахових виданнях включених до наукометричних баз Scopus та Web of Science Collection; 6,68 умовн. др. арк. у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 1,11 умовн. др. арк у інших виданнях.

Аспірант

Олександр ЛЕБІДЬ

Вчений секретар

Тетяна КОРПАНЮК

2025 р.

**АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ НА НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ
КОНФЕРЕНЦІЯХ**

за спеціальністю 051 Економіка

Лебіда Олександра Васильовича

№ п/п	Тема доповіді	Назва конференції, місце, дата проведення
<i>Апробація результатів дисертації на науково-практичних конференціях</i>		
1	Аналіз основних показників інноваційного потенціалу в Україні	Науково-практична конференція «Бізнес, цифрові інновації, підприємництво: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку». Запоріжжя. 6 листопада 2021 р.
2	Вплив інформаційних технологій на ефективність виробництва в агропромисловому комплексі України	IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра». Київ – Оброшине. 28-29 вересня 2023 р.
3	Роль капітальних інвестицій у забезпеченні сталого розвитку агропромислового комплексу в умовах цифровізації та глобальної інтеграції	Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні вектори розвитку аграрної науки: матеріали». Херсон. 17-18 вересня 2024 р.
4	Еколого-економічні детермінанти залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах сталого розвитку	International scientific-practical conference: «Sustainable development of society in the era of digitalization: science, education and innovation». Aarhus, Denmark. 23 November 2024.
5	Екологічна ефективність реалізації інвестиційних проектів в аграрному секторі з урахуванням регіональних особливостей їх залучення.	Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний розвиток економіки, фінансових систем та правового забезпечення: сучасні тренди та стратегічні орієнтири». Кременчук. 27 серпня 2025 р.
6	Сталий розвиток як інструмент для залучення інвестицій на зелену реконструкцію агробізнесу України	3rd International Scientific and Practical Internet Conference «Achievements of 21st Century Scientific Community». Dnipro, Ukraine. 18-19 September 2025.

Аспірант

Олександр ЛЕБІДЬ

2025 р.

Тетяна КОРПАНЮК

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Сонячна, 3, м. Вінниця, 21008, тел. (0432) 46-00-03,
email: office@vsau.org, rector@vsau.org, код ЄДРПОУ 00497236

14 вересня 2025 р. № Д1.1-612-1303
на № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів наукових досліджень
дисертаційної роботи Лебідя Олександра Васильовича
на тему: «Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в
АПК України»**

Повідомляємо, що наукові розробки Лебідя Олександра Васильовича за вказаною темою дисертації мають практичну цінність, що зумовило їх впровадження у павчально-методичний процес та наукову роботу кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії факультету менеджменту та права.

Положення дисертаційної роботи використовуються при викладанні навчальної дисципліни «Аграрна політика та земельні відносини».

Довідка видана Лебідю О.В. для представлення у спеціалізовану вчену раду за місцем захисту його дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії Вінницького національного аграрного університету від 16 вересня 2025р. протокол № 3.

Ректор

Віктор МАЗУР

№ 01353

УКРАЇНА
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ
(Департамент АПР Вінницької ОВА)

Хмельницьке шосе, 7, м. Вінниця, 21036, тел. (0432) 66-14-06
 E-mail: dep_apr@vin.gov.ua, сайт: <http://www.vin.gov.ua>, код ЄДРПОУ 44776422

від 13.10. 2025 р. № 01.1-22/1006 На № _____ від _____ 20 ____ р.

Спеціалізованій вченій раді

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лебідь О.В. на тему: «Економічні та екологічні передумови залучення
інвестицій в АПК України»

Питання залучення інвестицій в АПК України на сучасному етапі набуває особливої актуальності у зв'язку з необхідністю забезпечення сталого економічного розвитку сільських територій, адаптації до умов воєнного та післявоєнного відновлення, а також досягнення стратегічних цілей у сфері продовольчої безпеки та екологічної стабільності.

Результати дисертаційного дослідження Лебідя Олександра Васильовича розглянуто у Департаменті агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації та рекомендовано для впровадження в аналітичну, програмну й проєктну діяльність, спрямовану на підвищення інвестиційної привабливості регіонального АПК.

Зокрема, обґрунтовані в дисертації економічні та екологічні чинники активізації інвестиційного процесу, а також методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу та розробки регіональних стимулювальних механізмів можуть бути використані для формування цільових програм, залучення інвесторів до проєктів у сфері агробізнесу.

Використання результатів дослідження сприятиме покращенню інвестиційного клімату області, зростанню обсягу інвестицій в аграрне виробництво, а також підвищенню рівня екологічної безпеки, що є надзвичайно актуальним для аграрної політики регіону в умовах євроінтеграційних процесів.

Директор Департаменту

Олег СІДОРОВ

ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ІНСПЕКЦІЯ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ІНСПЕКЦІЯ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул.600-річчя, 19, м. Вінниця, 21000, тел.: (0432) 55 21 01,
e-mail: vin@dei.gov.ua код ЄДРПОУ 37979894

ДОВІДКА

**про практичне використання у діяльності Державної екологічної інспекції
у Вінницькій області результатів дисертаційного дослідження
Лебідя Олександра Васильовича на тему: «Економічні та екологічні
передумови залучення інвестицій в АПК України»**

Результати дисертаційного дослідження Лебідя Олександра у вигляді практичних пропозицій та методичних рекомендацій пройшли успішну апробацію у Державній екологічній інспекції у Вінницькій області впродовж 2024-2025 рр., шляхом моделювання інтеграцій економічних і екологічних чинників у процес формування інвестиційної політики в аграрному секторі, що може дати змогу посилити аналітичну базу оцінювання стану довкілля, визначити пріоритетні напрями інвестування у природоохоронні технології та удосконалити механізми державного моніторингу екологічних ризиків.

Окремі положення дисертаційного дослідження, зокрема розробленні положення концепції екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів у рамках «зеленої» економіки можуть стати доповненням до Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року.

Використання результатів дослідження сприяє підвищенню ефективності управління інвестиційними процесами в АПК, вдосконаленню діючої Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року, а також забезпеченню збалансованого поєднання економічних вигод і природоохоронних цілей.

Начальник

Юрій ДУБОВИЙ

МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО**„ВІННИЦЬКИЙ МУНІЦИПАЛЬНИЙ ЦЕНТР МІСТОБУДУВАННЯ І
АРХІТЕКТУРИ”**

Україна, 21050, Вінницька область, м. Вінниця, вул. Г.Сковороди, 38
тел. (0432)65-58-06; 65-58-14 e-mail vmcmia@vmr.gov.ua

ЄДРПОУ 36886878, IBAN UA383204780000026004924423329 в АБ "Укргазбанк" МФО 320478
ПІН 368868702281, свідоцтво платника ПДВ № 100274316

Спеціалізованій вченій раді

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лебідь О.В. на тему: «Економічні та екологічні передумови залучення
інвестицій в АПК України»**

Питання інтеграції економічних та екологічних підходів до управління розвитком територій є надзвичайно актуальним для сучасної містобудівної політики. Це особливо важливо в умовах післявоєнного відновлення, необхідності підвищення ефективності використання ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Результати дисертаційного дослідження Лебідь Олександра Васильовича розглянуто у МКП «Вінницький Муніципальний Центр Містобудування і Архітектури» та рекомендовано для використання у практичній, аналітичній та проєктній діяльності підприємства.

Зокрема, розроблені в дисертації підходи до оцінки економічних та екологічних передумов інвестиційної діяльності, а також пропозиції щодо формування механізмів сталого розвитку територій були враховані під час підготовки аналітичних матеріалів і містобудівної документації, спрямованої на підвищення ефективності використання земельних ресурсів, покращення інвестиційної привабливості та забезпечення екологічного балансу у плануванні територій.

Використання результатів дослідження сприяє удосконаленню системи управління просторовим розвитком, підвищенню якості містобудівних рішень, а також формуванню більш сталого та екологічно збалансованого середовища міста Вінниці.

Перший заступник директора
МКП «Вінницький Муніципальний
Центр Містобудування і Архітектури»

Валерія АЛЕКСЕЄНКО

М.П.

м. Вінниця

«В» 10 2025 р.

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лебідь О.В. на тему: «Економічні та екологічні передумови залучення
інвестицій в АПК України»**

Повідомляємо, що результати дисертаційного дослідження Лебідя Олександра Васильовича було впроваджено в аналітичну, планову та інвестиційно-проектну діяльність ФГ «Зоря Василівки» (Вінницька область, с. Василівка).

У процесі розробки стратегічних напрямів розвитку господарства було враховано науково обгрунтовані* підходи до оцінки інвестиційної привабливості аграрного виробництва з урахуванням економічних та екологічних критеріїв, запропоновані у дисертації. Зокрема, впроваджено такі практичні рішення:

- Проведено інвентаризацію внутрішнього інвестиційного потенціалу підприємства та оцінено доцільність залучення зовнішніх фінансових ресурсів, зокрема екологічно орієнтованих інвестицій.

- Застосовано модель оцінювання інвестиційної привабливості з урахуванням екологічної складової, що дозволило оптимізувати підхід до планування модернізації зрошувальних систем на площі 40 га.

- Підготовлено обгрунтування доцільності вирощування біоенергетичних культур (замість традиційних технічних) на частині угідь господарства - орієнтовно 15 га (12% загальної площі).

- Сформовано інвестиційний запит до екологічного фонду фінансування із врахуванням параметрів, зазначених у науковому дослідженні (очікуваний обсяг фінансування - до 3 млн грн).

- Інтегровано розроблений автором інституційно-економічний механізм стимулювання інвестицій в екологізацію АПК у проектну документацію на 2026 рік.

Реалізація запропонованих заходів, науково обгрунтованих у дисертації, сприяє формуванню інноваційно орієнтованої моделі управління інвестиційною діяльністю підприємства, підвищує економічну ефективність аграрного виробництва, зменшує негативний екологічний вплив та зміцнює інституційну спроможність залучення інвестицій

Зокрема, згідно з попередніми оцінками, впровадження запланованих ініціатив дозволить зменшити викиди парникових газів на 7-9% протягом перших двох років функціонування оновлених технологічних процесів та забезпечити сталий екологічний розвиток регіону.

Голова ФГ «Зоря Василівки»
30.06.2025

Ільченко Анна Іванівна

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

"АГРОБУЛ" (код ЄДРПОУ 44744579)

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лебідь О.В. на тему: «Економічні та екологічні передумови
залучення інвестицій в АПК України»**

ТОВ «Агробул» здійснює активну роботу з впровадження наукових розробок, зокрема результатів дисертаційних досліджень, що мають практичне значення для розвитку АПК та підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Результати дисертаційного дослідження Лебідя Олександра Васильовича на тему «Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України» були використані у практичній діяльності ТОВ «Агробул» у таких напрямках:

- проведення оцінки ефективності використання природно-ресурсного потенціалу підприємства;
- впровадження авторської методики моніторингу екологічних ризиків при реалізації інвестиційних проєктів, що сприяло удосконаленню механізмів залучення екологічно орієнтованих інвестицій.

Отримані результати дослідження використано при підготовці інвестиційного плану підприємства на 2025–2027 роки та внутрішніх управлінських документів у сфері управління інвестиційною діяльністю.

Керівник ТОВ «Агробул»
М.П.
м. Вінниця
«___» _____ 2025 р.

Сергій ГОЛЕМБІВСЬКИЙ

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лебідь О.В. на тему: «Економічні та екологічні передумови залучення
інвестицій в АПК України»**

Проблематика формування сприятливого інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі (АПК) України залишається актуальною в умовах трансформаційних змін економіки та зростаючих викликів у сфері раціонального природокористування. Залучення інвестицій в аграрний сектор потребує не лише сприятливого економічного середовища, а й дотримання екологічних принципів сталого розвитку.

Результати дисертаційного дослідження Лебідя Олександра Васильовича, в яких обґрунтовано економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в АПК України, були впроваджені на підприємстві **ФГ «Про-Харвест»**.

Запропоновані в дисертації методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості, інституційного середовища та екологічної складової інвестування дозволили керівництву підприємства оптимізувати прийняття управлінських рішень у частині інвестиційної політики, підвищити ефективність використання природно-ресурсного потенціалу та запровадити практики екологічно відповідального агровиробництва.

Особливу увагу на підприємстві було приділено реалізації стратегічних напрямів формування екологічно безпечного інвестиційного середовища, що забезпечило зміцнення економічної стійкості та зростання рівня конкурентоспроможності підприємства.

Впровадження результатів дослідження підтверджує їхню практичну значущість та ефективність у сучасних умовах розвитку сільського господарства України.

Голова ФГ «Про-Харвест»
25.11.2024

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності у 2024 році

Вид економічної діяльності	Січень– березень	Січень– червень	Січень– вересень	Січень– грудень
Усього	93421744	214502434	343425762	534417067
<i>Сільське, лісове та рибне господарство</i>	<i>9245734</i>	<i>20160415</i>	<i>31821736</i>	<i>42885079</i>
– Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних послуг	8960459	19322645	30652740	41701364
– Лісове господарство та лісозаготівлі	278630	694563	к/с	1115144
– Рибне господарство	6645	к/с	к/с	24771
Будівництво	9210381	18698761	22933061	41723503
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	7228866	18894401	32105384	44158742
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2019354	5018999	7453230	11954630
Тимчасове розміщування та організація харчування	305912	617676	1078709	1841796
Інформація та телекомунікації	3901474	9191368	14402833	25849426
Фінансова та страхова діяльність	956616	2638784	5772827	11369673
Операції з нерухомим майном	8864428	21750331	37924660	60980439
Професійна, наукова та технічна діяльність	313793	1605633	4120882	8156342
Адміністративне та допоміжне обслуговування	597953	910964	1454318	2919549
Освіта	161873	423316	946133	2425306
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1691751	4532137	7437690	13486252
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1121467	1489293	1820463	2214822
Надання інших видів послуг	117557	176875	295504	441462

Джерело: дані Державної служби статистики України

Капітальні інвестиції за регіонами у 2024 році

	Обсяг капітальних інвестицій			
	Січень-березень	Січень-червень	Січень-вересень	Січень-грудень
Україна	93421744	214502434	343425762	534417067
Вінницька	3078830	6431797	10725411	15494391
Волинська	2201271	4673705	8410022	12861616
Дніпропетровська	8516346	22001971	31545048	50758348
Донецька	1111626	2131758	3861415	4938749
Житомирська	2247713	4868918	7349061	10966884
Закарпатська	1845308	3945675	6037559	8890553
Запорізька	1154100	2819973	4361226	7305718
Івано-Франківська	2140507	4884442	8013038	11425622
Київська	9717458	18777695	28727274	48402722
Кіровоградська	1179476	2808917	4463523	6495704
Луганська	13014	16970	27535	53645
Львівська	4638150	10241146	16921152	25702758
Миколаївська	1974002	4862462	6624954	9558758
Одеська	2599704	5763881	9404084	14391134
Полтавська	4645104	9784392	13852380	19726450
Рівненська	2047525	4883608	7755392	11474140
Сумська	912213	3469120	5500724	8721139
Тернопільська	1792157	3939018	6364798	9750514
Харківська	2896255	8145674	12761319	20785807
Херсонська	126527	164910	209759	345842
Хмельницька	1838541	4382517	6868987	10572535
Черкаська	2061605	4375602	7232202	10396636
Чернівецька	476772	1181465	2038182	3117410
Чернігівська	1567498	5949032	9004000	12644107
м.Київ	32640042	73997786	125366717	199635885

Джерело: дані Державної служби статистики України

Таблиця В.3

Номінальний ВВП України з 2002 по 2025 рр.

Рік	Капітальні інвестиції, млн грн	Приріст, млн грн	Приріст, %	Капітальні інвестиції, млн доларів США	Приріст, млн доларів	Приріст, %
2002	225810	—	—	42393	—	—
2003	267344	41534	18,4%	50133	7740	18,3%
2004	345113	77769	29,1%	64883	14750	29,4%
2005	441452	96339	27,9%	86142	21259	32,8%
2006	544153	102701	23,3%	107753	21611	25,1%
2007	720731	176578	32,5%	142719	34966	32,5%
2008	948056	227325	31,5%	179992	37273	26,1%
2009	913345	-34711	-3,7%	117228	-62765	-34,9%
2010	1082569	169224	18,5%	136419	19192	16,4%
2011	1316600	234031	21,6%	163160	26740	19,6%
2012	1408889	92289	7,0%	175781	12622	7,7%
2013	1454931	46042	3,3%	183310	7529	4,3%
2014	1566728	111797	7,7%	131805	-51505	-28,1%
2015	1979458	412730	26,3%	90615	-41190	-31,3%
2016	2383182	403724	20,4%	93270	2655	2,9%
2017	2982920	599738	25,2%	112154	18884	20,2%
2018	3558706	575786	19,3%	130832	18678	16,7%
2019	3974564	415858	11,7%	153781	22949	17,5%
2020	4194102	219538	5,5%	155582	1801	1,2%
2021	5459574	1265472	30,2%	199770	44188	28,4%
2022	5191028	-268546	-4,9%	161990	-37780	-18,9%
2023	6537825	1346797	25,9%	181220	19230	11,9%
2024	7658659	1120834	17,1%	190740	9520	5,3%

Джерело: дані Державної служби статистики України

**Основні напрями та заходи щодо активізації інвестиційного потенціалу
України у 2025 році**

№ з/п	Напрямок розвитку	Заходи реалізації
1	Посилення ролі державних інститутів та верховенства права	- Поглиблення інституційних реформ із метою гарантування правового захисту інвесторів - Модернізація антимонопольної політики - Оптимізація судової та антикорупційної системи з урахуванням міжнародних стандартів
2	Оптимізація податкової системи для інвестиційного розвитку	- Скорочення податкових бар'єрів для інвесторів - Унеможливлення схем ухилення від оподаткування - Введення прозорих податкових стимулів для стратегічних галузей
3	Цифрова інтеграція економічної інфраструктури	- Удосконалення електронних сервісів для бізнесу та інвесторів - Автоматизація державних процедур реєстрації інвестицій - Гармонізація цифрових стандартів із вимогами ЄС
4	Дерегуляція підприємницької діяльності та стимулювання експорту	- Скорочення адміністративних бар'єрів і дозвільних процедур - Активізація діяльності торговельно-економічних місій за кордоном. - Розширення державних програм підтримки експорту
5	Підвищення ефективності управління державною власністю	- Корпоратизація та модернізація управління держпідприємствами - Прозора приватизація стратегічних об'єктів. - Впровадження механізмів оцінки ефективності державних активів
6	Розвиток внутрішнього ринку та інфраструктури	- Комбінація бюджетних і приватних джерел фінансування інфраструктурних проєктів - Модернізація транспортної, енергетичної та логістичної систем - Заохочення до локалізації виробництва та імпортозаміщення

7	Регіональна інвестиційна політика	- Створення територій пріоритетного розвитку та спеціальних економічних зон - Надання податкових і регуляторних стимулів для локальних інвесторів - Розвиток муніципальних інвестиційних проєктів
8	Енергетична та інноваційна модернізація	- Впровадження стимулів на енергетичному ринку для інвестицій у «зелену» енергетику - Підтримка промислових інноваційних стартапів - Розвиток аграрних біоенергетичних кластерів
9	Фінансова підтримка інвестицій та вдосконалення банківської системи	- Підвищення інвестиційної частки у державних і місцевих бюджетах - Запровадження програм рефінансування банків під інвестиційні проєкти - Підтримка кредитування бізнесу через компенсацію відсоткових ставок
10	Розвиток фондового ринку та механізмів фінансування	- Активізація другого ринку облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) - Розширення інструментів довгострокового інвестування - Впровадження механізмів розподілу продукції для ДПП

Джерело: власне дослідження

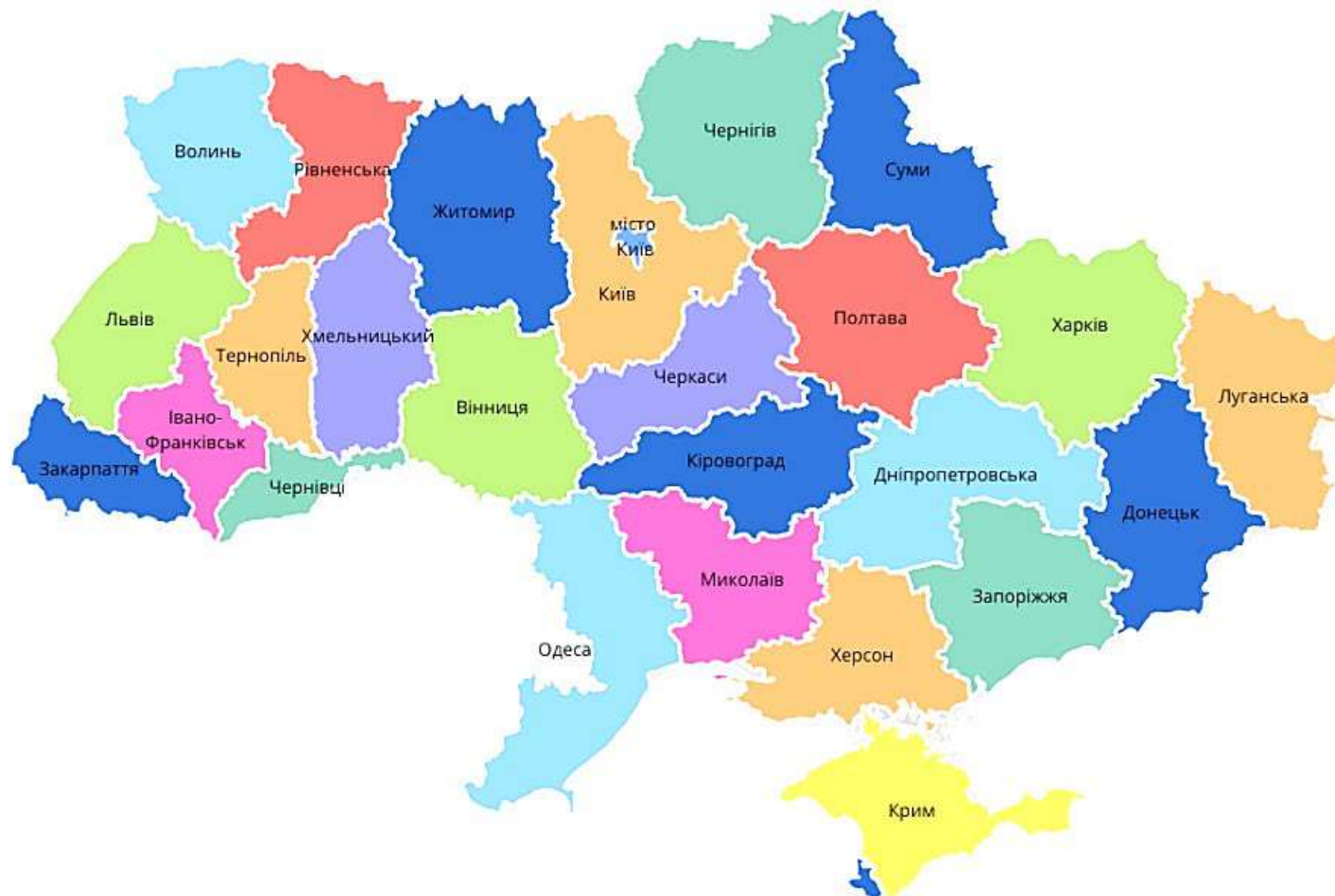
Позиції України в рейтингах міжнародних організацій

THE LEGATUM PROSPERITY INDEX™ Creating the Pathways from Poverty to Prosperity													
RANK	COUNTRY												
ADJUST PILLAR WEIGHTING ?		x1	x1	x1	x1	x1	x1	x1	x1	x1	x1	x1	x1
73	Vietnam	83	133	80	13	103	83	33	48	32	44	87	114
74	Ukraine	131	68	91	59	124	78	76	77	74	101	40	88
81	2022 Rankings	140	68	89	62	121	83	76	74	77	105	41	87
88	2021 Rankings	144	70	93	112	124	85	78	89	73	106	40	94
95	2020 Rankings	148	74	100	126	123	93	73	89	75	111	39	95
97	2019 Rankings	149	74	103	122	123	112	78	102	77	118	38	114
102	2018 Rankings	153	68	110	118	126	125	81	106	80	115	36	128
103	2017 Rankings	154	67	117	139	132	110	77	105	78	116	35	127
95	2016 Rankings	128	69	121	138	128	124	72	98	73	109	33	129
95	2015 Rankings	98	71	127	138	131	134	82	111	66	107	35	126
96	2014 Rankings	88	72	125	137	130	137	91	100	74	113	32	128
94	2013 Rankings	90	74	118	135	130	119	91	88	71	113	34	133
87	2012 Rankings	83	69	112	138	131	123	94	82	65	110	34	130
85	2011 Rankings	101	62	114	145	133	122	92	86	67	106	33	123
82	2010 Rankings	104	61	108	150	124	109	91	75	71	104	33	128
79	2009 Rankings	83	61	112	148	121	98	89	68	77	103	33	136
81	2008 Rankings	106	61	112	152	123	95	91	66	73	103	31	138
80	2007 Rankings	103	61	112	152	123	94	90	61	73	103	33	135

Джерело: дані Європейської Бізнес Асоціації

Рисунок Д.2

Інвестиційна карта України

Джерело: <https://investmentmap.com.ua/ua/>